

БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЈЦЕРИ
Пирот 11-12. октобар 2012. године

БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЈЦЕРИ

**Зборник радова са Међународног стручног скупа
одржаног у Пироту 11-12. октобра 2012. године**

Уредници:
Елизабета Георгиев
Надица Костић

Народна библиотека Пирот
Народна библиотека „Детко Петров“ Димитровград

Пирот, 2012

Организациони одбор скупа:

Надица Костић, директор Народне библиотеке Пирот

Иван Иванов, директор Народне библиотеке „Детко Петров“
Димитровград

Момчило Антић, библиотекар Народне библиотеке Пирот

Елизабета Георгиев, виши библиотекар Народне библиотеке
„Детко Петров“ Димитровград

Јован Динчић, самостални књижњичар Народне библиотеке Пирот

Јулијана Божић, виши књижничар Народне библиотеке Пирот

*Скуп је одржан уз подршку
Министарства културе, информисања и информационог
друштва Републике Србије*

С А Д Р Ж А Ј

РЕЧ УРЕДНИКА.....	9
Весна Јовановић - Народна библиотека Бор „КЊИГА НИЈЕ ХРАНА, АЛИ ЈЕ ПОСЛАСТИЦА“, ШТЕТА ШТО САМ НА ДИЈЕТИ	11
Ивана Петковић, Саша Луковић Васиљевић - Народна Библиотека „Стеван Сремац“ Ниш ТИНЕЛЦЕРИ КОРИСНИЦИ БИБЛИОТЕКЕ: ЊИХОВЕ ПОТРЕБЕ И ЖЕЉЕ	22
Весна Петровић, Милијана Барјактаревић - Библиотека „Глигорије Возаровић“ Сремска Митровица ТИНЕЛЦЕРИ КОРИСНИЦИ СТРУЧНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	39
Анђелија Пругинић, Миљана Зрнић - Градска библиотека „Карло Бијелицки“ Сомбор СОМБОРСКА БИБЛИОТЕКА.....	49
Нарциса Алексић - Народна библиотека Пирот ТИНЕЛЦЕРИ КАО КОНЗУМЕНТИ ЗАВИЧАЈНЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	56
Биљана Живановић, Јелена Јеремић - Народна библиотека Смедерево ТИНЕЛЦЕРИ У СМЕДЕРЕВСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ – СТИХОВИЗИЈА	61
Тијана Качаревић - Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево ЕДУКАТИВНО-КРЕАТИВНА РАДИОНИЦА МИСЛИОНИЦА.....	75
Мира Церовић Тасић - Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш ЗАВИЧАЈНИ КУТАК – ГАЛЕРИЈА ДУШЕ МЛАДИХ.....	88
Кристина Арсеновић - Библиотека Шабачка БИБЛИОТЕКА И ТИНЕЛЦЕРИ.....	99
Елизабета Георгиев - Народна библиотека „Детко Петров“ Димитровград БИБЛИОТЕЧКА (ТИН)УЛАЗНИЦА ЗА БУДУЋНОСТ	109

Надица Костић - Народна библиотека Пирот КАКО ТИНЕЛЦЕРЕ ВРАТИТИ У БИБЛИОТЕКУ И БИБЛИОТЕКУ ТИНЕЛЦЕРИМА	123
Зоран Цветковић - Народна библиотека „Раде Драинац“ Прокупље СЕБИ СЕБЕ ДАЈМО	131
Милоје Радовић - Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево ПРИЧА О БИБЛИВОЈУ	134
Јулијана Божић - Народна библиотека Пирот ЧИТАЈ. ЧЕТУЈ. СУРФУЈ. ПИШИ. РАЗГОВАРАЈ.....	141
мр Драгана Милуновић - Народна библиотека Србије О ПРОБЛЕМИМА ПРУЖАЊА БИБЛИОТЕЧКИХ УСЛУГА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ СА ОШТЕЋЕЊЕМ СЛУХА.....	147
Милица Матијевић - Библиотека „Димитрије Туцовић“ Лазаревац УЛОГА БИБЛИОТЕКА У СТВАРАЊУ ИНФОРМАЦИОНО ПИСМЕНИХ ПОЈЕДИНАЦА	152
Даниела Скоковић - Народна библиотека Пожега МЛАДИ КАО ВОЛОНТЕРИ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА.....	159
Весна Црногорац - Библиотекарско друштво Србије БИБЛИОТЕКА ПО МЕРИ МЛАДИХ.....	166
мр Никола Петаковић, Београд ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА – ИЗАЗОВ И ПОДРШКА ТИНЕЛЦЕРИМА ПРИЛИКОМ ИЗВОЂЕЊА НАСТАВЕ СРПСКОГ ЛЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ	173
Петър Петров, Елза Кресничка - Регионална библиотека „Димитър Талев“ Благоевград - Република Българија СЪВРЕМЕННИТЕ БИБЛИОТЕКИ И ТИНЕИДЖЪРИ.....	180
Петар Петров, Елза Кресничка - Регионална библиотека „Димитар Талев“ Благоевград - Република Бугарска САВРЕМЕНЕ БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЛЦЕРИ.....	189

Красимира Александрова - Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ Шумен - Република България ЗА ПСИХОЛОГИЯТА НА ТИЙНЕЙДЖЪРА И МЯСТОТО НА БИБЛИОТЕКАТА В НЕГОВИЯ ЖИВОТ.....	198
Красимира Александрова - Регионална библиотека „Стилијан Чилингиров“ Шумен - Република Бугарска О ПСИХОЛОГИЈИ ТИНЕЈЦЕРА И МЕСТУ БИБЛИОТЕКЕ У ЊЕГОВОМ ЖИВОТУ	210
Ирина Александрова - Столична библиотека София – Република България ПРОЕКТЪТ НА СТОЛИЧНА БИБЛИОТЕКА „КНИГАТА, КОЯТО ПРОМЕНИ ЖИВОТА МИ“	222
Ирина Александрова - Столична библиотека Софија - Република Бугарска ПРОЕКАТ СТОЛИЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ „КЊИГА КОЈА МИ ЈЕ ПРОМЕНИЛА ЖИВОТ“	226
Светлана Михайлова, Анастасия Радева - Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ Велико Търново - Република България (НЕ)ЧЕТАЩИЯТ ТИЙНЕЙДЖЪР – СПОДЕЛЕН ОПИТ ЗА НЕГОВОТО ПРИОБЩАВАНЕ	230
Светлана Михајлова, Анастасија Радева - Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ Велико Трново - Република Бугарска ТИНЕЈЦЕР КОЈИ (НЕ)ЧИТА – РАЗМЕНА ИСКУСТВА ЗА ЊЕГОВО УКЉУЧИВАЊЕ	236
Теодора Евтимова - Регионална библиотека „Любен Каравелов“ Русе – Република България TEENSPiRIT – ОЩЕ ЕДНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ	242
Теодора Евтимова - Регионална библиотека „Љубен Каравелов“ Русе - Република Бугарска TEENSPiRIT– ЈОШ ЈЕДАН ИЗАЗОВ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ	252
Михаела Хр. Андонова - Библиотека при народно читалище „Светлина-1896“ Гара Бов - Република България НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В СЛУЖБА НА ТИЙНЕЙДЖЪРИТЕ.....	261

Михаела Хр. Андонова - Библиотека при Народном читалишту „Светлина 1896“ Гара Бов - Република Бугарска НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У СЛУЖБИ ТИНЕЈЦЕРА.....	271
Емилија Атанасова - Библиотека към Народно Читалище „Слънце-1879“ Ихтиман - Република България КАК ПРОГРАМА „ГЛОБ@ЛНИ БИБЛИОТЕКИ“ ВЪРНА ТИНЕЙДЖЪРИТЕ В БИБЛИОТЕКАТА В ИХТИМАН.....	281
Емилија Атанасова - Библиотека при Народни читалишту „Слънце-1879“ Ихтиман - Република Бугарска КАКО ЈЕ ПРОГРАМ „ГЛОБ@ЛНА БИБЛИОТЕКА“ ВРАТИО ТИНЕЈЦЕРЕ У БИБЛИОТЕЦИ У ИХТИМАНУ.....	292
Бурлият Умаханова - Хасавюртовская центральная городская библиотека имени Расула Гамзатова, Хасавюрт, Республика Дагестан, Российская Федерация ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА ДЛЯ ПОДРАСТКОВ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ НЕТЕРПИМОСТИ.....	302
Бурлијат Умаханова - Централна градска библиотека „Расул Гамзат“ Хасавјурт, Дагестан, Руска федерација ИНФОРМАТИВНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ТИНЕЈЦЕРЕ КАО СРЕДСТВО ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА ЕТНИЧКЕ НЕТРПЕЉИВОСТИ	307
Елмир Јакубов - Хасавюртовская центральная городская библиотека имени Расула Гамзатова, Хасавюрт, Республика Дагестан, Российская Федерация ЛЕТНЕЕ ЧТЕНИЕ ПОДРАСТКОВ: ПРОГРАММНЫЙ ПОДХОД.....	312
Елмир Јакубов - Централна градска библиотека „Расул Гамзат“ Хасавјурт, Дагестан, Руска федерација ЛЕТЊЕ ЧИТАЊЕ АДОЛЕСЦЕНАТА: ПРОГРАМСКИ ПРИСТУП....	317

РЕЧ УРЕДНИКА

У свету вртоглавог технолошког развоја и доминације електронских медија, библиотека и читање су последњих година све више угрожени. Чињеница је да се све мањи број корисника опредељује за књигу, а међу њима свакако најмногобројнији су адолесценти, којима су виртуални свет и друштвене мреже многи интересантнији и привлачнији од боравка у библиотеци.

Многобројна истраживања и анкете, које се баве проблемом колико млади читају, су поражавајући. Лоши школски програми, „досадна“ лектира, заборављена и напуштена навика читања су само један од разлога зашто тинејџери све мање времена проводе дружећи се с књигом.

Данас, када свакодневица, интернет и савремене технологије нуде детету неисцрпне могућности провођења слободног времена у лажном, али примамљивом свету, за сваку похвалу је чињеница да ипак има деце која своје слободно време проводе уз књигу и у библиотеци. Статистика говори да трећина ученика уопште не чита, или чита само оно што мора, а да се читалачке навике слабо негују у породицама испитаника (што значи да породица није значајан извор интелектуалних вредности као што је то било раније). Можда би умесно било рећи да је за сваку похвалу, или пак право чудо, видети данас тинејџера у библиотеци са књигом, имајући у виду да управо родитељи немају довољно времена, стрпљења, чак ни воље да деци приближе књигу. Врло често они су ти који за своје школарце проналазе препричану лектуру на интернету уз забрињавајуће изјаве, типа: „Шта ће му у животу *Мали принц*?!“ . Прича поприма још трагичнији карактер када су средњошколци у питању. Чињеница је да су за већину адолесцената књиге потпуно „аут“. Доживљавају се као превазиђени комуникациони канали, чију суштину могу да пронађу на „нету“ и искористе онда кад им „зашкрипи“. Стиче се утисак да је чак срамота причати у друштву да је неко љубитељ књига или, рецимо, позоришних представа. Још већа је срамота ако се дете, или тинејџер, бави писањем или другим видом стваралаштва. Ин је све оно што презентује „љубичаста стварност“, друштвене мреже попут фејсбука, твитера, мајспејса или пак телевизија.

Имајући у виду све горе речено, дошли смо на идеју да организујемо стручни скуп на коме ће се управо о томе разговарати, стављајући пре свега акценат на однос тинејџера према библиотеци.

Сарадња између библиотека је један од начина побољшавања услуга, стварања атмосфере за међусобну размену искустава, за креирање заједничких услуга или програма који би допринели популаризацији књиге и читања. Сарадња библиотека на међународном нивоу од изузетне је важности за њихов напредак, за популаризацију и побољшање библиотечког пословања, за стварање имица добре библиотеке, сваке појединачне библиотеке која је део таквих пројеката међународне сарадње. На стручном скупу „Деца у библиотеци“ организованом 2009. године у Димитровграду имали смо прилику да се упознамо са основама рада са децом у библиотекама у Бугарској, пре свега кроз искуство Столичне библиотеке у Софији. Годину дана касније пројектом „Библиотеке без граница“, стручним скупом организованим у Нишу, окупили смо већи број домаћих библиотекара, али и десетак библиотекара из Бугарске, који су нам представили неке од услуга које јавне библиотеке пружају корисницима. Овај стручни скуп није се бавио само једном темом, већ библиотечким услугама у најширем смислу, па су се могла чути излагања од дигитализације, преко услуга за лица са посебним потребама, до рада са децом и младима и организације библиотечко-туристичких програма на примеру Регионалне библиотеке у Шумену.

Међународни стручни скуп „Библиотеке и тинејџери“ на коме су, поред колега из Бугарске, учешће узеле и колеге из Русије, је резултат пројекта „БИБЛИОТЕКЕ ИН МЕСТА“ који је финансијски подржало Министарство културе, информисања и информационог друштва Републике Србије, а који су заједничким снагама реализовале Народна библиотека Пирот и Народна библиотека „Детко Петров“ Димитровград.

Циљ пројекта је размена искустава, везана за рад са овом осетљивом циљном групом библиотечких корисника. На основу стручних радова који су нам, као организатору, стигли (19 из Србије, 7 из Бугарске и 2 из Русије), можемо бити задовољни и сигурни да смо испунили, прво своју улогу моста повезивања колега из трију земаља, а затим улогу својеврсне „берзе“ идеја о раду са тинејџерима.

У Пироту
септембар 2012

Елизабета Георгиев
Надица Костић

„КЊИГА НИЈЕ ХРАНА, АЛИ ЈЕ ПОСЛАСТИЦА“, ШТЕТА ШТО САМ НА ДИЈЕТИ

Играће цитатом Тина Ујевића представља шаљиви резиме текста који за своју тему има шта и колико тинејџери читају.

Тинејџери су саставни део чланства сваке јавне библиотеке те и библиотекари имају важну улогу и обавезу да се овим делом својих корисника озбиљно позабаве. У „Повељи за читаоца“ пише: „Адолесценти захтевају нарочиту пажњу јер многи од њих у овом периоду живота запостављају добровољно читање. Библиотекари и други који су упознати са њиховим психолошким и емотивним развојем треба да подстичу увођење адолесцената у широк спектар књига које су у сагласју са њиховим промењеним (и променљивим) интересовањима“.¹

Предлоге како и на који начин јавна библиотека треба да делује на ову корисничку групу и са којим стручним и друштвеним циљевима, дала је ИФЛА у својим Смерницама за библиотечке услуге за младе. Како свака библиотека ради у зависности од мултикултуралних, интелектуалних, образовних и рекреативних потреба своје локалне заједнице, тј. својих корисника, тако ће и њени напори, али и резултати, бити различити од једне до друге средине.

Нека истраживања показују да 39% наше популације прочита једну књигу месечно, 45% Македонаца то исто уради, Пољака 57%, 68% Шпанаца и Американаца, Италијана 71%, а 73% немачке популације прочита књигу сваког месеца.² У ЕУ више од 20% адолесцената није савладало основе читања и писања. Истраживање ПИСА (Program for International Student Assessment) показало је да је број недовољно писмених ученика у Србији 33% у области читања.³

¹ „Смернице за библиотечке услуге за младе“. У *Гласник Народне библиотеке Србије*. Год.8, бр.1 (2006), стр. 211-217, стр.211-212

² „Poražavajući podaci o navikama čitanja“. e-novine. 15.02.2012. <http://www.e-novine.com/kultura/kultura-tema/59144-Poraavajui-podaci-navikama-itanja.html> (posećeno 15.07.2012.)

³ „U EU nedovoljno pismeno 20% mladih i 15% odraslih.“ Euroactiv.rs. 18.09.2011. <http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/2646-u-eu-nedovoljno-pismeno-20-mladih-i-15-odraslih-> (posećeno 15.07.2012.)

Многа друга истраживања у Европи не показују оптимистичне резултате када је о читању реч, а посебан проблем јесте популација тинејџера.

Каква је ситуација међу борским тинејџерима пробали су да сазнају библиотекарима дечјег одељења НБ Бор.

Шта и колико читају тинејџери у Бору – анкета о читању

Истраживање, којим смо пробали да сазнамо шта и колико тинејџери у Бору читају, урађено је писменом анкетом на случајном узорку. Анкетирано је 263 ученика борских основних и средњих школа узраста од 13 до 18 година. Млађих тинејџера у узорку било је 60% а старијих (од 16 до 18 година) 40%. Анкету је попунило 43% мушких и 57% женских испитаника. Млађих испитаних било је 14,2% у односу на укупан број тинејџерске популације у борским основним школама, а старијих тинејџера 6% у односу на број уписаних средњошколаца. Од укупно 13 анкетних питања, 12 су била затвореног типа (са могућношћу дописивања одговора), а само једно питање отвореног типа. Попуњавање упитника било је анонимно и добровољно.

Циљеви овог испитивања били су да утврдимо како ова специфична узрасна група доживљава феномен читања, колики је утицај породице, вршњака, медија и библиотеке на схватање читања, развијање ове вештине, стварање навике и стицање потребе за читањем, колико је оно укључено у слободно време адолесцената и да ли схватају значај који читање може да има у њиховој будућности у којој ће налажење запослења представљати огроман проблем.

Анализа података добијених обрадом одговора на анкетна питања

На питање број један којим смо истраживали колико се у породицама испитаника читају књиге, 71% млађих тинејџера тврди да чланови њихових породица читају књиге, док 29% каже да њихови укућани не читају. Исти је случај и са породицама старијих тинејџера.

Питањем број два откривамо да ли анкетирани читају књиге и 32% млађих тинејџера изјавило је да чита само кад мора, 27% чита често и 25,1% чита ретко, а 1,9% испитаних никада не чита. Тинејџери старији од 15 година изјавили су у 36,5% да читају ретко,

31,7% само кад морају (због школе), а 20% каже да често чита. Никада не чита 6,7% испитаника од 16 до 18 година.

Од испитаних ученика који су изјавили да читају (уопште), питањем број три сазнајемо шта воле да читају. Млађа група испитаника у 32,7% случајева најрадије чита авантуристичке романе и стрипове 29,5%. Само 3,1% анкетираних дописало је да чита часописе. Старији у 37,5% случајева најпре бирају љубавне романе и савремене романе о тинејџерима 27,9%.

Чиме се руководе при избору књиге сазнали смо четвртим питањем на које је 49,7% млађих анкетираних ученика заокружило тему као главни фактор који их опредељује да неку књигу изнајме, а наслов привуче 29,5% деце. Старија група је такође дала ове одговоре: 38,5% анкетираних мотивисано је темом, а 38,5% тинејџера привучено је насловом књиге. Препоруку пријатеља при избору књиге поштује 22,6% млађих анкетираних а препоруку библиотекара 10,7%. Старија група испитаника ослања се на препоруку пријатеља у 15,3% случајева, препоруку члана породице у 12,5% случајева, на рекламе са тв-а, часописа и интернета ослања се 10,6% а препоруку библиотекара слуша 8,6% старијих тинејџера. Препоруку наставника послушаће 6,3% млађих и 5,8% старијих тинејџера. Овакви резултати, иако делом последица психоразвојних промена код деце које се манифестују негацијом ауторитета, биће вечити изазов за библиотекара и рг-службу у библиотеци.

На који начин долазе до књига истражили смо петим питањем где 61,6% ученика до 15 година књигу позајмљује из библиотеке, а старији у 58,6% до књиге долазе библиотечком позајмицом. Куповином се долази до књиге у 36,5% случајева код млађе групе и 28,8% код старије групе тинејџера. Најређе се до књиге долази путем поклона.

Да ли и колико књига поседују наши испитаници сазнајемо шестим питањем. Деца до 15 година изјављују у 40,2% да у кући имају између 5 и 30 књига, и у 40,2% да поседују кућни фонд од 30 до 200 књига. Од старијих, 39,4% има фонд од 5 до 30 књига и њих 33,6% поседује 30 до 200 књига у кућној библиотеци.

Како најрадије проводе своје слободно време одговорили су нам испитаници у седмом питању. У дружењу с пријатељима на радије потроше слободно време (53,4% млађих и 57,7% старијих), али 42,1% млађих бави се и спортом, док 40,4% старијих време проводи уз телевизор.

Од укупног броја испитаника млађег узраста 58,4% изјавило је да су чланови неке библиотеке, а међу старијима њих 42,3% .

Ови испитаници су нам у деветом питању одговорили због чега првенствено користе библиотеку. Млађи корисници библиотека, њих 30,2% користе библиотеку искључиво због изнајмљивања лектуре и остале литературе неопходне за праћење наставе, а то је случај и са старијим члановима који у 34,6% долазе у библиотеку из истих разлога. Док ће млађи у 28,3% доћи до библиотеке искључиво због изнајмљивања књига које ће читати у слободно време, старији ће у 19,2% доћи по лектуру, али и због неке занимљиве књиге. Ниједан млађи испитаник није изјавио да чита часописе у библиотеци, а ниједан старији тинејџер није заокружио одговор да у библиотеци посећује радионице намењене свом узрасту.

Десетим питањем сазнајемо шта анкетирани мисле о томе каква је корист од читања. Млађи учесници анкете сматрају у 69,8% да им читање само обогаћује језички израз, али то исто мисле и старији у 61,5%. Док млађи узраст у 3,1% сматра да ће им читање књига омогућити да у будућности лакше дођу до посла, 10,6% старијих сматра да читање књига не може никако да им помогне у животу.

Да ли су у последњих месец дана прочитали неку књигу питали смо наше испитанике једанаестим питањем и 68,5% млађих анкетираних тинејџера и 57,7% старијих тврди да јесте.

Дванаестим питањем долазимо до сазнања који су омиљени писци борских тинејџера.

Млађа група читалаца изјавила је у 23,3% да им је Иво Андрић омиљени писац, 22,6% фаворизује Десанку Максимовић, 19,5% није одговорило на ово питање, 13,2% гласало је за Бранка Ћопића и 12,6% за Бранислава Нушића. Агату Кристи преферира 7% млађих тинејџера. Испитаници изнад 15 година у 21,1% нису дали одговор на ово питање, 20,2% гласало је за Иву Андрића, 12,5% за Стевана Сремца, 8,6% за Јована Јовановића Змаја, 7,7% за Шекспира и 6,7% за Десанку Максимовић.

Занимљиви подаци из више разлога. У светлу праксе видимо да у библиотеци корисници највише читају преводну књижевност. У светлу анкете – 62,2% тинејџера основаца воли да чита авантуристичке романе и стрипове, а 65,4% средњошколаца љубавне романе и савремене романе о тинејџерима. Откуда онда да омиљени писци буду Иво, Десанка, Сремац...? Извесно је да именовани аутори припадају лектирном списку, тј. категорији „само кад морам“. Или, наши тинејџери читају, али им није много важно

да памте име писца, колико год да им се то дело допало, па га чак и другима препоручују?

Тринаесто питање открива да ли поклањају књигу пријатељима, а анализа показује да 40,9% деце до 15 година својим пријатељима поклања књиге, док то ради 32,7% старијих од 15 година.

Након анализе ових одговора прво нам се намеће податак да је тако велики проценат наших испитаника одговорио да се у њиховом најближем окружењу, породици, читају књиге. То је свакако врло битан предуслов за свако дете да расте у окружењу где се књиге и читање цене и поштују. Читалачка култура детета на првом је месту условљена ставом његових родитеља према читању. Али већ следећим питањем које их ставља у улогу читаоца, сазнајемо да наши млађи испитаници у 59% случајева не читају или читају само кад морају (лектиру и обавезну литературу због школе). Средњошколски узраст чак у 74,7% никад не чита, чита ретко и чита кад мора због школе. Шта нам говоре ови подаци? Категорију „само кад мора“ слободно можемо прикључити онима који никад не читају, јер да не морају, тј. да се они сами питају, не би никад ни читали. И ето нама оне трећине функционално неписмене популације тинејџера које је детектовала и ПИСА студија. А шта читају они „ретко“? Која категорија је њима блискија? И ако се примером најбоље васпитава, како то 52% чита (често и ретко) ако се у 71% породица читају књиге? Или показна метода, принцип очигледности, не функционише, или су и приликом одговарања на питања из анкете испитаници потврдили помињани проценат функционалне писмености?

Ово несугласје између одговора на прво и друго питање може бити резултат жеље да прикажу друштвено пожељне одговоре када су у питању читалачке навике у породичном окружењу, али резултати добијени другим питањем недвосмислено указују на то да тинејџери не доживљавају читање као задовољство и потребу.

Очекивани одговори дати су на питање шта најрадије читају, а проценат оних који читају поезију је најмањи у обе узрасне групе испитаника што је у пракси борских библиотекара одавно већ примећено. Тема и наслов код свих испитаника играју битну улогу при избору штива, али је занимљив проценат оних који се ослањају на препоруку наставника. Основци у 6,3% изабраће штиво које им је препоручио наставник, док ће средњошколци савете својих професора послушати у 5,8%. Остаје отворена дилема: наставник

препоручује, али га ученици не чују; наставник не чита па нема шта ни да препоручи.

Најчешћи начин доласка до књиге је позајмицом из библиотеке, кажу испитаници (61,6% и 58,6%), а податак о броју оних који су чланови неке од библиотека (58,4% и 42,3%) доводи нас у дилему – да ли проценат оних који, према анкети, нису чланови библиотеке, ипак користе њене услуге преко својих пријатеља, или су дали овај одговор мислећи да је то оно што од њих друштво очекује?!

И док сви проводе слободно време најрадије и најчешће с пријатељима, што је потпуно у складу с развојним узрастом у коме се налазе, друга омиљена разонода (потпуно изненађујућа за анкетара – где су фејсбук и најразличитије онлајн игрице?) којом средњошколци (40,4%) попуњавају слободно време је гледање телевизије.

Долазак у библиотеку искључиво је везан за изнајмљивање неопходне литературе за праћење наставе, а само 4,3% корисника основношколског узраста доћи ће да се у простору дечјег одељења дружи се са вршњацима или учествује у радионицама намењеним њиховом узрасту. Старији тинејџери то раде још ређе, у 2,8% случајева. Ни један од анкетираних између 16 и 18 година није навео да посећује културно-образовне програме библиотеке, а 2,9% њих доћи ће због интернета. Највећу корист од читања анкетирани виде у томе што ће им оно обогатити језички израз и духовни живот, помоћи при формирању погледа на свет. (Колико овај одговор треба тумачити као васпитањем усађену флоскулу???) Само мали број испитаних (3,1% и 4,8%) сагледава дубљи значај који оно може да има на њихов живот и верује да им у будућности навика читања може одредити егзистенцију. Одговори на питање да ли су у последњих месец дана прочитали неку књигу поново указују на несклад са резултатима другог питања јер 68,5% основаца и 57,7% средњошколаца тврди да јесте. (Ако узмемо у обзир да је анкетање спроведено у јуну, можда је ишчитавање заостале лектире у процесу „јурења оцена“, резултирало оваквим афирмативним процентима.) Томе у прилог иду и подаци који говоре о најчитанијим ауторима међу овом узрасном групом анкетираних. А ту дилеме нема, јер наши испитаници међу омиљеним ауторима имају искључиво лектирне писце?!

И ту можда лежи разрешење свих дилема око несклада (читај истинитости), међу одговорима. Како је део анкетираних припадао чланству дечјег одељења библиотеке, анализа њихових одговора на

ово питање показује да су им међу омиљеним писцима искључиво познати аутори савремених романа, тинејџерских бестселера, итд, односно писци који нису заступљени у лектирном штиву. Закључак је лако извести: корисници библиотеке познају и неке друге ауторе осим лектирних писаца, јер и читају још нешто осим лектире. Без и најмање намере да умањимо значај аутора у лектирном штиву, тешко је поверовати да адолесценти, читајући у слободно време, бирају писце које су навели у анкети. Склони смо претпоставци да су им то једина позната списатељска имена.

Фонд за тинејџере и његови корисници на Дечјем одељењу Народне библиотеке Бор

Запажања које имамо на Дечјем одељењу НБ Бор у раду са млађим тинејџерским узрастом корисника је да се они у малом броју уписују у библиотеку. Већина актуелних корисника су дугогодишњи чланови, док се само мали број њих први пут уписује у библиотеку у узрасту од 13 до 15 година. (Чланством на дечјем одељењу НБ Бор обухваћена су деца до 15 година тј. до осмог разреда основне школе.) Заступљеност ове старосне групе у укупном чланству Дечјег одељења је 20% (5,5% у 2006. години), док је уплив старијих тинејџера (који су чланови одељења за одрасле) у односу на укупан број одраслих чланова библиотеке 10,1% (у 2006. години било их је 11,5%). Већ ови подаци јасно показују да се са уласком у каснији тинејџерски узраст губи интересовање за књиге, мада податак о заступљености ове популације у целокупном чланству НБ Бор у 2011. години од 13,4% (између 13 и 18 година) показује мало већи уплив него у 2006. години када је адолесцентске популације било 9% у укупном чланству.

Фонд књига намењен млађим тинејџерима налази се на Дечјем одељењу библиотеке и назива се „А фонд“ (фонд за адолесценте). Кутак у коме су смештене ове књиге саставни је део ентеријера дечјег одељења и није физички издвојен као засебан простор. Потрудили смо се да га физички ипак издвојимо од осталог фонда тако што су књиге смештене на новим полицама чије димензије одговарају стандардима за одрасле кориснике. Ту се налази 7% од укупног дечјег фонда који је у слободном приступу. Већину књига чини белетристика, највише енглеске и америчке књижевности, питки савремени тинејџ-романи и хитови из области епске фантастике. Стручни део А фонда малог је обима а корисници углавном бирају онај његов део који се бави психологијом.

Статистика показује да је и коришћење у сразмери са бројем књига које се нуде. Од укупног коришћења на Дечјем одељењу, на овај фонд одлази 7,4%.

Коришћење фондова дечјег одељења у 2011. години

Коришћење А фонда у односу на укупну позајмицу на Дечјем одељењу

Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
% коришћења А фонда у односу на укупно коришћење дечјег фонда	8,8%	7,3%	9,5%	7,3%	7,4%

Иако је статистички показатељ коришћења А фонда мали, поред тог квантитативног елемента, треба имати на уму и квалитативни. Мало верно друштво свакодневно користи А фонд, разговара о прочитаним књигама и између себе и са библиотекарима, прати издавачку продукцију књига чије их теме интересују и утиче на нашу набавну политику.

Тинејџерима у овом фонду недостају још мултимедије, омладински часописи, ЦД-теке и сл. Ипак, и са тим недостацима,

наши корисници препознају овај кутак као место које је посвећено баш њима и њиховим вршњацима те се у читаоници свакога дана нађе група деце која се ту дружи и ђаска док игра друштвене игрице или бира књигу који ће понети кући.

Шта још чинимо?

Крајем 2011. године у простору дечјег одељења, изграђена је галерија на којој је овога лета формиран електронски кутак. Пет компјутера са додатним елементима опреме (слушалице, камере, штампач, скенер) учинили су овај простор примамљивијим, а предвиђени програми, радионице за различите узрасте корисника дечјег одељења, обогатиће садржај културно-забавне понуде.

Превод осмака као стратегија библиотеке да се њено чланство подстакне и задржи, један је од дугогодишњих програма. Сви осмаци, активни чланови, али и они којима је чланство истекло у текућој години, јуна месеца бивају уписани на одељења за одрасле. Том приликом упознајемо их се са свим одељењима, фондовима и радницима наше куће, добијају све потребне информације о услугама библиотеке као и бесплатно годишње чланство. Ове године више од 40 осмака постали су чланови одељења за одрасле.

Културно-едукативне као и забавне програме за ову циљну групу нашег чланства континуирано ради не само дечје одељење већ и завичајно и одељење посебних фондова и периодике. Резултати анкете потврдили су оно што и сами опажамо када посматрамо посетиоце наших програма. Жеља да младим корисницима пружимо нешто потпуно другачије од програма Центра за културу који су блиски естради (и, истини на вољу, статистички гледано окупљају много више тинејџера), деловала је мобилишуће на цео библиотечки тим. Радионице на разне етнолошко-антрополошке теме, фото-радионице чији су резултати визуелно сведочанство убрзаних промена у урбаном животу града, креативне-поетске радионице, почеле су да окупљају тинејџере у библиотеци. Све ове радионице имају упориште у књижном фонду и фонду периодике који библиотека поседује и који се посредством ових програма враћа у живот.

Ка мотивисању адолесцената на читање, развијање ове вештине, стварање навике читања, формирању читалачких укуса, усмерени су напори библиотекара свих одељења. Сарадња са школским установама, учитељима и професорима, школским

педагозима и психолозима, бар када је реч о онима који раде у основним школама, квалитетнија је из године у годину. Она се и даље углавном огледа у организованој посети програмима које је библиотека уприличила, али је одзив ових сарадника последњих година за сваку похвалу.

Међутим, поражавајућа је изјава средњошколских професора који кажу да немају механизам којим би своје ученике приволели да дођу у библиотеку. Библиотекар је тако остао без важног „савезника“ у борби да тинејџерима приближи све послastiце које их чекају на библиотечким полицама и убеди их да их (и поред дијете) треба јести, тј. читати.

Промовисање рада и услуга наше куће у локалним медијима, али и на друштвеним мрежама и сајту библиотеке данас је од пресудног значаја за наш рад и спада у свакодневне послове. Редовна су гостовања библиотекара у телевизијским и радио емисијама и програмима где се анимира грађанство да користи услуге библиотеке али и да посећује програме које она нуди.

Све више је пријатеља и сарадника (свих струковних профила) који волонтерски помажу у радионицама нашег одељења. Посећеност фејсбук профила дечјег одељења доноси нам свакодневно нова пријатељства, али и добру и конструктивну комуникацију како са сарадницима тако и са родитељима наших чланова који нам дају сугестије, предлоге, али и похвале. Често одговарамо и на питања корисника везана за програме или фондове.

Библиотекари су данас суочени са великим изазовом – привући тинејџере књигама, односно подстаћи их да део свог слободног времена које, чињеница је, превише проводе на друштвеним мрежама, уз компјутерске игре и телевизијски програм, одвоје и за читање. Задатак библиотека је да им омогуће што разноврснију понуду, не само када су у питању нови наслови већ и остали садржаји који би одговорили њиховим интелектуалним и друштвеним потребама. Колико ћемо ми одговорити овим задацима показаће предстојеће време.

ЛИТЕРАТУРА

1. „Смернице за библиотечке услуге за младе“. У Гласник Народне библиотеке Србије. Год.8, бр.1 (2006), стр. 211-217.
2. „Poražavajući podaci o navikama čitanja“. e-novine. 15.02.2012.
<http://www.e-novine.com/kultura/kultura-tema/59144-Poraavajui-podaci-navikama-itanja.html>
3. (posećeno 15.07.2012.)
4. „U EU nedovoljno pismeno 20% mladih i 15% odraslih.“ Euroactiv.rs. 18.09.2011. <http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/2646-u-eu-nedovoljno-pismeno-20-mladih-i-15-odraslih-> (posećeno 15.07.2012.)

Ивана Петковић, Саша Луковић Васиљевић

Народна Библиотека „Стеван Сремац“ Ниш

petkovic_4@hotmail.com

sasa_bib@yahoo.com

ТИНЕЈЦЕРИ КОРИСНИЦИ БИБЛИОТЕКЕ: ЊИХОВЕ ПОТРЕБЕ И ЖЕЉЕ

Сажетак: У овом раду су приказани резултати истраживања чији је циљ био да се утврди какве су читалачке навике и потребе тинејцера корисника Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу. Истраживање је спроведено током маја 2012. године на Одељењу књиге за децу, Општепозајмном одељењу и Одељењу стручне књиге. Испитано је двеста тинејцера узраста од 13 до 19 година, који су добровољно одговорили на 11 питања постављених у анкети која је била анонимна, а могли су да дају и своје сугестије и предлоге. Добијени резултати су приказани у 8 табела и пропраћени су одговарајућим коментарима.

Будући да се Библиотека развија у складу са потребама својих корисника, важно је препознати њихова интересовања и жеље. Само правим одабиром активности и садржаја Библиотека може у већем броју да привуче тинејцерску групу корисника и код ње развије позитиван став према читању, али и квалитетан критички став према избору литературе.

Кључне речи: библиотека, тинејцери, читалачке навике, културни програми за младе

Кинеска пословица поручује да је књига врт који се носи у џепу; Флобер чита да би живео, док Борхес замишља рај као бескрајну библиотеку. За римског филозофа и књижевника Сенеку време проведено без књиге једнако је смрти и сахрани живог човека, а нобеловац Иво Андрић осуђује равнодушност према књизи, јер то за њега значи лакомислено осиромашити живот. Читање и књига препознати су као неодвојиви део цивилизацијског развоја и културна потреба у свим временима и различитим срединама. Осим тога, уз књигу се и одраста, сазрева, радује, тугује, а од утисака који су се таложили у детињству читање прича пред спавање и одлазак у

свет снова са омиљеним јунацима, можда, представља најупечатљивију слику.

Данас, на почетку XXI века, истраживања показују да књига и читање губе битку са другачијим садржајима и активностима које нуди савремено информатичко доба. Телевизија, интернет, *паметни* телефони, друштвене мреже постају доминантан начин комуникације и размене информација. Колико овај убрзани развој модерних информационих технологија утиче на читалачке навике, нарочито тинејџера, узрасне групе која је највише под ударом технолошких иновација и која, на раскрсници између детињства и зрелости, чини се, неспретно балансира између литературе за децу и литературе за одрасле?

У овом раду су приказани резултати истраживања чији је циљ био да се утврди какве су читалачке навике и потребе тинејџера корисника Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу и колико Библиотека правим избором активности може да привуче ову групу испитаника.

Истраживање је спроведено током маја месеца 2012. године на Одељењу књиге за децу, Општепозајмном одељењу и Одељењу стручне књиге. Испитано је двеста тинејџера узраста од 13 до 19 година, који су, добровољно, одговорали на 11 питања постављених у анкети која је била анонимна. Поред заокруживања једног или више понуђених одговора, испитаници су могли да дају и своја мишљења, сугестије и предлоге. Један део наменски сачињених питања за потребе овог истраживања односио се на личне податке испитаника, други део на читалачке навике, читалачка интересовања и читалачки укус ове групе корисника Библиотеке, док су последњу групу чинила питања везана за активности које би Библиотека могла да организује како би у већем броју привукла ову корисничку групу.

Намера је била да се овим истраживањем утврди:

1. колико тинејџери корисници Библиотеке читају
2. ко више чита тинејџери или тинејџерке
3. да ли постоји разлика у читалачким интересовањима млађег и старијег узраста тинејџера
4. коју врсту литературе тинејџери читају - да ли је белетристика популарнија од стручне литературе
5. који жанр тинејџери највише воле да читају

6. у којој је мери Библиотека прилагођена потребама корисника овог узраста

Крајњи циљ овог истраживања јесте упознавање Библиотеке с потребама тинејџера како би могла на прави начин да изађе у сусрет овом делу читалачке популације и да га што више заинтересује за књигу и библиотечке програме.

Резултати истраживања и анализа истраживања

У овом делу истраживачког рада дати су резултати и њихова анализа. Одговори испитаника тинејџерског узраста могли су се упоређивати по многим основама, али у овом раду, с обзиром на то да је истраживање рађено на мањем узорку, односно мањем броју испитаника анализа је урађена према полу и по годинама, тј. узрасту.

Лични подаци испитаника

Прва питања су се односила на узраст и пол испитаника.

По узрасту испитаници су били подељени у групе од 13 до 15 година и од 16 до 19 година. Као што се тинејџерска литература налази на граници између оне намењене деци и оне намењене одраслим читаоцима, тако су и тинејџери корисници Библиотеке подељени на млађи основношколски узраст, који је више окренут Одељењу књиге за децу, и старији средњошколски узраст, који своја интересовања, најчешће, задовољава на одељењима која су намењена старијој корисничкој популацији.

Од укупног броја анкетираних 135 или 67,5% је било женског пола, а 65 односно 32,5% мушког, с тим да је разлика између посетилаца мушког и женског пола била израженија на Одељењу књиге за децу и код корисника млађег тинејџерског узраста где је анкетирано 19 тинејџера и 81 тинејџерка. Утврђено је да испитаници овог узраста женског пола (тинејџерке) чешће посећују Библиотеку и више читају од испитаника мушког пола (тинејџера) који своје слободно време проводе на другачији начин.

Читалачке навике и интересовања

Следаћа група питања односила се на читалачке навике и читалачка интересовања тинејџера.

Питање о броју прочитаних књига у току месеца дало је следеће резултате: једну књигу прочита 6,9% тинејџерки и 9,5% тинејџера, 2 књиге месечно чита 22,8% тинејџерки и 54,5% тинејџера, 3 књиге 22,8% тинејџерки и 18,2% тинејџера, четири 12,5% тинејџерки и 9,1% тинејџера млађег узраста. Закључак до кога се дошло када је реч о млађем тинејџерском узрасту јесте да више од половине испитаних тинејџера чита две књиге месечно, док нешто преко трећине испитаних тинејџерки овог узраста (34,2%) чита пет и више књига месечно.

Код старије групе резултати су следећи: 1 књигу месечно прочита чак 56,5% тинејџера, а 11,1% тинејџерки, 2 књиге 18,5% тинејџерки, а 8,6% тинејџера. За 3 књиге није се определио ни један тинејџер, али зато јесте 25,9% тинејџерки. 4 књиге прочита 30,4% тинејџера, а 18,5% тинејџерки, 5 и више књига месечно прочита 25,9% тинејџерки, а само 4,3% тинејџера.

Могуће је закључити да тинејџери који су редовни корисници услуга Библиотеке читају без обзира на то што постоје и друге активности за које се претпоставља да одвлаче ову корисничку групу од књиге и читања. Исто тако се види да тинејџерке и млађег и старијег узраста у просеку прочитају већи број књига од својих вршњака.

Табела бр. 1

Питање – Колико (просечно) књига прочиташ у току месеца?

Старосна група (године) и пол	1	2	3	4	5 и више
13-15 - ж.	6,9%	22,8%	22,8%	12,5	34,2
13-15 - м.	9,5%	54,5%	18,2%	9,1%	9,1%
16-19 - ж.	11,1%	18,5%	25,9%	18,5%	25,9%
16-19 - м.	56,5%	8,6%	0,0%	30,4%	4,3%

Наредно питање односило се на фондове Библиотеке и колико они задовољавају читалачка интересовања, потребе и жеље ове популације читалаца.

79,5% тинејџерки и 90% тинејџера млађег узраста често нађу књиге које их интересују, повремено 20,5% тинејџерки и 10% тинејџера. Занимљиво је да корисници Библиотеке овог узраста, без обзира на пол, увек на полицама Библиотеке пронађу неко занимљиво штиво за себе.

Тинејџерке старијег узраста, слично млађој тинејџерској популацији, Библиотеку не напуштају без књиге. Њих 88,8% често пронађе занимљиву књигу за себе, повремено 11,1%. Тинејџери овог узраста су нешто избирљивији, те поред 73,9% који често, 21,7% који повремено пронађу књиге за себе, има и 4,3% оних који скоро никад не нађу занимљив наслов који би прочитали у библиотечким фондovima.

Табела бр. 2

Питање - Да ли у Библиотеци можеш да нађеш књиге које те занимају?

Старосна група (године) и пол	<i>Никада</i>	<i>Ретко</i>	<i>Повремено</i>	<i>Често</i>
13-15 - ж.	0,0%	0,0%	20,5%	79,5%
13-15 - м.	0,0%	0,0%	10,0%	90,0%
16-19 - ж.	0,0%	0,0%	11,1%	88,8%
16-19 - м.	4,3%	0,0%	21,7%	73,9%

Следећим питањем је требало утврдити за коју врсту литературе се испитаници овог узраста најрадије одлучују, односно да ли је белетристика популарнија од стручне литературе? У понуди бестселер романа, књига из области популарних наука, речника, лексикона, такозване референсне литературе, поезије и стрипова, испитаници су могли да заокруже више одговора. Тинејџери млађег узраста, без обзира на пол, најрадије читају популарну литературу, односно бестселер романе, док се више тинејџера 30% одлучује за књиге из популарних наука у односу на тинејџерке које у мањој мери 13,6% јесу заинтересоване за ову врсту литературе. Ниједан

тинејџер, а свега 6,8% тинејџерки се одлучују за такозвану референсну литературу. Иако је поезија на периферији читалачких интересовања, занимљиво је да се за поезију више одлучују тинејџери него тинејџерке, док је полна разлика изражененија у читању стрипова за које се одлучује 60% тинејџера у односу на 4,5% тинејџерки млађег узраста.

Код старијег тинејџерског узраста изразитија је полна разлика у избору литературе. 81,4% тинејџерки се одлучује за популарну литературу, односно бестселер романе, у односу на 26% тинејџера. Ова разлика је мање изражена када је реч о књигама из области популарних наука - 40,7% тинејџерки се одлучије за ову врсту литературе у односу на 60,8% тинејџера. О сличном односу се ради и када је реч о одабиру стрипова: 14,8% тинејџерки се одлучује за стрип, док за 39,1% испитаних тинејџера стрип јесте прихватљив и занимљив избор. Старији узраст тинејџера се не интересује нити за поезију нити за такозвану референсну литературу (лексикони, енциклопедије, речници...).

Према резултатима овог истраживања могло би се закључити да књига као извор знања и информација код ове корисничке групе губи примат у односу на модерна средства комуникације, као и да у одабиру литературе не постоји израженија разлика између читалаца млађег и старијег тинејџерског узраста.

Табела бр. 3

Питање – Коју врсту књига најчешће читаш? (можеш да заокружиш више одговора)

Старосна група (године) и пол	Популарна литература- бестселер романи	Књиге из области популарних наука (мистерије, књиге из историје, поп. психологија...)	Речници, лексикони, опште енциклопедије, атласи...)	Поезија	Стрипови
13-15 - ж.	84,1%	13,6%	6,8%	4,5%	4,5%
13-15 - м.	70,0%	30,0%	0,0%	20,0%	60,0%
16-19 - ж.	81,4%	40,7%	18,5%	14,8%	14,8%
16-19 - м.	26,0%	60,8%	0,0%	0,0%	39,1%

Једно од питања односило се и на жанр који највише привлачи пажњу ове популације читалаца. У наредном питању тинејџери су се опредељивали за жанр и могли су да заокруже више одговора. Очекивано, уочена је велика разлика у читалачком укусу међу половима. Тинејџерке млађег узраста, њих 63,3% најрадије чита љубавне романе; исто толико се опредељује и за авантуристичке романе, најмање су заинтересоване за романе са историјском тематиком и епску фантастику. Тинејџери овог узраста одлучују се за епску фантастику, њих 56%, затим детективске односно криминалистичке романе које чита 52,3% испитаника, док ниједан од њих није заинтересован за љубавне романе. Оно што би се очекивало да су тинејџери овог узраста наклоњенији авантурама и авантуристичким романима није се потврдило. Њима су, бар према овом истраживању, наклоњеније тинејџерке. Хумористички романи привлаче пажњу 34,1% тинејџерки и 21,5% тинејџера. Ни класична литература за децу, романи уз које су одрасле старије генерације, не привлачи у већој мери читалачку групу млађих тинејџера - 27,3% тинејџерки и 18,5% тинејџера се одлучује да посвети своје слободно време читајући генерацијски проверено добро штиво. Слично је и са лектиром; онолико колико мора чита лектуру - 20,5% тинејџерки и 24,8% тинејџера.

Табела бр. 4 можда најсликовитије приказује да је подела на млађе и старије тинејџерке и тинејџере у потпуности била оправдана. У старијој групи је најупечатљивије то што и поред могућности да заокруже више одговара, већина тинејџера ту могућност није искористила. Као и у млађој групи, тинејџерке старијег узраста најрадије читају љубавне романе, њих 55,5%. Ништа мање занимљиви за њих нису ни историјски романи - 51,8%, што се за њихове млађе другарице, као што смо већ констатовали, не би могло рећи. Авантуристичке књиге су готово подједнако занимљиве и тинејџеркама и тинејџерима. Изненађујуће је да је само 8,6% старијих тинејџера одабрало епску и научну фантастику као своје омиљено штиво. У млађем узрасту било их је више од половине! Научну фантастику у старијем узрасту чак ниједна тинејџерка није издвојила као омиљену врсту романа. А ниједан тинејџер, по анкети, не воли да чита класичну литературу. *Кримићи* су популарнији међу тинејџерима - 30,4%, него међу тинејџеркама - 7,4%. Хумористичке романе више воле тинејџерке 37%, него младићи 13%.

Табела бр. 4

Питање – Коју врсту романа најрадије читаш?(можеш да заокружиш више одговора или додаш)

Старосна група (године) и пол	Љубавни	Авантуристички	Епска фантастика	Научна фантастика	Криминалистички /детективски	Хумористички	Историјски романи	Класична литература за децу	Лектира
13-15 ж.	63,6%	63,6%	9,1%	31,8%	34,1%	34,1%	9,1%	27,3%	20,5%
13-15 м.	0,0%	20,9%	56,0%	28,4%	52,3%	21,5%	15,5%	18,5%	24,8%
16-19 ж.	5,5%	37,0%	7,4%	0,0%	7,4%	37,0%	51,8%	22,2%	29,6%
16-19 м.	17,3%	34,7%	8,6%	8,6%	30,4%	13,0%	26,0%	0,0%	8,6%

Како тинејџери бирају књиге, шта им је при том избору важно, шта није? Колико нова, очувана, лепо илустрована књига утиче да њихов избор? Занимљиво је да при избору књиге на њену опрему обраћа пажњу само 22,7% тинејџерки и 27,3% корисника млађег тинејџерског узраста. Више од половине испитаних, 77,2% тинејџерки и 72,8% тинејџера, одговорило је да не обраћа пажњу и да опрема не утиче на њихово опредељење на избор одређеног наслова књиге. Сличне резултати су добијени и када се ради о тинејџерима старијег узраста. 18,5% испитаних тинејџерки и 13% испитаних тинејџера одговорило је да опрема књиге игра улогу у избору књиге; осталима није важно какав визуелни утисак књига оставља на њих. Из искуства нам је познато да код млађих узраста изглед, илустрације и опрема књиге понекад имају и пресудну улогу при избору књиге.

Табела бр. 5

Питање – Да ли на избор књиге утиче опрема књиге? (нова, лепе корице, илустрована...)

Старосна група (године) и пол	Да	Не	Не обраћам пажњу
13-15 - ж.	22,7%	47,7%	29,5%
13-15 - м.	27,3%	27,3%	45,5%
16-19 - ж.	18,5%	25,9%	55,5%
16-19 - м.	13,0%	17,3%	69,5%

Који су то критеријуми којих се тинејџери придржавају при избору књиге. Како се одлучују коју ће књигу читати, коме верују? Испоставило се да без обзира на пол и узраст највише верују пријатељима, тј. генерацијској препоруци; 52,2% тинејџерки и 77,5% тинејџера млађег узраста чита оне наслове које им, као добре, препоручи неко од вршњака. Следи утицај актуелних филмова и серија; 36,4% тинејџерки и 35,5% тинејџера верује медијима и тренду који они намећу, а препоруку с интернета поштује 31,2% тинејџерки и 62,5% тинејџера. Само 4,5% тинејџерки верује препоруци родитеља и ниједан тинејџер, док је и улога библиотекара занемарљива. Препоруку библиотекара поштује 29,5% тинејџерки и 19% тинејџера.

У старијој тинејџерској групи на тинејџерке при избору књиге највише утиче препорука другарице 51,8%, па интернет 40,7%, филмови и серије 37%. Професори и библиотекари имају подједнак утицај на ову групу тинејџерки 11,1%, а најмањи утицај имају родитељи 7,4%. За старије тинејџере друг/другарица и интернет утичу у истом проценту на избор књиге - 30,4%. На другом месту је утицај актуелних филмова и серија 26%, а родитељи и професори деле треће место са 8,6%. Оно што би требало да нас забрине јесте да на ову групу тинејџера, барем по овој анкети, библиотекари немају никаквог утицаја при избору књиге.

Резултати овог истраживања показују да тинејџери најчешће читају књиге које им препоруче пријатељи, што указује да више верују неформалном мишљењу, него мишљењима ауторитета, односно родитеља или библиотекара. Код старијег узраста велику улогу има и интернет.

Табела бр. 6

Питање – Шта највише утиче на твој избор књиге?

Старосна група (године) и пол	Препорука друга/другарице	Препорука родитеља	Препорука библиотекара	Филм, серија	Интернет	
13-15 - ж.	52,2%	4,5%	29,5%	36,4%	31,2%	
13-15 - м.	77,5%	0,0%	19,0%	35,5%	62,5%	
16-19 - ж.	51,8%	7,4%	11,1%	37,0%	40,7%	11,1% преп. проф.
16-19 - м.	30,4%	8,6%	0,0%	26,0%	30,4%	8,6% преп. проф.

Група питања која је уследила односила се на избор омиљеног писца и омиљене књиге ове генерације младих. Испоставило се да ту нема изразитих фаворита. На ранг листи тинејџерки млађег узраста нашле су се списатељице Агата Кристи (4,9%), Десанка Максимовић (4,9%), Џоана К. Роулинг (3,7%), Стефани Мајер (3,7%), Џеки Вилсон (3,7%) Кети Кесиди (3,7%), Стеван Сремац (2,4%), као и читав низ осталих аутора, док код тинејџера овог узраста уопште и не постоји фаворити; побројани су писци попут Жила Верна, Бранка Ћопића, Агате Кристи, а на списку су се нашли и песници Бранко Радичевић и Мирослав Антић,. Слични резултати су добијени и када је требало да се одреде за омиљене књиге. Иако су одговори показали да тинејџерке овог узраста најрадије читају љубавне и авантуристичке романе, на листи њихових омиљених књига наша се серија романа о *Харију Потеру* (9,8%), затим трилогија *Сумрак* (3,7%), *Девојчице са Олимпа* (2,4%), *Купохолитарка* (2,4%). Као и са омиљеним писцима, тинејџери овог узраста слично одговарају и када је реч о омиљеним насловима. Побројали су књиге *Ерагон*, *Хари Потер*, *Хајдуци*, *Амфибија Крадљивац муње*, *Мач од Шанаре...*, а има и оних који на ова питања нису дали одговоре (2,2%). Тинејџери читају ауторе ван лектуре и то ону литературу препознату као *лако* штиво, рекло би се

без претеарног разумевања и емотивног преживљавања и везивања за радњу и ликове прочитаних дела.

Код старијих тинејџера/тинејџерки, за разлику од млађег узраста, издваја се једно име и једна књига: Џон Роналд Рејел Толкин и његов *Господар прстенова*. За овог писца и овај наслов определило се 11,1% тинејџерки и 13% тинејџера. Изненађујуће, с обзиром на то да се свега око 8% испитаника (табела бр. 4) из ове групе определило за епску фантастику као омиљени жанр. Сви остали писци, побројани на листићима, појавили су се само једном, највише два пута, тако да ни у овој старосној групи не постоји листа фаворита. Неки испитаници, њих 9%, (вероватно их је мрзело или нису могли да се определе), изоставили су одговор на ово питање. На „женској“ листи су се нашли аутори: Џејн Остин, сестре Бронте, Марија Јовановић, Пауло Коелџо, Федерико Моџа⁴..А од наслова: *Разум и осећајност*, *Оркански висови*, *Сулејман и Рокселана*, *Три метра изнад неба*, *Хиљаду чудесних сунаца*⁵... Стефани Мајер са трилогијом *Сумрак* и Агата Кристи нашле су се на обе листе старијих (а као што смо видели и млађих) тинејџера. А ево неких писаца са „мушке“ листе: Абрахам Стокер, Ден Браун, Стивен Кинг, Дејан Стојиљковић, Марко Видојковић,⁶...као и њихових дела: *Дракула*, *Да Винчијев код*, *То*, *Константиново раскриће*, *Плес ситних демона*⁷...

Најомиљенија књига старијих тинејџера/тинејџерки јесте Толкинов *Господар прстенова*. Тинејџерке овог узраста, као и њихове млађе другарице, окренуте су „лакшој“ литератури. Поред класичне романтике, ову групу занимају *љубићи*, *кримићи*, *чик-лит*, књиге о савременим, самосталим и успешним девојкама. Ту су и књиге које се читају под утицајем актуелних серија и филмова насталих по њима. Тинејџери овог узраста заинтересовани су за хорор и вампирске теме, мистерије и трилере. Занимају се и за савремену урбану прозу. Лепо је што су се на списку нашли и неки наслови из тзв. популарне науке и обавезне лектире.

⁴ Мир-Јам, Халед Хосеин, Френсис Скот Фицџералд, Николас Спаркс, Марија Фишер, Радован Самарџић, Ник Хорнби, Аманда Квик, Данијела Стил...

⁵ *Ловац на мајеве*, *Авантуре неваљале девојчице*, *Мулен руж*, *Порука у боци*, *Слаткиши за доручак*, *Извини, али ти си моја љубав*, *Будна сањам...*

⁶ Жил Верн, Иво Андрић, Добрица Ћосић, Милутин Миланковић, Стивен Хокинг, Тони Бузан...

⁷ *Анђели и демони*, *Ловац у житу*, *Кроз васиону и векове*, *Време смрти*, *Теорија света*, *Мале ума...*

Последња група питања у овој анкети односила се на улогу Библиотеке. Шта је то што недостаје, шта је то што би мењали; чега има, а чега нема у Библиотеци? Каква је перцепција тинејџера као корисника библиотечких услуга. Иако добијени резултати указују да су испитаници овог узраста задовољни услугама Библиотеке, ипак 45,5% испитаних тинејџерки и 90% тинејџера млађег узраста сматра да би Библиотека требало да има више актуелених наслова. Половина тинејџерки сматра да у Библиотеци, у односу на 18% тинејџера, треба да постоји посебно одељење намењено овом узрасту. Посебене програме жели 25% тинејџерки и 9% тинејџера. Питања која су се односила на потребу за другачије уређеним простором, као и већим бројем компјутера добијени су занимљиви одговори. За промену простора заинтересовано је само 9% тинејџерки и ниједан тинејџер, а за више компјутера заинтересовано је свега 2,3% тинејџерки. Рекло би се да простор Библиотеке не доживљавају као место на коме би могли да проведу више времена, мада би с друге стране радо волели да постоји посебно одељење намењено њиховом узрасту. Чини се да компјутер и модерну технологију не повезују с Библиотеком, већ с нечим што је део њиховог кућног амбијента, те посредено нису ни упознати с предностима претраживања база података и начином проналажења корисних информација, нити повезаности Библиотеке као културног, информационог и мултимедијалног центра.

Старији тинејџери/тинејџерке, пошто су у тренутној организацији Библиотеке утопљени заједно са осталим корисницима на одељењима за одрасле, највише би желели да се формира посебно одељење за тинејџере (девојке 51,8%, младићи 34,7%). 37,0% тинејџерки и 26% тинејџера је жељно програма прилагођених њиховом узрасту. На трећем месту, готово подједнако и девојке и младићи се изјашњавају за бољи избор наслова. За другачији простор и повећање броја компјутера, изненађујуће, нису нарочито заинтересовани.

Табела бр. 7

Питање бр.10: Да ли би волео да у Библиотеци буде (можеш да додаш и свој предлог):

<i>Старосна група (године) и пол</i>	<i>Бољи избор наслова</i>	<i>Посебно одељење за тинејџере</i>	<i>Програми прилагођени интересовањима тинејџера</i>	<i>Другачији простор</i>	<i>Више компјутера</i>	<i>Твој предлог</i>
13-15 - ж.	45,5%	50,0%	25,0%	9,0%	2,3%	0,0%
13-15 - м.	90,0%	18,0%	9,0%	0,0%	0,0%	0,0%
16-19 - ж.	29,6%	51,8%	37,0%	14,8%	11,1%	0,0%
16-19 - м.	30,4%	34,7%	26,0%	8,6%	4,3%	0,0%

Последње питање у анкети подразумевало је један активан и креативни приступ Библиотеци. На питање којим би програмима волели да присуствују, испитаници су могли да заокруже више одговора, али и да дају своје предлоге. Шта је то што би Библиотека могла још да им понуди како би овај простор, њима, постао занимљив и привлачан? Анализа је показала да су се тинејџерке млађег узраста у највећем броју определиле за филмски програм; уследили су сусрети с писцима, књижевни клуб, волонтирање у Библиотеци, музички програм и трибине које би се бавиле проблемима тинејџера, радионица стрипа, радионица креативног писања, психолошка радионица, курсеви из информатичких технологија. Колико у претходном питању нису били заинтересовани за већи број компјутера у просторијама Библиотеке, толико су у овом питању били заинтересовани за организовање курсева који би им омогућили да овладају вештинама компјутерских програма. На листи интересовања следећа по реду је радионица стрипа, за њом следе књижевни клуб, сусрети с писцима, волонтирање у библиотеци, трибине које би се бавиле проблемима тинејџера, радионица креативног писања и музички програм. Овај узраст није давао предлоге. Резултати су прилично изједначени. Чини се да су, у недостатку таквих програма што у школи, што у локалној заједници, тинејџери жељни квалитетних садржаја који ће задовољити њихове потребе, решити дилеме, обуздати несигурност, омогућити креативно и едукативно проведено слободне време. Једино израженија разлика у интересовању различитих полова јесте избор курсева из информатичких технологија.; за њих се одлучило 45% тинејџера и само 4,5% тинејџерки млађег узраста.

Код тинејџера/тинејџерки старијег узраста редослед жеља је другачији: на првом месту је музички програм (55,5% девојака и 65,2% младића), следи филмски (55,5% девојака и 26% младића). Треће место, по тинејџеркама, резервисано је за радионицу креативног писања, а за њихове вршњаке су то радионица стрипа и волонтирање у библиотеци. Интересантно је да се идеја о волонтирању у библиотеци веома допала свим узрастима, без обзира на пол. За разлику од млађе групе, која није имала свој предлог, старији тинејџери и тинејџерке су предложили оригами радионицу.

Иако тинејџере посматрамо као јединствену групу, ипак, постоје разлике у интересовњима тинејџера млађег и старијег узраста, а о интересовањима свих њих морало би да се води рачуна када се организују програми. Евидентно је да су сви расположени за *живу* атмосферу у Библиотеци и разноврсне програме. У тако опуштеној атмосфери тинејџери би вероватно лакше примили и неосетно упили праве културне вредности, које може да им пружи Библиотека.

Табела бр. 8

Питање бр.11: Које програме би волео (да буду организовани) у Библиотеци (заокружи до 5 одговора):

<i>Старосна група(године) и пол</i>	<i>13-15 - ж.</i>	<i>13-15 - м.</i>	<i>16-19 - ж.</i>	<i>16-19 - м.</i>
Књижевни клуб	41,0%	36,0%	33,3%	8,6%
Радионице креативног писања	16,0%	18,0%	44,4%	17,3%
Сусрети са писцима	45,5%	27,0%	18,5%	8,6%
Филмски програм	59,1%	36,0%	55,5%	26,0%
Радионица стрипа	20,5%	36,0%	14,8%	21,7%
Волонтирање у Библиотеци	34,0%	27,0%	37,0%	21,7%

Психолошка радионица	11,5%	27,0%	33,3%	17,3%
Трибине које би се бавиле проблемима тинејџера	27,0%	27,0%	18,5%	8,6%
Курсеви из информатичких технологија	4,5%	45,0%	7,4%	17,3%
Музички програм – савр. музика-праве вредности	27,0%	18,0%	55,5%	65,2%
Твој предлог			14,8%-Оригами	8,6%-Оригами

ЗАКЉУЧАК

На основу приказаних резултата истраживања могуће је добити увид у читатељске навике и потребе младих овог узраста корисника Народне библиотеке Стеван Сремац у Нишу.

Анализа анкете указује на то да тинејџери који су редовни корисници услуга Библиотеке читају без обзира на то што постоје и друге активности за које се претпоставља да одвлаче ову корисничку групу од књиге и читања.

Читалачке навике и афинитети разликују се у зависности од пола, а од година нешто мање. Тинејџерке дефинитивно више читају од тинејџера и то без обзира на узраст.

Испитаници су, без обзира на пол и узраст, задовољни избором књига који им нуди Библиотека, иако примећују недостатак најновијих, актуелних наслова. Литература која највише привлачи пажњу овог узраста јесте популарна литература и бестселер романи. Из ове групе издвајају се тинејџери старијег узраста које више занимају књиге које на популаран и њима пријемчив начин представљају различите научне дисциплине. Најмање су тинејџери, без обзира на пол и узраст, заинтересовани за референсну литературу (енциклопедије, лексиконе, речнике...) што говори и о односу коју ова генерација има према књизи. Књига, изгледа, више нема примат као носилац информација и знања, а читање се изједначава са забавом. Полна разлика је изражена и у избору

романа. Тинејџерке и млађег и старијег узраста се, очекивано, највише одлучују за љубавне романе, и мање очекивано за авантуристичке, док је у центру пажње тинејџера млађег узраста епска фантастика, а код тинејџера старијег узраста историјски роман. Изглед књиге, нова, очувана, лепа, према резултатима ове анкете нема пресудан утицај на избор. Пресудан утицај на избор има међувршњача размена информација, а најмање се прихватају препоруке библиотекара и родитеља. На читалачки избор утичу и филмови и серије. Овај тренд највидљивији је у избору омиљених писаца и омиљених романа. Код млађег узраста иако нема фаворита, у врху најпопуларнијих писаца и књига јесте Џоана К. Роулинг и серијал романа о *Харију Потеру*, Стефани Мајер и трилогија *Сумрак*. Џ.Р.Р.Толкин са *Господаром прстенова* јесте једини, али убедљиви фаворит старијих тинејџера. Ова група тинејџера заинтересована је за хорор, трилер, мистерију. Да Библиотеку, најпре, препознају, као место где се позајмљују књиге, говори податак да највећи број испитаника без обзира и на пол и узраст жели бољи избор наслова и најновија издања. Али они су заинтересовани и за друге садржаје и програме које би им она понудила. Највећи број тинејџерки и млађег и старијег узраста заинтересовано је за формирање посебног одељења у односу на нешто мањи број тинејџера оба узраста. Мање им је битан изглед простора и број компјутера. Избор програма које би Библиотека могла да понуди говоре о потреби тинејџера да пронађу свој кутак у Библиотеци где би могли да задовоље неке своје потребе и проводе своје слободно време.

Ово истраживање би требало схватити само као почетак једног озбиљнијег сагледавања потреба и очекивања тинејџера корисника Библиотеке Стеван Сремац у Нишу. Добијени резултати треба да представљају подстицај за даља испитивање стања и потреба ове корисничке групе како би их, постављањем стратешких циљева, правим одабиром активности и садржаја, Библиотека привукла и, код њих, развила позитиван став према читању, али и квалитетан критички став према избору литературе. Одговорно и пажљиво се треба односити према овој специфичној групи корисника; јер данас то јесу тинејџери, несхваћени, проблематични, *незгодни*, али они су и корисници Библиотеке, а пре свега будући савесни и стручни креатори позитивних друштвених вредности.

Abstract: This paper shows the results of a research made in order to determine reading habits and needs of teenage users of Public Library *Stevan Sremac* in Nis. The research was done in May 2012 at the Books for Children department, General Lending department, and at the Non-fiction department. A survey was made on children between the age of 13 and 19 that voluntarily filled out a questionnaire made of 11 questions. Apart from the fact that the survey respondents remained nameless, they could also add their suggestions and remarks. The results of gathered information and feedback are shown in table 7 followed by relevant comments. Since the Library develops in synchronization with the needs of its customers, it is essential to recognize their interests and wishes. Only with the appropriate choice of activities and content the Library can attract attention of larger groups of teenage users, develop a positive attitude towards reading among them and a quality critical attitude towards their choice of literature.

Key words: library, teenagers, reading habits, cultural programs for youth.

Весна Петровић

Милијана Барјактаревић

Библиотека „Глигорије Возаровић“ Сремска Митровица

ТИНЕЛЦЕРИ КОРИСНИЦИ СТРУЧНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Сажетак: Према ИФЛА смерницама јавна библиотека треба да буде и подршка индивидуалном образовању и самообразовању, као и формалном образовању на свим нивоима. Библиотеке морају да обезбеде грађу и изворе како би задовољиле и развиле потребе за коришћењем стручне литературе.

Читаонице са стручном литературом формиране превасходно као простор за учење и социјализацију, али паралелно негују и дугу традицију едукације својих корисника учећи их како да на најефикаснији начин користе библиотеку, њене каталоге и њене ресурсе. У раду је приказано, колико млади у Сремској Митровици, узраста од 14 до 19. година користе стручну литературу, часописе и Интернет.

Кључне речи: образовање, стручна литература, млади, изложбе, предавања, трибине

1. Увод

Деловање савремене библиотеке усредсређено је, између осталог, на остваривање педагошког циља који гласи: развијање културе читања свих врста текстова. То је иманентно свим видовима делатности које развија библиотека, што подразумева да она треба да буде, како каже Александра Вранеш, „информациони, комуникациони центар који располаже различитим, вишеаспектно обрађеном грађом библиотечком и вешто, зналачки, инспиративно и занимљиво је презентира читалачкој публици кроз стимулативне програме за повећање читаности. При том, читаност се поима у најширем опсегу који подразумева обавештавање о чињеницама, појава и догађајима, проширивање знања стеченог учењем и студирањем, естетски доживљај прочитаног дела и усвајање културних, етичких и хуманистичких вредности“. Савремена библиотека подстиче читање као сазнајни процес делатности којом корисник развија своје рецептивне способности. У таквом њеном

деловању незаобилазно место имају Читаонице са стручном литературом, или популарно названа, Научна одељења јавних библиотека које задовољавају информационе потребе читалаца, а су мотивисане новим процесима у настави и учењу.

Још шездесетих и седамдесетих година 20. века, када су стандарди били значајна тема у разматрању развоја библиотекарства, општеинформациона, приручна и популарнонаучна литература дефинисана је као посебна, функционална целина у збирци публикација јавних библиотека. Тих година и касније, у литератури указано је на значај секундарних и терцијарних публикација у библиотечкој збирци и у раду са ученицима. Крајем 20. века дошло до модернизације метода и облика педагошког рада, с нагласком на индивидуални рад ученика у свим областима наставе, нарасле су потребе за коришћењем функционалних и тематски различитих извора информација. Бројем недовољне и по садржају застареле збирке општеинформационе, приручне и популарнонаучне литературе у јавним библиотекама показале су се неприпремљенима да адекватно одговоре потребама за консултативном литературом енциклопедијског и лексикографског карактера и за примереним приручницима из наставних области у којима су ученици припремали самосталне тематске радове.

Оваква ситуација актуелизовала је као једно од приоритетних питања библиотечко-информационе и педагошке делатности стварање референсних збирки. У развијеним библиотекама које окупљају читаоце разноврсних интересовања она садржи библиографске, енциклопедијске и лексикографске изворе који корисницима пружају ексцептиране информације. Искуствено је потврђена потреба да у њој буду заступљене популарно приређене монографије, хрестоматије и сродне публикације, из којих читаоци могу сами пронаћи потребне податке.

Према искуствима у раду са читаоцима – ученицима у јавним библиотекама, потребе за коришћењем публикација референсне збирке и стручне и приручне литературе исказују најпре ученици старијих разреда основних разреда основних школа, који припремају самосталне писане радове, ученици средњих школа, који пишу семинарске радове, те матуранти, који припремају радове за завршни испит.

Ученици старијих разреда основних школа користе ове публикације да би дошли до чињеница које уобличавају тематски у заданим радовима. Они их црпе из популарно приређених

монографија или хрестоматија или из опсежнијих прилога у општим енциклопедијама. Они користе енциклопедије, лексиконе и речнике да би упознали значење њима дотад непознатих речи са којима се срећу користећи референсне публикације.

Ученици средњих школа упућени су на потпуније коришћење стручне литературе. Теме њихових семинарских радова посвећене су актуелним појавама у друштву, развоју техничких дисциплина и појединих грана привреде, науке и културе, те они консултују егзактне текстове у специјалним енциклопедијама. Припремајући матурске радове читаоци средњошколци често долазе до литературе посредством скривених библиографија у приручницима референсне збирке.

Посматрано у целини, од виших разреда основне школе до матурских радова, коришћење стручне и приручне литературе има образовни и васпитни карактер. Образовни карактер те самоделатности ученика исказује се у учвршћивању логичког читања и разумевања егзактног текста. Васпитни карактер остварује се у томе што је они, служећи се речницима, енциклопедијама, популарним монографијама, навикавају да проширују знање систематизованим чињеницама, да трајно употребљавају књигу као извор информација, да је пажљиво користе и да је чувају као културну вредност.

Језгро услуга јавне библиотеке према ИФЛА смерницама треба да чине и следећи најважнији задаци који се односе на информације, описмењавање, образовање и културу:

- подршка индивидуалном образовању и самообразовању, као и формалном образовању на свим нивоима;
- пружање могућности за лични креативни развој;
- подстицање маште и креативности код младих; повећање свести о културном наслеђу,
- разумевања уметности, научних достигнућа и открића;
- омогућавање приступа културном изражавању које се остварује кроз све сценске уметности;
- унапређивање дијалога међу културама и неговање културне разноликости;
- подршка усменој традицији;
- допринос унапређењу вештина информатичке и компјутерске писмености;

- подршка и учествовање у књижевним активностима и програмима намењеним младима, и покретање таквих активности, ако је неопходно.

„Кроз савладавање наставних програма ученици уче од својих професора како да најефикасније усвајају градиво, те да на основу расположивих података преображених у знање, осим теоретског разумевања постигну и способност практичне примене. Библиотекари са своје стране показују најефикаснији и најкраћи пут до неопходних информација, подучавајући своје кориснике како да их вреднују и селекују у односу на контекст, квалитет и актуелност. Библиотекари проналазе, професори интерпретирају и оба посла су неизоставни сегменти наставног процеса“⁸. Незамена професорска улога удружена са претраживачким вештинама библиотекара доприноси ефикасности и успешности средњошколске наставе.

Читаонице са стручном литературом формиране превасходно као простор за учење и социјализацију, али су паралелно неговале и дугу традицију едукације својих корисника учећи их како да на најефикаснији начин користе библиотеку, њене каталоге и њене ресурсе. Муњевић развој информационих технологија условио је промене у самом образовном процесу те је пасивно усвајање и памћење чињеница замењено интерактивним приступом.

Утицај компјутера и Интрнета на младе толико је интензиван да неки покушавају да целе генерације дефинишу кроз медије и технологије и подведу их под заједнички именитељ: (интер)нет, онлајн, Гугл или дигитална генерација.⁹ Они уче, раде, истражују, комуницирају, друже се и забављају уз помоћ нових информационих технологија од којих очекују да задовоље два главна критеријума, а то су брзина и ефикасност.

Велики проценат младих већи део свог времена проводи „крстарећи“ по Интернету, а у том процесу су забава и сазнавање често испреплетени на нове и неуобичајене начине, те су наступила изазовна и динамична времена за школске и јавне библиотеке чији се смисао и значај увек процењивао према томе у ком степену и на ком квалитативном нивоу подржавају и унапређују наставни процес. У новим условима, преобликовањем и допуњавањем својих услуга,

⁸ Јеремић, В. : Ни средњошколци, ни студенти : У Библиотекар, 2011

⁹ Јеремић, В. : Ни средњошколци, ни студенти : У Библиотекар, 2011

оне морају задовољити све шири дијапазон образовних потреба и тако заузети много важније место у целокупном образовном процесу.

Преузимање и остваривање водеће улоге библиотека у подршци образовању, приступ информацијама доноси бројне задатке и одговорности. Да би остварили своју мисију у савременом друштву библиотекари су у непрекидном трагању за најбољом праксом и истражују нове облике рада.

2. Корисници

Интерактивно учење подразумева технику којом се знање стиче не пасивним усвајањем и памћењем чињеница већ интеракцијом са информацијама, изворима и осталим учесницима у наставном процесу. Стратегије активног учења с једне стране подразумевају да ученик може да сам управља процесом учења и има много већу контролу над његовим садржајем, а са друге, ауторитативност традиционалне наставе се замењују флексибилнијим приступом у коме се као посебан квалитет цени индивидуални допринос.

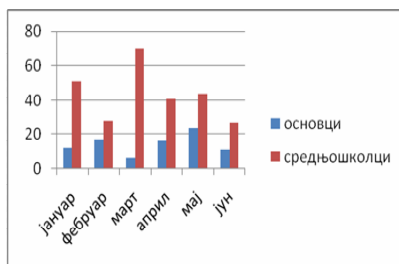
Самостално учење је усмерено на сопствени предмет изучавања и захтева: концентрацију на информационе изворе који су у најтешњој вези са предметом личног интересовања, одбацивање материјала који одвлачи пажњу од главног предмета и води на истраживачку странпутицу, организацију и презентацију материјала који се тиче предмета изучавања.

Пратећи кориснике узраста од 14 до 20 година преко статистичких података дошло се до следећих закључака:

У шетомесечном периоду литературу у Читаоници је користио 86 ученика виших, углавном 8. разреда и 261 ученик средњих школа што је свега 15% у односу на укупан број корисника. Највеће посете ученика биле су у марту (матурски и семинарски радови), а најмање у јуну, завршена наставна година.

месец	основци	средњошколци
јануар	12	51
фебруар	17	28
март	6	70
април	16	41
мај	24	44
јун	11	27
укупно	86	261

2.1.табела корисници

2.1. графикон корисници

3. Коришћења информација

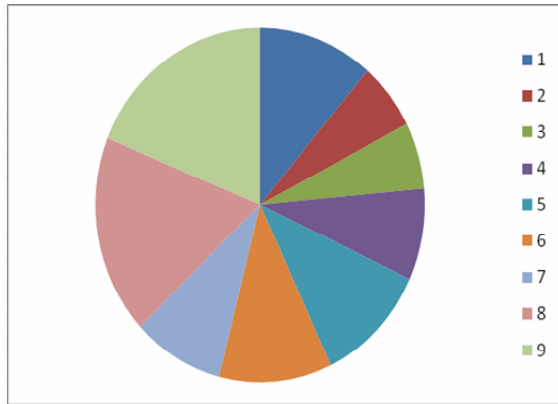
На располагању корисницима је књижни фонд од 10.234 књиге, који је слемштен по УДК систему и 77 наслова часописа који више не излазе или је Библиотека укинула њихову набавку, 29 наслова часописа који редовно пристижу и 10 наслова часописа који повремено излазе.

Информацију о траженој литератури могу да добију, најпре од библиотекара, а затим преко лисних каталога: ауторски, стручни, предметни, каталог старе и ретке књиге, каталог стране књиге и каталози периодике и електронског каталога који је у формирању.

Од прошле, 2011. године, корисницима је на располагању рачунар и Интернет, те могу да користе и ову врсту услуга.

	0	1	2	3	5	6	7	8	9
јануар	22	16	10	23	5	17	23	34	50
фебруар	25	8	17	21	13	31	24	32	53
март	31	11	18	26	32	23	25	50	42
април	22	15	19	13	29	32	17	63	34
мај	19	13	17	25	24	21	19	61	47
јун	22	11	3	13	13	11	17	19	1
укупно:	141	84	74	121	125	135	116	259	227

табела3.1. коришћење књига по групама

графикон 3.1. коришћење књига по групама

Из приложене табеле и графикана јасно се види да су ученици највише користили стручну литературу монографске публицације из групе 9 Историја.Географија.Биографија – 227 књиге, затим књижевну критику и теорију књижевности (у мањем обиму књиге о језику) – 259, а за њима следи опша група -141, примењене науке 135, природне науке, (највише биологија и екологија)125, друштвене науке 121, umetnost 116 филозофија, психологија 84 и религија 74 књига.

Из разговора са ученицима закључено је да они користе стручну литературу из оних области за које професори захтевају семинарске радове, те се по интересовању ученика може пратити и рад професора. Незнатан број око 5% у Читаоницу далази у жељи да самостално прошири своје знање.

часописи	0	1	2	3	5	6	7	8	9
јануар	11	9	7	6	8	5	4	21	25
фебруар	8	5	3	7	4	8	6	19	27
март	5	7	8	9	13	14	8	22	21
април	9	5	2	10	8	2	7	16	18
мај	8	5	3	4	9	4	9	12	13
јун	3	2	1	5	8	8	4	10	9
укупно:	44	33	24	41	50	41	38	100	113

3.2. коришћење часописа

И статистика коришћења часописа показује скоро идентичну ситуацију, највише се користе часописи: *Истрија*, *Национална*

географија, Планета, али и Свет компјутера је међу најчитанијим. Часописи се углавном користе информативно, изузев књижевних часописа *Венац* и *Детинство* у којима ученици налазе податки и за писање радова.

месец	интернет
јануар	124
фебруар	102
март	137
април	113
мај	163
јун	178
укупно:	817

графикон 3.3 коришћење Интрнета

табела 3.3. коришћење Интрнета

У анализираном периоду и Интернет, као извор информација се користи у задовољавајућем обиму. Најчешће претраживан сајт је Википедија, затим znanje.org и е-базе Народне библиотеке Србије и Библиотеке Матице српске

	књиге	часописи	интернет
основци	389	86	324
средњошколци	897	261	493

графикон 3.4. укупно коришћење

табела 3.4. укупно коришћење

Иако не можемо бити задовољни бројем посета за 140 радних дана ум првој половини 2012. године Читаоницу је посетило 347 ученика односно у просеку 3 дневно, али радује чињеница да је књига још увек најкоришћенији извор информација.

4. Популаризација

Незадовољни и бројем посета, посебно младе популације, и обимом коришћења библиотечке грађе, библиотекари Читаонице организују предавања, трибине, постављају изложбе, израђују водиче у циљу приближавања стручне књиге читаоцима, али и у циљу пружању подршке индивидуалном образовању и самообразовању младих.

Предавања су организована у сарадњи са професорима средњих школа, који су на одабрану тему организовано доводе ученике у Библиотеку. Превасходни циљ предавања је да се ученици упознају са фондом стручне и приручне литературе и начином његовог коришћења, али и са новинама у књижевности и науци. Теме реализују библиотекари, а предавањима присуствује до 20 ученика. Неке од реализованих тема су: *Српска модерна у књижевности и уметности*, *Значај књиге за културни развој човечанства*, *Стара периодика и савремени часописи*, *Библиотеке центри културе и знања...*

Трибине, са истим циљем, организоване су у сарадњи са другим установама, јер за изабране теме уводничари су стручњаци из различитих области науке. Учесници на трибинама су млади (до 30), који долазе по позиву и по интересовању. Неке од тема су *Породица у вртлогу дроге*, *Моје будуће занимање*, *Фолк или рок*, *Интернет – извор информација...*

Изложбе, значајан вид популаризације, су стални облик рада Читаонице. Изложбе, мањег обима су обавештења читоце о новим књигама, о књигама из разних научних области које се налазе у Читаоници, значајне едиције, часописи... и пригодне изложбе поводом обележавања значајних годишњица у култури и науци. Тако је поводом године Књиге и језика постављена изложба *Књиге о језику – језик у књигама*, поводом 50 година нобелове награде Иви Андрићу *Знакови у времену*, а ове 2012. обележено је 150 година од рођења Ђуре Јакшића изложбом *Стазе*. За „велике“ изложбе штампа се каталог. На изложбе ученици долаза са професорима и посебно добру посету забележила је изложба *Знакови у времену*, коју је посетило 546 ученика и професора средњих школа.

Водичи се такође израђују са циљем да упознају и ученике и професоре са књижним фондом Читаонице. Они се израђују из свих области, група које се налазе у одељењу, а дају информацију о књигама које су на располагању читаоцима. Ово је посебно значајно када се узимају теме за матурске радове, јер усмеравају на области и

књиге које могу добро или лошије одговорити на задату тему. Водичи се израђују у папирној форми, али се могу у ПДФ формату поставити на сајт Библиотеке.

ИФЛА/УНЕСКО Смернице за библиотечке услуге за младе истичу да “библиотечке услуге за младе треба развијати у општем контексту библиотечких услуга и у сарадњи са другим институцијама”. Истичу се школе као најважнији партнери библиотеке која услужује младе и да ће “школске и јавне библиотеке које сараднички планирају свој рад, боље задовољавати интересовања и потребе младих људи”.

И само ако се успостави добра сарадња јавних и школских библиотека оне ће постати *животна снага образовања, културе и информисања, неопходни чиниоци друштвеног живота, који негују мир и духовно благостање...* а младим корисницима ће *омогућити да овладају вештинама за учење током читавог живота.*

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. Brofi, P. (2005) Biblioteka u dvdeset prvom veku, CLIO, Beograd
2. Библиотека као огледало Васељене (2009) Службени гласник, Београд.
3. IFLA/UNESCO (2005) Смернице за развој јавних библиотека, НБС, Београд
4. IFLA/UNESCO Манифест за школске библиотеке,
5. Декларација о библиотеци, информационим сервисима и интелектуалној слободи – IFLA
6. Јеремић, В. : Ни средњошколци, ни студенти, У : Библиотекар, 2011
7. Мићић, Р. : Референсне збирке у школским библиотекама, У : Школске библиотеке у теорији и пракси, 2009
8. Рот, Н.(2006) Основи социјалне психологије, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд

Анђелија Пругинић

Миљана Зрнић

Градска библиотека „Карло Бијелицки“ Сомбор

СОМБОРСКА БИБЛИОТЕКА

Резиме: Применом стандарда Сомборска библиотека реализује нове форме комуникације с тинејџерима. Савремене услуге у оквиру аутоматизованог пословања, радионице, програми и манифестације осликавају модерне облике интерактивне комуникације с тинејџерима. Значај ове популације корисника видљив је у развојном профилу Сомборске библиотеке.

Кључне речи: тинејџери, програми, едукација, услуге

У савременој теорији, библиотеке - симбол цивилизованог друштва, нотиране су као најактивније организације које се баве информацијама. Највише се руководе потребама савремених корисника одговарајући на њихове захтеве и тако остају успешне, релевантне и динамичне. Утицајем у пет већих области јавног живота - образовање, друштвена политика, информације, културно обогаћивање, економски развој, библиотека доприноси интелектуалном, емотивном, друштвеном, образовном и језичком развоју. Најбољи „терен“ за такав утицај и развој јесу управо тинејџери.

Библиотеке су идеално место за тинејџере када се њихова потреба за припадањем и признањем примерено исказује и имплементира. Тада је библиотека ведро, гостољубиво, атрактивно и безбедно место за читање, учење, дружење...

Бројни захтеви и савремене услуге иницирају потребу за новим простором у библиотеци који ће бити намењен само тинејџерима за разнолике аспекте интересовања. Неке од предности које пружају библиотеке за тинејџере:

- квалитет живота
- чланство у библиотеци врло рано ствара осећај личне и грађанске припадности
- друштвени развој
- социјализација
- пријатељско окружење

- образовање
- подршка описмењавању - подстицање необавезног читања
- унапређивање културе читања
- подршка родитељима

Оно што данас Сомборска библиотека нуди тинејџерима упућује на потребу градње засебног омладинског центра.

Библио центар за децу и младе

У дворишном простору Сомборске библиотеке планирана је доградња на основу урађеног Идејног и Главног пројекта. Проширење просторних и пословних капацитета даје шири спектар услуга за тинејџере. Простор за едукацију, радионице и нове садржаје, у сарадњи са образовним институцијама, осликава значај улога у савремен образовно-културни профил.

Програми Сомборске библиотеке за младе посебно нотирају питање и потребе тинејџера. Развој младих од 12 до 19 година дефинисан је као трајни процес суочавања са изазовима адолесценције и одраслог доба кроз координисан и прогресиван низ активности и искустава који ће им помоћи да постану друштвено, морално, емотивно, физички и когнитивно способни.

Центар за истраживање политике развоја младих (САД) идентификовао је 7 развојних потреба адолесцената:

1. дефинисање сопствене личности и независност
2. физичка активност
3. креативно изражавање
4. позитивна друштвена интеракција са вршњацима и одраслима
5. способност и постигнуће
6. структура и јасна ограничења
7. учешће са циљем

Све ове потребе, или бар већину њих, Сомборска библиотека може да задовољи. Што више потреба задовољи као институција својим простором и услугама, мања је могућност да ће тинејџери учествовати у негативним, а већа да ће се укључити у позитивне активности. Од основне идеје да се повећа посета библиотеци лако се може развити и низ интерактивних програма као креативан учинак за адолесцента.

Тинејдери у Сомборској библиотеци

Сомборска библиотека је једина јавна библиотека у Србији која има засебан пројекат градње издвојеног простора за тинејдере. Позајмна одељења у новом, савременом простору већ пружају разноврсне услуге својим младим корисницима. Поред богатог фонда, приступа интернету, електронског каталога, електронске позајмице, Библиотека планира и реализује низ пројеката, програма и радионица за различите узрасте.

Услуге

Учинак библиотечких услуга у друштву знања квалитативно и статистички је видљив у Сомборској библиотеци. Аутоматизација и дигитализација, уз креирање библиотечких услуга, чине информациони производ Библиотеке, осликавајући њено успешно место медијатора. Коришћењем информационих ресурса и потенцијала корисника, Библиотека обезбеђује нове и вредне информације.

Огледни пример коришћења релевантних и нових података је *Ебарт* програм за тинејдере у просторима Библиотеке. Богата медијска архива нуди тинејдерима бројне изворе и записе који им нису доступни на интернету. Презентовањем ове базе података школе у Сомбору су партнери Библиотеке, а њихови ученици упућени на темељнији истраживачки и семинарски рад.

Програми и услуге за тинејдере Сомборске библиотеке, у оквиру електронског пословања:

- електронски каталог
- изабрани наслови за тинејдере
- посебне он-лајн услуге: засебно креиран сајт са интерактивним садржајима
- анимирање преко друштвених мрежа

Радионице

Сомборска библиотека има сталне радионице за тинејдере креиране трагом одабраних наслова књига и увек актуелних тема за младе. Интерактивна комуникација и разноврсност радионица одређене су и занимљивим и значајним насловима: Хари Потер,

Адријан Мол, Загонетне приче, Књига за сваку девојчицу, Књига за сваког дечака...

Исписи најчитанијих наслова сугеришу и креирање радионица:

Страна књижевност:

1. *Хари Потер и камен мудрости* – Џоан Ролинг
2. *Цинге, цанге у акцији* – Луиз Ренисон
3. *Заљубљене девојке* – Џеклин Вилсон
4. *Зар опет, Алис?* – Џуди Кертин
5. *Ниси као ја* – Маргарита Хан-Сајми
6. *Заувек* – Џуди Блум
7. *Илустрована мама* – Џеклин Вилсон

Домаћа књижевност:

1. Урош Петровић – *Загонетне приче*
– *Мистерија Гинкове улице*
2. Градимир Стојковић – *Хајдук остаје хајдук*
– *Хајдук са друге стране*
– *Хајдук из Београда*
– *Ја као ти – ти као ја*
3. Ана Ђокић Понграшић – *Зое, силази доле!*
4. Александар Тешић – *Косингас. Ред змаја*

Програми

Поред сталних услуга и радионица Библиотека у широком спектру реализује програме за тинејџере:

Вишегодишњи програм Библиотеке *Парламент младих*, реализован у Сомбору, Новом Саду, Београду, Будимпешти и Пули и форум за младе *Петком у чет'ри двице* (петком у 22:22), у форми радионица-округли сто са учешћем тинејџера, остварени су уз бројне институције и јавне личности различитих профила и вокација. Данас Сомборска библиотека новим програмима витално обликује мени за тинејџере.

Пратећи развој, проблематику и интересовања тинејџера, у Сомборској библиотеци остварују се наменски програми: *Дан девојчица* - боравак у Библиотеци у оквиру програма професионалне оријентације, *Сомборско лето* – уз бесплатно учлањење тинејџери су анимирани за песничке наступе, читање, цртање, забавне и

спортске игре, *Музика на точковима* – у оквиру програма *Сомборско лето за младе*.

Сомборска библиотека учествовала је у програму *Он-лајн недеља* која се широм Европе обележава уз ширење писмености у области информационо-комуникационих технологија. Значајно је повезивање разноврсних институција и организовање низа догађаја: ИТ – квиз за младе, Е-виртуоз, Паметан клик и Кликни безбедно, као едуковање младих о начину безбедног претраживања Интернета.

Манифестације

Сталне манифестације су: Међународни дечји фестивал *Шарени вокали* – Библиотека као партнер Сомборског певачког друштва учествује у припреми и анимирању за праћење и учешће на Фестивалу.

У оквиру сталне манифестације *Вељкови дани*, намењене значајним писцима лауреатима је и интернационални Конкурс за најуспелију причу *Голубић*, као полицај стваралачком изразу младих.

Библиотека активно учествује у изради ЛАП-а 2013-2016 - Локални акциони план за младе. У сарадњи са Канцеларијом за младе Града Сомбора и осталим релевантним институцијама и невладином сектору креира се база података за потребе младих у локалној заједници.

Статистика

За рад са тинејџерима неопходно је упознавање са њиховим потребама, жељама и могућностима. Истраживање се базира на сакупљању примарних и секундарних података. То подразумева, уз већ прикупљене секундарне информације, спровођење истраживања креирањем примарних података путем писмених, интернет, телефонских или усмених анкета или на пример групе за дискусију.

Анкете за тинејџере

Библиотекари Сомборске библиотеке, уз помоћ стручних партнерских институција, припремају анкете за тинејџере на одељењима и на сајту Библиотеке. То јесте једноставан и лак начин за битне и суштинске информације о свету тинејџера. Поред

анонимних анкета и он-лајн одговора на учестала питања и проблеме, Сомборска библиотека користи и анкету Кимберли Болан Тејн.

Mi ŽELIMO da znamo.....šta VI mislite!

- Da li si muško ili žensko?
 - Koliko imaš godina? _____
 - Koliko često posećuješ biblioteku? (obeleži jedno)
 - jednom nedeljno jednom mesečno
 - jednom godišnje samo kada moram
 - Koju biblioteku posećuješ? _____
 - Gde voliš da provodiš vreme sa prijateljima? (Obeleži svaki odgovor koji se odnosi na tebe.)
 - u mojoj kući u njihovoj kući
 - u mesnoj zajednici
 - na lokalnom mestu gde provodite vreme (Kako se zove to mesto?) _____
 - u školskoj biblioteci u javnoj biblioteci
 - drugo _____
 - Gde je tvoje omiljeno mesto za učenje?
 - u mojoj sobi u kući mog druga
 - u školi u biblioteci
 - drugo _____
 - Zašto? _____
 - Zamisli mesto gde najviše voliš da bude. Koje dve stvari ga čine tvojim omiljenim mestom?
 - a. _____
 - b. _____
 - Koje stvari bi voleo/la da budu u biblioteci? (Obeleži svaku koja se odnosi na tebe.)
 - muziku stereo sistem
 - pojedinačne jedinice za slušanje muzike
 - video rekorder video kasete DVD
 - DVD plejer računare
 - udoban nameštaj
 - stripove/grafičke novele časopise
 - elektronske igrice društvene igrice
 - puno dobrih knjiga u mekom povezu
 - drugo _____
 - Koje dve stvari bi najviše voleo/la da pozajmiš iz biblioteke?
 - knjige (Ako je tako, koju vrstu knjiga - fantastiku, misterije, drugo?) _____
 - muzičke CD-ove video kasete
 - DVD-e CD-e za računare
 - knjige na kasetama/CD-evima
 - igrice
 - stripove/ mange itd.
 - drugo _____
 - Za šta voliš da koristiš kompjutere?
 - Chat /IM e-mail da igraš igrice
 - da tražiš zabavne stvari
 - da "skidaš" stvari sa Interneta
 - da praviš Internet stranice
 - da kucaš pisma da istražuješ za školu
 - drugo _____
 - Koju vrstu događanja i programa bi voleo/la da vidiš u biblioteci? (Obeleži najbolja tri programa po svom izboru.)
 - sportovi/ vežbe radionica za pisanje
 - muzika umetnost/veštine
 - diskusije o knjigama
 - pomoć oko domaćih zadataka
 - kompjuterske veštine
 - ples čuvanje dece
 - veštine za pronalaženje posla
 - filmovi pravljenje crtanih filmova
 - drugo _____
 - Koje aktivnosti, školske predmete ili stvari apsolutno obožavaš? To može biti bilo šta, od konja preko fudbala i nauke do muzike, i ako nešto ne voliš, reci nam i to. (Molimo te da napišeš na poledini papira.)
 - Koje predloge ti imaš kako privući tinejdžere u biblioteku? (Molimo te da napišeš na poledini papira.)
 - Da li bi bio/la zainteresovan/a da učestvuješ u radu tinejdžerskog saveta koji pomaže da se osmisli prostor posebno za vas u biblioteci? _Da _Ne ako Da
- Ime: _____
- Broj telefona: _____

У новим условима, Сомборска библиотека је преобликовала своје услуге и задовољава шири дијапазон образовних потреба усклађено са школском и академском наставом, поштујући захтеве и интересовања тинејџера.

И у дугорочним циљевима Градске библиотеке „Карло Бијелички“ у Сомбору јесу развојни програми које Ник Мур сугерише као „амалгам различитих услуга“.

Summary: By implementation of standards the City Library in Sombor realizes new forms of communication with teenagers. Contemporary services within automated business, workshops, programs and manifestations reflect modern ways of interactive communication with teenagers. Importance of this population of users is visible in the profile of the City Library of Sombor.

Key words: Teenagers, programmes, education, services

ЛИТЕРАТУРА

1. Brofi, P. (2005) Biblioteka u dvadeset prvom veku, CLIO, Beograd
2. Bolan, T. K. (2009) Prostori za tinejdžere: preobražaj biblioteke korak po korak, Filološki fakultet, Beograd
3. Vučković, Ž. (2008) Vrednovanje učinka bibliotečkih usluga u društvu znanja: Bibliotečke usluge - Zbornik radova sa stručno naučnog skupa Biblionet, Subotica, Bibliotekarsko društvo Srbije, Beograd
4. Radović, M. (2011) Biblioteka i dečje stvaralaštvo: Zbornik radova Biblioteka bez granica, Narodna biblioteka „Stevan Sremac“, Niš
5. Vitković, B. (2011) Primena menadžmenta kvaliteta u bibliotekama: šta je dobra bibliotečka usluga: Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije, Bibliotekarsko društvo Srbije, Beograd

ТИНЕЈЦЕРИ КАО КОНЗУМЕНТИ ЗАВИЧАЈНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Резиме: Завичајни фонд представља аутентичан материјал за промоцију једног краја. А ако тај крај промовишу млади људи, користећи све доступне изворе информација, у узрасту када се личност интензивно развија, веома је важна помоћ свих релевантних субјеката локалне средине у одабиру и формирању истинских вредности. Само сазнање да је значај завичајног фонда и едукативно-образовни, јасно је колико је битно на који се начин и у којој мери са овог одељења користи литература. Било да је први улазак тинејцера са поводом, било да је дошао сам или са професором да би на задату тему написао рад, на нама је да му предочимо какве садржаје може овде пронаћи. Вештине које су потребне да се приступи информацији перманентно се мењају па је зато потребна и посвећеност библиотекара да својим младим корисницима, у интерактивном односу понуди различите изворе истих а да сам избор на крају ипак препусти њима.

Кључне речи: тинејцери, завичајна збирка, мотивација, извор информација, дигитализација, библиотекар

Када говоримо о тинејдерима који су у свет одраслих управо кренули, оставивши за собом детињство са свим својим недоумицама, морамо имати на уму неколико релевантних чињеница везаних за овај узраст, а то су: поље интересовања им се мења, брже се емоционално и психофизички развију, трагају за сопственим идентитетом као и новим сазнањима из свог окружења. Њихова размишљања се баве будућношћу, а има ли боље перцепције будућности без упознавања прошлости? Дакле, раздобље у коме се налазе је карактеристично и по томе што многи обрасци понашања који се формирају у адолесценцији, као и идентитет појединца, систем вредности, све то остаје окосница личности кад одрасту. Код тинејцера је такође битна, свакако поред екстринзичне, она права суштинска интринзична мотивација. Ако

имамо на уму да је учење, па свакако и читање акт открића, мало је вероватно да ће се то десити ако се литература користи искључиво на сасвим конвенционалан начин у ери веома различитог приступа информација с једне стране, и младог човека жељног брзог сазнавања са друге. Не треба заборавити и осећање емпатије, који настаје између осталог у социјалним контактима једног младог бића. У библиотеци ће се читати књиге али ћемо се и упознавати, дружити. Све то условљава један квалитетан приступ са адекватним садржајима од стране породице, школе, библиотеке као и осталих установа у локалној средини. Велики је задатак савремене библиотеке да у том, и тако комплексном периоду једног младог човека пронађе модус како да свим садржајима привуче и задржи га као читаоца и корисника, као конзумента правих вредности и садржаја које традиционално али и на модеран начин она нуди. Важно је знати да уколико избор не буде адекватан и примерен узрасту, изостаће права порука, а у читању се може јавити импровизација. Једно је сигурно, сваком младом човеку мора се обезбедити право на информацију, функционалну или визуелну, ону која ће уз ненаметљиво присуство библиотекара који ће попут тихог кормилара давати смернице ка правом одабиру и прихватању трајних вредности. Сазнање да им и само животно доба у коме се налазе даје посебан однос према свему, свесни смо реалности у којој је заиста јако важно која књига је у њиховим рукама, с ким се поистовећују, какав речник и које појмове усвајају и где траже одговоре на питања да би разрешили своје вечите дилеме!

Када говоримо о завичајној збирци, треба знати да овај фонд и каталози врше функцију информационог центра. У сарадњи са музејом и архивом омогућавају истраживачки рад и комплетно изучавање свих видова живота, развоја и стваралаштва одређене средине. Са аутентичним матерјалом и својим збиркама фонд је саставни део општинског система информисања. Чине га штампани и други носиоци информација који се својим садржајем односе на одређену географску, политичку, етничку, историјску, културну и економску средину. Такав скуп информација, непроцењива је вредност и основа за изучавање једног краја.

Чињеница је да је структура корисника ове збирке врло различита; од научних радника, ученика, студената, завичајних ствараоца, па је зато неопходан инерактиван приступ као начин рада. Интеракција између корисника с једне и библиотекара са друге стране са циљем да библиотекар помогне кориснику у проналажењу потребних информација и литературе. Зато је и нужно да и сам

библиотечки радник увек буде добро информисан, опредељен за перманентно усавршавање. Веома је интересантно па и интригантно, ако истакнемо да су тинејџери популација која често посећује ово одељење. Због специфичности фонда, књиге се набављају путем поклона. Закон о такозваном обавезном локалном примерку регулисао је ову област, те се тако постиже ефикаснија попуна завичајних збирки. Одговорност је на библиотекама када је у питању набавка значајне библиотечко-информационе грађе, као и стварање нових информационих извора који би требало да задовоље потребе наших младих корисника. Тако конципиран, савремен приступ рада пружио нам је прилику за квалитетну сарадњу библиотеке са школама, основним и средњим. Овај вид сарадње траје годинама па се слободно може рећи да је постала традиционална. Не ретко, читава одељења долазе у посету, тражећи мало места у скромном простору где је смештена збирка. Обично збуњени, када се нађу овде, међу књигама које им одмах не привуку и задрже пажњу са препознатљивом жељом да што пре погледају и пронађу литературу на задату тему, тинејџери се овде, будимо искрени могу осећати да и нису, како би они жаргонски рекли, на свом терену, да ту нема ничега што би им пробудило интересовања. Овде би библиотекар, морао да им на адекватан начин презентује шта се све овде може научити везано за њихов крај као и крај њихових предака.

Али иако је први улазак обично с поводом, по препоруци наставника или професора, сарадња се наставља, па тако уз помоћ садржаја из овог одељења настају квалитетни семинарски и дипломски радови, чланци у локалним али и националним листовима. Често се дешава да се овде пишу радови на задате теме из историје, географије и српског језика. Било је и случајева да су ученици користећи литературу са овог одељења били награђивани на конкурсима са темама на свим нивоима; школским, општинским и републичким. Младим људима који се интересују за своје порекло доступна је и наша збирка хронике села. Навешћу пример једног ученика седмог разреда који је у једној хроници, на слици препознао свога прадеду. То га је инспирисало да напише рад на конкурс о борцима из овог краја. Наравно да је пишући са заносом и поносан на свог претка освојио награду. Често се и наши родослови налазе у рукама младих људи да би им служили као пример како би израдили своје. Можемо још и приметити да се овде читају и дела из области књижевности, млађих аутора које вероватно тинејџери најбоље разумеју због њима блиских година. Треба поменути неке од

траженијих: нпр. дела Бориса Старешине, Игора Ђорђевића, Слађане Ристић, Еве Ранчић, Монике Видановић и других. Није редак случај да заједно правимо картотеку дезидерата са именима аутора чија би дела волели да виде у завичајном фонду наше библиотеке! У договору са ученицима, члановима секције из географије, постављају се и изложбе књига тематски или с поводом. Вреди поменути да је и јако битно ангажовање самог библиотечког радника да развија жељу за упознавање локалне средине у свим сегментима. Другим речима, тинејџери као конзументи завичајног фонда су донекле и познаваоци завичајне проблематике, који већ имају задати циљ и тему изучавања. Знајући то, ради проширења типа и структуре корисника интезивно се радило у протеклих неколико година на развијању сарадње са основним и средњим школама. Илустрације ради, треба поменути сарадњу са основном школом „Осми септембар“ као и Средњом економском школом и професором географије Драганом Николићем. На крају сваке школске године ученици завршних разреда основне школе као и првог разреда средње заокружују знања пишући о свом завичају. За ту прилику они користе разнородну литературу. Широк спектар је тема, готово из свих области везаних, за наш крај. Веома често се користе сви бројеви Пиротског зборника, публикације чији је издавач Народна библиотека Пирот, који због свог свеобухватног садржаја може у многоструку помоћи младим истраживачима. Завичајна збирка можда није довољно атрактивна за овај узраст и није нетачно рећи да ће је користити уколико имају потребе или им то буде задатак. Но, утолико је и посао библиотекара на овом одељењу сложенији јер и ће он имати обавезу да на тинејџерима близак, па можда понекад и на неконвенционалан начин остварује комуникацију. Посебно смо заинтересовали поменути групу корисника у периоду одрастања тиме што већ неколико година дигитализујемо нашу завичајну збирку. Народна библиотека Пирот је у дигиталном облику понудила корисницима своју завичајну збирку: 78 дигиталних докумената са укупно 8.552 страна као и 24 серијских публикација са 3.609 страна. На овај начин смо обезбедили трајну заштиту фонда угроженог сталном употребом. Овај садржај, понуђен на нов, модеран и интересантан начин у електронској форми, обезбеђује лакше и једноставније усвајање нових знања. Свесни смо да живимо у времену брзог протока информација, као и чињенице да млади људи свакодневно користе рачунар, те смо им тако понудили хиљаде страна наше литературе на сајту Народне библиотеке Пирот, као и Народне библиотеке

Србије у оквиру дигитализоване завичајне збирке. Пратећи коришћење овог вида пружања информација, дошли смо до сазнања да се сајт врло често користи, па смо се потрудили да у разговору са корисницима пружимо могућност да сами креирају шта би, уколико то буде изводљиво, волели да буде дигитализовано. Заиста смо се пријатно изненадили колика је жеља за упознавањем наше околине у свим сегментима. Тај млади човек, у трци за знањем, може се рећи да на изванредан начин личи на уметника, користећи све доступне изворе информација, од уобичајног животног инвентара гради своју стварност, надограђује знања и умећа, дајући свему лични печат. На тај начин се ослобађа евентуалне репертивности. Вероватно је и у томе предност тинејџера над свима осталима. У тој моћи да се иде напред, а да препреке уколико их има, буду игнорисане или минорне. Они не трпе монотонију и понављање, стреме циљевима за које решења траже у литератури као и одговоре на безброј питања. Наш задатак је да им у томе помогнемо на начин који ће они прихватити да би стасали као стваралачке и креативне личности. Ако би се пропустио тај период развоја, особа би остала непотпуна, а циљ сваког друштва је да развије свеобухватну личност, комплексну, са новим идејама. Ово је и прилика да библиотекар својим правилним ставовима, приступом, утиче на младог човека приликом усвајања истинских вредности. Он би морао да спозна своју улогу, узевши у обзир све различитости и индивидуалности тинејџера, и да га поред осталих релевантних фактора (породица, школа) оспособи за препознавање правих вредности и одабир истих. Уколико се формира као образована личност која ће усвајати нове и модерне трендове у друштву, а да при том поштује и валоризује традиционалне, онда је наш мисија успела! Највећа награда за библиотеку је да се у младом конзументу завичајних вредности препозна будући истраживач, стваралац чија би се дела једног дана и сама могла наћи на полицама завичајне збирке Народне библиотеке у Пироту!

Биљана Живановић
Јелена Јеремић
Народна библиотека Смедерево

ТИНЕЈДЕРИ У СМЕДЕРЕВСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ – СТИХОВИЗИЈА

Сажетак: Народна библиотека Смедерево последњих година поклања све већу пажњу раду са младима тинејџерског узраста. Чине се велики напори да се млади квалитетном и разноврсном услугом привуку у библиотеку и учине њеним сталним корисницима. У Библиотеци се организује велики број програма намењених различитим категоријама корисника. Тинејџери, до недавно запостављени у овим активностима, добили су 2009. године програм намењен искључиво њима. То је *Стиховизија*, такмичење ученика средњих школа Подунавског округа у рецитовању на страним језицима. Програм је постао популаран и знатно утицао на раст броја корисника и обрта књижног фонда Одељења стране књиге, на којем средњошколци представљају најбројнију корисничку популацију. За такмичење се просечно пријављује 120 учесника, који су до сада наступали на 8 страних језика.

Кључне речи: јавне библиотеке, Народна библиотека Смедерево, *Стиховизија*, посебни фондови, рад са тинејџерима, програми за младе

Увод

Деца и тинејџери су будући одрасли корисници библиотека, а начин на који они, у овом осетљивом узрасту, бивају третирани као посетиоци или корисници у школским и осталим библиотекама, може код ових младих људи створити и учврстити доживотно, добро или лоше, сећање, а затим и навике у вези са књигом и читањем. Тинејџери доживљавају нагле физичке, емоционалне и социјалне промене истовремено са развојем својих интелектуалних способности и личних вредности, спознајом и прихватањем своје сексуалности, као и идентификовањем својих образовних и професионалних опција. Библиотеке, нудећи ресурсе и окружење који подстичу позитиван интелектуални, емоционални и социјални

развој одраслог становништва сутрашњице, добијају значајну ulogu у животу данашњих тинејџера и својом друштвено-развојном мисијом, паралелно са оном културно-образовном, доприносе њиховом успешном прелазу од детињства ка одраслом добу.

Подстицање младих да посећују библиотеке и бораве у њима представља изазов али и неупоредиво индивидуално професионално искуство за сваког библиотекара. За многе тинејџере читања је досадна, старомодна, пасивна активност која се одвија у, за њих готово неподношљивој, тишини и самоћи. Најбоље библиотеке и библиотекари, међутим, успевају да бављење књигом и читањем учине интересантним, забавним, релевантним и активним.

Народна библиотека Смедерево већ дуги низ година систематски, доследно промовише концепт планирања, организовања и реализације пробраних, квалитетних културно-образовних програма као незаобилазног сегмента библиотечког пословања, који има изузетан значај и утицај не само на редовне посетиоце и кориснике библиотеке, већ и на остале чланове локалне заједнице. Сваки од ових програма дизајниран је тако да, или директно одговори на неку од њихових културних потреба, или демонстрира библиотечке ресурсе и учини их образовно привлачним за што шири круг грађана, актуелних или потенцијалних корисника библиотеке. Како би се пружила подршка и охрабрили напори заједнице да се помогне континуирано образовање свих њених чланова, у планирању програмске понуде води се рачуна о свим њеним слојевима, без обзира на њихову образовну, родну, националну, верску или било коју другу структуру или припадност. Посебну пажњу, при том, посвећујемо младима, сматрајући рад са њима не само изазовом већ и инспиративним и испуњавајућим стручним искуством. Креирањем посебних, њима намењених програма, трудимо се да им, у посебно осетљивом животном добу у којем им је свака добронамерна помоћ добродошла, пружимо не само образовну подршку, већ се посветимо и њиховом општем усавршавању и остваривању њихових индивидуалних потенцијала. Развијањем навике и потребе читања из задовољства и ради забаве, једног од незаобилазних чинилаца процеса израстања у квалитетну личност, која усваја сопствени систем вредности и успешно се интегрише у друштвену заједницу, покушавамо да им наметнемо концепт доживотног учења како бисмо од њих створили нове кориснике који ће, у обостраном интересу и на обострано задовољство, своју будућност делити са својом библиотеком.

Смедеревска библиотека

Народна библиотека Смедерево је основана 1846. године, када је, по угледу на Србско читалиште у Београду, а на основу његових правила и користећи се у почетној фази свога деловања његовом грађом, отпочело са радом Читалиште смедеревско.¹⁰ Данас је смедеревска библиотека, матична за Подунавски округ, динамична установа која улаже знатне напоре како би своју делатност успешно и непрестано усклађивала са развојем информационих технологија, руководећи се начелом да је обавеза савремене библиотеке да препознаје захтеве и потребе заједнице у којој делује и да у складу са њима креира како своју основну, библиотечко-информациону, тако и понуду културно-едукативних програма. Смештена је у најужем центру града, у адекватно опремљеном и функционално уређеном простору, који се уз минималну интервенцију трансформише и може да прими једновремено и до 300 посетилаца. Годишње уписује више од 8.000 корисника којима на располагање ставља фонд од 300.000 јединица разноврсне библиотечке грађе и неограничено коришћење интернета на великом броју корисничких компјутера у читаоницама са 150 читалачких места. Читаонишке и радне просторије су модерно опремљене и климатизоване, тако да корисницима и запосленима пружају изванредне услове за боравак и рад током читаве године.

Народна библиотека Смедерево је веома прометно место – дневно ову установу посети од 500 до 800 корисника различитих категорија. Библиотечко пословање је компјутеризовано, што рад чини ефикасним а услуге брзим и квалитетним. Путем интернет сајта¹¹ који се редовно допуњава актуелностима из области библиотечко-информационе делатности, књижевности, културе и осталих релевантних области, заинтересовани могу доћи до информација везаних за функционисање Библиотеке и организацију рада у њој, њене књижне фондове и услуге, као и за књижевне и остале програме који се у њој одвијају.

Одељење стране књиге и његови корисници

Одељење стране књиге отворено је у Народној библиотеци Смедерево 2002. године, као одговор на све бројније захтеве наших

¹⁰ Десанка Стаматовић, *Читалишта у Србији у XIX веку* (Панчево: Градска библиотека Панчево, 2011), 189.

¹¹ <http://www.biblioteka-smederevo.org.rs>

суграђана и корисника Библиотеке за литературом на страним језицима. Почетни књижни фонд, формиран у време изузетно рестриктивног буџета, састојао се од невеликог броја публикација, у лошем стању и неактуелног садржаја. За кратко време, међутим, стучном и систематском набавком, куповином, донацијама међународних културних институција и поклонима грађана, достигао је количину од 10.000 јединица савремене, актуелне грађе на 17 страних језика, опремљене свим неопходним информационом инструментима. Бројне и разноврсне промотивне активности везане за књигу и читање и културни програми, намењени свим категоријама корисника овог Одељења, чине да се њихов број, као и количина и сложеност њихових захтева, из године у годину увећавају.

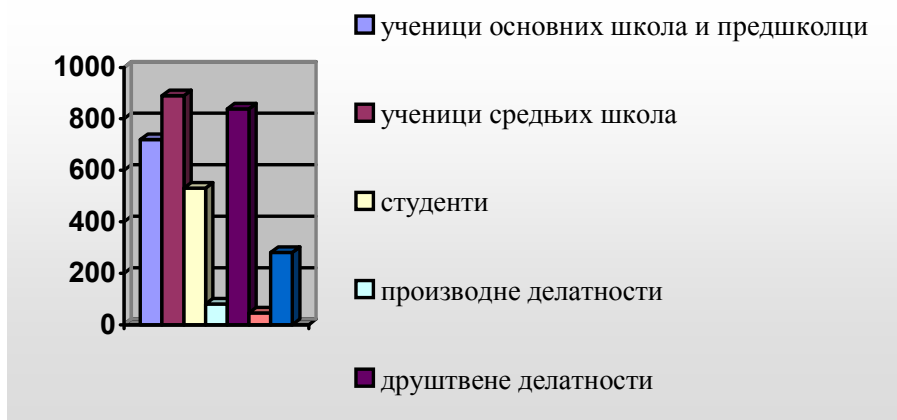
Од самог отварања Одељења започело се са интензивном презентацијом фонда. Како бисмо довели у Библиотеку што већи број деце школског узраста, као једне од примарних циљних група у овом пројекту, потрудили смо се да, у обостраном интересу, анимирамо професоре страних језика основних и средњих школа које раде на територији града, да организују групне посете својих ученика и уврсте у своје наставне програме часове који се одржавају у амбијенту Одељења. Презентације иностраних културних институција, са посебним акцентом на њихове програме учења страних језика и могућност стицања међународно признатих сертификата, организоване су, такође циљано, за средњошколце (представљени су British Council и Русский дом). Centre Culturel Français у Београду обезбеђивао је у периоду 2002-2010. годишњу претплату на 5 илустрованих француских часописа, а Одељење стране књиге је својим програмима давало допринос обележавању Дана франкофоније, промовишући француски језик као језик међународне комуникације и културне размене. Велики број страних амбасада у нашој земљи, иностраних културних представништава и међународних институција које се на различите начине баве сарадњом у области културе помогао је обogaћивању фонда стране књиге својим донацијама, уз пригодне програме који су у тим приликама припремани и добру медијску пропраћеност ових догађаја, која је допринела да се грађани упознају са постојањем нове услуге у Народној библиотеци Смедерево.

Припремљен је и постављен велики број разноврсних изложби, са штампаним каталозима и водичима. Неке од њих реализоване су, такође, у сарадњи са иностраним представништвима у нашој земљи и праћене додатним садржајима: уз изложбу

Nobelpreisträger Günter Grass, у чијој је реализацији учествовао Goethe-Institut, одржано је и истоимено предавање; изложбу *The Literature of India*, коју смо поставили у сарадњи са индијском амбасадом у Београду, отворила је својим предавањем *Rabindranath Tagore: His Life and Work*, одржаним на енглеском језику, тадашња амбасадорка Индије, Lavanya Prashad; у поставкама *Антон Павлович Чехов: русская душа* и *Мир спасёт красоту: Фёдор Михайлович Достоевский*, коришћена је грађа Библиотеке Руског дома у Београду, а њиховом отварању присуствовали су представници Руског дома, који су, потом, штампане каталоге ових изложби уврстили у фонд своје Библиотеке. Промоцијама страних и вишејезичних издања, организовањем гостовања иностраних аутора, представљањем нових књига и препорукама одабраних наслова из свог фонда у локалним електронским и штампаним медијима, Одељење стране књиге редовно се оглашава и приказује на културној сцени града.

Стиховизија

Формирање Одељења стране књиге отворило је простор за нове облике културних и образовних активности и профилисало корисничку популацију ка којој би ове активности требало усмерити – младе кориснике средњошколског узраста који знају или уче стране језике, а који, како непосредно искуство и вишегодишња статистика о посети и коришћењу овог фонда показују, представљају његове најбројније и најредовније посетиоце.

Графикон 1

Професионална структура корисника Одељења стране књиге у 2011. години

Стиховизија, такмичење у рецитовању на страним језицима које се, четврту годину заредом, организује за ученике средњих школа Подунавског округа, је један од програма који се фокусира управо на овај профил корисника. *Стиховизија*, чији се основни концепт заснива на неким од постулата изложених у *IFLA/UNESCO Смерницама за развој јавних библиотека*¹², *IFLA/UNESCO Манифесту за јавне библиотеке*¹³ и *IFLA/UNESCO Смерницама за библиотечке услуге за младе*¹⁴ је замишљена као програм који поред такмичарског, има и забавни карактер, а чији је циљ анимирање средњошколске популације, путем савременог и динамичног, интерактивног приступа традиционалним културним вредностима, стварање читалачких навика код ове бројне групе потенцијалних корисника библиотеке, промовисање вишејезичности као једног од постулата њихове добре индивидуалне позиционираниости у контексту глобалног друштва и *cyberspace* окружења који су њихова будућност, подстицање учења страних језика и књижевности, упознавање са вредностима културне разноликости и дијалога међу културама, и развијање толеранције на мултикултуралност. Идеја пројекта је да се младима средњошколског узраста пружи прилика да се учешћем у посебном, за њих креираном програму, заинтересују за нове начине изражавања, прикажу своје знање и таленат, остваре неке од својих потенцијала и квалитетно друже у окружењу књиге и библиотеке.¹⁵

Организовање програма за изузетно захтевну корисничку популацију тинејџера, у времену када они своје потребе за информацијама, међусобном комуникацијом и забавом задовољавају готово искључиво путем електронских медија, схватили смо као професионални изазов, те смо тим више били обрадовани великим одзивом и озбиљношћу са којом ученици приступају припремама за ово такмичење. Потврдило се да генерације савремених адолесцената¹⁶ које практично и не познају

¹² *IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека* (Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005), 26.

¹³ „*IFLA/UNESCO Манифест за јавне библиотеке*“, у *IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека*, (Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005), 67.

¹⁴ „*IFLA/UNESCO Смернице за библиотечке услуге за младе*“, *Гласник Народне библиотеке Србије* 8, 1/2006, (2006): 212.

¹⁵ Sjuzan I. Higinis, *Javne biblioteke i službe za mlade* (Београд: Народна библиотека Србије, 2009), 83.

¹⁶ До сада реализованим програмима обухваћене су генерације рођене у периоду 1991/1997. године.

реалност у којој могућност тренутног успостављања комуникације и лаког приступа непрегледним количинама информација нису нешто што се подразумева, ипак осећају снажну потребу за традиционалним видовима дружења и интеракцијом са вршњацима, коју је, ако се препозна и ваљано искористити, могуће довести у директну везу са неким од примарних циљева библиотеке.¹⁷ Пројекат, осмишљен и организован од стране библиотекара Народне библиотеке Смедерево, окупио је, такође, и велики број сталних спољних сарадника који, са много ентузијазма и посвећености, дају свој допринос како би се он реализовао на најбољи могући начин. Народна библиотека Смедерево је, са свим својим ресурсима, на располагању такмичарима, како при избору песама и пратеће литературе, тако и у читавом току припрема.

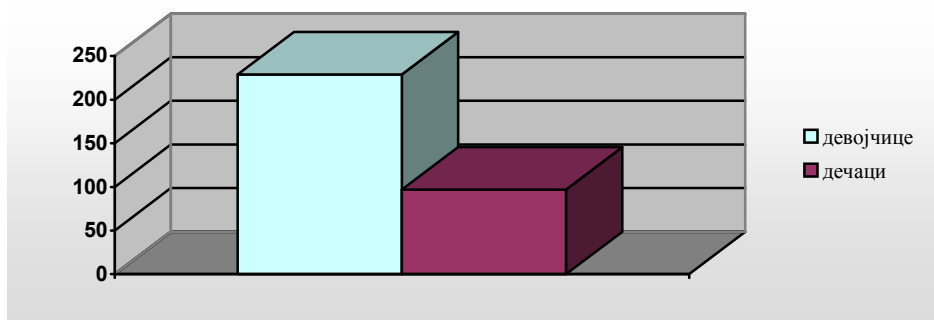
Ведром и позитивном атмосфером која око ње влада у читавом току организовања, припрема и реализације, као и добрим маркетиншким наступом, *Стиховизија* привлачи у Библиотеку велики број ученика-такмичара, али исто тако и њихових пријатеља, чланова породице и навијача. За неке од њих учешће у овом програму разлог је да по први пут постану корисници библиотечких услуга које пружа Одељење стране књиге, да би потом постали и његови редовни посетиоци. Многи овим поводом први пут уђу у зграду Библиотеке. Према статистичким показатељима, током припрема за *Стиховизију* обрт књижног фонда на Одељењу стране књиге знатно се повећа, као и фреквенција корисника.¹⁸ За учешће на такмичењу пријављује се у просеку 120 ученика, а њихов број из године у годину расте. Девојчице се пријављују у нешто већем броју него дечаци, али су дечаци, до сада, у коначном пласману били успешнији: они чине нешто више од 70% укупног броја награђених такмичара. На територији Подунавског округа, коју смедеревска библиотека покрива својом матичношћу, у Смедереву, Смедеревској Паланци и Великој Плани, ради 12 гимназија и стручних средњих школа, а ученике је за такмичење до сада пријављивало 10 школа (3 гимназије и 7 стручних школа). На досадашњим такмичењима, ученици су рецитовали на 8 страних језика: на енглеском, француском, руском, немачком, италијанском, шпанском,

¹⁷ Sjuzan I. Higinis, *Javne biblioteke i službe za mlade* (Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009), 61.

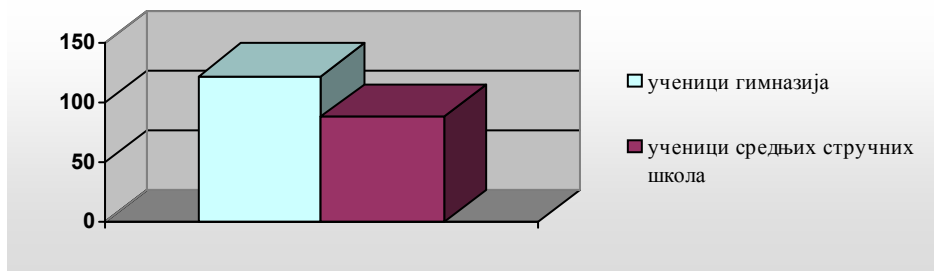
¹⁸ Статистика показује да се у периоду октобар-новембар, док трају пријављивање и припреме учесника за *Стиховизију*, број корисника који посете ово Одељење повећа за око 30%, а број издатих публикација за чак 40% у односу на остале месеце.

мађарском и албанском. Такмичари се у приближно једнаком проценту опредељују за песме класичних и савремених аутора.

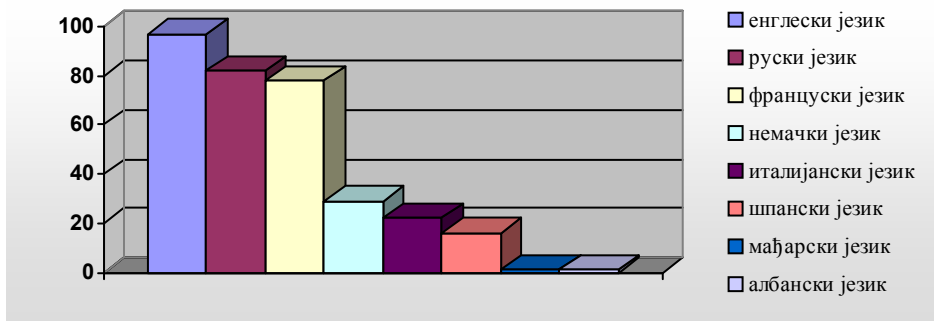
Пропозицијама, које се достављају уз први позив за учешће на такмичењу, прецизно су одређени начин и садржај такмичарског наступа. Тако је предвиђено да право учешћа на такмичењу имају сви ученици средњих школа на територији Подунавског округа, да учесници бирају песму са којом учествују на такмичењу, као и страни језик на коме песму говоре, и да учесник мора да наступи са песмом коју је навео у званичној пријави. Предвиђено је, такође, да један учесник може да наступи само са једном песмом, и да наступ једног такмичара може да траје најдуже 3 минута. Према пропозицијама, организатор такмичења саставља стручни жири који бира победника такмичења, у зависности од броја пријављених такмичара, постоји могућност организовања полуфиналног избора, а победник финалног такмичења бира се збиром гласова публике и стручног жирија.

Графикон 2
Родна структура такмичара

Графикон 3
Структура такмичара по типу школа

Графикон 4

Структура страних језика на којима такмичари наступају

Нешто пре термина одређеног за почетак пријављивања такмичара, на Одељењу стране књиге се, као пратећи програм *Стиховизије*, поставља изложба књига *Стиховизија: избор из светске поезије* праћена штампаним каталогом, која приказује најинтересантније књиге поезије из фонда овог Одељења, са циљем да учесницима пружи додатне информације о његовом садржају и помогне им у избору материјала који ће користити током свога наступа на такмичењу.

Позив за учешће у програму, са промотивним материјалом, обрасцем за пријаву и пропозицијама такмичења, шаље се на адресе директора и стручних већа за стране језике свих средњих школа на територији Подунавског округа, а у његовој дистрибуцији активну улогу има развијена мрежа општинских, месних, специјалних и школских библиотека Округа чији рад координира Матично одељење Народне библиотеке Смедерево. Њихови библиотекари, као и професори који сачињавају стручна већа за стране језике, представљају стратешке партнере Библиотеке у организовању овог програма, без којих његова реализација не би била могућа. Програм се, такође, оглашава и на сајту Народне библиотеке Смедерево, у локалним медијима и на друштвеним мрежама. Након приспећа пријава, формирају се листе такмичара за наступ у полуфиналном избору. За чланове Стручног жирија припрема се обиман комплет радног материјала који има за циљ да олакша њихов рад и учини га квалитетнијим, а у којем се, поред листе такмичара, налазе још и прецизно упутство за рад жирија у полуфиналу и финалу, пропозиције такмичења, статистички подаци као и текстови свих песама које су учесници пријавили за наступ, на језицима на којима ће бити изведене.

Такмичење се одвија у просторијама Библиотеке, у две фазе. У полуфиналном делу, који се, због дужине трајања, одржава без присуства публике, гласовима Стручног жирија, чији су чланови професори и зналци страних језика, бира се 20 финалиста. У финалу, којем присуствује велики број посетилаца, а у којем поред жирија и публика има могућност да гласа, бирају се три најбоља такмичара. Током финалне вечери, у периоду док жири и Комисија за пребројавање и компјутерску обраду података обављају свој посао, публику својим наступима, вокалним, инструменталним или глумачким, забављају ученици смедеревских средњих школа. Догађај прати веома позитиван публицитет у јавности, тако да се ученици веома радо одлучују да узму учешћа у њему. Све финалисте и професоре страних језика који их припремају за такмичење Библиотека награђује бесплатним уписом за наредну годину. Школама учесницама додељују се захвалнице, а такмичари који освоје прва три места награђују се дипломама које им додељује Народна библиотека Смедерево и поклонима које је, на досадашњим такмичењима, за њих, као генерални спонзор, обезбеђивала компанија *U.S.S. Serbia*.

Након завршетка прве *Стиховизије*, пошто смо сумирали резултате и извршили евалуацију комплетног догађаја, одлучили смо да припремимо и, у издању Народне библиотеке Смедерево, објавимо истоимену публикацију у којој је сабран целокупан материјал коришћен приликом организовања овог такмичења, грађа и прилози сакупљени током његове реализације, као и текстови свих песама са којима су ученици учествовали на њему, на језицима на којима су оне изговорене. Велико интересовање на које су наишли штампани каталози изложби књига које су пратиле прву и другу *Стиховизију*, подједнако код ученика и осталих категорија редовних корисника Одељења стране књиге, љубитеља поезије који ни на који начин нису повезани са такмичењем у рецитовању, навело нас је на идеју да, у публикацију коју смо припремили по окончању друге *Стиховизије* укључимо и библиографију свих књига поезије на страним језицима које Народна библиотека Смедерево поседује у свом фонду. Књига *Стиховизија 2* постала је, тиме, подједнако занимљива и за ширу публику, ученике и љубитеље светске поезије којима се препоручује њен антологијски део, и за стручну и научну јавност која може сматрати интересантним и информативним њен библиографски део. У књигу *Стиховизија 3* укључен је библиографски попис приновљених књига поезија на страним

језицима у фонду смедеревске библиотеке у периоду између два такмичења, чиме је заокружена идејна целина о начину организовања овог програма и облицима и садржини штампаног материјала који га прати.

Библиотека која привлачи младе

Библиотеке су по дефиницији кључни пружаоци релевантних информација и различитих врста грађе која се користи у конвенционалном и осталим видовима образовања, за квалитетно провођење слободног времена и у разноврсним културним активностима. Савремена библиотека све чешће и у све већој мери пружа шири и разноврснији избор формата, али читање, у свим својим појавним облицима, остаје и даље у њеном фокусу. Културолошка и општедруштвена вредност читања је немерљива, као и његова улога у унапређивању знања, обезбеђивању независности и једнакости и пружању прилике за самоостварење на различитим пољима. У животу младих људи читање и даље представља важну активност, али оно данас добија другачије појавне облике који, поред традиционалне, штампане књиге, све више укључују широк спектар нових медија. Главни разлози због којих млади данас посећују библиотеке су позајмљивање литературе потребне за израду школских задатака и књига за личну употребу, али и коришћење интернета за проналажење информација, обављање истраживања или забаву, и коришћење библиотечких просторија за индивидуални рад и дружење са пријатељима. У свеопштој кризи у коју је запала култура књиге и читања могућност константног приступа савременим медијима и надоградња библиотечке информационо-комуникационе инфраструктуре могли би бити неки од одлучујућих фактора који би навели младе људе да интензивније посећују библиотеке. Модернизовање библиотечких фондова и формирање посебних збирки које би садржале грађу интересантну младима, као и ангажовање библиотекара специјализованих за рад са корисницима овог узраста и организовање програма прилагођених њиховим жељама и потребама свакако би привукли већи број тинејџера у библиотеку. Покушај да се библиотечка понуда, у најширем смислу, прилагоди променама интересовања и развојним потребама младих људи пресудно је значајан уколико библиотеке желе да остану релевантне за њих као кориснике.

О значају континуираног рада са младима и креирања посебних услуга и простора намењених управо њима сведоче и бројни напори и иницијативе које, оснивањем специјализованих организација и доношењем различитих упутстава и смерница, чине неки од најразвијенијих библиотечких система, као што је библиотечки систем САД. Удружење библиотечких служби за младе (The Young Adult Library Services Association) је национална библиотечка асоцијација, основана 1957. године, у саставу Америчког библиотечког удружења (ALA), чији је задатак ширење и јачање библиотечких услуга за тинејџере и оспособљавање библиотека и библиотекара да се њима баве.¹⁹ YALSA се залаже за право младих на слободан и равноправан приступ библиотечној грађи и услугама, процењује и унапређује грађу намењену младима, идентификује развојне потребе које се односе на службе за младе и са њима упознаје библиотекарску академску заједницу, како би се активирали истраживачки пројекти у овој области. Кроз формално и континуирано образовање библиотекара, YALSA подстиче и унапређује њихов професионални развој. Она, такође, подстиче и промовише развој служби за младе, и ствара и одржава везе са осталим јединицама Америчког библиотечког удружења. Једнак приступ информацијама, услугама и грађи признаје се као право а не привилегија, а млади се активно укључују у процес доношења одлука у библиотеци. YALSA подстиче истраживања и представља авангарду новог начина размишљања у вези са пружањем библиотечно-информационих услуга младима, те је тако, у мају 2012. године, усвојила *Националне смернице за уређење библиотечног простора намењеног тинејџерима*, полазећи од претпоставке да простор који им је намењен представља један од битних фактора привлачења или одбијања тинејџера да бораве у библиотеци. YALSA смернице које се односе на физички простор подразумевају непрестано тражење повратних информација од тинејџера и њихово учешће у дизајнирању и креирању тинејџерских кутака, и обезбеђивање и промовисање грађе која подржава њихове образовне и рекреативне потребе. Тинејџерски простор се мора користити на прикладан и прихватљив начин, уз поштовање старосних правила, како би се тинејџери осећали добродошли и безбедни. У погледу виртуелног простора, YALSA инсистира на флексибилности приступа и коришћења садржаја, задовољавању

¹⁹ ALA. „About YALSA”. <http://www.ala.org/yalsa/aboutyalsa> (преузето 22. 06. 2012)

стандарда за учење у 21. веку и обезбеђивању електронских ресурса за тинејџере који испуњавају њихове опште и посебне потребе.

У Народној библиотеци Смедерево настојимо да, уз уважавање свих најновијих теоријских сазнања до којих на различите начине долазимо, у различитим сегментима свога рада применимо она која сматрамо примереним нашој конкретной библиотечкој пракси. Континуираним напорним и квалитетним радом креирали смо препознатљив корпоративни идентитет којим смо се јасно издвојили од осталих установа културе и изборили са конкуренцијом осталих садржаја које пружају места на којима се окупљају наши млади суграђани, те тако млади тинејџерског узраста често и радо посећују нашу библиотеку, као корисници бројних услуга које могу добити на неком од њених одељења. Покушали смо да, колико је то било могуће, сведемо на најмању меру факторе које млади доживљавају као дестимулативне за посету библиотеци. Психолошке препреке попут директне асоцијативне везе библиотеке са школом, учењем, тишином и досадом, или непостојање породичне традиције коришћења библиотечких услуга не могу се, заиста, променити преко ноћи, али стереотипи о нељубазном библиотечком особљу, одбојном или неинспиративном простору библиотеке и неинтересантној грађи која се у њој нуди, могу се срушити. Већи избор савремених медија, извора информација, младима намењене литературе којом савремено тржиште књига обилује, и њима занимљивих програма ставља библиотеку на листу пожељних места која вреди посетити. Велики број корисничких компјутера у добро дизајнираном ентеријеру наших читаоница, стручна и координирана набавка књига уз поштовање жеља и потреба свих корисничких групација изражених у књизи дезидерата, формирање Одељења стране књиге са понудом која излази у сусрет првенствено њиховим интересовањима, оспособљеност библиотекара и посебни програми, драматично су побољшали слику о библиотеци код тинејџерске популације нашег града. Квалитет и резултати нису, међутим, остварени простим испуњавањем обавеза прописаних међународним стандардима који одређују и дефинишу улогу и функционисање јавних библиотека у савременом окружењу. Они су проистекли из искрене посвећености корисницима, чијим се жељама и потребама прилази са великом дозом професионализма, личног залагања и ентузијазма, са крајњим циљем да се библиотека учини забавним, пријатним и инспиративним местом за квалитетно провођење времена.

Abstract: The Public Library of Smederevo recently pays increasing attention to the work with teenagers. Significant efforts are being done to attract young people into the library, by quality and diversified services, and make them its regular customers. Many programs for different categories of users are being organized in the Library, but young adults were, until recently, neglected as participants in these activities. In 2009 the Library started a new program intended exclusively to them. It is the foreign poetry reciting competition organized for students who attend high schools on the territory of The Danube District. In a short time the program became popular and significantly contributed to growth of users' visits and usage of library holdings of The Foreign Book Department at which young adults represent the most numerous group of users. The average number of participants applying for this competition is 120. So far they have performed in 8 foreign languages.

Key words: public libraries, The Public Library of Smederevo, *Stihovizija*, special holdings, work with young adults, youth programs

ЛИТЕРАТУРА

1. ALA. „About YALSA“. <http://www.ala.org/yalsa/aboutyalsa> (преузето 22. 06. 2012)
2. Higinis, Sjuzan I. *Javne biblioteke i službe za mlade*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009.
3. „IFLA/UNESCO Манифест за јавне библиотеке“. У *IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека*, 67-69. Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005.
4. „IFLA/UNESCO Смернице за библиотечке услуге за младе“, Гласник Народне библиотеке Србије 8, 1/2006, (2006): 211-217.
5. *IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека*. Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005.
6. Стаматовић, Десанка. *Читалишта у Србији у XIX веку*. Панчево: Градска библиотека Панчево, 2011.

Тијана Качаревић

Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево

ЕДУКАТИВНО-КРЕАТИВНА РАДИОНИЦА МИСЛИОНИЦА

Библиотечки садржаји посвећени тинејџерима

Сажетак: Новији облици библиотечког рада, а можемо слободно рећи и израза, јесу едукативно-креативне радионице. Реч је, наиме, о садржајима који, осим што подстичу на креативно мишљење и инвентивност уопште узев, они и социјално описмењују, а то се постиже непосредним контактом, живом узајамношћу, интер-активном комуникацијом на којој се инсистира на састанцима одређене радионице.

Библиотекари са својим стручним сарадницима су ти који осмишљавају програме за едукативно-креативне радионице и то тако да се на један атрактиван, а опет ненаметљив начин, приближавају областима којима се радионица бави.

Посебан акценат овде ћемо ставити на кретаивне модусе у раду са тинејџе-рима. Стиче се утисак да је младе у овој фази сазревања најтеже приближити садржајима какви се нуде у библиотекама, будући да им се, с друге стране, нуди инстант забава која се им се неретко чини атрактивнијом и занимљивијом, а у својој основи не садржи ништа. Зато је врло важно пажљиво бирати теме и начине рада са тинејџерима како би им се дојмило као интересантно оно што им се на први поглед учини сувопарним и досадним. Ослањајући се, пре свега, на позитивно искуство едукативно-креативне радионице Мислионице, која је намењена тинејџе-рима, навешћемо неке примере креативног приступа у раду са младима.

Кључне речи: Радионице, едукација, креативност, мислионица, тинејџери, интерактивна комуникација

Радионице као важан облик креативног библиотечког рада и израза

Библиотеке су, без сумње, врло важан део у свеколиком систему образовања, чувања и претраживања информација. Дакле, захваљујући књигама, звучним снимцима, видео записима и другим медијима који се у библиотекама прикупљају, чувају, обрађују и

дају на коришћење, ми заправо вековима добијамо знање, али не оно какво данас посредно можемо добити путем интернета, већ знање које долази из аутентичних извора. Истини за вољу, библиотеке иду и у корак са техничко технолошким прогресом, па не смемо занемарити и ту чињеницу, јер развојем технике библиотечкој грађи можемо прићи путем електронског умрежавања, што умногоме олакшава корисницима да приступе библиотечком фонду и да сазнају нешто више што их интересује, а у вези је са оним што библиотеке нуде и поседују. Наиме, људи различитих профила и интересовања користе у свом раду библио-течке изворе. Многи управо у библиотеци задовољавају своју жељу за знањем, али и жељу за ослобађањем од доколице, а то чине бирајући занимљиво штиво које библиотека нуди, или долажењем на књижевне вечери, мултимедијалне пројекције, едукативно-креативне радионице, које такође чине битан део библиотечких садржаја.

У том смислу, посао библиотекара не представља, односно не би требало да представља један механички, рутински однос према књизи, а свакако и према кори-сницима који у библиотеку долазе. Како посао библиотекара имлицира и креати-вност, утолико је битно да библиотекар има у виду то да у свој посао мора да унесе маштовитост да би кориснике приближио књизи, а и како би их убедио да је библи-отека место у ком се проводи време које је осмишљено и занимљиво.

Ако узмемо у обзир то да су библиотеке, односно библиотекарски ти који намећу стандарде када је о читању реч, или који могу у извесној мери да формирају литерарни укус младих читалаца, онда је њихова одговорност, без сумње, велика. Утолико је важно да библиотекар буде информисан и едукован и да има добру сарадњу са осталим библиотекама и библиотекарима. Како библиотеке, дакле, имају и васпитно образовну улогу, па тако и утицај на интелектуални развој детета, битно је да библиотекар пажљиво бирају штиво које препоручују младим људима, а такође је и вођење едукативно-креативних радионица један од начина да им се подстакне воља за ширим образовањем и инвентивност у мишљењу.

Едукативно-креативне радионице, наиме, имају за циљ, не само да едукују и подстичу на креативност, већ и да социјално описмењују, а то се постиже живом узајамношћу, интеракцијом, на којима се дружењем у оквиру оваквих радионица инсистира. Управо су библиотекарски ти који са својим стручним сарадницима осмишљавају програме за овакав вид учења, те се и због тога

потенцира креативност у библиотечком послу, а не само механички однос према корисницима и књизи. Овога пута посебан акценат ћемо ставити на креативне радионице које се баве тинејџерима, јер се стиче утисак да је младе у овој фази сазревања најтеже приволети таквим садржајима, а особито ако узмемо у обзир и чињеницу да им се с друге стране нуди инстант забава која им се чини атрактивнијом и пријемчивијом, а у својој основи не садржи ништа. У том смислу треба брижљиво и систематски радити на томе да се тинејџери окрену едукативним програмима, а да им се они не учине сувопарним и досадним.

Навешћемо, с овим у вези, пример Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ из Краљева која врло држи до рада са младима и у којој већ година-ма постоје едукативно-креативне радионице које обрађују различите теме. Њих је осмислио креативно-стручни, водитељски тим који, поред библиотекара, чине педагози, социолози, професори универзитета, књижевници, лекари, еколози. Намењене су деци предшколског и основношколског узраста, неке практикују рад са децом и васпитачима (Бајкотека), неке се односе и на децу и њихове родитеље (Саветовалиште за децу и родитеље), док се данас покрећу и радионице намењене тинејџерима. Овоме ћемо додати и то да су многа деца, полазници оваквих радио-ница постигла и веома запажене резултате на разним такмичењима и фестивалима, што умногоме децу подстиче на даљи рад, а и говори у прилог чињеници да се дружењу и учењу у оквиру креативних радионица у овој библиотеци прилази предано и са великим ентузијазмом. Навешћемо неке од радионица које су покренули библиотекари Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ са својим стручним сардницима: Бајкотека, Књижевна радионица, Мала школа анимираног филма, Студио лепог казивања, Са децом око света, Библиотечка радионица, Мала школа здравља, Етнолошка почетница, Еколошка радионица, Археолошка почетница, Информатичка радионица, Србија у боји пурпура, Очи света (књига и писмо), Луткарска радионица, Изазови родитељства, Светови од папиара (радионица за оригами), Мислионица.

Како нам је намера да се у овом тексту бавимо радом са тинејџерима у библиотеци, покушаћемо да укажемо на основну намеру и на садржај едукативно-креативне радионице Мислионице, која је намењена управо њима.

Мислионица

Идеја едукативно-креативне радионице Мислионице је да се разне теме „провлаче“ кроз различите дискурсе (социолошки, филозофски: феноменолошки, епистемолошки, онтолошки, етички, естетички, херменеутички...), без намере да се воде строге академске расправе, већ да се кроз пријатан, опуштен разговор млади људи подстичу на инвентивност, креативност у мишљењу, а да притом спознају шта заиста значи ослободити мисао. Намера је такође да полазници радионице открију потпуно нове перспективе од којих се полази, или начине на које се прилази теми о којој се расправља, те да се банална свакодневна критика (оговарање, блебетање, празнославање...) подигне не један виши ниво – херменеутику и анализу, уз обавезно подсећање на Сенекин кредо – Смелост је критиковати оно што не познајеш.

Јако је важно да сви полазници активно учествују у дискусијама, да се свачије мишљење уважи, али и да се тражи образложење за исто. Полазници радионице могу сами да предлажу теме за расправу и да износе сваку идеју која се може довести у везу са концептом Мислионице.

У циљу развијања социјалне и емоционалне интелигенције код учесника у радионицама, на неким окупљањима полазници се могу поделити у две групе (једну афирмативну која је за тезу која ће бити постављена на самом почетку дружења и једну негативну која је против задате теме), а са идејом да сучељавање мишљења не мора нужно водити деструктивној расправи и свађи, већ једном конструктивном дискурсу из кога се може извући решење бар блиско објективном. Штавише, ово је некакав начин примењене дијалектике (филозофски, по Хегелу, дијалектика је троделна и састоји се од тезе, антитезе и синтезе). Синтеза би била ово објективно решење којем стремимо на оваквим вежбама.

Пре него што се полазници поделе у две „супарничке“ групе, потребно је дати увод о тези која је постављена. Овај увод мора бити формулисан на оригиналан начин који ће, пре свега, едуковати ове младе људе, а потом и забавити неким занимљивостима које се везују за тему о којој ће се полемисати.

Могуће је на вежбама у оквиру овакве радионице бавити се примењеном философијом кроз етичка и естетичка питања. Опет, на један начин потпуно близак младим људима.

Оваквим интерактивним вежбама, у којима сви равноправно учествују и имају прилике да без задршке изразе своја становишта,

полазници се, између осталог, оспособљавају за активно учешће у школској настави, а тако и даље на факултету.

Дружења овог типа требало би да личе на трибине, или вежбе на факултету, а дозвољена је и симулација других врста окупљања како би се ангажовано и сликовито приступило неком проблему. Битан је заједнички договор у вези са темом и приступом теми за сваки наредни сусрет. Ваља такође споменути и то да се на састанцима расправља и оном што је актуелно и о оном што је свевремено. Дакле, избор могућих тема ничим није ограничен.

Радионица Мислионица би требало да општу културу својих полазника подигне на нешто виши ниво.

Важно је овде истаћи да је један од начина да се утекне културолошкој декаденцији, чији смо сведоци, долазак у библиотеку и сличне институције, као и долазак на вежбе у Мислионицу и сличне радионоце.

Дакле, оно што се најпре потенцира на вежбама у оквиру едукативно- креативне радионице Мислионице и што је у ствари идеја водила на састанцима јесте то да се негује индивидуалност и да се на такав начин долази до јединке у мноштву. Дакле, гајити личност у нама и систематски се бавити самопосматрањем, али не погледом ка огледалу, већ погледом ка унутра, ка свом бићу. Важно је имати у виду, у том смислу, да бавити се собом, дакако, не значи само одлазак на аеробик, или код козметичара, већ бавити се и својом унутрашњошћу, богатити и градити своју личност. Мислионица би тако у извесном смислу предтављала и вежбаоницу и тренинг за мозгове младих људи како не би атрофирали. Интензивно размишљање и активно одношење у мисаоном смислу према информацијама које прикупљамо из спољашњости основна су вежба за мождане вијуге. Дакле, није добро само прикупљати и нагомилавати разне информације, а да притом немамо никакав однос према њима и да их ни на какав начин не обрађујемо. Критичким одношењем према свету који нас окружије и тумачењем различитих појмова и појава у простору и времену, полазници Мислионице држе своју мисао и свој мозак у доброј кондицији.

Мисао је нераскидиви део људског бића, па нас она, поред осталих узвишених људских карактеристика, чини човеком. Подсетимо овде на Декартову максиму – Мислим, дакле постојим, или на Парменидову – Једнако је мислити и бити, као и на поуку старца Тадеја – Какве су ти мисли, такав ти је живот. Зато је веома важно инсистирати на мисаоном ангажовању младих људи, како усред галопирајућег техничко-технолошког напретка не би

заборавили да је њихова мисао оно што их чини њима самима и да их одваја од осталих живих бића.

Човек се, чињеница је, састоји од душе и тела, те тако не би ваљало запоставити дух и мисао зарад телесних потреба. Дакле, важно је, младим људима указати на то да се не смемо безглаво кретати кроз живот, премештати се са места на место, бесциљно и без икаквог смисла препуштајући се ефемерним, инстант задовољствима, јер од њих баш и нема некакве користи, ако их упоредимо са исконским, вечним, свевременим вредностима.

Трагање за смислом и осмишљавање живота јесте оно на шта се упућује на вежбама и дружењима унутар Мислионице.

Поражава чињеница да је све више средстава за комуникацију, а све мање истинске комуникације, која води у потпуну отуђеност међу људима. Здрава социјализација и жива узајамност, прави дијалог, јесте оно на чему се инсистира на састанцима у оквиру ове радионице.

Нова технологија имплицира сведеност у изражавању, коришћење скраћеница и симбола, тако да наш, иначе богат језик, бива запостављен, а млади људи, самим тим све неречитији. Инсистирањем на живој речи и непосредним контакту у дијалогу, полазници Мислионице су у прилици и да обогате сопствени речник. У овом контексту не смемо да занемаримо рад и залагање предавача који се баве њиховим формалним образовањем.

Навешћемо неке од могућих тема о којима се може расправљати унутар овакве едукативно-креативне радионице, односно неке од тема о којима су већ полазници Мислионице на својим састанцима промишљали учећи и забављајући се.

Култура дијалога

Када је о дијалогу реч, ваљало би истаћи то да је Култура дијалога управо тема којом се започиње рад Мислионице, па се у том смислу указује на важније аспекте који воде правом дијалогу.

Идеја водила вежби у којима се говори о култури дијалога била би Монтењова максима – Кад ми се неко супротстави, он потпуно провоцира и заокупља моју пажњу, а не бес. Дакле, у сваком дијалогу ваља ово имати на уму и сконцентрисати се на оно што наш саговорник, па макар и опонент, има да нам каже, не одбацивати оно што он говори а priori, јер можемо употпунити наше знање његовим, или научити нешто ново од њега, а не срдити се и не љутити се, јер не мисли исто као ми. Истина је једна, али су јој

прилази различити. Прилазимо јој са различитих страна, из различитих углова. Ми смо различити и наша перцепција као и доживљај опаженог је различит, тако да на исту ствар не морамо гледати исто. Уколико присвајамо истину, онда ће бити толико истина, колико и различитих погледа на њу. То је свакако немогуће. Како је истина само једна, прави дијалог је један од начина да се дође до ње, до општеважећег. То треба да буде крајњи исход дијалога, или сучељавања мишљења, а не свађа, или доказивање у смислу, ја сам паметнији и ја из овог дијалога излазим као победник. Дијалог није такмичење у паметовању на шта се најчешће своди. Без обостраног уважавања саговорника, нема дијалога. Ваља се отворити према саговорнику, бранити свој став, али и саслушати шта друга страна има да каже. Дијалог се у пракси неретко своди на сукоб, судар два монолога. Свако прича своју причу неслушајући друге. Преплитањем, а не сударом два монолога ми можемо доћи до објективно важећег. Нижи ниво дијалога је када сваки учесник чврсто стоји при свом становишту, без обзира на аргументе које је друга страна изнела, тако да они не говоре један са другим, већ један поред другог, мимо другог.

Дакле, у дијалогу је важно узајамно уважавање учесника у њему, настојање да се погледи саговорника имају у његовом најјачем виду, спремност да се од сопствених погледа одустане, или да се они промене, ако се у дијалогу покаже да је то неопходно. Битно је ући у дијалог ослобођен предубеђења, предрасуда.

С овим у вези, полазницима се, а опет и зарад њихове опште информисаности и културе указује и на културу дијалога античке Грчке, која је актуелна и данас: 1) саговорнику се не сме „упадати“ у реч, 2) учесници у дијалогу морају да се поштују као личности, 3) саговорници се не смеју свађати, препирати, јер то онда даје лошу слику о нивоу културе и образовања, као и моралној свести учесника.

Овоме би ваљало додати и то да онај учесник расправе и дијалога који виче, има пренаглашену гестикулацију, заправо тиме покушава да надомести своју вербалну немоћ, или то што нема ваљане аргументе за оно што говори. Нема урлања и неартикулисаног понашања у правом дијалогу.

Општој култури полазника доприноси се и указивањем на Платонове дијалогe и њихов смисао, као и бављење етимологијом речи: дијалог, дискурс, дијалектика, демагогија, дебата. Врло је битно да ништа што се у Мислионици изговори, било да је реч о

читавој формулацији, или о само једном термину не остане неразјашњено, или непро тумачено.

Ово су тек неки од аспеката дијалога на које се указује на вежбама у Мислионици.

Амбиција

Како су теме о којима се расправља и о којима се нешто научи ствар договора између модератора, водитеља радионице и полазника, предмет расправе и тумачења махом су жеља Мислионичара које водитељ одобри. У том смислу, можемо да споменемо још неке од тема којима се у оквиру овакве радионице расправљало, или се потенцијално може бавити.

Једна од таквих је и Амбиција. Као и код прилаза осталим предметима расправе, полазници најпре открију шта они подразумевају под амбицијом, па се потом водитељ позабави дефиницијом и етимологијом термина амбиција, као и тиме на шта, пре свега, треба обратити пажњу када је о амбицији реч. Дакле, важно је преиспитати властите могућности, јасно одредити циљ ка коме се крећемо и пажљиво бирати средства, начине, методе за долажење до задатог циља. Свакој од ове три битне ставке, када је о амбицији реч, важно је дати шири простор.

Када указујемо на то да је битно преиспитати властите могућности, јасно одредити докле сежу наши потенцијали, колико ми, у ствари, можемо, инсистирамо на томе да не смемо себи да поставимо задатак који објективно не можемо да испунимо, који превазилази наше могућности, јер нас то чини исфрустриранима, неостваренима, па тако и несрећнима. Дакле, у овом контексту можемо говорити о раду на себи, самоспознаји, самопосматрању, али и самокритици. Бавећи се самокритиком, ми не смемо да будемо ни сувише попустљиви, а ни сувише строги према себи. С овим у везу доводимо и питање мере, праве мере, Аристотелову крилатицу – Средина је врлина. Живети с мером (бити умерен), значи живети у складу са самим собом, са властитим Ја, бити оно што јеси, живети свој живот, а не некакву улогу, имати себе пред собом, а не представу о себи. Битно је да не улажемо напор у оно што мислимо да би требало да будемо, не губити време на умишљањима, већ откривати и гајити властите таленте, те схватити да је важно бити срећан због онога што имаш, а не несрећан због онога што немаш.

Ако говоримо о томе да је битно јасно одредити циљ ка коме се крећемо, ми указујемо на то да је сасвим природно да је процес

проналажења себе нешто што траје и да није чудно што млади људи, тинејџери који су актери у Мислионици, мењају своје жеље и нису им доследни у процесу развијања и формирања своје личности, али да је јако важно радити на јасно дефинисаном циљу, јер је то један од начина да се остваримо, а не да губимо себе у покушају да се остварујемо на хиљаду фронтова. На ово се посебно мора указати, јер лако може да се догоди да себе никада и не пронађемо.

Када се каже, а у контексту приче о амбицији, да ваља пажљиво бирати средства, модусе за долажење до циља, ту се указује и на негативну страну амбициозности. Неретко се не бирају средства за долажење до циља и то је један од начина да човек изгуби себе, човека у себи. Овим се отварају етичка питања која су обавезна у раду Мислионице. Такође, не смемо дозволити да нам апетити, када је о амбицији реч, неконтролисано почну да расту, јер су нам тада и средства за остваривање циљева, све проблематичнија. Уколико нам је амбиција, рецимо, да постанемо славни, а да притом ништа немамо да понудимо човечанству, тада имамо озбиљан проблем. Већина славних личности кроз историју постали су славни захваљујући томе што су понудили своје таленте човечанству. А слава је дошла само као епилог рада обогатеним талентом. Реч је, дакле, о славним писцима, сликарима, научницима, спортистима... Врло је важно младима указати на овај, негативни аспект амбициозности, јер је данас слава, или некакво излажење из анонимности постало императив и тренд, а технички наоредак у смислу глобалног умрежавања и ријелити програма само иду у прилог оваквом тренду.

Жеља за напретком и откривањем нечег новог чини основу здраве људске психе. Нико се не осећа добро док стагнира. Међутим та здрава жеља за напретком може се претворити у праву мегаломанију; још новца, још успеха, још признања, још планова... Никад доста! Тек када нам је доста можемо да сагледамо оно што имамо. Осим унутрашње празнине, никад доста стил живота, може да води и у завист. Неко има више, па желим и ја. Битно је не поредити се са другима, већ са самим собом, да ли смо данас бољи, или гори него јуче, а не одмеравати да ли смо бољи, или гори од неког другог. Дакле, врло је важно коју год тему да обрађујемо, да укажемо и не њену евентуалну негативну страну.

Поп (не)култура

Популарна култура, или популарна (не)култура је врло важна тема којом се водитељ и полазници радионице баве. Она имплицира све оне теме које везујемо за нашу актуелну стварност, за свет какав је данас око нас. Дакле, за све што је актуелно, савремено, модерно, популарно. Овде је такође важно указати на аномалије модерног друштва, а према досадашњим искуствима која везујемо за рад Мислионице, полазници су и сами указали на неке од неправилности у начину живљења савременог човека.

Пре него што се водитељ радионице и полазници упусте у расправу, анализе и тумачења модерног доба у културолошком смислу, требало би разговарати и указати на то шта је култура уопште узев, а то би било и добро полазиште за закључак да се савремена култура у неким својим аспектима може подвести под (не)културу, особито ако говоримо о модерном моделу понашања где је све дозвољено. Дакле, савремен стил понашања није нужно и цивилизован стил понашања. У том смислу ставља се акценат и на причу о слободама и неслободама, шта уистину значи ослободити се(бе), какво је слободно биће заправо, а шта се најчешће по слободном бићем подразумева, шта стварно значи ослободити мисао, о ауторутетима у времену у ком живимо.

У стилу понашања савременог човека, осим што наилазимо на неправилности услед неформалних, неконвенционалних околности, ми се сусрећемо са оваквим обликом понашања и на местима где је то недопустиво: јавна места, јавне институције, медији...

Како медији у великој мери намећу ауторитете и модел понашања модерног човека, онда је важно да учесници расправе у Мислионици промишљају и о том феномену.

У том смислу, мислионичари се критички, аналитички и херменеутички постављају према ријелити програму, фејсбуку и сличним формама популарног израза. У реду је забавити се, али не и замајавати се. Није у реду да нам шоу одвлачи пажњу од суштинских питања.

Унутар Мислионице, полазници, свако индивидуално, састављају и топ листе пет омиљених књига, филмова, музичких бендова и на тај начин се открива осећај за естетику младих људи, као и то шта је у том смислу популарно код тинејџера. На основу свих појединачних листа, саставља се једна опште важећа.

У оквиру теме Поп култура врло је важно и поставити питања о томе какви су међуљудски односи код модерног човека, у којој мери је присутна деструкција и самодеструкција код младих људи. Важно је овде макар покушати да откријемо шта се десило са човеком данас, услед којих околности се спустио на тако низак онтолошки ниво, зашто поред техничко-технолошког напретка ми уочавамо регрес људске свести, декаденцију?

Битно је да се полазници Мислионице и њихов водитељ макар потруде да дођу до одговора на оваква и слична питања, уз потенцирање основних етичких начела. На питања о слободи, толеранцији и људским правима у Мислионици се даје посебан акценат.

Ослободити се(бе), свој ум то, у ствари, значи не бити условљен, или спутан никаквим спољњим факторима који би поробљавали нашу свест. Ропство ума је робовање предрасудама, а не неким канонима, законима. Правила се морају поштовати. Привид је да нас она поробљавају.

Ослободити мисао не значи „одвезати језик“, или „што на ум, то на друм“. То је инфантилно и није оличење високоразумног бића. Прецизније, то је непромишљеност. Ми не ослобађамо мисао од нас самих, што би значило - избацили смо мисао из себе и она је слободно одлетела. Ослободити мисао значи искористити сав свој мисаони потенцијал, лепо га обликовати, а потом и слободно изнети. Треба промислити, а не брзати приликом изражавања нашег мишљења, става. Наша мисао, дакле, није заробљена ако је неизречена. Важно је не држати мисао у ропству предрасуда, заблуда, дезинформација, сувишних информација.

Када говоримо о људским правима и толеранцији, реч је најпре, о односу једне групе људи према некој сасвим другачијој групи људи. Нисмо сви исти, нити то икада можемо да будемо, али када говоримо о једнакости, ми говоримо о томе да би сви требало да имају једнака права. Своје ставове с овим у вези, као и у вези са свим осталим темама водитељ и полазници радионице равноправно износе.

Најважније човеково право је да буде човек, човек са свим својим људским особинама, оним које га чине човеком и да самим тим његово достојанство не буде угрожено.

Како је питање слободе велика инспирација уметника и философа, полазницима радионице предочена су разна промишљања на тему слободе великих и учених људи. Сваку сентенцу, изреку водитељ и полазници детаљно анализирају. То би

била једна од вежби за тумачење, критику и активно мисаоно одношење према информацијама које су нам предочене.

У шта верујем?

У шта верујем, је још једна од тема којој је посвећена пажња у оквиру Мислионице. Ово питање у философском смислу може да се подведе под епистемолошко, или гносеолошко. Питање вере, или вера као тема је врло комплексна, слојевита, па као таква ни мало лака за анализу, истраживање, зато би ваљало кренути од појмовног одређивања основних полазишта на путу до сазнања, спознаје. Водитељ, у том смислу, полазницима објашњава ко је скептик, ко је агностик, ко је теист, а ко атеист.

Дакле, људи су скептици, агностици, теисти, атеисти, те у складу са тим и живе и долазе до сазнања и прихватају стварност која их окружује.

Када говоримо о вери, ми најчешће говоримо о вери у оно што није доступно нашим чулима, што не можемо видети, или чути, што не припада сфери видљивог, о ономе што је онострано, трансцедентно, што је у метафизичком подручју. Дакле, овде је реч о ономе за шта немамо материјално утемељене доказе. Стога и кажемо да верујемо, а не да знамо. Вера није категорија мишљења. Где мишљење престаје, ту вера почиње.

Разум може да иде до одређене границе и у једном тренутку мора да стане, јер није све разуму доступно. Потенције разума нису безграничне. У оном тренутку када нашим разумом не можемо да објаснимо стварност, у оном моменту када се заглавимо на путу до спознаје, ту прелазимо у подручје вере.

Људи независно од религиозног веровања, верују у свашта. Неко верује у чуда, неко верује у кодекс своје партије, неко је идолопоклоник – клања се идолима, неко верује у новац и њему се клања, неко верује науци, а неко алтернативним методама, неко верује медицини, а неко траварима, неко верује у митове и бајке, а неко само ономе што је видео на телевизији, или прочитао у новинама, неко верује хороскопу...

Врло је важно полазницима објаснити разлику између религије и идеологије и указати на то шта је јерес, отпад, секта и колико је важно од тога се дистанцирати. Проклизавање у метафизичко подручје може да буде врло опасно, особито када је о тинејџерима реч, јер они нису формиране личности, већ су у

процесу сазревања. Зато је важно посветити се овој теми и послушати какав однос полазници радионице имају о томе.

Закључак

Бавећи се анализом и представљањем едукативно-креативне радионице Мислионице, указали смо на неке од тема о којима се може расправљати, промишљати у оквиру њених делатности. На такав начин полазницима радионице се откривају нове перспективе од којих се полази, или нови начини на које се прилази теми о којој се расправља. Предмет промишљања, расправе и анализе може се везивати и за оно што је актуелно и за оно што је свевремено. Неке од тих тема су, наиме: Култура дијалога, Амбиција, Поп (не)култура, Медији, Проблеми модерног друштва; међуљудски односи, присуство деструкције и самодеструкције код младих људи... Обрађивањем оваквих и сличних тема полазници се, подсетимо, уче критичком и аналитичком мишљењу, што у великој мери њихову памет држи у кондицији, а и општа култура младих се подиже на нешто виши ниво. Дакле библиотеке, осим својих основних делатности, могу понудити и овакву врсту програма. Битно је што више младих људи анимирати и укључити у рад креативних радионица, јер је то један од начина да се утекне културолошкој декаденцији, чији смо сведоци.

Мира Церовић Тасић

Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш

miracerovic@yahoo.com

ЗАВИЧАЈНИ КУТАК – ГАЛЕРИЈА ДУШЕ МЛАДИХ

Завичај²⁰ - то је оно место где се душа озари радошћу и сетна сећања враћају на праг детињства и младости.

Са жељом да што већи број младих читалаца уведемо у библиотеку и да њихове духовне потребе за стицањем знања и креативним изражавањем задовољавамо на што занимљивији и квалитетнији начин, а у духу чувања културних вредности завичајне заједнице, осмелили смо се да организујемо *Завичајни кутак за младе*.

Замисао да се у оквиру Одељења књиге за децу организује *Завичајни кутак* има за циљ промоцију стваралаштва талентоване омладине, као и већ афирмисаних стваралаца који потичу са овог поднебља, а чија дела су намењена младима. Путем различитих промотивних акција, жеља је да се постигне неговање свести о завичајној баштини, као и подстицање младих да од најранијих година стварају и надограђују оне највредније културне вредности свога завичаја.

Завичајни кутак за младе отвара различите могућности сарадње дечје библиотеке и локалне заједнице, како би се потврдио значај неформалног образовања младих као и важност очувања традиције и савремених вредности завичајног места.

Кључне речи: завичај, завичајни кутак, млади ствараоци.

²⁰ Питајући се *колико је човеку потребан завичај* Жан Амери, у истоименом тексту, каже: „Ali šta bi bio Džojks bez Dablina, Jozef Rot bez Beča, Prust bez Ilijea? I priče o služavki Fransoazi i tetki Leoni u *Potrazi* jesu zavičajna književnost... ..Stoga još jednom jasno i glasno: nema ‘novog zavičaja’. Zavičaj je zemlja detinjstva i mladosti. Ko nju izgubi, uvek će biti izgubljen, pa sve i da nauči da se u tuđini više ne tetura kao pijan, nego da sa kakvom--takvom sigurnošću stupa po njenom tlu.”³⁵ Амери, дакле, завичају приписује јединственост и немогућност замене новим, другим, а његов губитак сматра ненадокнадивим и болним. На питање из наслова текста прегнантно одговара: „Tim više što manje od njega može da ponese sa sobom.”³⁶ (О појму и изучавању завичаја / Дејан Вукићевић. – У : Глас библиотеке: часопис за савремено библиотекарство. – 17 (2010), стр. 179/200)

Од првог тренутка до Завичајног кутка

У склопу Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу, 1947. године основано је Пионирско одељење²¹ намењено основношколској и средњошколској читалачкој публици из Ниша и околине. Деца и млади који су у то време међу првима постали чланови Библиотеке данас су већ стари људи. Били су и остали верни чланови Библиотеке, ту су стицали прва знања, развијали своју машту и стваралачке потенцијале. Неки су од њих пратећи свој позив одлазили ван Ниша, но већина је остала у Нишу и околини, образујући се и изграђујући свој град. Многи млади људи долазили су у овај универзитетски центар, ту су завршавали студије, стицали љубави и пријатељства, везивали се за прелепо поднебље и остајали у њему као свом другом месту рођења, свом завичају.

Завичајно културно богатство треба схватити као извор стварања и повод окупљања младих. Младе Нишлије су стубови величанственог културног, духовног и материјалног здања свога завичаја. Само завичај има тако гласан зов и снажну везу са душом сваког човека. Где год да се нађемо на овом свету, сви имамо потребу да истичемо вредности родног краја које су темељ идентитета нашег завичаја и нас самих. Ниш са својом околином препознатљив је пример завичаја који обилује несвакидашњим оригиналним историјскокултурним наслеђем, где се негује специфичан вид колективне свести.

Младе Нишлије рађају се и живе у граду у којем је рођен Константин Велики. Други млади долазе и остају у граду најпознатијег хришћанског цара на свету. Ово је само један од мотива који јача идентитет, повезује и инспирише младог човека овим поднебљем.

Организовањем *Завичајног кутка за младе* у Одељењу обједињене су, на једном месту, све оне културне услуге које су повезане са основном делатношћу Библиотеке – информисање,

²¹ Нишка библиотека је 18. септембра 1947. године оформила Пионирско одељење, које је променом назива у Омладинско одељење, смештено у Обреновићевој улици, 1948. године објавило да је намењено не само деци предшколског и основношколског, већ и средњошколског узраста. Оно је 1953. године прерасло у Омладинску библиотеку, а 1955. исељено из централне библиотеке у Дом омладине у улици Станоја Буношевца, у коме је у периоду од 1956. до 1964. радио и Пионирски кутак. (Нишка народна библиотека: документи и свакодневница / Александра Вранеш – Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2004)

изнајмљивање књига и едукативнокреативни рад са младим завичајним ауторима. Као и свака већа библиотека у Србији тако и Народна библиотека „Стеван Сремац“ из Ниша има своју културну мисију. Центар је чувања писане речи, електронских записа и других врста некњижне грађе. Одељења књиге за децу и остали делови централне Библиотеке се међусобно подржавају и заједно раде на неговању културне баштине завичаја.

Завичајни кутак за младе је комплементарни део разнолике библиотечке делатности у њеном раду са младима. Сврха постојања *Завичајног кутка за младе* јесте да скрене пажњу младим људима на књигу и ствараоце који су свој књижевни рад посветили деци и младима, као и да рад са читаоцима учини делотворнијим.

Завичајни кутак за младе - срећни тренутци стварања

Идеја о организовању *Завичајног кутка за младе* при Библиотеци јавила се као одговор на питања која се често могу чути, на било ком месту у селу или граду. Шта раде млади? Да ли постоји место где се они самоорганизују и где своје идеје на креативан начин претварају у дела? Да ли млади негују традиционалне вредности завичаја и на који начин чувају културну баштину?

У Одељењу књиге за децу млади се окупљају и разговарају. Често говоре о различитим егзотичним местима која би волели посетити или су већ били у некима од њих. Обично су то приче о добром проводу за време екскурзије, школског распуста и путовањима у иностранство. Говори се о сјајном проводу у дискотекама, кафићима, посети спортским догађајима, концертима, који су организовани, пре свега, у комерцијалне сврхе. Младима се намеће сегментирана култура, на вешт начин фабриковане културне вредности других култура уграђују се у идентитет младог човека.

“Како у лудилу информација и медијској мрежи глобалне културе сачувати завичајне корене²² и свој идентитет“, питање је које је често претешко за све нас, а нарочито за младе.

²² Г. Шилих наводи шта све човека може везивати за завичај: „Љубав према родитељима и рођацима, према дому, људима као и различитим предметима и појавама, пријатељство из младости, матерњи језик, домаћа песма, начини рада, облачења и видови исхране, одлике на основу којих се неки домаћи крај заиста или само привидно разликује од другог итд. У завичају, а преко њега и у домовини, јесу корени сваког нашег човека, у њему он доживљава радост и тугу, понос и огорченост. У њему се развија она дубока оданост, која нас оспособљава

Свуда у свету, библиотеке су културни центри мултимедијалних информативних садржаја. Народна библиотека „Стеван Сремац“ у Нишу из године у годину постаје све савременија и мултимедијано богатија културна оаза града Ниша. Историјско и културно наслеђе овог града немерљив је извор информација и потенцијала, интересантних и значајних не само за овај град већ и за цео свет.

Млади људи често размишљају о смислу свега што поимају. Душа младог човека воли изазове, истраживање непознатог. Прихватање света и промена у том свету највише зависе од истинског разумевања и места које заузимамо у том свету. Млади траже оно што им је блиско, за добро своје душе. Велико добро и дар јесте препознавање књиге као првог и правог пријатеља, још у најранијем детињству. Право место за спонтано и слободно дружење са књигама, стицање нових знања и креативно испољавање талената је Одељење књиге за децу. *Завичајни кутак за младе* својим садржајима употпуњује различите захтеве младих у процесу откривања свог идентитета и идентитета заједнице којој припадају. Све активности *Завичајног кутка за младе*: упознавање са завичајном књижевношћу за младе, представљање стваралаштва младих, изложбе, радионице, сусрети деце и афирмисаних завичајних стваралаца, сусрети деце стваралаца, културне акције и конкурси део су интегралне целине - ризнице завичајне духовности. Треба поменути неке активности *Завичајног кутка*, а које су изазвале велико интересовање младих и скренули пажњу медија на Одељење књиге за децу:

- **Фонд за тинејџерски роман** - Ставови, сугестије и потребе које изражавају млади читаоци инспирисали су нас да организујемо посебан део фонда где су смештене књиге чији садржај (белетристика и психолошка литература за младе) дају низ одговора на различита питања која интересују младе. Дечје одељење Народне библиотеке „Стеван Сремац“ из Ниша је међу првим библиотекама у Србији формирало фонд за тинејџерски роман. Наш тинејџерски фонд чине пре свега романи и приче за заљубљене, домаћих и страних аутора. Треба напоменути да је веома мали број завичајних писаца који се баве писањем љубавних романа за младе.

и за најтеже жртве.” Šilih, Gustav, „O pouku domoznanstva“ у: *Pedagoški zbornik*, 2, 1955, str. 83.

- **Споменар - библиотеци на дар**²³ је публикација за младе чија је сврха првенствено да путем овог медија популаризује књигу и креативни рад са читаоцима, у библиотеци. Приповедање у *Споменару* је лично и има биографску форму. Девојчице и дечаци у кратким одговорима на занимљива питања дају своје мишљење о себи, износе идеје, запажања и сећања. У њиховим одговорима може се наћи много занимљивих поука и порука. Четири интересантна дела споменара: *Твој чудесни свет*, *Звездано небо књижевности*, *Познато – непознато* и *Породично стабло*, дају основу за добре животне приче сваког младог човека.

- **Посебна збирка оригиналних литерарно-ликовних радова младих** је збирка коју чини више оригиналних албума ручне израде, насталих као резултат рада деце и младих, учесника различитих креативних радионица: **Светосавље**, **Споменар**, **Сретење** и многих других. Ради се о збиркама ликовно-литерарних радова насталих у појединим креативним радионицама. Ови албуми су нека врста архива, успомена на дечје стваралаштво и налазе се на посебном месту у Одељењу књиге за децу, као изузетна збирка.

- **Разгледница мога завичаја** је културна акција коју је покренуло Одељење књиге за децу Народне библиотеке „Стеван Сремац“ из Ниша, од 17. априла 2012. године. То је позив библиотекама које раде са младима да организују едукативно-креативне радионице за израду разгледнице града у коме живе и разгледнице Ниша, у жељи да млади промовишу завичајну културу. Циљ ове радионице је културно повезивање кроз образовни рад и стваралаштво младих у библиотекама.

- **Млади ствараоци, на сајту библиотеке:** Ради се о представљању стваралаштва младих у електронској форми. Рубрика носи назив **Деца ствараоци**.

- **Едукативнокреативне радионице за младе:**

- **Светосавље** - поводом славе Свети Сава 21. јануара 2012. организована је радионица литерарно-ликовног типа на којој је четрдесет ученика ОШ „Радоје Домановић“ из Ниша учествовало у изради Албума о животу Светог Саве.

²³ Споменар библиотеци на дар /Мира Церковић Тасић, Ниш: Народна библиотека“Стеван Сремац“, 2012.

- **Споменар** - радионица намењена деци од дванаест до петнаест година, а са реализовањем је отпочела 28. јануара 2012. године. Радионица је изазвала велико интересовање младих тако да је одржано још неколико сличних окупљања. На захтев младих, радионица Споменар наставиће са активностима и у 2013. години.

- **Сретење** – радионица одржана 11.02.2012. године која има посебан значај, зато што је то друга радионица у серијалу акције **Чување културне баштине**. Овом радионицом обухваћена су два празника Свети Трифун који се слави 14.02. и празник Сретење који се слави 15.02. сваке године.

- **Константин Велики** - У суботу, 25.02.2012. године, успешно је реализована радионица **Константин Велики**, посвећена обележавању датума 27.02. када је између 272. и 274. године рођен први хришћански цар, Константин Велики. За несвакидашњу радионицу - квиз знања, деца и тинејџери, ученици из различитих основних и средњих школа из Ниша, показала су велико интересовање, и што је још значајније и знање.

- **Васкришња радост** - У петак, 9. марта 2012. године, у Одељењу књиге за децу одржана је креативна радионица **Васкришња радост**. Учесници радионице су имали прилику да изразе своју креативност различитим ликовним техникама – украшавајући васкршња јаја, мотивима великог хришћанског празника **Васкрса**. Учесници радионице били су млади ученици V-2, V-3, V-4, VIII-1 и VIII-3 разреда ОШ „Радоје Домановић“ из Ниша.

- **Вуковање** - У суботу, 31. марта 2012. године, на Одељењу књиге за децу, одржана је едукативнокреативна радионица **Вуковање**. Учесници радионице били су ученици ОШ „Вожд Карађорђе“ из Ниша и деца читаоци наше Библиотеке. Радионица има за циљ развијање поштовања према културној баштини, раду и стваралаштву Вука Стефановића Караџића.

- **Разгледница мога завичаја** - Учесници прве едукативнокреативне радионице **Разгледница мога завичаја**, ученици шестог и седмог разреда ОШ „Цар Константин“ из Ниша, и ученице седмог разреда ОШ „Бранко Миљковић“ из Ниша памтиће суботу, 21. април 2012. године као незабораван тренутак стварања прве разгледнице свога завичаја.

- **Чари љубавног писма** - Јули месец лета 2012. године у Одељењу књиге за децу почео је **Летњим чарима љубави, моде и књиге**. У пријатној атмосфери дружења и пријатељства реализована је, у уторак 3. јула 2012. године, прва радионица **Чари љубавног**

писма. Инспирисани нежним личним доживљајима, љубавном поезијом и мудрим изрекама млади су, у својим писмима, даривали најлепше емоције за сећања, као сведочанство једног времена. У активностима ове радионице учествовали су ученици средњих и основних школа: Музичке школе „Др Војислав Вучковић“, Гимназије „9. Мај“, Гимназије „Стеван Сремац“, ОШ „Ђеле кула“, ОШ „Милан Ракић“ из Медошевца и ОШ "Учитељ Таса".

- ***Твој модни стил*** - део је серијала ***Летње чари љубави, моде и књиге***, и одржан је 10. јула 2012. године у подне, у Одељењу књиге за децу. Деца и млади одговарали су на питања из области историје одевања у оквиру квиза знања ***Мода кроз историју***. Том приликом млади су показали завидно знање из ове области. У практичном делу радионичари су нас уверили да поседују смисао за лепо, таленат за цртање и обликовање. Подељени у три групе, млади су дизајнирали одећу и шешире и договарали су се о модном стилу за текућу сезону, лето 2012. Посебно интересантан део ове радионице било је дизајнирање одеће омиљеном јунаку из бајке, приче или романа.

- ***Бонтон у библиотеци*** – исписујући правила лепог понашања у библиотеци и према књизи, наши млади читаоци су урадили припрему првог Бонтона у Одељењу књиге за децу. Радионица је одржана 13. јула 2012. године.

- ***Школа цртаног филма*** - *Студио цртаног филма '98* и Одељење књиге за децу Народне библиотеке "Стеван Сремац" из Ниша организују циклус бесплатних радионица цртаног филма за полазнике узраста од 11 до 18 година. *Школа цртаног филма* вредно ради још од 2005. године. Ове године вредни учесници радионице увелико праве анимације на тему цара Константина, а све у сусрет обележавању 1700 година Миланског едикта.

- ***Ја имам таленат-таленат за читање*** - Одељење књиге за децу Народне библиотеке "Стеван Сремац" организовало је културнопропагандну акцију *Ја имам таленат – таленат за читање*, у жељи да се повећа читаност код ученика основних школа и да надарена деца, марљиви читаоци, не остану у сенци неких других талената. Акција је локалног значаја. Први пут конкурс „*Ја имам таленат – таленат за читање*“, расписан је у периоду 09.01 - 01.05.2012. године. Апсолутни победник конкурса је тинејџерка Тара Станковић, ученица VIII разреда ОШ „Чегар“ из Ниша.

- Сарадња са другим институцијама које се баве животом младих у локалној заједници (школе, удружења, клубови) и успешним младим људима из ужег и ширег завичаја.

- **Стиховање и хумор**, назив је дружења деце и песника који је одржан у Одељењу књиге за децу Народне библиотеке „Стеван Сремац“ из Ниша, 23. априла 2012. године. Жеља нам је била да се дружимо уз поезију, хумор и музику. Поетско-хумористичко вече, својим стиховима и хумором, улепшали су малишани из вртића „Сунце“, деца чланови Удружења „Ватра и живот“, ученици ОШ „Бранко Миљковић“ из Ниша, ученици ОШ „Учитељ Таса“ из Ниша, ученици ОШ „Вожд Карађорђе“ из Ниша, као и песници, чланови Удружења „Чегар“ и Удружења „Песнички круг“.

- **Духовно и световно у љубави** - Културни програм под називом *Духовно и световно у љубави* отворио је чаробну капију срдачног, маштовитог и кративног доживљаја књиге, школе и Библиотеке. У суботу, 26. маја 2012. године, од 13 до 14.30 сати, смењивали су се акорди са гитаре песника Срђана Живковића, стихови младих песника из песничког клуба „Ватра и живот“ из ОШ „Бранко Миљковић“ у Нишу, мудре светоотачке поруке о љубави које су говорила деца из ОШ „Радоје Домановић“ из Ниша, стихови песника, чланова Удружења писаца „Чегар“ и Удружења „Песнички круг“, деца-певачи из ОШ „Ђеле Кула“ из Ниша, млади гитариста из ОШ „Учитељ Таса“ и сјајни виолиниста из ОШ „Вожд Карађорђе“. Млади глумци ОШ „Чегар“ из Ниша извели су занимљиву и духовиту представу „Шумска свадба“. Један дечак, предшколац, старонишким говором је дочарао моменат из живота старих Нишлија.

- **Годишњи књижевни временлов** - Почетком месеца фебруара 2012. године, осмишљен је *Годишњи књижевни временлов*, изложба мозаичког и континуираног карактера која ће укључивати различите ауторе и чија ће се поставка сваког месеца мењати и тематски обухватати одређена значајна књижевна догађања у актуелном календарском периоду. Од тада, организовано је око седамдесет изложби са различитом тематиком из области књижевности.

Поред ових и других занимљивих едукативнокреативних садржаја, уживање читалаца у нашој библиотеци употпуњује богата понуда књижног фонда. Досадашњи примери сарадње и рада Одељења књиге за децу са младима настоје указати на значај формирања *Завичајног кутка* у дечјој библиотеци.

Што се тиче услова за постојање *Завичајног кутка за младе* они су скромни, али када постоји љубав и воља онда се и препреке лакше савладавају.

Народна библиотека „Стеван Сремац“ једно је од најстаријих културних места Ниша, а већ 65 година је незаобилазно место за децу и младе. По речима посетилаца, Одељења књиге за децу Библиотека је пријатна оаза усред градске вреве, осваја својом једноставношћу амбијента и тишином. Налази се у близини једног градског парка, Народног позоришта, Радио Ниша, на адреси Синђелићев трг бр. 2.

Због сликовитог амбијента и опуштајуће атмосфере Одељење књиге за децу служи младим Нишлијама као уточиште и инспирација, за различите врсте стваралаштва и дружења. То су најразноврснији видови инспирација за све оне који желе да покажу своје таленте, да обогате своја знања и да негују културну баштину свог завичаја.

Између завичаја и света

Прво виђење света почиње погледом кроз прозор на завичајно двориште. Лични и друштвени изазови сваког детета и младог човека најпре се укрштају у породици, дворишту, школи, у месту рођења или живљења, у завичају. *Завичајни кутак за младе* у Библиотеци дефинише место библиотеке у том процесу.

Свет се непрестано мења, а најделотворнија промена је развијање духовног и материјалног стварања. То је неопходни услов кретања напред. Сваки значајни прогрес заснован је на добрим темељима. Напредак сваке културе непотпун је без неговања традиције. Бесконачна сложеност живота и света дотиче све, а нарочито омладину. Богатство информација својом отвореношћу наизглед нуди готова решења за многе дилеме које опседају младе. Међутим, свака животна ситуација ставља пред младог човека нове стваралачке задатке. Млади Ниша суочавају се са бројним изазовима који утичу на њихове ставове, одлуке и дилеме. О полажају и потребама младих у Нишу и околини готово да нема неких озбиљнијих истраживања. Тешко је говорити о неким статистичким подацима који би могли дефинисати слику стварног стања, њихових приоритета и могућих решења.

Народна библиотека „Стеван Сремац“ из године у годину своју културну понуду осавремењује и допуњује новим садржајима посебно имајући у виду потребу младих читалаца. До сада је наша

Библиотека, посредством Одељења књиге за децу, представљала најважнији ослонац формалном васпитнообразовном процесу у нишкој просвети. Сваке године број младих читалаца је већи, али се тиме увећавају и њихове културне потребе. Основне библиотечке услуге: доступност, интерпретација информација, изнајмљивање књига и књижевне вечери нису довољне за задовољење духовних потреба младих, а које они желе задовољити у библиотеци. Пре свега библиотека се доживљава као центар културне моћи у месту живљења, тако да млади с правом очекују да управо ту нађу задовољење већине својих духовних потреба. Приликом посета Библиотеци, млади сами сугеришу спремност и заинтересованост за различите видове едукативнокреативних активности. Близина и доступност књижног фонда намењеног овој популацији још је већи подстицај да се на једном месту, а на занимљив и забаван начин знање допуњује неформалним видовима образовања.

Завичајно дружење обликује оригинално интелектуално и емоционалну обдареност младог човека. У том смислу *Завичајни кутак за младе* важан је фактор за подстицање и развој стваралачких потенцијала младих Нишлија. Циљ оснивања *Завичајног кутка за младе* је организовање слободног времена младих како би се постигла што боља присност са радним простором Библиотеке, библиотекарима и пружиле могућност за испољавање разних талената и јачање самосвести. Разне врсте културних садржаја карактеристичних за сваки завичај: језик, писмо, музика, фолклор, етика, историјско наслеђе, утицај мешања култура и света, све то даје посебне боје завичајној баштини и могућност промовисања стваралаштва младих и завичајне књижевности за децу и омладину. Било би занимљиво да у свим библиотекама постоеје тако организовани простори и садржаји, да се с времена на време организују сусрети младих – завичајаца, фестивали, те да се размењују искуства и представљају (можда и награђују) постигнућа најталентованијих.

Жеље, спремност и заинтересованост за различите видове духовног и практичног потврђивања младих, углавном су у раскораку са могућностима и оним што се стварно чини на том пољу. Активан однос према стварности жеља је сваког здравог човека. Чињеница је да популација младих од 12 до 17 година себе не доживљава као важан фактор промене. Млади су или недовољно информисани, или у њиховом васпитању нема довољно подршке осталих. Свако у свом завичају обично тражи своје место, ту оставља свој траг и тежи да буде прихваћен више него било где у

свету. Сви знамо да је то нарочито тешко постићи у свом родном крају или у средини где сви мисле да је једни друге добро познају. Ипак, ништа као здраво завичајно окружење не може пружити већу стваралачку слободу. Нигде се човек толико добро не може осећати као у завичају. Завичај је место слободне комуникације са вршњацима. То је место где се свако пријатељско охрабрење најбоље разуме, где су индивидуалне склоности повезане са материјалним окружењем, где се стиче оригинално духовно прагматично искуство.

У *Завичајном кутку* млади човек може слободно показати шта зна, може свој рад критиковати или по жељи изложити га критици. То подстиче младе да траже узор, да следе и читају дела неких завичајних стваралаца које су упознали у школи или библиотеци. Основни задатак *Завичајног кутка* је истицање завичајне литературе намењене деци и младима, промоција књижевних дела и мултимедијалног стваралаштва младих и за младе на подручју Нишавског округа. Књижевна дела завичајних аутора и остали облици рада за младе и са младима доприносе упознавању младих са историјскокултурним, уметничким, фолклорним и другим садржајима завичаја.

Млади, својим талентима са поносом истичу боје ужег и ширег завичаја ма где да се представљају свету. *Завичајни кутак за младе* једно је од првих одморишта на путу у свет. Љубав према завичају, поглед је окренут сећању, дубоко записаном у срцу.

БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЈЦЕРИ

Хорхе Луис Борхес једном записа: *Рај сам одувек замишљао као својеврсну библиотеку*. Шетајући свакодневно тим рајским ходницима, сви ми увиђамо колико је наша мисија важна – чувати храмове књига, обогатити их, али и показати пут нашим најмлађима до тајни које пажљиво скривају корице књига и научити их да радо пуштају нове речи да уђу у њихов живот. Библиотеке, као институције културе, представљају уточиште за све оне који стално имају потребу за сазнањем и естетским доживљајем. Биле су и остале основни покретач многих културних акција, а запослени су се борили и боре се за књигу и за читаоца.

Од појаве првих библиотека протекле су деценије у којима су библиотечке услуге пратиле промене које се огледају у свим сегментима деловања библиотека - од приступа корисницима који полази од права на информацију, писменост, целоживотно учење, културу, забаву и индивидуални развој, до промена у старосној структури корисника и с тим у вези, појаве посебних библиотечких услуга за децу најранијег узраста и њихове родитеље. Ту су, затим, промене у грађи, опреми, програмима и активностима, дизајну простора, деловању библиотеке у локалној средини, те менаџменту библиотека. Приоритет постаје приближавање библиотечких услуга свима који још нису корисници библиотечких услуга. У библиотеке се уводе нове форме и средства, играчке, аудиовизуелна грађа, компјутерски програми, интернет и умрежавање. У последњих неколико година посебна пажња се посвећује и раду са младима, тинејџерима.

Опште је познато да библиотеке представљају важну карику у ланцу институција које имају утицаја на изградњу личности. Нажалост, сведоци смо тога да је проценат младих који самоиницијативно одлазе у библиотеку све мањи. Објашњења за ту појаву је много – од занесености рачунаром и његовим могућностима до недовољне мотивисаности, али и усађеног схватања да је глагол *читати* синониман са глаголом *морати*. Свесни те чињенице, али и своје одговорности, непрестано се трудимо да млади што више времена проводе у библиотеци и да

схвате да им књига може помоћи да се суоче са најразличитијим имагинарним ситуацијама. Самим тим ће непрестано преиспитивати и упознавати себе.

Свима је познато да у библиотекама постоји вештачка подељеност одељења, тј. да постоји Позајмно одељење за децу (од 1.5 до 15. године) и Позајмно одељење за одрасле (од 15. до 105. године). Намеће се питање да ли исте потребе имају петогодишњак и петнаестогодишњак? Или шеснаестогодишњак и шездесетогодишњак?

Библиотеке могу бити јако важан чинилац у успешном развоју особе и преласку из детињства у одрасли узраст. Као што је већ речено, тинејџерима је потребно посветити посебну пажњу јер многи управо у том животном раздобљу престају са читањем необавезне литературе. Изузетно је важно да се библиотекари што боље и више упознају са психичким и емоционалним развојем младих људи да би их што лакше увели у свет разноврсних књига, у складу са њиховим променљивим интересима.

ИФЛА-ине смернице кажу да *библиотека мора бити отворена свима и зато мора поштовати различите културне потребе*. Ове смернице полазе од чињенице да је младост јединствено животно доба и да *омладина има право на услуге једнаког квалитета као и све остале старосне групе корисника библиотека* и да се *задовољење потреба младих мора осигурати у понуди грађе, услуга и програма, као и у физичком окружењу библиотеке*. У Библиотеци шабачкој већ неколико месеци интезивно размишљамо и договарамо се око формирања неке врсте Одељења за тинејџере које ће бити смештено у посебној просторији, са посебно одабраном грађом, намештајем и опремом. Циљ нам је да створимо пријатељско окружење слично местима на којима се млади окупљају.

Потребе младих се разликују па грађа мора осликавати те потребе. Одељење за тинејџере зато мора имати библиотечку грађу намењену свим групама корисника: грађу за информисање и образовање, за разоноду и опуштање, као и грађу на различитим језицима (лектира, затим дела која нису у школском програму (тзв. популарна литература за младе), енциклопедије, стрипови, часописи (мада је понуда на тржишту неадекватна), едукативни видео материјал, музика, итд.). Поред наведеног, не би било лоше обезбедити и некњижну грађу: електронска грађа са националних и међународних едукативних мрежа, компјутерски програми, музички дискови, итд. Искрено се надамо и радимо на томе да наша идеја

што пре буде реализована. Такође, у Библиотеци шабачкој се свакодневно трудимо да децу од рођења вежемо за књигу и читање. Пре свега, мислим на пројекат *Рођени за читање*, који је први те врсте у Србији и који је намењен деци од рођења до треће године живота, као и родитељима. На тај начин, а касније кроз многобројне радионице и програме за наше најмлађе кориснике, утичемо да књига постане дечји најбољи пријатељ и савезник. Међутим, поставља се питање шта радити у случају када млади постану корисници библиотечких услуга тек када крену у средњу школу, па и тада долазе понекад, и то када је потребно да прочитају лектуру да не би добили недовољну оцену. Или, што је најгоре, шта учинити када тинејџер затражи скраћено (препричано) издање неке књиге, јер га *смара да чита толико страна!* Наравно, ту важну улогу има библиотекар. Узећу за пример књигу *Ана Каређина*. Постоји неколико начина на које библиотекар може да поступи. Наша пракса је показала да је најбоље решење на лицу места, одмах, крајње пријатељски упитати те младе људе да ли је могуће да не желе учествовати у тумачењу једног од најчитанијих и најсложенијих дела икада написаних? Тренутак када застану и збуњено погледају у библиотекара нас уверава да смо на правом путу. Онда библиотекар у две-три реченице исприча кулминацију тог дела и поново констатује да се тиме већ годинама уназад баве проучаваоци књижевности из целог света. Суштина је да се створи атмосфера да баш ти млади људи могу да одгонетну тајну скривену међу редовима. Узимају књигу. Долазе после неколико дана. Неки не желе да прочитају други део. Ту опет на сцену ступа библиотекар који сугестивно констатује да је то велика штета јер се управо у другом делу књиге крије разрешење и могуће објашњење. Слично је и, рецимо, са народном књижевношћу. Наша пракса је показала да је песма *Бановић Страхиња* подстакла многе младе људе не само да читају већ и да проучавају нашу народну поезију. Да би се објасниле и покушале разумети многе ствари из тог периода, библиотекар препоручује и књиге о нашим обичајима, традицији, веровањима и тако се отварају многа питања. То подстиче младе људе да долазе, да ступају у дијалог са библиотекарима који их изнова мотивишу. Наравно, не могу, а да не констатујем улогу коју породица и сама школа имају у односу младих према књизи и читању. Стога се трудимо да као библиотека непрестано организујемо трибине и предавања о томе да је неопходно да у нашој мисији имамо несебичну подршку учитеља, професора, наставника. Њихов удео у доласку деце и младих у библиотеку је непроцењив.

Радионице за тинејџере

Желећи да међу тинејџерима створимо не само навику, већ и потребу да долазе у библиотеку и да заједно са нама проналазе малу филозофију живота, потрудили смо се да осмислимо посебне програме и радионице за специјално за њих. Ишчекујући Одељење за тинејџере, своја дружења организујемо у Дечјој читаоници Библиотеке шабачке, која је измењена и обогаћена играчкама и муралом нових маскота Одељења за децу, совицама Библишом и Библином. У дизајнирању ових маскота активно су учествовали наши тинејџери, а учествују и у смишљању програма за најмлађе другаре.

Као што је већ поменуто, учили смо у последњих неколико година, да млади најчешће долазе у Библиотеку само да би узели књигу која се налази у њиховом школском програму. Када смо оформили радионице, размишљали смо како да што више тинејџера обавестимо и подстакнемо да дођу. Схватили смо да је за Одељење за тинејџере кључна сарадња са школама, како основним, тако и средњим. Зато смо неколико пута организовали презентације Библиотеке. Потрудили смо се да их што више и боље информишемо које радионице постоје и зашто би требало своје слободно време провести баш у Библиотеци. Поред тога, закључили смо да не би било лоше да им информације буду пружене и на местима где се они састају и друже, нпр. у кафићима, биоскопима, али и преко медија које они користе (штампаним, аудио и видео). У обликовању пропагандног материјала су нам помагали наши волонтери, ученици основних и средњих школа који су годинама уназад наши активни чланови, али и учесници радионица. Њихова помоћ је изузетно важна, јер својим сугестијама доприносе да наше идеје буду занимљиве њиховим друговима (уосталом, најбоља промоција библиотечких услуга је задовољан корисник који другима препоручује квалитетан рад библиотеке), од којих већина препозна пријатељско окружење наше Библиотеке и постаје изврстан сарадник у нашим пројектима. Пропагандни материјали су резултат њихове креативности, маштовитости, али и жеље да своје другове што боље и више упознају са књигама и могућностима које оне пружају. Плакате и постере су постављали на огласне табле својих школа, а флајере делили како у својим школама, тако и испред Библиотеке, Канцеларије за младе града Шапца, испред Позоришта, итд.

После дуготрајног истраживања, разговора са нашим волонтерима, њиховим родитељима и другим корисницима, али и консултација са стручним сарадницима, осмислили смо за наше тинејџере следеће радионице:

1. Мали филозофски разговори
2. Клуб рецитатора
3. Библишино луткарско позориште
4. Креативно писање
5. Форум театар
6. Језичке недоумице

Мали филозофски разговори

Радионица је предвиђена за ученике средњих школа, који, долазећи у Библиотеку, све више улазе у свет филозофије и филозофског размишљања. Мотив ове радионице је племенит - да пробуди искру о којој је славни Платон писао - искру љубави према мудрости и разумевању једног света који би се могао назвати светом идеја. Полазећи од свог искуства, као увек живог и подстицајног извора размишљања, полазници ове радионице систематизују и интерпретирају проблем који се на основу даљег излагања кристализује у препознатљиво знање. Теме о којима се разговара су: однос родитеља и деце, сумња као почетак мишљења, слобода, толеранција, лагање, правда, казна, доколица као почетак филозофије, однос филозофије и књижевности, итд.

Клуб рецитатора

Овај Клуб је намењен за ученике узраста од петог разреда основне до четвртог разреда средње школе. Састајемо се једном недељно углавном у Дечјој читаоници. Кажем углавном, јер често приредимо у холу Библиотеке, ненајављено, јавни час. Сви корисници који се у том тренутку нађу у Библиотеци застану да послушају песме које су полазници у протеклом периоду научили . Неретко се хол напуни, а јачина аплауза бодри наше рецитаторе и мотивише их да буду још бољи. Нама који учествујемо у организацији радионица тај аплауз потврђује да радимо нешто

узвишено и доказује да постоје људи који ће у сваком тренутку подржати младе који воле поезију. Уочили смо да након тих *изненадних приредбица*, како их волимо назвати, корисници траже збирке песама у којима се могу пронаћи оне које су рецитовали наши полазници.

Клуб рецитатора, дакле, омогућава полазницима да усаврше вештину лепог говора, али и да науче да тумаче поезију. Кроз *Клуб рецитатора* ученици имају прилику да науче више и о песницима, да истраже њихове страхове, љубави, снове и маштања, а све с циљем да се створи нови ниво разумевања, читања и доживљавања поезије. Једном годишње се организује и Општинско такмичење рецитатора *Песнице народа мог*. Чланови наше радионице су до сада постигли веома запажене резултате.

Неретко полазници ове радионице организују вечери поезије у Клубу Геронтолошког центра. У публици буду некадашњи учитељи, лекари, наставници, људи на које су се сви угледали као мали и зато су полазници увек имају велику трему. Утисак који ученици остављају на људе у трећем добу најбоље је пренела председница Геронтолошког центра која је, захваљујући се младима, између осталог рекла: „Хвала што сте додали живот нашим годинама!“

Библишино луткарско позориште

Из Клуба рецитатора развила се још једна радионица *Библишино луткарско позориште*. Намењено је за ученике основних (од петог до осмог разреда) и средњих школа који воле, пре свега, да се играју са луткама, али и да глуме.

Сваки човек одраста играјући се и зато лутке имају велику улогу не само у одрастању сваког од нас већ и у развијању маште. Ова радионица пружа могућност полазницима да оживе своје омиљене јунаке из детињства, подаре им глас, али и душу. Најпре смо вежбали са луткама које су ученици доносили од куће, а касније смо почели употребљавати и лутке које се користе у луткарским позориштима. Подстицала сам полазнике да буду што креативнији у смишљању гласова, али и доследни у покретима лутака. То значи да текст мора бити усклађен са покретима да би сцена била убедљива, што је изузетно тешко. С поносом морам нагласити да су наши глумци и глумице показали толико воље и жеље да науче све технике и вештине које се користе у луткарским позориштима да су добили похвале и од људи који се тиме професионално баве.

За потребе *Библишиног луткарског позоришта* полазници наших радионица су осликали две позорнице, као и платна која одговарају дешавањима из бајке. Наравно, васпитачице из Предшколске установе *Наше дете* су нам помогле при прављењу гињол лутака.

Креативно писање

Школа креативног писања је школа за талентоване маштаре, творце нових светова. Намењена је за основце (од петог до осмог разреда) и средњошколце. Дружимо се једном недељно, а некада и чешће. Полазници ове радионице стварају светове авантура за своје хероје и деле их са нама, пишући. У школи креативног писања учимо наше полазнике како да идеје претворе у писану реч и како да на креативан и инспиративан начин изразе своје унутрашње биће. Заједно са нашим рецитаторима ови креативни ученици учествују у књижевним вечерима, а њихови радови су се толико допали нашој публици да су објављени у локалном недељнику *Глас Подриња*. Желећи да што више људи прочита радове наших полазника, размишљамо и да их објавимо. То је још један од начина да подстакнемо ове младе људе да наставе да маштају и да оштре своје перо.

Форум театар

Радионица која се заснива на употреби театра у едукацији предвиђена је за средњошколце. Нешто ново, неуобичајено. Да бисмо покренули ову радионицу, било је потребно да прођемо обуку у виду вишедневног семинара, који је организовала Канцеларија за младе града Шапца, на коме је представљен пројекат *Форум театар*. То је облик позоришног рада у коме публика учествује предлажући и коментаришући, али и излазећи на сцену. На тај начин им се пружа прилика да измене представу, али и да представа промени њих омогућавајући им да сагледају једно или више могућих исхода једне конфликтне ситуације.

Представа има за циљ да укаже на проблеме, а са друге стране да отвори простор за дијалог и тражење конструктивних решења. На овој радионици, полазећи од књижевних дела и разговарајући о њима, долазимо до суштинских проблема, иначе актуелних у свим временима, и покушавамо да, користећи елементе форум театра, постигнемо све унапред задате циљеве.

Језичке недоумице

Радионица предвиђена за ученике основних школа (од петог до осмог разреда), као и средњошколце. На самом почетку смо полазницима ове школице скренули пажњу колико је битно да познају свој језик, да се изражавају правилно, обогате фонд речи, науче да користе речнике, итд. У рад ове радионице укључили су се и чланови Лингвистичке секције Шабачке гимназије који, служећи се примерима, доказују те тврдње и показују важност познавања нашег језика.

Предавања су осмишљена на такав начин да ученици што више учествују у разговору, бележе примере, али да их и сами дају. Сваки час се на *црну листу* (део свеске где се пише црном оловком) бележе грешке које се најчешће праве у писању и говору и које се свакодневно могу чути свуда око нас. Ти примери се понављају из часа у час како би деца запамтила што већи број. Ученици се деле у групе од којих свака има нека задужења, нпр. неки да бележе грешке које у говору или писању праве њихови вршњаци, други грешке које праве родитељи или пак наставници, професори, а трећи да бележе грешке које постоје у називима продавница, графитима... Говоримо и о дублетима, плеоназмима, жаргону, употреби страних речи у свакодневном говору, акцентовању речи... Једном месечно организујемо неку врсту квиза у познавању језика и правила лепог говора у коме понекад учествују и родитељи. То је уједно начин да се и одраслима скрене пажња на културу изражавања, јер је важно да деца, слушајући своје родитеље, усвоје основна правила лепог говора.

Циљ ове радионице је, између осталог, да се младима скрене пажња да честа употреба страних речи у свакодневном говору, као и употреба вулгаризама, сленга, узречица или параплерома није пожељна и да нарушава лепоту нашег језика. Клуб *Језичке недоумице* реализујемо у сарадњи са Канцеларијом за младе града Шапца. У изради је и приручник састављен од грешака које се најчешће праве у говору или писању, као и списак недоумица језичких. Посебно наглашавам да приручник састављају полазници ове радионице уз нашу стручну помоћ и сугестије.

Програми културе за тинејџере

Што се програма културе тиче, трудимо да организујемо што интересантније програме за наше тинејџере. Наравно, то и није баш

тако једноставно јер смо, спроводећи анкете међу младима, дошли до сазнања да, осим дела која су у школском програму, млади читају романе страних аутора, најчешће љубавне или научнофантастичне. Стога смо закључили да програми за младе могу, између осталог, да се односе на обележавање годишњица рођења значајних аутора чија су дела у школском програму. Рецимо, прошле године смо се укључили у обележавање 50 година од доделе Нобелове награде Иви Андрићу, 120 година од рођења Станислава Винавера, 160 година од рођења Лазе К. Лазаревића. Три важна датума, три великана писане речи – одлична прилика да се кроз предавања и низ едукативних садржаја наши корисници још боље упознају са њиховим ликом и делом.

Поводом 50 година од доделе Нобелове награде Иви Андрићу у Библиотеци шабачкој је у сарадњи са Спомен-музејом Иво Андрић организована изложба *Андрић је код нас*, у оквиру које је приказан Андрићев стваралачки рад употпуњен сликама из приватног живота, документима и личним предметима. Још пре него што је изложба оптворена, послали смо допис свим основним и средњим школама да доведу ученике да виде изложбу, али и чују пропратно предавање које смо припремили управо да бисмо оживели сваки детаљ са фотографије и допринели да млади што више науче посматрајући.

Што се тиче обележавања 120 година од рођења Станислава Винавера, познато је да он није писао за децу, али је као преводилац оставио велики траг. Превео је *Алису у земљи чуда*, *Тома Сојера*, све Андесенове бајке, итд. Желећи да на прави начин обележимо ту годишњицу, али и да се укључимо у обележавање *Деце недеље*, створили смо чаробан свет - *Винаверову земљу чуда*. Свако ко је ушао у нашу чудесну земљу, могао је да види јунаке из књига и бајки које је Станислав Винавер превео за децу – Тома Сојера и Хаклбери Фина, који су шарали по огради, трчали и потврдили да су најнесташнији дечаци на свету, Алису, чији је другар зека само гледао на сат, Петра Пана, Венди, Јасмин, Малу Сирену, Аладина... Другари су били одушевљени што могу да лете на чаробном ћилиму, пливају са Малом Сиреном, помогну Ружном пачету да се претвори у лабуда, а посебно што су имали прилику да одгледају представу *Палчица* коју је извело *Библишино луткарско позориште*. Полазници свих наших радионица су били маскирани и имали су задатак да се понашају у складу са јунацима (Аладин је са Јасмин седео на чаробном ћилиму, Алиса је причала са гусеницом која је пушила и излежавала се на огромној печурки). Циљ нам је био на

што више малишана запамти Винаверово име, као и шта је он то превео за децу. Али, циљ нам је био да што више младих укључимо у припремање овог програма. Осим што су време проводили у Библиотеци, они су се месецима уназад припремали читајући ова дела да би што више могли да се уживе у своје улоге, а самим тим их приближе најмлађима. Помагали су и око сценографије, костима, својим идејама су непрекидно доприносили да све буде магичније. Овај програм нам је показао да није суштина организовати само програме за младе, већ и активно их укључити у припремање истих. На тај начин се осећају одговорним, корисним и мотивисаним да не изневере наше поверење, али и поверење малишана.

Још један пример колико осмишљавање једног културног програма може допринети читаности. Наиме, већ годинама уназад у сарадњи са Школом за уметничке занате једном годишње припремамо изложбу *Култура ћирилице*, која буде посвећена нашем писму или неком великану писане речи. На тај начин је обележена и годишњица рођења нашег суграђанина Лазе К. Лазаревића. Месецима пре изложбе за ученике ове школе организовали смо предавања захваљујући којима смо желели да их што више упознамо са Лазаревићевим животом и делима. Покушали смо да их подстакнемо да размишљају о јунацима његових приповедака, који су често говорили и чинили оно што сам Лазаревић није могао или смео. У том смислу, слободно можемо рећи да нам је он кроз сваку своју приповетку не само испричао причу, већ и одао неку своју тајну. Ученици Школе за уметничке занате су покушали да, читајући ове приповетке, уђу у тај Лазаревићев свет тајни да би нам, кроз своје радове, одали неке од њих. И сам назив изложбе, *Све ће то народ позлатити*, био је крајње симболичан. Од почетка предавања до саме изложбе полице на којима су се налазила дела Лазе Лазаревића биле су празне... А отварање изложбе смо окарактерисали као својеврсну чаролију – било је уживање гледати младе људе који објашњавају посетиоцима шта им је била инспирација приликом стварања изложеног рада.

Мисија промовисања књиге и читања међу тинејџерима није нимало лака. Немамо илузије да можемо да променимо свет. Али смо убеђени да можемо да победимо незаинтересованост према књизи. Убеђени смо да можемо бити добар путоказ на путу младих ка правим вредностима. Што више нас, то боље. Досадашњи резултати показују да прашина још дуго неће пасти по књигама у Библиотеци шабачкој. Јер, живот без књига је као човек без душе.

Елизабета Георгиев

Народна библиотека „Детко Петров“, Димитровград

betageorgiev@yahoo.com

БИБЛИОТЕЧКА (ТИН)УЛАЗНИЦА ЗА БУДУЋНОСТ

Искуства у раду са тинејџерима Народне библиотеке „Детко Петров“

Сажетак: У временима када савремене технологије вртоглавом брзином пласирају нове, примамљиве производе који су посебно интересантни тинејџерима, успех је приволети ову групу корисника да посећују библиотеку. У раду ће бити приказано како једна мала библиотека, у мултиетничкој средини као што је Димитровград, прилагођава старе и осмишљава нове услуге за своје младе кориснике, какав је однос тинејџера према књизи, читању и библиотеци, која је улога библиотекара као везе између тинејџера и библиотеке, као и који су досадашњи резултати рада са њима и какви су планови за будућност.

Кључне речи: библиотека, тинејџери, креативне радионице, стваралаштво

Шта се згоди кад се љубав роди између библиотекара и тинејџера?

Радећи као библиотекар, имате задатак да упознајете кориснике са којима радите, да пратите њихове жеље и интересовања, да знате да их саслушате, да правилно протумачите њихове гестове, понекад да натерате себе да будете чак и видовити и да правим предлогом правог штива исцелите рану неком тужном читаоцу. Наравно, корисници се разликују, пре свега по годинама и ова чињеница тражи од доброг библиотекара да буде прави акробата и глумац у комуникацији са корисницима, односно да буде дете када ради с децом, да буде пензионер када му за пулт дође неки дека, или да буде „очајна“ домаћица и да зна да предложи праву књигу усплахиреној средњовечној корисници библиотечног фонда.

Убедљиво најтајанственија, најшаренија, најнедокучивија група корисника, са којима у принципу никада нисте на чисто, су тинејџери. Сајбер генерација, која је под утицајем екстра

популарних друштвених мрежа прихватила нов начин понашања и комуникације, библиотеку у принципу види као „смор“ место милион светлосних година далеко од њиховог ултра модерног поимања онога што није сморно и што је ин, а што се огледа у технички савршено попуњеном окружењу без папирних књига (модерни компјутер, брза интернет веза, други савремени уређаји који брзином светлости „отварају“ свет). Чак и ако библиотека својим техничким могућностима одговара визији ин места једног просечног тинејџера, у већини случајева, нешто „не штима“ у комуникацији тинејџер – библиотекар – библиотека. У таквој ситуацији улогу магнета узима дух библиотеке, који пре свега граде, они који раде у њој, односно библиотекари. На тај начин, враћамо се на почетак да водич кроз добру библиотеку било ког корисника, наравно и тинејџера, треба да буде добар и прилагодљив библиотекар! „Чак и када млади предност дају веб збиркама, мрежи Му Space, блогovima и интерактивним играма пре него књигама, њима је потребна социјализација и прича коју пружа библиотека као место, а не само због популарних штампаних збирки и Интернет приступа електронским књигама...“²⁴ Причу коју пружа библиотека као место, пишу, наравно, библиотекари. Тинејџери су ти, који своју библиотечку причу читају на свој начин, који може бити прави и добар за библиотеку ако су задовољни „литерарним умећем“ библиотекара. Само тада ће тинејџери стално читати библиотечку причу, на радост родитеља, наставника, шире друштвене заједнице.

Ако се све дате компоненте поклопе, добићемо **библиотеку – омиљено место окупљања тинејџера.**

На путу упознавања са овом групом корисника наилазила сам на много ситуација у њиховом понашању и прихватању библиотеке као нечег што ипак може да буде добра ствар. Од њих библиотекар у принципу не зна шта да очекује. Од ситуације када на једвите јаде, уз хиљаду аргумената изречених њиховим језиком успете да им „утрапите“ књигу и убедите их да је прочитају, до предивних момената када их молите да изађу из библиотеке, јер је одавно прошло радно време и ви сте мртви уморни. Несигурност, карактеристична за тинејџерске године и потреба за сталним преиспитивањем и жеља, и изазова, и снова, и свега што их се тиче и о чему размишљају, доводи до неочекиваних реакција када је

²⁴ Javne biblioteke i službe za mlade / S Juzan I. Higinis. – Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009, 23 str.

коришћење библиотечких услуга у питању. Повећа група тинејџера нерадо долази у библиотеку и са слабашном жељом и интересовањем позајмљује једино лектуру, не интересујући се за друге библиотечке услуге. Ипак, постоји и она друга група тинејџера, која оберучке прихвата осмишљене услуге намењене њима, и стално радећи на својој креативности, предлаже нове идеје.

Све ово речено намеће једно питање: **шта су тинејџери?**

Када се прошле године на полицама наше библиотеке појавила књига „Добра мисао за сваки дан: 365 савета за тинејџере: како да решаваш проблеме, постављаш циљеве, осећаш се добро“ Памеле Еспеланд и Елизабет Вердик, „ратовали смо“, пре свега са млађим тинејџерима око позајмљивања књиге из Библиотеке, јер је она кружила међу групицама тинејџера, жељних да пронађу прави савет за себе и дуго се није појавила на полици. Некако сам се „докопала“ књиге и скоро већ на самом почетку наишла на следећу реченицу „*Онај ко је измислио тинејџера много је погрешио. - Цудит Мартин*“, а затим:

„Можда и ти тако мислиш док пролазиш кроз промене и док ти хормони дивљају; под стресом си, налазиш се у хаосу и доживљаваш младалачке фрустрације. Ко је уопште измислио ово животно доба и да ли се неко то намерно игра с твојим мозгом? Можда ће ти бити лакше ако ти кажемо да у тинејџерским годинама готово сви мисле да су ругобе. За тебе је највећи изазов да пронађеш себе и будеш оно што јеси, упркос успонима и падовима пубертетског доба. То ће ти помоћи да идеш даље.“²⁵

Све написано, у овој и сличним књигама које се налазе на полицама библиотеке, је свима нама старијима познато, али једно је теорија друго је пракса. Ипак, радује чињеница што библиотека може да буде и место, и врло често јесте у свакодневном раду у нашој библиотеци, где се књиге као што су „Секс за почетнике“, „Школа“ и горе наведена „Добра мисао за сваки дан“ читају у групи и да чланови те групе причају, размењују искуства, „исповедају“ се, наравно „знатижељном“ библиотекару.

Тајна звана тинејџер има милион својих подтајни и сваки пут када вам се чини да сте докучили суштину комуникације са

²⁵ Добра мисао за сваки дан: 365 савета за тинејџере: како да решаваш проблеме, постављаш циљеве, осећаш се добро / Памела Еспеланд, Елизабет Вердик . – Београд : Креативни центар, 2011, стр.23

корисником-тинејџером, појави се још једна сумња, упакована у неки нови потез или нову изјаву.

Библиотекар који ради са тинејџерима, било оним мањим, а пре свега са средњошколцима, ако жели да та група корисника често посећује библиотеку и користи њене услуге, треба да има следеће особине:

- **библиотекар „друг“** тинејџера корисника – добар приступ младом кориснику – разговара с њим, труди се да користи његов речник, зна да га саслуша
- **библиотекар „учитељ“** тинејџера корисника – труди се да сваки пут да максимум од себе и да пронађе праву информацију када младом кориснику „пригустити“ у решавању школских задатака
- **библиотекар „хале/кева“** тинејџера корисника – на прави начин презентована родитељска умећа, без дозе поповања, могу да доведу до добре комуникације на релацији тинејџер-библиотекар

Ове три ставке у комуникацији тинејџера и библиотекара ослањају се, пре свега, на једној чињеници – слушању. Наиме, веома је важно да библиотекар уме да саслуша младог корисника, да ступи у дубљи разговор с њим, да му да до знања да је заинтересован за његов проблем и да може да нађе времена да га саслуша и да му помогне, да је увек ту да пронађе праву информацију и да је увек ту да покуша да да помогне да се реализује добра идеја, која је у складу са неким од услуга библиотеке.

Резултат добре комуникације тинејџера, библиотекара и библиотеке су:

- повећање броја корисника тинејџерског узраста
- повећање броја услуга и квалитетних програма за тинејџере.

Царибродско књиговање – искуства Народне библиотеке „Детко Петров“ у раду са тинејџерима

Када је 2000. године основана Песничка радионца²⁶ при димитровградској библиотеци, фокусирали смо се пре свега на раду са основцима. Међутим, врло брзо организовани креативни рад,

²⁶ Песничка радионица је током година постала једна од делатности Библиотеке и окупља децу и младе Димитровграда који воле књигу, читање и стваралаштво у најширем смислу (писање, ликовно стваралаштво, драмско стваралаштво, рецитовање и друго)

намењен деци виших разреда основне школе, привукао је и групу средњошколаца, редовних корисника Библиотеке, који су самоиницијативно почели да долазе и презентују своје идеје. Полако је тај круг корисника растао и издвојио се из групе полазника нижих разреда. Програм радионица је дуплиран (за млађе и за старије) и посебна пажња је посвећена управо новој циљној групи, тинејџерима, који су све више своје слободно време проводили у Библиотеци. Разлог тога је добра комуникација ове циљне групе са руководиоцем радионице, која се на све могуће начине трудила да жељама тинејџера изађе у сусрет и да заједно пронађу начин да реализују предложене идеје. У сарадњи са њима креиране су нове услуге Библиотеке, намењене тој циљној групи, а помоћ у популарисању тих услуга пружиле су две образовне установе у граду, основна и средња школа, које максимално свих ових година подржавају активности Песничке радионице.

Резултат рада Песничке радионице са тинејџерима је организација бројних активности и програма који могу да се поделе на:

- организација часова креативног писања
- организација ликовних и стрип радионица
- рад на драмским формама (припрема представа и перформанса)
- организација „тренинга“ рецитовања
- организација радионица анимације

Циљ Библиотеке је да и тинејџерима, као и млађим корисницима, пружи прилику да у Библиотеци пронађу оно право место на коме ће моћи да презентују своје стваралаштво и да квалитетно и креативно проводе своје слободно време. У основи овог циља је пре свега подстрек да ове групе корисника буде управо на месту књиге и читања, јер стваралаштво проистиче из дружења са књигом. Кренуло се од литерарног стваралаштва, преко ликовног и драмског, до нечег што је релативно ново, почето прошле године – организовања радионица анимације.

Наравно, главна препрека на путу од идеје до реализације је увек новац, па смо се током ових година на различите начине довијали да обезбедимо средства за реализацију различитих програма намењених тинејџерима. Решење смо пронашли у сарадњи са невладиним организацијама, или у реализацији пројеката Библиотеке с којим је конкурисала код Министарства културе.

Када се књига, читање и литерарно стваралаштво на прави начин промови-шу и када се младима дозволи да своја виђења о

прочитаном поделе међу собом у опуштеној и креативној атмосфери, некако је за очекивати да тако нешто има резултата. Убрзо по почетку рада литерарних радионица, издвојила се група амбициозних и талентованих писаца у повоју који су исказали жељу да јавности презентују своје стваралаштво. Тако смо непуну годину по оснивању Песничке радионице укључили те средњошколце у реализацију првог озбиљнијег програма. У оквиру манифрстације BIKE TOUR организовано је књижевно вече младих под називом „Кад камен проговори“. Вече је било прилика да се димитровградска публика упозна са стваралаштвом младих аутора који успешно настављају традицију својих старијих колега. Међу учесницима – писцима до 30 година, нашли су се и средњошколи, чланови Песничке радионице при Библиотеци. Ватрено крштење је било подстрек за озбиљнији рад и за анимирање већег броја средњошколаца. Група од десетак заинтересованих била је довољна да својим ангажовањем и презентовањем својих радова на књижевним вечерима у Библиотеци покрене вршњаке да се више окрену књизи и читању. Већ 2002. године из штампе излази прва збирка литерарних и ликовних радова ученика Гимназије „Шапутања у зачараном кругу“ под слоганом *Carpe diem*. Библиотека је у време стварања ове књиге била права радионица, у којој су средњошколци, у правом смислу речи, правили књигу (илустровали је, технички сређивали, осмишљавали њено представљање). Књига је наишла на веома квалитетан одзив средине и презентована је кроз један духовит перформанс, којим је на критички начин показа-на условљеност креативног стваралаштва од амбијента средине у којој се ствара. Ова група младих и креативних људи, жељних доказивања, и у наредном периоду веома активно је радила на креирању културног живота средине, укључујући се у различите програме, како саме Библиотеке, тако и других културних и образовних установа у граду.

По идеји управо те тадашње групе средњошколаца новембра месеца 2003. у Библиотеци су организоване креативне радионице (литерарне, ликовне и глумачке) чији је циљ био да се кроз неку уметничку форму прикажу проблеми болести зависности код младих. Као резултат тога (од 26. до 28. новембра) организовани су дани под називом „Загризи живот“. Димитровграђани су имали прилику да чују поетске и прозне радове гимназијалаца, да виде веома квалитетну изложбу ликовних радова и скулптура и да одгледају представу „Загризи живот“, која је настала као резултат

радионица и вишечасовних дискусија младих. Трећи део програма²⁷ чинила је трибина на тему сиде на којој су говорили активисти Јазаса.

Године 2005. Библиотека проналази партнера у Невладиној организацији „Мултикултурални центар Цариброд“ и резултат тог партнерства је пројекат „Црно бели свет“ у коме су циљна група пре свега били адолесценти. Припремљена је представа „Црно бели свет“, штампана је књига „Потрага за топлим погледом“, организовано ликовно-поетско вече. Радионице са млађим и старијим тинејџерима реализоване су у Библиотеци уз дуге разговоре о међуљудским односима, мулти-културалности, толеранцији. Успело се да се у „тинејџерском фазону“ прикажу озбиљне ствари везане за сам појам толеранције и да то што су млади урадили буде изузетно добро прихваћено од стране шире друштвене заједнице.

Овде треба истаћи да у раду и са децом и са младима инсистирамо на умешности лепог говорења. Имајући у виду да живимо у дијалекатској средини, где деца и млади у свакодневној комуникацији не говоре књижевним језиком, изузетно нам је важно да на јавним наступима покажемо заједници да они могу лепо да презентују текстове и на српском и на бугарском језику. Тако већ годинама у Библиотеци организујемо, међу децом и младима познате „тренинге“ рецитовања. Да и такав рад може да има успеха потврђују запажени наступи на окружним такмичењима рецитатора, па чак и два пласмана на Републичку смотру рецитатора у Ваљево.

Једна од омиљених стваралачких форми димитровградских тинејџера је драмска форма. Некако од почетка рада Песничке радионице наметнула се мисао да све што радимо са децом и младима, представљамо на сцени, кроз перформанс или представу, и да на тај начин још сликовитије приближимо свим поштоваоцима њиховог стваралаштва дијапазон њиховог талента и труд који улажу у све што раде. Тако је марта 2006. из „кухиње“ Песничке радионице изашла нова представа „Кафић Заврзлама“. Представа је рађена као заједнички пројекат Библиотеке и Центра за културу и окупила је петнаестак средњошколаца, који су својом игром

²⁷ Овај програм је реализован у сарадњи са Црвеним крстом Димитровград, Центром за културу и Гимназијом.

одушевили публику како у Димитровграду, тако и на гостовањима у Пироту, Лебану, Крагујевцу, Берковици (Бугарска)²⁸.

Година 2007. је од великог значаја за рад Библиотеке са старијим тинејџерима, односно средњошколцима. Тада се први пут Библиотека активно укључила у један пројекат Групе 484 из Београда, а време је показало да је сарадња са овом групом од вишеструког значаја и користи, како за тинејџерску групу наших корисника, тако и за саму Библиотеку. Првим пројектом „Кофер за будућност – мој, твој, наш“ је било обухваћено петнаестак средњошколаца чији је задатак био да кроз организоване акције прикажу и покажу своје виђење културне традиције свог краја. Резултат вишемесечног рада са њима, осмишљавања акција, истраживања, ликовних радионица, креирања и писања различитих текстова је седам акција (изложби, рецитала, уличних перформанса, књижевних вечери и слично) које су изазвале велико интересовање средине и на којима је присуствовало више стотина људи свих генерација. Петоро младих били су део каравана који је обилазио градо-ве обухваћене пројектом - Суботицу, Белу Цркву, Крагујевац и Врање, и који су на себи својствен начин, кроз драмску форму, у најбољем светлу показали специ-фичност и аутентичност средине из које долазе.

Библиотека је била партнер Групе 484 и на пројекту „Не пролази улицом без трага – Заговарачка иницијатива за мањине“ реализованом 2010. године. У пројекат су били укључене културне установе и средњошколци из Сјенице, Врања, Беле Цркве, Димитровграда и Кикинде. Кроз овај програм развијен је организацијски приступ интеркултуралности, а централно место је дато регионалној књижевности. У реализацији пројектних активности укључено је двадесетак ученика Гимназије „Св. Кирило и Методије“, чланова Песничке радионице. Циљ припремних семинара и радионица, одржаних у Библиотеци, је да млади на духовит и оригиналан начин представе школу, односе са родитељима, наставницима, толеранцију, свој град. Резултат радионица је перформанс „Царибродски божански музеј“ и снимљени материјал за филм „Црна овца – бела ворана“.

Библиотека је наставила да сарађује са Групом 484 и током 2011. године на пројекту АЛМА – књижевност и уметност у заговарању за мањинска права. Маја месеца организован је семинар за наставнике, а током лета рађено је са средњо-школцима кроз

²⁸ Представа је добила гран-при фестивала „Лаковане ципелице“ у Берковици.

радионице на којима се говорило о комшијској књижевности. Као резултат рада са младима организована је акција „Ко чита побеђује – књига пажњу завређује“. Акција је одржана у спортском центру „Парк“ током турнира у малом фудбалу. Идеја је била да Библиотека „изађе“ на спортски терен, те да заинтересована публика може да узме књигу у простору, који је у принципу необичан и који се не повезује са чином читања. Том приликом је подељено преко 400 књига које су прошле ревизију. Свако ко је узео књигу добио је и посебан свитак са песмама босанског аутора Енеса Куртовића. Треба истаћи да је ова активност реализована током летњег распуста и да су средњошколци скоро месец дана по више часова проводили у Библиотеци (спремајући свитке, радећи пропагандни материјал, ишчитавајући поезију песника из земаља региона и слично). Октобра месеца је по истом пројекту одржана национална конференција „Књигу моја пређи на другога“ као и низ пратећих програма намењених популаризацији комшијске књижевности. Поред младих из Бијељине, Брчког, Тузле, Врања, Беле Цркве, Кикинде, Крагујевца, Ужица, Косјерића, Пожеге, учесници ових догађања били су и млади из Димитровграда. Следећи корак по овом пројекту је био задатак да група из Димитровграда осмисли своје представљање. Тако смо организовали „Цариброско књиговање“, програм који је обухватао дводневне културне активности. Активности су одржане 2. и 3. децембра на више места у граду с циљем популарисања књиге и читања и упознавања димитровградске читалачке публике са ауторима из региона. Поред семинара за наставнике и гостовања хора из Беле Цркве, првог дана група младих је по кафићима и на улици делила специјалне подметаче за чаше, које су сами израдили на радионицама, на којима су били исписани стихови савремених босанских и хрватских аутора. Циљ ове акције је да се на занимљив начин шири јавност упозна са савременим ауторима из окружења, а будући да, пре свега млади, своје слободно време често проводе по кафићима, то је био један необичан и оригиналан начин да се сретну и упознају са неким савременим хрватским или босанским песником. Акције по програму „Цари-бродско књиговање“ настављене су 3. децембра. Најпре је група младих спровела акцију „Кићење књишког дрвета“. Млади су китили дрвеће у главној улици, дајући људима до знања да је књига близу, само је треба узети и да је књига најлепши поклон за све. Акција, која је била наставак акције „Ко чита побеђује“, изванредно прихваћена и грађани су је са великом симпатијом пропратили. На такав начин

„представљено“ је четрдесетак књига. Пети део активности по програму је истоимена изложба „Царибродско књиговање“. Реч је о изложби фотографија групе средњошколаца које су током лета и јесени радили на тему читања. Изложено је тридесетак фотографија на којима су представљене различите ситуације у којима људи читају или се „друже“ с књигом. Завршница Царибродског књиговања је промоција књиге „На рубовима тишине“. Књига је резултат пројекта „Сликање речи – потрага за одбеглим словом“ који је финансирао Министарство културе, по препоруци Групе 484. Књига „На рубовима тишине“ у целости је посвећена књизи и читању и штампана је у част 120 година Гимназије „Св. Кирил и Методиј“. У раду на рукопису испоштовали смо идеју младих да својом књигом кажу како она није заборављена ствар и да на тај начин позову своје вршњаке да више времена проводе читајући. У књизи се налазе педесетак поетских и прозних радова средњошколаца, писаних на српском и на бугарском језику, насталих у периоду од 2009. до 2011. године на радионицама креативног писања.

Важно је истаћи да велика група димитровградске деце и тинејџера одраста у Библиотеци. Од првог разреда основне, полазници радионица се крећу кроз Радионицу све до краја свог школовања у граду. Колико је однос библиотекара и њих близак и специфичан, говори чињеница да бивши чланови радионице, већ студенти, активно учествују и помажу у новим програмима Библиотеке.²⁹ Једно „наше“ дете заволевши због Радионице

²⁹ Бивши чланови Песничке радионице свих ових година активно учествују у активностима, али и креирају нове активности, које окупљају велики број младих. Августа месеца 2007. на њихову иницијативу одржана је манифестација Дани културе младих у Димитровграду под називом „Пробуди се – Пробуди све!“. Организовани су бројни програми: Велики царибродски карневал, „Царибродски времеплов“ – етно-перформанс о некадашњем Димитровграду, „Вече уз реч“ – књижевно вече младих²⁹, „Обојени програм 1 и 2“ – радионице цртања за најмлађе и радионице нових сликарских техника за старије, изложба радова, „Фестивал у Кан(т)у“ – колажни програм. Млади Димитровграда, пре свега бивши чланови Песничке радионице и Омладинске сцене позоришта „Христо Ботев“, посебно су се истакли својим ангажовањем у пројекту „Хајде да стварамо“ 2008. и 2009. године. Поред учешћа у ликовним радионицама, где су неки од њих били и едукатори заинтересованим малишанима, припремљене су и реализоване и представе „Цариброцање трчу почасни кругове“ (2008) и „Љубав на царибродски начин“ (2009). Реч је о пародијама на одређене мане и врлине Димитровграђана које су изазвале велико интересовање димитровградске

позориште, данас завршава позоришну режију, једно је већ глумац, више њих су будући професори књижевности, па можда и наше колеге.

Да су млади, и поред сталних критика одраслих, заинтересовани да кроз уметничку форму, у којој се најбоље сналазе, прикажу своја знања и ставове о проблемима који их тиште, показала је поновна организација активности по програму „Загризи живот“ реализованих од маја до септембра 2011. године. Овога пута, идеја покренута у Библиотеци, наишла је на одобравање Удружења грађана „Зелена алтернатива“ која је средствима БЦИФ-а (Балканског фонда за локалне иницијативе) реализовала истоимени пројекат. Библиотека се показала као идеално место за разматрање озбиљних проблема, с којима су се полазници радионица бавили (*Шта се згоди кад се љубав роди?!* - репродуктивно здравље, *500 калорија на дан* – поремећаји у исхрани, *На корак од понора* – болести зависности и млади, *Нађимо се на фејсу* – интернет као „модерна“ болест младих, *Крв живот значи!* – свест о хуманости и пропагирање добровољног давања крви). За све ове теме могла се наћи адекватна литература, а могућност коришћења интернета била је само велики плус, јер се у сваком тренутку било какве недоумице могао консултовати нет. Да је заинтересованост младих била на завидном нивоу, сведочи и време њиховог боравка у Библиотеци. Радионице су почињале у 16 часова и врло ретко су се завршавале пре 20 часова. У квалитетном друштву, уз интересантне приче, музику, и стваралачку атмосферу веома лепо се радило. После одржаних 43 летњих радионица за младе, узраста од 13 до 19 година, 8. септембра је пригодним програмом завршен пројекат „Загризи живот“. Том приликом одржана је и промоција истоимене књиге под мотом *Не скрећу! Само право! – Живи здраво!*, зборника литерарних радова деце и младих насталих на радионицама, приказан је поетски филм „Загризи живот“³⁰, а бројна публика је

публике. Ови програми младих су право културно освежење током летњих месеци и наилазе на велику подршку средине.

³⁰ Опет на иницијативу радионичара, а као одговор на смрт Ејми Вајнхаус и вишечасовних разговора на теме које су обрађивали и цртежом и речима, урађен је поетски филм „Загризи живот“. Реч је о осмоминутном филму којим се обрађују свих пет тема кроз лик једне девојке која се максимално труди да „загризе живот“. Текст за филм написала је руководилац Радионице Елизабета Георгиев, која је за основу за текст искористила писане поетске и прозне радове младих. И пред бојазни како ће бити прихваћен, филм је наишао на изузетне

имала прилику да види и интересантне ликовне радове младих насталих на радионицама.

Имајући у виду сталну активност ове групе корисника, постали су незао-блзани у укључивању у програме различитих удружења грађана у Димитровграду. Тако се поред осталих образовних организација и појединаца и Народна библиотека „Детко Петров“ укључила у реализацију пројекта Удружења грађана Независни женски центар из Димитровграда. Реч је о пројекту³¹ „ЖЕНСКИ ПУТ – Корак по корак зграби светлост, заборави мрак“ који је имао за циљ подизање свести јавности о неприхватљивости насиља над женама, као модела понашања у породици и друштву. На Међународни дан људских права, 10. децембар, у Холу Центра за културу одржана је занимљива изложба полазника Песничке радионице, њих четрдесетак (углавном ученика виших разреда основне школе и средњошко-лаца). Као резултат радионица припремљена је изложба најбољих ликовних и литерарних радова и представљен поетски приказ под насловом „Сиве приче из ћошка“.

Нешто што у последње време веома интересује тинејдере у нашој Библиотеци је анимација. С анимацијом смо се упознали прошле године, када је троје полазника Радионице учествовало у Интернационалној школи анимираног филма у Врању у организацији ШАФ-а (Школе анимираног филма). Током летњих радионица, организованих јула и августа ове године, приредили смо изненађење нашим вредним тинејдерима у лику професора анимације са Факултета драмских уметности (Катедра за анимацију) из Софије Радостине Нејкове. Петнаестак полазника радионице, узраста од 13 до 18 година, упознали су се са две технике анимације (пластелин и колаж). Прилику да наставе да надограђују нова знања из ове уметности, добиле су четири девојчице, које су крајем августа ове године недељу дана провеле у 9. Интернационалној школи анимираног филма у Врању. Жеља нам је да ову групу полазника

симпатије и учесника у пројекту и њихових родитеља. Филм је сублимација литерарног, ликовног и драмског стваралаштва младих.

³¹ Пројекат је финансирало Министарство рада и социјалне политике – Управа за родну равноправност уз финансијску подршку Владе Краљевине Норвешке и уз техничку подршку Програма Уједињених нација за развој, а као део пројекта „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља“. На програму младих и касније на организованој трибини поред осталих учествовала је и Невена Петрушић, републичка повереница за заштиту равноправности.

радионице наставимо да едукујемо, како би они у догледно време, постали едукатори млађим друговима.

При Библиотеци већ годину дана функционише „Читалачки клуб“³² у коме све већи број средњошколаца учествује. Клуб се заснива пре свега на идеји популаризације регионалне књижевности, тако што млади имају једну посебну полицу с књигама на којој су наслови регионалних писаца, али они сами доносе књиге које им се допадају и на тај начин их предлажу својим другарима. Чести разговори о прочитаном су веома инспиративни и сваки нови члан клуба је још једна мала победа за Библиотеку.

Ове побројане активноси су само део резултата рада Библиотеке са тинејџерима. Ученици виших разреда основне школе учествују и у програмима млађих полазника радионице. Они су врло често помагачи у неким активностима, њихове песме и приче се налазе у збиркама литерарних радова³³ малих радионичара, учесници су изложби и актери позоришних представа и перформанса за основце. Млади ствараоци тинејџери, добитници су бројних награда на литерарним конкурсима, како код нас, тако и у Бугарској. Последњих неколико година награда је све више, имајући у виду континуирани рад са њима, заснован на конструктивним разговорима и интензивираном читању у оквиру радионица креативног писања. Циљ Библиотеке је да промовише стваралаштво деце и младих на оба језика, негујући мултикултуралност и указујући им да су због чињенице да знају два језика и да пишу на два језика у огромној предности у односу на друге своје вршњаке.

Радује нас чињеница што је Библиотека у локалним оквирима препозната као улазница за добру будућност и деце и адолесцената. Друговање са књигом у 21. веку није декаде, већ један успешан корак ка једном лепшем и испуњенијем сутра сваког нашег младог корисника. Да је то истина и да је библиотека „кривац“ што та истина блиста, говоре и речи једне Драгане, ученице трећег разреда гимназије, која усвом есеју о читању каже: „Не читамо ми ни због кога другог, осим због нас самих! Нико нас не тера да читамо, нико нам не наређује да престанемо са читањем! А схватања других о овоме? Е, она су различита. Неко би рекао да је читање права ствар, јер управо оно те понекад смири и натера те да одлуташ у неки други, лепши и бољи свет од овог у коме данас

³² Читалачки клуб је део пројекта о комшијској књижевности Групе 484

³³ У припреми је једанаеста збирка литерарних радова под називом „Врата од папира“

живимо. А они други, који не знају шта значи „лепота“, кажу једноставно, да је читање губљење времена.

Ја, лично, гласам за читање!!!

Читање је пун погодак. Срећа. Разонода. Седмица на лотоу. Најјаче оружје за најснажнију моћ – знање.“

THE LIBRARY TEEN TICKET TO THE FUTURE

Summary: In times, when modern technology rapidly places new, attractive products, which are especially attractive to teenagers, it is a great challenge to attract this user group to visit libraries. In this project we will present how a small library, in a multiethnic community as Dimitrograd, accumulates old and creates new services for its young users, teenagers' approach to books, reading and the library, then the role of the librarian as a link between teenagers and the library, in addition to the results achieved so far by working with them and plans for the future.

Key words: library, teenagers, creative workshops, creativity

ЛИТЕРАТУРА

1. Добра мисао за сваки дан: 365 савета за тинејџере: како да решаваш проблеме, постављаш циљеве, осећаш се добро / Памела Еспеланд, Елизабет Вердик. – Београд : Креативни центар, 2011
2. NE prolazi ulicom bez traga : ka interkulturalnosti / [priredila Zagorka Aksentijević]. – Beograd : Grupa 484, 2009
3. Javne biblioteke i službe za mlade / Sjuzan I. Higinis. – Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009
4. 111 година књиге : Библиотека у Димитровграду : 1898-2009/ Елизабета Георгиев. – Димитровград: Народна библиотека „Детко Петров“, 2011

КАКО ТИНЕЈЦЕРЕ ВРАТИТИ У БИБЛИОТЕКУ И БИБЛИОТЕКУ ТИНЕЈЦЕРИМА

Сажетак: У структури чланова једне јавне библиотеке преовлађују деца основношколског узраста, студенти и радници у друштвеним делатностима, али оно што нећете сазнати на основу штурих статистичких показатеља је да многе библиотеке улажу велике напоре да досегну и до тинејџерске популације, која је најмање заступљена међу библиотечким корисницима. Народна библиотека Пирот није прекидала континуитет у неговању оног што је раније достигнуто као квалитет, када су у питању библиотечке услуге и програми за младе, али је битно да је у концептима било доста тога новог и иновативног, попут *Читалачке значке* и *Фестивала стрипа*, креативних радионица, интернет читаонице. Освајање и уређење посебног простора у Народној библиотеци Пирот, намењеног адолесцентима, тзв. *тинејџерског кутка*, следећи је корак који Библиотека реализује у сарадњи са Министарством културе и уз подршку Општине Пирот.

Кључне речи: библиотеке, тинејџери, пројекти, интернет читаоница, тинејџерски кутак, волонтеризам, фестивал стрипа, читалачка значка

У структури чланова једне јавне библиотеке преовлађују деца основношколског узраста, студенти и радници у друштвеним делатностима, али оно што нећете сазнати на основу штурих статистичких показатеља је да многе библиотеке улажу велике напоре да досегну и до тинејџерске популације, која је најмање заступљена међу библиотечким корисницима. Народна библиотека Пирот последњих година улаже велики труд у осми-шљавање и иновирање својих услуга и програма, намењених првенствено деци и младима. Године 2010, после више од двадесет година паузе, поново је покренула такмичење *Читалачка значка* које је побудило велику пажњу деце, организује креативне радионице, какве су биле Радионица говорне културе и *Фијакером кроз Пирот*, које су окупљале ста-рије основце и средњошколце, а „популарности“

Библиотеке међу младима извесно је да је допринео и Фестивал стрипа. Освајање и уређење посебног простора у Народној библиотеци Пирот, намењеног адолесцентима, тзв. *тинејџерског кутка*, наш је следећи корак који реализујемо у сарадњи са Министарством културе и уз подршку Општине Пирот.

Ко чита ..., носи мајицу Читалачка значка

Деца јесу најбројни, али и најревноснији чланови пиротске библиотеке – врло редовно свраћају у библиотеку, позајмљују књиге, користе и друге библиотечке услуге. Са узрастом, њихова заинтересованост за књигу и читање јењава, тако да је међу ученицима завршних разреда основне школе и средњошколцима веома мало оних који су чланови Библиотеке. Када библиотека престаје да буде прибежиште, место подстицајног деловања, прихватања? Како препознати тај тренутак непрепознавања, отуђења, затварања, успостављања невидљивих барикада? Како тим дојучерашњим дечацима и девојчицама омогућити да поново открију библиотеку која неће бити „сморна“, досадна и која ће на прави начин реаговати не многе њихове потребе?

Заинтересованошћу. Ослушкивањем. Разумевањем. Акцијом. И континуираним праћењем и неуморним аплицирањем на разним конкурсима, било да је реч о конкурсима Министарства културе, Локалног плана акције за децу, страним фондовима.

Прича о поновном покретању манифестације *Читалачка значка* после дводецениј-ске паузе је прича о неодустајању и о потреби да се супротставимо инерцији и пасивности. Попут Успаване лепотице пробужене из стогодишњег сна (тачније последњи пут такмиче-ње под овим називом одржано је у пиротској библиотеци 1987. године), *Читалачка значка* је показала да је читање (не само) опет у моди, како је гласио један од пропратних слогана, већ и да је увек актуелно.

Пре десетак година идеја да се обнови ова манифестација, некад врло популарна међу ђацима пиротских основних школа, није наишла на разумевање и прихватање тадашњег руководства Библиотеке. Године 2010, у *години књиге и језика*, стекли су се повољнији услови и Народна библиотека Пирот подухватила се да понове организује такмичење које је својевремено врло допринело популаризацији књиге и читања међу децом и младима, данашњим професорима, учитељима и библиотекарима. Те прве године један од постављених циљева да се *Читалачка значка* омасови међу

пиротским основцима извесно није досегнут, јер је број деце која су узела учешће био свега 90. Сви такмичари су освојили читалачку значку (ону праву, из заосталог контингента), а захваљујући подршци Локалног плана акције за децу (*Читалачка значка* је био пројекат са којим је Библиотека конкурисала на јавном конкурс ЛПА) такмичари су награђени и књигом, плакетом и оригиналном мајицом. Радост због успешног повратка *Читалачке значке* донекле је помутила чињеница да је број старијих основаца (од петог до осмог разреда) био једноцифрен, међу такмичарима било је свега 9 ученика старијих разреда из три од четири пиротске основне школе.

Већ наредне године *Читалачка значка* окупиће 302 учесника, међу њима и тридесетак старијих основаца (овог пута изостављени су осмаци, због пријемног испита), а најуспешније међу њима наградићемо књигом и мајицом са мотивом измаштаног континента Средња земља из једног од најбољих и најчитанијих романа „Господар прстенова“ Џона Роналда Рејела Толкина. Да се читање дефинитивно вратило у моду потврдиће овогодишње такмичење за које ће се пријавити 530 детета, да би коначан број учесника из свих пиротских основних школа био 472. Охрабрује податак да је и старијих учесника из године у годину више, као и да деца која се већ једном такмиче ретко одустају од даљег учешћа на *Читалачкој значки*.

Кад имаш идеју, наћи ћеш и пут – све три године средства за реализацију пројекта *Читалачка значка* Библиотека је обезбедила учествујући на јавном конкурс Локалног плана акције за децу Општине Пирот.

Фестивал стрипа

Током лета 2008. једно вече у Библиотеци било је посвећено стрипу. Представљена је издавачка кућа *Систем комикс* из Београда са својим најпознатијим издањима. Разговор о „деветој уметности“ вођен је са издавачем Игором Марковићем, који је истакао да је ово јединствен случај да једна библиотека промовише стрип. Годину дана касније одржано је још једно вече, овог пута посвећено стриповима који су били читани седамдесетих и осамдесетих година прошлог века а које поново издаје издавачка кућа *Весели четвртак*. Ово вече представљало је увод у први пиротски Фестивал стрипа, назван *Пирот - град стрипа*, који је Библиотека реализовала у сарадњи са Удружењем грађана „Догматика“, уз финансијску помоћ швајцарске организације Златни рудник.

Фестивал стрипа покренут је с намером да популарише стрип културу и да промовише већ афирмисане и млађе стрип цртаче. Намењен је првенствено млађој популацији, која се кроз школу цртања уводи у чаробни свет стрип културе. За време трајања фестивала организује се дружење са стрип ауторима (сценаристи, цртачи), представља се нека издавачка кућа, одржава се стрип радионица. У оквиру фестивала одигравају се и бројни пратећи програми, као што су трибине, округли столови, изложбе. Фестивал стрипа је и добра прилика да се, кроз учешће у раду школе цртања која из године у годину привлачи све већи број деце и младих, афирмишу талентовани пиротски цртачи. Један од њих је наш суграђанин Игор Крстић, који је уз фестивал сазрео као уметник и успео да објави свој први стрип а све је присутнији и као илустратор публикација.

За ове четири године колико Фестивал стрипа траје, многобројни полазници стрип радионице и учесници трибина могли су да се упознају са највећим дOMETИМА српског стрипа и најистакнутијим ауторима као што су Алекса Гајић, Бане Керац, Владимир Весовић, Светозар Обрадовић, Тихомир Челановић, Жељко Пахек, Здравко Зупан, Бобан Савић Гето, Дражен Ковачевић, Јован Укропина, Бојан М. Ђукић, Драган Пауновић, Боривоје Грбић, Дарјан Јурничич, Павле Зелић, Дејан Стојиљковић и др. Фестивал стрипа је умногоме допринео и промени имица Библиотеке, управо захваљујући овој манифестацији Библиотека је постала *видљива* великом броју младих људи.

Да све наше активности нису остале без одјека, говори и то што је ове године фестивал *Пирот град стрипа* подржан и од стране Министарства културе, информисања и информационог друштва Републике Србије, што нам је омогућило да угостимо заиста репрезентативну екипу стрип аутора, састављену од петнаестак афирмисаних уметника – цртача и сценариста, као и да представимо две издавачке куће. Куриозитет овогодишњег фестивала представља цртање на платну великих димензија – сваки цртач је на лицу места демонстрирао како настаје стрип, односно да стрип цртачи нису и сами неки суперхерорији, већ једноставно умеју да цртају и воле стрип. Сви цртежи остали су поседу Библиотеке и у плану је да се у наредном периоду организује изложба ових радова.

Фестивал стрипа се озбиљно планира током целе године а припреме за наредни започињу већ на овогодишњем београдском Салону стрипа. Фестивал има и своју веб презентацију на адреси <http://sites.google.com/site/stripfestpirot/>.

Брже се учи, лепше се ствара у друштву књига и рачунара

Свечаним отварањем интернет читаонице октобра 2011. у Народној библиотеци Пирот заживео је пројекат Библиотеке *Брже се учи, лепше се ствара у друштву књига и рачунара*. Иницијална идеја била је да се деци понуди што више занимљивих едукативних ваншколских активности, да им се кроз игру и забаву олакша учење, као и да интернет постане доступан свим члановима Библиотеке. До овог пројекта, Народна библиотека Пирот имала је само један рачунар за корисничку употребу.

Пројекат интернет читаонице, чија је укупна вредност преко пола милиона динара, реализован је уз подршку Министарства културе и информисања које је за куповину рачунара и пратеће опреме издвојило 419.000 динара. Локална самоуправа учествовала је са 74.000 динара у куповини рачунарских столова и столица. Интернет читаоница омогућава да се најмлађи чланови Библиотеке, али и они нешто старији, активно укључе у свет савремених технологија, деци већ у великој мери пријемчивији од традиционалних библиотечких услуга.

На дечјем одељењу Библиотеке инсталирана су четири рачунара а на научном три, намењена средњошколцима, студентима и свим осталим заинтересованим корисницима. Могућност да у простору Библиотеке раде домаће задатке, семинарске и матурске радове, да читају књиге у електронском облику, приступе богатој дигитализованој колекцији завичајне грађе пиротске али и других библиотека, као и да слушају музику, гледају филмове, користи све већи број деце и средњошколаца. Намера да од дечјег одељења створимо пријатан кутак где наши млади корисници могу да размењују идеје са својим вршњацима, учествују у реализацији радионица које ће и сами посредно креирати, активније допринесу набавној политици одељења, да се припремају за такмичење *Читалачка значка*, успешно се спроводи у дело већ годину дана.

„ ..., има нешто и у ентузијазму“: волонтеризам на делу

Волонтерски рад у свету је нешто сасвим природно и неопходно, јер библиотека преузима на себе организацију многих радионица и програма, за шта су потребна средства којима библиотеке обично не располажу. С друге стране, библиотекар није,

нити може бити стручњак за све. Ангажујући волонтере из редова незапослених, пензионера, ученика, студената, библиотеке на делу промовишу своју отвореност за разне облике сарадње, а корисници библиотечких услуга су у прилици да „конзумирају“ неке нове садржаје.

Дипломирани политиколог Горан Николић се годинама бави аматерским позориштем, шеф је мале позоришне трупе при Омладинском савету и сарадник пиротске библиотеке. Током 2009. године у простору читаонице Народне библиотеке Пирот режирао је веома успелу представу-дуодраму „Дактилографи“, по тексту америчког драмског писца Мјуреја Шизгала. Том представом, чије је претпремијерно извођење било 23. априла, Народна библиотека Пирот обележила је Светски дан књиге, а представа је изведена и у оквиру Пиротског културног лета. Задовољни међусобном сарадњом, одлучили смо да следећи пројекат буде у форми секције-радионице, чији би циљ био подизање говорне културе младих Пироћанаца, с тежиштем рада на акцентима српског књижевног језика. За разлику од стандардног српског језика који има врло компликовану, говор нашег краја пак има врло упрошћену акцентуацију, односно само један акценат силазне интонације. Стога и уклапање локалне акцентуације у књижевну иде доста тешко.

Након што су спискови са именима заинтересоване деце из свих основних и средњих школа пристигли, рад са децом која су подељена у три групе – за млађе и старије основце и средњошколце, почео је крајем октобра и одвијао се током целе школске 2009/10. године. Комбинацијом учења теорије о акцентима и изражајним читањем текстова полазници, њих четрдесетак, су се учили правилима књижевног говора. За време зимског распуста (продуженог због епидемије грипа) радило се свакодневно. Почетком другог полугођа, процењено је да је знање које су полазници радионице стекли такво да заслужује и јавну промоцију. Први јавни наступ имали су у Гимназији, пред матурантима те школе. Говорење одабраних поетских, прозних и драмских текстова укомпоновано је у приступачно предавање о акцентима, које је одржао руководилац радионице Горан Николић. Актери радионице имали су сличан наступ и у Основној школи „Душан Радовић“. На завршном представљању, 11. маја, у читаоници Народне библиотеке Пирот, полазници радионице су имали прилике не само да још једном казују своје текстове, већ су говорили и о личним мотивима за рад у радионици, те о својим утисцима о њој.

Радионица реализована током 2009/10. године може да се оцени и као пробна за исте или сличне пројекте у будућности. Иначе, Народна библиотека по традицији сваке године, већ неколико деценија, организује општинску смотру рецитатора, а сваке четврте и окружну. Ученица Јована Марковић, која се такмичила у категорији средњи узраст, постигла је највећи успех у историји организовања смотри рецитатора у Пироту, освојивши 2005. прво место у Републици у свом узрасту.

Пројекат *Аудио библиотека*, који је Народна библиотека Пирот реализовала у сарадњи са Удружењем особа се хендикепом „Феникс“ и Канцеларијом за младе (уз подршку локалне самоуправе), значајан је као први корак у приближавању библиотечких услуга особама са инвалидитетом, али и као пример добровољног учешћа ученика средњих школа. Наиме, ученици, тачније ученице Гимназије и Економске школе, су своје преузете обавезе обавили као прави професионални спикери, без икакве новчане надокнаде. Њихов задатак био је да прочитају одабране књиге који ће бити у склопу аудио библиотеке, што је захтевало и прилично времена, нарочито када се радило о обимнијим делима. За четири месеца прочитане су и снимљене у аудио формату 24 књиге, што је преко сто сати снимљеног материјала. Водило се рачуна да, поред класика домаће и светске књижевности, у фонду аудио библиотеке буду заступљена и остварења младих завичајних аутора – „Тобиђења, душо моја“ Ивана Тобића, „Зеленкасто свитање“ Монике Видановић, „Све те преврталице“ Милана Манића и „Марко Краљевић: натприродни циклус пјесама“ Бориса Старешине.

Иначе, Дан волонтера, 2. децембар, обележен је у Народној библиотеци Пирот 2011. на симболичан начин - на пријемним одељењима Библиотеке, дечјем и позајмном за одрасле кориснике, у улози наших колегиница нашле су се и две гимназијалке, Маша и Нина, које су врло одговорно приступиле послу библиотекара.

Коначно, кутак!

Тинејџерски кутак је такође пројекат Библиотеке, који се директно наслања и наставља на пројекат интернет читаонице и представља круну свих досадашњих активности и напора које је Библиотека улагала у осавремењивање својих услуга, обogaћивање програмске понуде за децу и тинејџере и оплемењивање простора у коме остварује своју делатност. Кад већ не можемо да утичемо на решење просторног проблема, све док је власништво Општине над

Домом Војске под знаком питања, настојали смо да у нефункционалним просторним условима оптимално функционишемо. Зато је кутак за тинејџере битка за сваки делић простора у згради која је и даље, правно гледано, нама неприпадајућа и где је и било какво улагање ризично и, уз то, скопчано са бројним папиролошким заврзламама.

Дакле, осим просторног, као главни проблем у остваривању комуникације са тинејџерском популацијом детектовали смо недостатак потребне библиотечке опреме и руинирани инвентар који не делују подстицајно на децу адолесцентског узраста да у довољној мери своје слободно време проводе у Библиотеци. Тинејџерски кутак замишљен је као пријатан простор са намештајем јарких боја, модерног дизајна, технички добро опремљен, са фондом, где су, осим класичне литературе, заступљене и аудио књиге, стрипови, CD, DVD, часописи за тинејџере, видео игре, друштвене игре... Право место за сваког тинејџера који жели да се информише, образује и дружи.

Једино нам идеје проблем нису, па тако планирамо да у склопу новооформљеног тинејџерског кутка организујемо, поред већ бројних активности које негујемо дуги низ година (промоције књига младих писаца и часописа, смотре рецитатора, креативне радионице, изложбе књига, фестивал стрипа) и: гостовање тинејџера писаца; такмичења/квизове за тинејџере; ликовне и посебно литерарне конкурсе, како би младе подстакли да што више пишу, као и конкурсе за најбољи рад писан на страном језику (у циљу промоције одељења књига на страним језицима); трибине на теме које интригирају младе; округле столове...

Идеја је колико и дефиниција тинејџера, а на библиотекарима је одговорност да ли ће тек „откривати“ тинејџере као потенцијалне кориснике библиотеке, да ли ће и даље спорадично организовати неке активности намењене омладини или ће добро кореспондирати и са својим младим корисницима. Јер, убеђени смо да се мноштво емоционалних тегоба и адолесцентских проблема, условљених економском кризом, проблемима у породици, падом моралних вредности, може решити или бар ублажити културним, едукативним и забавним садржајима намењеним младима у организацији библиотеке.

Зоран Цветковић

Народна библиотека „Раде Драинац“ Прокупље

СЕБИ СЕБЕ ДАЈМО

„И није нам га, глумци, узаман очајават`, но нам је представу из главе, из срца, из оне ствари учињет`, па- глед`о ко глед`о, слуш`о ко слуш`о, платио, не платио, брига нас. Себи себе дајмо. Од гушта!“

Тахир Мујичић, Нино Шкрабе, Борис Сенкер: Глумијада

Народна библиотека „Раде Драинац“ баштини традицију библиотекарства од 1910. године, када је у Прокупљу основана Градска читаоница. Затишје, изазвано балканским и I светским ратом, престаје 1930. Установљењем Народне читаонице са универзитетом. Године 1961. Библиотека постаје матична за четири општине Топличког округа, откада и добија данашње име. Установа је препознатљива по организацији књижевне манифестације „Драиневи сусрети песника“, коју успешно спроводи четрдесет и три године.

Непосредан повод за овај рад био је случај који смо ми, у Народној библиотеци „Раде Драинац“ из Прокупља, спаковали у фијоку са натписом ПОНОСНИ СМО, ма колико то нескромно било, а скромност, авај, јесте одлика библиотекара, а зна се чија је то врлина. Елем, једног од оних афричких дана, када се температура опасно качила до нумере 40, зове момак, новопечени бруцош, и саопштава своју намеру да се двадесетак дана ангажује на неком послу у Библиотеци- јер му је досадно. Намах смо сковали слоган КАД ЈЕ ДОСАДНО-БИБЛИОТЕКА, помало у неверици, јер ако неко летовања, базене, журке, мале и велике спортове, расхлађене терасе кафића, бесомучно дописивање СМС-ом или помоћу фејсбука, ако, дакле, сва искушења модерног доба подреди жељи да дође у библиотеку, онда то није свакидашње збитије. А онда смо помислили, а што бисмо се ми одавали малопре споменутој скромности баш до бескраја. Јер, оно што чинимо последњих година, даје нам за право да поверујемо како је, ето, и тако нешто могуће. То јест, наша кућа већ је постала кутак, иако је читав простор Библиотеке, заправо, кутак сам по себи, у коме се радо окупљају деца и млади.

А Драмски студио који постоји десет, а код нас је нашао кров последње три године, јесте искуство које бисмо да поделимо са знатижељницима. Свесни да нисмо измислили ништа епохално нити се убили од оригиналности, него смо само пружили гостопримство групи младих средњошколаца који су, у пословично сиромашној понуди места у којима би исказали свој креативни потенцијал, једва чекали да их неко прими, а касније све зависи од њиховог талента, енергије и заноса, који су врло брзо експлодирани и излили се из нашег скученог простора.

За те три године, на које смо у овом раду ставили акценат, Драмски студио припремио је три премијере и извео четрдесетак реприза. Централни догађај, крунски разлог и коначна сврха нашег постојања и деловања јесте Смотра гимназијских позоришта у Крагујевцу, ове године шеснаеста по реду. За ту деценију и по, Прва крагујевачка гимназија је успела да направи прави шампионат Србије, на коме су своје прве театарске кораке начинили многи будући глумци, редитељи, драматурзи, костимографи, сценографи, музичари...

Драмски студио, наша деца, су на овој јединственој смотри освојила све што се освојити може: прво, друго и треће место у укупном пласману, у Крагујевцу је број гимназијских позоришта увек око двадесет, прва места за: драматизацију, сценски говор, сценски покрет, сценографију, костимографију, главну мушку, главну женску, споредну мушку, споредну женску улогу, многобројне похвале, колективне и индивидуалне.

А шта иза тога стоји?

Након аудиције, приликом које „стари“ глумци проверавају визуелне квалитете, артикулацију, музикалност, сценски покрет, склоност ка импровизацији, настаје трагање за текстом, при чему клинци имају потпуну слободу, а у којој не могу да не прочитају барем двадесетак драмских дела, или прозних које предлажу за драматизацију, након чега настаје презентација одабраних текстова и дебата о њиховим манама и предностима. Е, те презентације и те дебате могу се, најчешће, прозвати посебним представама.

Већина текстова адаптирана је у два правца: прилагођавање тематике проблемима живота младих САДА И ОВДЕ, као и испитивањем компликованог, свеприсутног односа између правих вредности са једне и навале шунда и кича са друге стране.

Када, уз много халабуке и убеђивачког жара, дођемо до одређеног комада, сви предлажу своју поделу. Показало се да се те

поделе мало разликују међусобно, јер се одлично познају и није им тешко да погоде ко колико може да пружи у одређеној улози. Читаће пробе одржавамо у Библиотеци, а мизансценске у Биоскопу „Топлица“. Том приликом, сви пролазе кроз процес сценских вежби које нису у непосредној вези са делом које се поставља, а када се ради на позорници, сви имају право гласа у вези са било којим сегментом будуће представе.

Премијеру најпре изводимо у Прокупљу, пред публиком коју сачињавају вршњаци актера, који умеју да буду час благонаклони, а погдекад и врло критички настројени. Онда долази наступ у Крагујевцу, а трудимо се да ту не станемо, већ своје представе размењујемо са градовима као што су: Београд, Ниш, Лозница, Крушевац, Велика Плана, Бела Паланка, Лесковац, Књажевац, Лебане, Сурдулица, Блаце, Брус...

Аутори чија смо остварења постављали у претходној деценији, били су: Виљем Шекспир, Борислав Михајловић-Михиз, Сашко Насев, Муза Павлова, Милан Гргић, Бошко Трифуновић, Тоде Николетић, Жорж Фејдо, Небојша Ромчевић, Радослав Златан Дорић, Жељко Хубач, Нино Шкрабе, Борис Сенкер, Тахир Мујичић...

Оно што је посебно на хвалу и радост јесте петоро наших чланова којима ће позориште бити професија: четворо је завршило студије глуме, док један студира дизајн звука на Факултету драмских уметности.

У Драмском студију родила се идеја о оживљавању Књижевног клуба „Луча“ који је 1929. године издао истоимени књижевни омладински лист у Прокупљу. Клуб је имао неколико наступа, засад само у прокупчким школама, са перформансом који је подразумевао казивање сопствених и стихова познатих домаћих и светских аутора, изложбе и концерте.

Верујемо да ће делић стваралачке и опуштене атмосфере коју ови млади људи емитују готово свакодневно, бити видљив у филму „Чвор судбине“ који су, на библиотечке теме, снимили непосредно пред овај скуп (идеја је постојала одавно, али је позив колега из Димитровграда био непосредан повод да га окончају).

Милоје Радовић

Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево
radovic.miloje@gmail.com

ПРИЧА О БИБЛИВОЈУ **(Библиотечки омладински клуб)**

Сажетак: Библиотека се познаје по свом односу према младима. Није довољно младе привући у библиотеку. Треба их задржати и уверити да су на добром месту које им пружа могућност за учење, дружење и креативно стваралаштво. Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево, по моделу интерсекторске сарадње, непрекидно ради на пројектима који томе теже. Дobar пример из библиотечке праксе је пројекат БОК (Библиотечки омладински клуб), који је реализован у сарадњи са удружењем „Имам идеју“ и уз финансијску подршку Министарства културе Србије. Резултат активности је *Библивоје* (информативни библиотечки билтен).

Кључне речи: библиотека, млади, креативне радионице, стваралаштво, Библиотечки омладински клуб.

На први поглед

Ко су тинејџери? Одговора је колико и оних на које се питање односи. И сви су тачни. При томе најчешће прихваћена одредница, да су тинејџери и деца и одрасли, не губи на тачности. Напротив, добија на значају, али само уколико библиотекари тинејџере не посматрају као хетерогену групу корисника библиотечких услуга, већ као младе људе од којих је свако личност која заслужује његову посебну пажњу. Зато је приликом планирања програмских акција библиотеке намењених тинејџерима најважнија комуникација са њима. Она опредељује све остало. Избор тема, моделе и метод рада. Нису довољне само информације о циљној групи. Потребно је стално слушање и ослушкивање, односно добијање података, мишљења и идеја од њих самих. То битно опредељује резултат рада са тинејџерима, а он се, пре или касније, може свести на закључак: није довољно привући младе у библиотеку, треба их у њој задржати. Да ли ће се све десити како се очекује или ће се све свршити само на првом погледу, односно на првом и последњем сусрету тинејџера и библиотеке, зависи

искључиво од библиотекара. Његова умешност комукације, слушања, креативност и знање постају претежнији од других, не мање важних, услова за остваривање овог најважнијег програмског циља сваке савремене библиотеке. При томе треба имати у виду да тинејџери жарко желе да допринесу друштвеној заједници, да се осете потребним и корисним, а да за узврат не траже нешто што им се не може пружити. Библиотека је једно од места које је просто предодређено за остваривање нечега таквог. Не треба заборавити да су они непрекидно изложени бројним искушењима, укључујући и искушење слободног времена, која их занавек могу одвојити од библиотеке. Зато је на библиотекару велика одговорност. Својим неделаном, пасивношћу, или, што је нај-чешћи случај код нас, својом равнодушношћу, може овај сусрет тинејџера и библиотеке заувек учинити првим и последњим.

У простору без простора за тинејџере

Непостојање посебног физички одвојеног простора за тинејџере је стварност већине српских библиотека. И Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, упркос изванредним просторним условима, још није успела да организује посебан простор за тинејџере. То не обесхрабрује библиотекаре да у простору и без простора за тинејџере, али и на другим местима у граду, успешно организују бројне едукативне и креативне програме за младе, односно да млади буду креатори и реализатори програма посвећених њима. Поменућемо два примера, односно два модела рада из праксе Краљевачке библиотеке који су показали завидне резултате.³⁴ Први програм је **Мала школа здравља**, који организујемо са Црвеним крстом и Заводом за јавно здравље Краљево. Годишње кроз овај едукативни програм прође око осам стотина младих. Предавачи су угледни здравствени радници, а њихови асистенти су млади из старосне групе којој је програм намењен. Теме су актуелне: болести зависности, репродуктивно здравље, здрава храна, трговина људима, анорексија... Други добар пример из библиотекарске праксе је програм учења у библиотеци, односно **припрема за полагање завршног испита** из српског језика за ученике осмог разреда. Током 2011. године у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у току два месеца припремано је

³⁴ О њима је написано више стручних радова и зато се нећемо посебно овде њима бавити.

283 ученика осмог разреда, што је једна четвртина осмака на територији општине Краљево. Поред деце из Краљева наставу је похађало и неколико ученика из других општина. Посебно истичемо да је цео пројекат рађен бесплатно и волонтерски, да су га реализовале три библиотекарке и једна професорка језика из основне школе. Рађено је по групама и индивидуално, редовно су одржавани контакти са родитељима. Програм је медијски био добро пропраћен и изазвао је велико интересовање како стручне тако и најшире јавности. И, за ову причу најважније, сва су деца, сви ђаци су веома успешно положили малу матуру и уписали жељену средњу школу. То је био један добар пример из праксе. О њему је написан озбиљан и аналитички стручни рад, који ће се ускоро појавити у библиотечкој периодици. Овде га наводимо јер је једини такав пројекат реализован у библиотекама Србије.

На основу наведених примера и из искустава ове и других библиотека, родила се идеја о пројекту БОК (Библиотечки омладински клуб). Пројекат је осмишљен по моделу интерсекторске сарадње, а реализован је у сарадњи са невладином органи-зацијом „Имам идеју“, иза које стоји разноврсно и богато искуство у раду са младима. Пројекат је финансијски подржало Министарство културе, што показује да су овакви пројекти пожељни у остваривању примарних задатака библиотекарства.

Формирање групе од младих пријатеља библиотеке замишљено је да се уради по принципу који је обезбеђивао добру заступљеност краљевачких средњих школа, мада то није било пресудно у избору чланова. Тежиште је стављено на комуникационим способностима и жељи младих да буду пријатељи и агилни промотери делатности библиотеке у њиховој вршњачкој средини. Овакав приступ није нов у светском библиотекарству, али је овај особен и примењив у срединама без посебног простора за тинејџере. Не изискује високе трошкове, а остварио је резултате који су заиста надмашили раније постављене програмске циљеве. Уосталом, он се савршено уклапа у свима нама тако важну и непрекидно сањајућу причу о библиотеци без зидова. Ангажовањем младих људи кроз БОК могуће је, барем на неко време, остварити оно што библиотекари одувек желе: непосредни контакт живом речју, са недосегнутим корисницима. А при томе се маркетиншка прича о делатности библиотеке креће „од уста до уста“, чује се на свим местима где млади воле да „висе“.

Избор и формирање групе

Удружење „Имам идеју“, као партнерска организација са којом је Библио-тека и раније имала позитивно пројектно искуство, формирало је иницијалну групу тако што су се заинтересовани средњошколци јављали на конкурс за приступни есеј, који је покренула ова невладина организација. Приступним текстом млади су образлага-ли своју жељу да се укључе у један овакав пројекат. Најбољи и најубедљивији есеји су својим ауторима донели место у групи из које је нешто касније и настао Библиотечки омладински клуб (БОК), који је бројао четрнаест чланова – дванаест девојчица и два дечака.

Обука за извршење пројектних циљева

Обука тинејџера за извршење пројектних задатака и циљева реализована је кроз тродневни семинар из области новинарства и тимског рада. Организован је на Гочу у дечјем одмаралишту „Гоч“. Реализовале су га две екипе. Обуку из новинарства обавили су угледни краљевачки новинари Милош Милишић и Коста Гарић. Обуку из тимског рада реализовали су Александра Јованкин и Владимир Петровић из Удружења „Имам идеју“. На крају семинара чланови БОК-а у анонимној анкети оценили су укупну организацију семинара и на скали од 1 до 5 оценили су је оценом већом од 4. Овој обуци треба додати и часове библиотекарства и обуку за коришћење библио-течких информационих система, упознавање са делатношћу и организацијом Библиотеке, књижним фондом и плановима рада, односно програмском делатношћу и службама у библиотеци. Чланови БОК-а су у непосредној сарадњи са библиотекарима и управом, односно са одговорним лицем у пројекту, Дејаном Алексићем, одржавали радне састанке на Дечјем одељењу сваке суботе у периоду од шест месеци. Упознали су Библиотеку „Стефан Првовенчани“ изнутра и активно учествовали у њеној свакодневной делатности. Они су успешно стваралачки испунили простор Дечјег одељења, нудили своје идеје у погледу креативног рада са младима, активно учествовали у програмима читања намењених предшколској деци, односно полазницима *Бајкотеке*. Сходно личном интересовању учествовали су и у програмима за одрасле. Неки од њих су се директно укључивали у креативне радионице као што су *Мислионица* и *Мала школа анимираног филма*. Тако се код њих и родила идеја о Библивоју, који ће симболички и стварно врло

брзо постати информативно средство (билтен) библиотеке, али и драгоцен креативни лик у цртаном филму *Књига је банка знања*.

Библивоје

Тимски рад подразумева добру унутрашњу организацију, односно поделу послова унутар тима. Упоредо са трајањем обуке извршено је формирање мањих тимо-ва, односно група од по три члана. Свака је уређивала по један број билтена на основу раније утврђеног редоследа. При томе је сваки члан БОК-а имао добру прилику да се стваралачки исказаже, да пласира своје идеје и да од својих вршњака добије повратну информацију о резултатима онога што је урадио.

Објављено је седам бројева билтена Библивоје. Садржај сваког броја је зависно од догађаја, програма, новости, акција и пројеката Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“. Билтен је био тако осмишљен и оријентисан да истакне поменута дешавања, али и да подстакне младе Краљевчане да активно учествују у програмској делатности библиотеке и у културном животу Краљева. Други, не мање важан циљ, била је афирмација учења и знања, односно пропаганда књиге и промовисање креативног стваралаштва младих. Поред младих из Краљева у Библивоју су литерарне радове објавили и млади из иностранства (Словенија) а то је постигнуто захваљујући предумљивим члановима БОК-а.

Оправдани су и циљеви у вези одрживости оваквог облика рада. И по престанку излагања Библивоја, односно по испуњавању пројектних циљева и задатака, чланови БОК-а су наставили са ангажовањем у активностима Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“. Захваљујући њима повећао се број тинејџера чланова библиотеке, односно младих пријатеља библиотеке. Тако је група младих тинејџера из Уметничке школе Краљево, са којом је библиотека потписала посебан акт о партнерству и сарадњи, а у оквиру програма Дечје недеље, односно Међународног дана детета, успешно урадила десет портрета истакнутих писаца за децу и младе. Портрети су сада власништво краљевачке библиотеке и део су Завичајног фонда. Млади пријатељи библиотеке су активно учествовали и у градским културним програмима које је покренула Народна библиотека „Стефан Првовенчани“. Декорисали су цео градски трг у време одржавања завршног програма Дечје недеље, радили плакате за поједине програме, учествовали у њима и сл. И млади из Музичке школе Краљево су активно учествовали у

програмима, односно у креативним радионицама. Посебно истичемо заједничке уметничке програме посвећене старим суграђанима, корисницима Геронтолошког центра и особама са посебним потребама.

После после

Билтен као облик визуелне комуникације библиотеке и тинејџера маркетиншки може више да учини од других познатих маркетиншких средстава. Библивоје је то доказао. После престанка излажења наставио је да остварује свој библиотечки живот, наравно у другим облицима и на другачији начин. А млади окупљени око њега, односно око добре, живе идеје, наставили су да окупљају вршњаке, да помажу Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у успешном остваривању најважније мисије библиотеке: куће у којој за сваког има места.

Abstract: A good library is recognized by its relationship with the young. It is not enough to just attract the young to the library, it is important to keep them there, and convince them that they are in a good place which provides them the opportunities for learning, socializing and creative work. Public library “Stefan Prvovencani” from Kraljevo incessantly works on the projects that aim at those activities, according to the model of intersectoral cooperation. The good example from library practice is the project called the LYC (Library Youth Club) which was realized in collaboration with the Association “I Have an Idea” and with the financial aid from the Serbian Ministry of Culture. The result of the activity is Biblivoje - the informational library bulletin.

Key words: library, the young, creative work, the Library Youth Club

Јулијана Божић

Народна библиотека Пирот

ЧИТАЈ. ЧЕТУЈ. СУРФУЈ. ПИШИ. РАЗГОВАРАЈ.

Дечје одељење Народне библиотеке Пирот

Сажетак: Време у коме живимо поставља пред нас неке нове циљеве. У складу са тим и ми као и већина библиотека, усклађујемо свој рад са потребама друштва и корисника, са посебним освртом на тинејџере.

Годинама уназад смо се бавили млађом популацијом, покушавајући да их уведемо у свет књига и библиотеку. Сада када смо ту увели неки ред, постигли континуитет у повећању броја корисника, развили неке нове облике комуникације и презентације, решили смо да се посветимо мисији повратка тинејџера у библиотеку. Везано з атај наш наум осмислили смо велики број програма и пројеката. Неки су већ заживели, неки су у фази реализације а неки су тек идеја. Мислим да је важно почети.

Кључне речи: тинејџери, интернет читаоница, тинејџерски кутак, радионице, дружења

Од давне 1955 године, када је у Пироту почела са радом *Пионирска библиотека са читаоницом*, тај простор намењен деци пролазио је кроз разне периоде, некад је било лепо, некад јако тешко, али је циљ увек био исти- задовољити потребе наших корисника. И мада многи мисле да је реченица *деца су наше највеће благо* флоскула, на дечјем одељењу Народне библиотеке Пирот она је *закон!*

Свесни чињенице да већ годинама уназад библиотечка делатност се не своди само на пријем, обраду и издавање књига и ми смо се мењали. Временом прва и основна намена библиотеке се мењала, проширивала и обогаћивала. Наравно да је свако време носило са собом неке друге програме и активности, па је тако некад у оквиру библиотеке радила школа глуме, школа страних језика, рецитаторска секција, читалачка значка.

И данас библиотека у Пироту не заостаје са пратећим програмима. Из године у годину, они су обимнији, озбиљнији и посећенији. У организацији неких савремених облика

ванбиблиотечке делатности, се ипак више истиче дечје одељење, можда и зато што старији корисници имају неке своје устаљене навике и потребе, а деца стално жуде за нечим новим. Радећи свакодневно са децом, у сталном контакту а и пратећи трендове, ослушкујући њихове потребе и жеље и ми смо на дечјем одељењу одлучили да понудимо деци више од писане речи и књиге на полици.

И сама деца су временом поставила ствари другачије у односу на неко раније време. Имају отворенији однос са библиотекарима, питају за савет, разговарају о прочитаном, износе своје импресије. У почетку је то било све у усменој форми док се није родила идеја, спонтано, да све то могу да пренесу на папир. Техника није била битна, у налету инспирације деца су могла да пишу, цртају, сликају. Тада се родила идеја о организовању креативних радионица које би радиле у оквиру дечјег одељења.

Прва ликовна радионица организована је у зиму 2006 године под називом „Дечије руке срцу одраслих“. Радило се са децом основношколског узраста. Деца су осликавала новогодишње честитке. Цео догађај су пропратили локални медији а честитке су, симболично, биле послате челним људима наше општине.

Идеја је била да приликом обраде једне теме, учесници радионица буду деца из једне од четири основних школа, сваки пут из друге. Врло брзо након прве одржана је и друга радионица „У сусрет пролећу“. Концепт је био другачији, техника је била колаж а рад групни. У опуштеној атмосфери читаонице дечјег одељења, деца су пустила машти на вољу и добили смо изузетне резултате.

Како се настављало са радом, тако је било све више заинтересоване деце. Понестајало је материјала, који смо обезбеђивали из сопствених средстава, али и места за све заинтересоване. Међутим зидови дечјег одељења су били испуњени дечјим радовима, весели и лепи. Тему наредне радионице, наметнула су сама деца. Хтели су да путем цртежа прикажу импресије о својој библиотеци. Тема је била „Моја библиотека“.

Можда је претеча свих догађања на дечјем одељењу Народне библиотеке Пирот био упис првака. И ранијих година је упис првака био бесплатан, али не и организован. Од 2005 године, са пресељењем дечје библиотеке у Дом Војске, стекли су се услови за организовани упис. Деца су долазила у библиотеку, упознавала се са простором, библиотекарима и књигама и добијала чланску карту.

Из године у годину је то добијало на значају и прерасло у једну озбиљну промоцију књиге, читања и саме библиотеке. Како

бисмо избегли да се све претвори у рутину, дошли смо на идеју да „демистификујемо књигу“, да покажемо деци да су те лепе странице које воле да ишчитавају, написали „стварни људи“. Тако смо, у сарадњи са Домом културе, који је организатор сајма књиге и графике у Пироту, поделили чланске карте првацима на самом сајму чему је претходило дружење са писцима Јасминком Петровић, Наташом Панић и Љубивојем Ршумовићем.

Сам рад у том окружењу довео нас је у ситуацију да приметимо да цела једна група деце, цела генерација корисника коју изнедри дечје одељење волшебно нестане након преласка у старије разреде. Бавећи се овим проблемом, кроз истраживање потреба корисника, дошли смо до закључка да се корисници који су завршили основну школу не осећају довољно одраслим да користе литературу коју им нуди одељење за одрасле, а не проналазе одговарајуће штиво ни на одељењу за децу. Ни деца ни одрасли-нека нова група корисника коју треба збринути и вратити у библиотеку.

Полазна тачка је била утврђивање потреба тинејџера : шта је то што их занима, који облици дружења, забаве, учења би им били блиски и шта је то што би их привукло библиотеци. Прво смо установили шта је то *сморно и труло* што их одбија, а онда шта је *кул и ин*, што их привлачи. Схватили смо да су њихове потребе исте као и код млађе деце, само се теме разликују. Њихова интересовања се нису суштински мењала кад напусте основну школу, и даље су жудели за добром књигом, за разговором, за правом информацијом, али су хтели и да се изразе кроз цртеж, песму, текст. Тако су постављени темељи задатка да вратимо тинејџере књизи и библиотеци. Установили смо да је њима јако битан простор у коме се окупљају, приступ рачунару и интернету, опуштена атмосфера, кутак где ће имати свој мир, разговарати о музици, књижевности, о актуелним дешавањима у свету филма, свету уопште, изражавање нагомиланих импресија и емоција, разговор о темама које их заокупљају и муче.

Интернет читаоница

Реализацијом пројекта *Брже се учи, лепше се ствара у друштву књига и рачунара* учињен је први корак у приближавању библиотеке тинејџерима и обрнуто. На конкурс Министарства културе јавили смо се 2010 године и добили средства за набавку шест рачунара намењених корисницима. Један рачунар смо добили

на поклон од оснивача. Поделили смо их физички у две групе, део опреме је смештен на дечјем одељењу а остатак на научном. Тиме смо задовољили потребе и оних који рачунаре користе за забаву, претраживање интернета, истраживање, дружење али и оне групе корисника који их користе за писање сјеминарских, дипломских и свих других радова. У почетку су се рачунари користили мало и јако стидљиво, а потом су корисници схватили предности, ми смо унапредили знање и подигли ниво услуга па се, не ретко, дешавало да групаца окупљених на рачунарима поведе живу расправу око прочитаног дела, новог спота омиљене групе или онога што се дешава у школи... Као да су деца била изазвана да потврде правило, ми смо дали мали подстрек а они су почели да осмишљавају разне пропратне садржаје за које их је инспирисао настанак Интернет читаонице.

Тинејџерски кутак

Логичан наставак започетих промена десио се већ следеће године. Кад су резултати које је постигао први пројекат постали видљиви, кренули смо даље. Посматрајући тешку економску ситуацију у којој се налази не само наша земља већ и читав свет, желели смо да деци понудимо кутак у којем ће наћи своје парче мира и спокоја, место где ће несметано моћи да уче, истражују, да се друже. *Тинејџерски кутак* је замишљен првенствено као пријатно место за дружење. Намештај, који се састоји од полица у две боје, лејзи бегова, табуреа, лампи и опреме за издвојени кутак за заљубљене, требао би да оплемени и осавремени простор у коме бораве млади. Овим пројектом предвиђена је и набавка литературе која се знатно разликује од класичног приступа. Ту би биле заступљене аудио књиге, видео игре, стрипови, друштвене игре, биографије познатих, књиге о музици, као и књиге које се баве проблемима младих. У тинејџерском кутку биће простора за сваког појединца али и групе младих жељних знања, истраживања, дружења или самоће. Место где би се осећали сигурно да изразе своје страхове, жеље, надања. Поделе тугу, радост и по неку тајну. Одиграју партију шаха, монопола, ризика. Сазнају све о својим идолима, књижевним ликовима, новим насловима и свему што их заокупља у датом тренутку. *Тинејџерски кутак* је осмишљен тако да представља оазу мира, сигурно место за учење, дружење и добру забаву.

Радионице, дружења, предавања

Савремени живот, трка са временом и новцем су знатно промениле основне вредности у једној просечној породици. Стога се деца, услед запослености и оптерећености родитеља, неретко осећају запостављена, суочена са недоумицама и страховима које доноси сазревање и одрастање. Зато је *Кутак за тинејџере*, као простор намењен младима, добио нову улогу.

Кроз дружење са младим корисницима и разговоре које воде међу собом и са библиотекарима, схватили смо да су њихове потребе много шире од оних које пружа традиционална библиотека. Ново окружење и пријатан амбијент, присан и пријатељски однос са запосленима избацили су у први план неке сасвим другачије теме. Пошто смо се суочили са истином да не можемо имати одговоре на баш сва питања које муче тинејџере, одлучили смо да проширимо наш малени свет и пустимо у њега оне заинтересоване одрасле који су спремни да помогну. Кроз разговор који смо водили са децом сазнали смо које су то теме које њих највише интересују или муче па смо у складу са тим одлучили да консултујемо стручњаке. Пошто је цео пројекат *Кутак за тинејџере* у фази реализације у плану су нам радионице са психологом на различите теме, од односа међу вршњацима до вршњачког насиља и како се са њим изборити. Затим сусрет са гинекологом, образовног и информативног карактера. Разговори са стручњацима на тему превенције наркоманије. Еколошке и песничке радионице, стари занати, књижевни сусрети и дружења са вршњацима ствараоцима.

Замисао је да млади сами бирају о чему желе да разговарају, а да се у оквиру тога одабиру стручњаци и заједно са њима осмисле радионице и концепт програма. Надамо се да ће, као што се догађало и приликом реализације претходних пројеката, сваки отворати прилику за рађање нових идеја.

Закључак

У овом раду је представљено све оно што је урађено на децјем одељењу Народне библиотеке у Пироту у циљу активирања тинејџерске популације. Мислим да је ово само почетак, да смо тек загребли по површини и да је срећа то што су млади јако заинтересовани да науче, чују, испробају све што је ново, па смо се тако и ми са својим рачунарима и дизајнерским шаренишом нашли на путу њиховог интересовања. А када њих нешто заинтересује, онда је лако. То је онда њихов свет који ће желети сами да надограде, чувају и развијају по сопственом нахођењу. А ми ћемо бити ту да им у свему томе пружимо безрезервну подршку и унапредимо сарадњу. Да вратимо децу у библиотеке и библиотеци децји смех.

мр Драгана Милуновић
библиотекар саветник
Народна библиотека Србије

О ПРОБЛЕМИМА ПРУЖАЊА БИБЛИОТЕЧКИХ УСЛУГА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ СА ОШТЕЋЕЊЕМ СЛУХА

Сажетак: Рад се бави представљањем основних појмова који дефинишу пружање библиотечких услуга за децу и младе са оштећењем слуха. То су језик симбола, алтернативни формати публикација, знаковни аватари, сликовни речници, видео анимације. Такође, представљени су проблеми у приступу овој затвореној и осетљивој корисничкој групи, као и улога библиотекара као дела тима који учествује у васпитно-образовном процесу.

Библиотечке услуге за особе са оштећењем слуха јављају се у модерно доба јер је њихов настанак и развој био условљен претходним изналажењем посебних техничких средстава и метода које би омогућиле праћење говора оним алтернативним чулом које је код њих за то најподесније, а то је чуло вида. Такође, један од услова за развој ових услуга представљао је и развој језика симбола којим комуницира ова популација.

Језик симбола представља врсту кода којом се путем серије покрета саопштава визуелно читљива порука. Знак, симбол, покрет или гест, најподеснија су замена за глас који је глувима стран, посебно с обзиром на то да га многи никада нису чули. Језик симбола се заснива на могућности да се помоћу геста опише одређени појам. Међутим, до данас није створен универзални језик симбола, већ постоје само језици националног карактера. Са друге стране, ниједан од ових језика није довољно развијен. Већина појмова само је делимично описана, речници нису довољног обима, а истраживања у области семантике и прагматике за глуве тек започињу свој развој. То се може сматрати и једним од пресудних разлога због којег ни литература на језицима симбола није нарочито бројна. У почетку, језик симбола се користио искључиво у интерперсоналној комуникацији. Тек проналажењем метода бележења слика у покрету и развојем технологија као што је видео које су у стању да сниме и репродукују секвенце људских гестова и

њиховом стандардизацијом, створене су претпоставке за производњу књига на језику симбола, односно видео записа људских покрета, или њихових анимација, који изражавају кодове „језика симбола“.

Језик симбола представља једини језик којим глуви од рођења могу у потпуности да владају, па тако у школама, глува деца уче да читају и пишу и на језику оних који чују. Због ограниченог приступа поменутом језику (процес читања захтева повезивање скупа графичких знакова са скупом гласова), већина деце која су глува од рођења заврши основно образовање са способношћу читања која није задовољавајуће и испод је нивоа елементарне писмености.

Дакле, најкарактеристичнија алтернативна библиотечка грађа намењена глумим особама су књиге на језику симбола које представљају видео анимације или видео снимке на којима нека особа приказује текст језиком симбола. Оне се обично јављају у аналогном формату на класичној видео траци, али се у новије време све чешће представљају у дигиталној форми, на ЦД-РОМ-у или ДВД-у.

Најновији развој на овом пољу представља увођење анимација или тзв. знаковних аватара, односно виртуелних модела који замењују људско биће у представљању текста посредством симбола. Коришћење 3Д анимација укључује употребу посебног програма датог у виду комбинације програма за превођење и програма за конвертовање, што је нарочито сложено с обзиром да језик симбола није ни јединствен, ни довољно развијен.

Оно због чега је значајно увођење аватара јесте чињење коришћења људи - спикера језика знакова излишним. То доводи до знатног убрзања и појефтињења реализације програма на језику симбола, јер у процесу производње више нису потребни посебан студио, камерман, режисер, спикер и остали персонал који опслужује један ТВ, односно видео студио.

Систем анимација аватара се заснива на посебном компјутерском програму који омогућава непосредно и аутоматско превођење текстова или говора на језик знакова, а уз то и ефикасно складиштење (анимације заузимају неупоредиво мање меморијских ресурса од класичне аналогне или дигитализоване видео слике), бржи пренос (из истог разлога) и већу флексибилност у коришћењу.

Када је знаковна спецификација једном смештена у меморију текст се програмски конвертује у други систем, тј. на језик симбола. Конвертовани текст се потом може анимирати и бити приказан на

монитору од различитих аватара, у различитим бојама и величинама, по избору корисника.

Технолошко описмењавање деце свих узраста која имају оштећење слуха је фактор од пресудног значаја за остваривање могућности коришћења савремених библиотечких услуга заснованих на модерним технологијама а у којем библиотеке могу да имају значајну улогу.

Аватар који приказује једну реч

- “glad” – задовољан, радостан

Аватар који приказује једну реч

- “mad” – љут

Осим што омогућава кориснику да сам подешава различите опције према сопственим потребама, овај систем је као што је већ речено и знатно јевтинији, једноставнији и економичнији од класичних метода снимања говора знакова. Коришћењем овог и сличних система књиге на језику симбола би могле постати знатно распрострањеније и доступније њиховим корисницима што је посебно значајно са становишта њихове доступности у школама за децу оштећеног слуха.

Међутим, у раду са децом и младима са оштећењем слуха постоји низ проблема који се морају превазилазити како би се развиле њихове читалачке навике, али и способности. Један од најважнијих проблема представља начин на који им треба приступити. Емотивни живот ове деце је тешко докучив, она су повучена и затворена, неприступачна, а поред тога налазе се у пубертету који и за децу без инвалидитета представља нарочито осетљиво животно доба. Проблем који додатно поспешује њихову осетљивост је и чињеница да многи потичу из социјално угрожених породица чије је материјално стање испод просечног, многима су родитељи необразовани или полуобразовани те стога из саме породице не долази довољан стимуланс ка читању и учењу уопште. Пракса је показала да је у процесу образовања веома важно задобити њихово поверење што се може постићи коришћењем литературе и организовањем различитих манифестација у којима ова деца и млади узимају активног учешћа. Посебно погодан облик оваквог рада представља организација позоришних представа што представља честу праксу која се одвија у школским библиотекама у свету и у чијој организацији учествује читав тим школског особља међу којима психолог, сурдопедагог, библиотекар, наставник матерњег језика, итд. Такође важан облик рада са децом и младима оштећеног слуха су и радионице и разговори на одређене теме што представља модел рада који веома радо прихватају и ученици и наставници и библиотекари.

Библиотеке које пружају услуге деци и младима оштећеног слуха у нашој земљи располажу изузетно малим фондовима библиотечног материјала. Углавном се ради о истој литератури која се нуди и у школским библиотекама за децу без инвалидитета. Међутим, због ограничене способности владања језиком и напора који им представља разумевање прочитаног, ова деца имају одбојност према сваком дужем тексту у стандардном штампаном формату због чега их је непрекидно потребно стимулисати на контакт са књигом. Градиво предвиђено редовним програмом за

њих је преобимно и сувише сложено, обилује непознатим речима које наставници не могу да дочарају покретом. Са друге стране, дефицитарни су и речници на језику симбола који би требало да представљају најважнија помагала у настави и на чијем развијању и богаћењу појмовима би требало непрекидно радити. Упућивање на слику игра важну улогу иако се мора признати да је успех и у таквим случајевима неизvestан и релативан јер је тешко поуздано утврдити какве су субјективне асоцијације детета на визуелни садржај, нарочито с обзиром на поменути чињеницу да се ради о затвореној популацији. Многи наставници и библиотекари који раде са децом и младима са оштећењем слуха сматрају да би уџбенике који су њима намењени требало представити у форми стрипа, док би сва важнија дела светске и домаће књижевности било добро представити видео записом. Заступљеност луксузно илустрованих публикација у боји омогућила би лакше извођење наставе из уметности, али би такође и подстакла на коришћење библиотеке. Истовремено, овакве публикације за глуве представљају и својеврсне речнике.

Проблем представља и недостатак одшколованог библиотечког кадра у овим библиотекама. Наиме, као и када се ради о школским библиотекама уопште, доминантну кадровску структуру представљају наставници матерњег језика који имају мањак часова у фонду.

Милица Матијевић

Библиотека "Димитрије Туцовић", Лазаревац

milica.biblioteka@gmail.com

УЛОГА БИБЛИОТЕКА У СТВАРАЊУ ИНФОРМАЦИОНО ПИСМЕНИХ ПОЈЕДИНАЦА

Сажетак: Информациона писменост је способност да се лоцира, евалуира и ефектно користи тражена информација. Овај концепт настао је као одговор на "експлозију" информација у другој половини 20. века.

У анализи вештина и знања које укључује информациона писменост, коришћен је модел "Седам стубова" британског библиотечког удружења SCONUL, као и модел Америчког друштва библиотекара. Како би се концепт потпуно објаснио, разматран је и у односу са сродним појмовима - информатичком, дигиталном и библиотечком писменошћу.

У другом делу рада разматра се улога коју библиотеке и библиотекари имају у информационом описмењавању тинејџера.

Кључне речи: информациона писменост, млади корисници, едукација, библиотеке.

Увод

Како се пише научни рад био је назив програма који је библиотека „Димитрије Туцовић“ спроводила у сарадњи са Гимназијом у Лазаревцу у периоду од 2002. до 2010. године. У истом периоду рад са старијим тинејџерима био је подржан и трибином Укључите се у разговор. Када се почело са том едукацијом основна идеја је била да се млади корисници едукују за самостално коришћење свих библиотечких ресурса. С годинама тај задатак се усложњавао. Данас је сваки ученик изложен обиљу информација и основни задатак је обучити их како да информације претражују, одабирају, вреднују и етички користе. За то је потребно да поседују одређени степен информационе писмености. Стварање информационо писмених појединаца заједнички је задатак институција формалног, неформалног и информалног образовања.

Информациона писменост

Информациона писменост је способност да се лоцира, евалуира и ефектно користи тражена информација.³⁵

Овај концепт настао је као одговор на "експлозију" информација у другој половини 20. века.

Информациона писменост, односно вештине и знања која она подразумева, неопходне су у процесу учења у 21. веку.

Феномен информационе писмености директно је условљен научно-технолошком револуцијом до које је дошло у другој половини 20. века. Целокупно људско знање експоненцијално расте, а приступ информацијама једноставнији је него икада пре. То је довело до обиља информација, међу којима праве треба тражити и вредновати са нарочитом пажњом. За то је неопходно поседовати одређене вештине и знања, које чине информациону писменост.

Осим информационе писмености, за концепт друштва знања важно је да учење буде перманентно. Постоји, наиме, стална потреба за различитим видовима усавршавања, те тако термин доживотно учење налази значајно место у теорији информационог друштва.

Differentia specifica

Информатичка писменост (computer literacy) се неретко изједначава са информационом писменошћу³⁶, но реч је о два сасвим различита феномена. Док се информациона писменост бави садржајем, информатичка се односи на технологију, инфраструктуру и технолошки „know-how“. Да би појединац био информационо писмен, због количине информација доступних у електронском облику, заиста мора бити и рачунарски писмен. Но обрнуто, рачунарске вештине не претпостављају информациону писменост: појединац може бити изврстан стручњак за рачунаре и технолошки компетентан, а да му је потребна помоћ при провери

³⁵ Вранеш, Александра. Од рукописа до библиотеке. Београд: Филолошки факултет, 2006. Стр. 117.

³⁶ Соња Шпиранец сматра да је то због сличности термина у хрватском језику. Исто би се могло рећи и за српски језик. Међутим, када упоредимо термине на енглеском језику information literacy и computer literacy, разлика је очигледна и чини се да нема потреба за раздвајањем појмова.

квалитета и ваљаности информационих извора или релевантности пронађене информације.³⁷

Дигитална писменост је слична и информационој и информатичкој. Овај термин односи се на способност читања и разумевања хипертекста или мултимедијалних текстова, а укључује разумевање слика и звукова. За разлику од дигиталне писмености информациона обухвата целокупан универзум информација укључујући и оне у штампаном облику. Стога је ово шири концепт од дигиталне писмености.³⁸

Библиотечка писменост претеча је информационе писмености. Остварује се упућивањем и поучавањем о коришћењу одређене библиотеке, њених њених услуга и извора. Данас се образовне активности у библиотекама све више развијају према информационој писмености како би кориснику омогућили усвајање вештина приступа и коришћења извора без обзира на то где се они налазе.³⁹

У објашњењу термина **информационе писмености** могу помоћи два модела: модел *Седам стубова информационе писмености* (The Seven Pillars of Information Literacy)⁴⁰ који је дефинисала радна група за информациону писменост британског библиотечког удружења SCONUL (Society of College, National and University Libraries) 1999. године и модел Америчког друштва библиотекара.

Према првом моделу, постоји седам вештина неопходних за остварење информационе писмености:

1. способност препознавања потребе за информацијама;
2. разликовање начина за превазилажење информационог јаза;
3. прављење стратегија за проналажење информација;

³⁷ Шпиранец, Соња. «Информацијска писменост – кључ за цјеложивотно учење.» *Edupoint*. Год. 3, бр. 17 (2003), стр. 8.

³⁸ Шпиранец, Соња. «Информацијска писменост – кључ за цјеложивотно учење.» *Edupoint*. Год. 3, бр. 17 (2003), стр. 8.

³⁹ Витковић, Биљана. «Знање – императив савременог друштва.» *Информациона писменост и доживотно учење*. Ур. Александра Вранеш, Љиљана Марковић, Гвен Александер. Београд: Филолошки факултет: Библиотечарско друштво Србије, (2008): стр. 104.

⁴⁰ Information skills in higher education: a SCONUL position paper. Prepared by the Information Skills Task Force, on behalf of SCONUL. December 1999.

Доступно преко:

http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/papers/Seven_pillars2.pdf
20.7.2012.

4. проналажење и приступ информацијама;
5. поређење и вредновање информација;
6. организовање, коришћење и саопштавање информација;
7. способност прављења синтезе и надограђивања постојећих информација, доприносећи стварању новог знања.

Модел Америчког друштва библиотекара сматра да информациона писменост означава способности:

1. да се препозна и артикулише потреба за информацијом
2. да се разради стратегија претраживања
3. да се уоче и користе погодни извори информација
4. да се они вреднују и
5. на такав начин даље обраде
6. да се делотворно и ефикасно реши првобитно питање.⁴¹

Улога библиотека

У процесу учења важну улогу имају библиотеке и библиотекари.

Као што је концепт писмености у односу на раније схватање писмености знатно усложњен, тако се и учење више не схвата као коначан, већ као целоживотни процес.

Ова два концепта у међусобној су узрочно-последичној вези, а као крајњи продукт њихове синтезе јавља се концепт друштва знања. У остварењу овог теоријског концепта од великог су значаја библиотекари као квалификовани појединци обучени да корисницима помажу у проналажењу, али и у вредновању информација.

Библиотекари су први уочили потребу и значај информационе писмености. Они су били водећи у обликовању концепта информационе писмености и истицању њеног значаја у процесу доживотног учења.

Имајући у виду обиље информација и чињеници да количина знања расте експоненцијално, и улога библиотекара се знатно мења.

⁴¹ American Library Association, *American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Chicago, Illinois: American Library Association, January 1989.

Доступно преко:

<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm>
21. 7. 2012.

Александријски манифест одређује библиотеке као институције које граде своју улогу промовисањем информационе писмености.⁴²

Едукација корисника

У основи горе поменутих модела су основне библиотечке и информатичке вештине. Од базе до циља, достигнуте информационе писмености, потребно је савладати збир вештина.

Кључни први корак ка информационој писмености је способност да се препозна потреба за информацијом. Млади као корисници библиотеке најчешће се налазе на нивоу почетника и неопходна им је стручна помоћ библиотекара да:

1. формулишу интересовање и препознају тему
2. формулишу питања уз одабрану тему
3. развију даља питања из пронађених информација.

Веома ја важно да приликом потраге за информацијама млади корисници у сваком моменту буду свесни бројних извора где је те информације могуће наћи. Потребно је не само да познају доступне ресурсе, већ да умеју да одреде оне који најбоље одговарају датом задатку.

На једној од радионица у организацији Гете Института у Београду која се бавила питањима омладине као корисника библиотека проф. Бригит Данкерт са Универзитета примењених наука у Хамбургу у својој презентацији је указала на значај креирања стратегије претраживања информација, што подразумева да млади корисник

1. уме да из питања развије план претраживања
2. уме смислено да прилагођава тај план током претраживања
3. уме да нађе информације у општим референсним делима
4. уме да идентификује податке о литератури у општим референсним делима
5. уме да нађе информације у стручним референсним делима
6. уме да идентификује податке о литератури у стручним референсним делима
7. уме да користи скривене библиографије
8. уме да у библиотечком каталогу нађе запис о публикацији чије податке има (укључујући њену сигнатуру)

⁴² Александријски манифест: Библиотеке – информационо друштво на делу.
http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1365.21. 7. 2012.

9. уме да нађе саставни део публикације (чланак у часопису) чије податке има
10. уме помоћу систематике распореда књига да нађе медијуме о одређеној теми
11. уме уз помоћ речи из наслова да пронађе медијуме на одећену тему у библиотечком каталогу
12. уме уз помоћ кључних речи да пронађе медијуме о некој теми у библиотечком каталогу
13. уме да пронађе информације користећи машине за претраживање
14. уме да пронађе информације уз помоћ onlajn каталога
15. уме да пронађе информације уз помоћ портала
16. уме да пронађе информације уз помоћ стручних банака података
17. уме да пронађе информације уз помоћ електронских часописа
18. зна да направи протокол претраживања
19. зна да у току претраживања смислено прилагођава дати модел протокола претраге
20. уме да пронађе експерта за одређену тему и да га анкетира⁴³

Способност прављење стратегија за проналажење информација подразумева знање о томе како различити ресурси функционишу, односно како их претраживати. Најбоља стратегија за претраживање Google разликује од оне за претраживање библиотечког каталога, или проналажења информација у књизи, или пак мотивисања стручњака да одговоре на питање постављено е-mailом.

Вештина екстракције информација често подразумева додатна знања, на пример коришћење информационо-комуникационих технологија, као и поседовање „технике претраживања“, на пример коришћење машина за претраживање, али и способност поређења и вредновања информација добијених из различитих ресурса.

Тако се очекује да обучени млади корисник зна да оцени релевантност пронађених информација, критички вреднује

⁴³ Данкерт, Бригит. «Унапређивање читања и информациона компетенција» Доступно преко: <http://www.nb.rs/events/event.php?id=8811>. 21.07.2012.

пронађене информације, даје предност примарним изворима у односу на секундарне, уме да оцени релевантност коришћених извора информација али и да стекне способност организовања, коришћења и саопштавања информација другима на прикладан начин. Шта то подразумева? Потребно је да млади корисник уме да преузме пронађене информације, да их угради у сопствене документе, да зна коректно да цитира, да познаје различите технике писања, да може да стави коректне фусноте, направи коректне спискове литературе, напише коректан апстракт и стави одговарајуће кључне речи.

Највиши ступањ у образовању корисника је када стекне способност прављења синтезе и надограђивања постојећих информација, доприносећи стварању новог знања.⁴⁴

Закључак

Данас је сваки појединац загушен обиљем информација. Информације које примамо стижу до нас нефилтриране, без претходне процене њихове аутентичности, ваљаности и поузданости. Други проблем је што огроман део људског знања не постоји у електронском облику, нити ће то бити у блиској будућности. Технологија је учинила много на доступности информација, али њихово валидно коришћење налази се изван домашаја технологије и захтева знатно више: информационо писмену особу. У овом процесу важну улогу имају библиотеке и библиотекари.

⁴⁴ Webber Sheila, The Seven Headline Skills expanded, http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/headline_skills.html 21.7.2012.

Даниела Скоковић
Народна библиотека Пожега
daniela.skokovic@gmail.com

МЛАДИ КАО ВОЛОНТЕРИ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА

Сажетак: У овом раду ће се говорити о волонтирању у библиотекама, о основним карактеристикама ангажовања волонтера, посебно младих, о примерима из праксе многих библиотека из целог света као и о законској регулативи и волонтерском управљању. Народна библиотека Пожега започела је програм ангажовања волонтера под називом „Клуб волонтера“ и у овом раду биће изнета прва искуства која смо стекли у досадашњем раду.

Кључне речи: волонтирање-библиотеке; млади волонтери; Закон о волонтирању (2010)

„Чудо се састоји у следећем – што више дајете, више имате.“
Леонард Нимој

Једна од значајних улога савремених библиотека је да, уз испуњавање постојећих задатака и услуга, доприносе унапређењу живота локалне заједнице и на тај начин доказују да су установе које имају значајно место у сваком демократском друштву . Ангажовањем волонтера, библиотеке се декларишу као динамичне установе спремне да изађу у сусрет разноликим потребама својих суграђана.

Волонтирање је добровољна активност и представља слободу воље и избора појединаца да сопственим радом дају допринос за заједничко добро друштва. Волонтери кроз различите облике ангажовања улажу сопствено време, знање и вештине. Волонтирањем се стварају конкретне вредности које су објективно мерљиве. Пример Велике Британије говори о препознавању значаја волонтирања. Они су израчунали да око 8% друштвеног бруто производа даје волонтерски рад. Постоји велики број дефиниција којима се дефинише волонтирање а једна од њих наведена је у Закону о волонтирању (усвојен 26.05.2010.) и која гласи:

„Волонтирање је добровољна, непрофитна и неплаћена активност коју појединац или група предузимају зарад добробити другог лица

или групе у заједници у којој живе или целог друштва.“ Стога, да би неку активност звали волонтерском, неопходно је да она буде:

- добровољна – без присиле или обавезе по било ком основу;
- непрофитна – без мотива да се стекне материјална корист;
- без накнаде – без дневнице или хонорара;
- у корист другог лица или заједнице (не у сопствену корист)⁴⁵

На почетку је важно разграничити како Закон дефинише различите врсте волонтирања по дужини трајања. Постоји дугорочно, краткорочно и *ad hoc* волонтирање (волонтирање краће од 10 сати недељно). На ово последње, не примењује се Закон о волонтирању, али такво волонтирање потпада под правну регулативу прописа који регулишу јавна окупљање. Важно је напоменути да *ad hoc* волонтер може имати и мање од 15 година, као и да са становиштва циља који се жели остварити нема правних препрека да јавне установе и установе културе буду корисници волонтирања јер се ради о установама чији основни циљ није стицање добити. Уколико волонтер жели да се ангажује дуже од 10 сати недељно, потребно је да буде члан организације са којом има закључен уговор, а са којом установа културе може да склопи протокол о сарадњи.

Зашто су млади погодни за волонтирање? Зато јер су динамични, отворни према новим искуствима и знањима, креативни, осмишљавају нове идеје и уносе дух оптимизма у рад, те даље шире мрежу волонтирања. Учествовање младих волонтера унапредиће рад библиотеке тако што се постојеће услуге могу обављати ефикасније а њихове вештине и знања могу се искористити за увођење нових услуга што ће повећати задовољство крајњих корисника. Значајан је учинак младих волонтера у повезивању са њиховим вршњацима, који желе да постану волонтери или да учествују у програмима које за њих припремају волонтери. Волонтери од стално запослених могу да науче нове вештине и стекну нова знања која им касније могу бити од користи у професионалном животу. Афирмација волонтерског рада један је од кључних фактора за ширу друштвену подршку и веће укључивање младих, а друштвено признање је за већину њих адекватна награда. Овакав став према волонтерском раду садржи се у једном од многих цитата о волонтерима – „Волонтери нису плаћени, не зато што њихов рад не вреди, већ зато што нема цену.“

⁴⁵ Како волонтирати у Србији? : Водич за примену Закона о волонтирању, Београд : Грађанске иницијативе, 2011 (стр. 5)

Примери добре праксе из јавних библиотека широм света

Волонтирање у библиотекама веома је развијено у многим деловима света. Веће библиотеке чак формирају посебне савете или имају стално запослену и обучену особу која спроводи програм управљања волонтерима. Уколико не постоји таква могућност онда је неопходно обучити неког од запослених који ће координирати управљање волонтерима, од њиховог пријема до евалуације њиховог ангажовања. Волонтирање у библиотекама код нас још увек није довољно развијено мада постоје велике могућности за то. На Интернету се могу наћи многобројни примери ангажовања волонтера у јавним библиотекама у свету а овде ће бити наведене неке од активности које се лако могу применити и у нашим библиотекама:

- волонтери помажу старијим особама да науче да користе Интернет и друге програме на компјутерима у библиотеци;
- односе књиге непокретним и другим лицима на кућну адресу ако они нису у могућности да дођу у библиотеку;
- читају књиге лицима ослабљеног вида;
- помажу припреме и организовање књижевних вечери, програма за децу и других дешавања у библиотеци;
- праве или одржавају web презентације или помажу у ажурирању вести на друштвеним мрежама (online волонтирање);
- припремају препоруке за читање (у форми видео или аудио снимка);
- информишу своје вршњаке о програмима који се за њих припремају у библиотеци;
- учествују у организацији и воде културне програме као што су дејчи квизови, фестивали или су модератори разних предавања, читања поезије и сл.;
- учествују у маркетиншким акцијама библиотеке (израда и лепљење плаката, одлазак у школе).
- помажу у организовању и припреми Летњег програма читања за децу те помажу током самог одржавања радионица;

У нашем суседству, у Хрватској, успостављена је мрежа волонтера у библиотекама које води колегиница Сања Бунџ, координатор волонтера у Књижницама града Загреба и др Весна Турчин која је координатор волонтерских програма и водитељ

радионице „Волонтирање у народним библиотекама“ припремљене за стручно усавршавање библиотекара. Један од занимљивих пројеката за укључивање волонтера је и програм под називом „Дам-даш – волонтери у акцији“ библиотеке из Пореча. Пројекат је реализован у сарадњи са грађанима где се они, на основу јавног позива, пријављују за извођење програма као водитељи а замишљен је на принципу реципроцитета, тако што се водитељ једне радионице награђује активним учешћем у учењу одређене, нове изабране вештине и знања. На крају радионица волонтер прима потврду о волонтирању и захвалницу за свој труд и допринос. Потврда о волонтирању служи му као могући доказ о стеченим вештинама, знањима и искуству при кандидовању за различите стипендије и награде. Области знања и вештине које се нуде изузетно су разнолике, од учења неколико страних језика, креативних радионица за децу и одрасле, фенгшуи, кулинарска, рачуноводствена, информатичка радионица, основе вођења пројеката, путописна предавања, тајна узгајања собног биља, ненасилна комуникација у свакодневном животу и друге. На овај начин библиотека потврђује своју улогу и место где се омогућава доживотно учење, као и непосредан приступ свим врстама знања и информација и тежњу ка културном развоју појединаца и друштвених група.

Услуге волонтера користе се и у нашим библиотекама (Краљево, Сомбор, Ваљево, Ниш) али је неопходно упознати колега са могућностима организованог укључивања волонтера, уз стручно оспособљавање за волонтерско управљање, јер само уз добро организован волонтерски рад корист могу имати и волонтери и библиотека и на крају, сви корисници библиотеке.

Организовање рада са волонтерима – волонтерско управљање

Да би неки волонтерски програм био успешан и плодотворан неопходно је извршити одређене припреме, пре свега, одредити особу која ће се обучити и која ће координирати рад волонтера у једној библиотеци. Најбоље је за почетак потражити помоћ у волонтерским центрима, уколико их има у околини, јер од њих се могу добити савети о правној регулативи волонтирања. Одређивањем стандарда олакшавамо организацију установи, али и показујемо да уважавамо саме волонтере. Потребно је израдити

план укључивања и ангажовања волонтера који треба да садржи следеће:

- одредити профил волонтера који нам је потребан,
- направити опис послова на којима ће бити ангажовани,
- одредити особу која ће их обучити за послове у библиотеци и пратити њихов рад,
- одредити начин вредновања рада волонтера и издавање потврде о дужини трајања волонтирања и
- осмислити начин на који ће се волонтери награђивати и мотивисати.

Најновија истраживања показала су факторе због којих млади желе да волонтирају:

- **флексибилност** – најважнији фактор, повезан с временом и обавезама које се траже
- **легитимитет** – потребна им је пожељна слика идеје волонтерског рада
- **доступност** – многи једноставно не знају како волонтирати и коме се обратити
- **искуство** – млади траже релевантно, корисно искуство и прилику за учењем
- **мале награде** – потребно је истражити оно што би их учинило задовољним
- **различитост** – у смислу разноврсности послова
- **организација** – волонтерски рад треба да буде сврсисходан али не и строго формалан
- **смех** – волонтирање мора бити забавно.⁴⁶

„ Клуб волонтера“ народне библиотеке Пожега

Народна библиотека Пожега покренула је идеју о оснивању Клуба волонтера 2010. године, на Дечјем одељењу. Наши стални чланови, учесници различитих програма које организујемо на Дечјем одељењу, нису желели да прекину везу након преласка на Позајмно одељење за одрасле, већ су изразили жељу да нам помажу у организацији активности. Одлучили смо да реализујемо и формализујемо идеју о оснивању Клуба волонтера. Наш први корак био је да направимо чланске карте и књижице, да дефинишемо

⁴⁶ Слободан Шкопеља, Нивес Ивеља и Душка Милинковић, *О волонтерском раду*. (Сплит: Удруга Ми Сплит, 2004), стр. 33

пријавни формулар који волонтери попуњавају и направимо базу података о члановима клуба. Осим основних контакт података, у пријавном листу смо постављали питања о знањима и вештинама које поседују, о терминима када могу да нам буду на располагању, о пристанку родитеља на њихово ангажовање.

Наши волонтери нам редовно помажу у припреми Летњег и Зимског програма читања тако што праве позивнице, одлазе у школе да информишу ученике о програму, помажу при реализацији ликовних радионица, фотографишу или снимају сам ток радионица. Наша библиотека укључена је у пројекат IFLA *Sister libraries* тако да су нам волонтери који уче немачки језик били од изузетне користи када смо реализовали програме сарадње са нашом партнерском библиотеком из Немачке. Увек су спремни да помогну маркетиншке акције као на пример када смо у Ноћи библиотеке околне улице и центар украсили малим паноима са мудрим мислима које су скретале пажњу грађана и упућивала их да дођу у библиотеку и искористе прилику да се учлане по повлашћеним ценама. Своје вештине и хобије волонтери су увек спремни да поделе са млађом децом, било да је, на пример, организовање изложбе накита уз објашњење како се он израђује, било да је то прављење костима од рециклираних материјала (волонтерка која се припремала за студије костимографије) или снимање и монтирање рекламе која промовише Дечје одељење као место сусрета или превођење прича са страних језика на српски. За наше манифестације увек су нам на располагању волонтери, некадашњи учесници рецитаторских такмичења, спремни да помогну као водитељи програма.

По њиховом признању, задовољни су што могу да нам помогну и на тај начин квалитетно проведу своје слободно време, да се друже са вршњацима, да се осете корисним за друштвену заједницу али и за одељење библиотеке у коме су се раније радо окупљали и проводили.

Оно што је највећа корист за библиотеку је што су волонтери наша најважнија карика са вршњацима, који нису наши редовни чланови а које желимо да анимирамо да користе услуге које им нудимо. Њихово ангажовање се може посматрати и као учествовање у тинејџерском управном одбору библиотеке јер су, често, управо они креатори и идејни творци програма за децу и младе.

Време које проведу ангажујући се у библиотеци бележимо у њихове волонтерске књижице и спремни смо да им издамо потврду о волонтирању која им може бити од значаја када се пријављују на различите конкурсе. Систем награђивања нисмо формализовали, али

се трудимо да их наградимо на све могуће начине, пре свега бесплатном чланарином и организованим одласком на Сајам књига.

Млади нису једини који волонтерски раде у нашој библиотеци. Недавно смо оформили и групу „Добре виле“. То су маме наших корисника које су се понудиле да своје вештине презентују на креативним радионицама (оригами и салветна техника, луткарска радионица). Све је већи број тинејџера који желе да се укључе у рад библиотеке као волонтери. У току је договор о сарадњи са Удружењем за церебралну парализу из нашег града о могућностима доставе књига на кућну адресу за оне који нису у могућности да долазе самостално у библиотеку као и успостављање сарадње са Геронтолошким центром из нашег града. Претпостављам да би број волонтера био много већи када би у простору библиотеке, који нам то за сада не дозвољава, оформили одељење за младе.

Сведочанство о позитивној и креативној енергији волонтера, која кружи библиотеком, забележена је на бројним снимцима и фотографијама. То је наш споменар на време у коме заједнички настојимо да неке ствари променимо на боље у нашој заједници, као и трајно сведочанство о драгоценом времену, знању и несебичној жељи волонтера да то поделе са другима.

Summary: This paper deals with volunteering in public libraries, about basic characteristics of engng volunteers, especially teenagers, and about good practice of libraries around the world as well as legal regulations and volunteer management. Pozega Public Library started with engaging volunteers in programme called "Volunteers Club" and in this paper the first impressions and experinces were presented.

Key words: volunteering-libraries; Law on volunteers (2010); volunteer management

ЛИТЕРАТУРА

1. Бунић, Сања. „Волонтери у књижници – околности и могућности“. Вјесник библиотекара Хрватске 53, ¾ (2010), 115-124
2. Приручник за рад с волонтерима/ уредница Диана Топчић. 2 изд. Сплит: Удруга МИ; Волонтерски центар, 2006.
3. Driggers, Preston, Eileen Dumas. Managing library volunteers: a practical toolkit. Chicago and London : American Library Association, 2002.
4. Како волонтирати у Србији? : Водич за примену Закона о волонтирању. Београд : Грађанске иницијативе, 2011.

Весна Црногорац

Библиотекарско друштво Србије

crvesna@sezampro.rs

БИБЛИОТЕКА ПО МЕРИ МЛАДИХ

Увод

Стручни скуп у библиотечко – информационој делатности који отвара питање уважавања једног новог концепта библиотеке са аспекта корисника – библиотеке за младе или популарно "тинејџере", какав је скуп "Библиотеке и тинејџери" у Пироту, 2012 - представља једну од ретких прилика у домаћем библиотекарству данас да се изложе и размотре нека питања од значаја за ову тему.

Може се рећи да су библиотеке као институције, али и као идеје и концепти - актуелне у свим својим облицима од како постоје. Оно што их у одређеном друштвено – историјском контексту актуелизује више или мање – јесу спољашни утицаји (развој нових информационо – комуникационих технологија, појава Интернета, феномен дигитализације, израженија профилисаност интересовања њених корисника..и др.), док је унутрашња, људска потреба за таквим „местом“ или „кутком“ за читање и сазнавање - каква је библиотека, остала непромењена и као таква представља једну од најизраженијих људских потреба. Не чуди стога ни чињеница да се она „ушущкана“ и обликована као људско право налази у групи основних људских права и слобода.

Млади узраста од 13 – 18 година јесу специфична група популације коју често одређујемо као „групу људи између детињства и одраслог доба“, док их *Повеља за читаоца*⁴⁷ назива „адолесцентима“ и наводи да они: „захтевају нарочиту пажњу, јер многи од њих у овом периоду живота запостављају добровољно читање. Библиотекари и други који су упознати са њиховим психолошким и емотивним развојем треба да подстичу увођење адолесцената у широки спектар књига који су у сагласју са њиховим промењеним интересовањима“. Будући да је *Повеља* донета 1992.године када електронска књига као ни Интернет није увелико освојила младе као данас, *књигу* у овом контексту можемо схватити

⁴⁷ *Povelja za Čitaoca*, Међународна комисија за књигу и Међународно удружење издавача, 1992 - *Charter for the Reader*, International Book Comitee and International Publishing Association, 1992.

као симбол и за све остале изворе знања и информација у штампаном или електронском облику, офлајн или онлајн. Оно што представља кључни аспект када се говори о „младима и библиотекама“ јесте улога одраслих, односно библиотекара и свих других на које су млади ослоњени у овом животном периоду (родитељи, наставници, вршњаци) – у подстицању и уважавању њихових специфичних потреба у овом домену.

Читање – као комплексан феномен којим се баве многи стручњаци из најразличитијих сфера науке и научних дисциплина: психологије, педагогије, филозофије, медицине, антропологије... представља један од најзначајнијих начина људског сазревања и поимања живота и света око себе. Веза између читања и библиотека с једне стране и најосетљивијег дела популације – деце и младих, са друге стране, има своје природно утемељење, будући да библиотеке служе свима без разлика и да имају одређену одговорност у случајевима када читалачке навике код младих опадају управо у узрасту од 13 – 18 година.

Овај проблем, присутан у готово свим земљама света, скренуо је одавно пажњу најширој стручној јавности од локалног до међународног нивоа, те су на пример ИФЛА водичи, смернице и манифести за младе само део настојања библиотечких стручњака да креирајући документа са заједничким циљевима и задацима – предоче (првенствено) библиотекарима света њихову специфичну улогу у односима младих и библиотека. Са друге стране многи библиотекари који непосредно раде са децом и младима окупљени на разним скуповима или конференцијама размењују искуства, примере добре праксе, отварају проблеме, нуде могуће одговоре, идеје и знања, објављују своје радове и запажања. Скретање пажње на важну спрегу библиотека и младих, на друштвено одговорну позицију (пре свега) јавних библиотека односно њихових одељења за младе – јесте логичан пут у библиотечкој професији како би своју улогу у друштву што правилније остварила и пронашла моделе којима би приволела младе да радо долазе у библиотеке.

Аутор ове презентације није имао намеру да се бави теоретским питањима зашто млади нерадо иду у библиотеку, већ да покуша да укаже на неке практичне димензије овог проблема имајући у виду тзв. „примере добре праксе“ у међународним оквирима. Стога се презентација састоји из две целине:

1. Краћи приказ новог концепта библиотеке за младе на примеру: "Ноев4U Библиотека за младе у Хамбургу, Немачка"⁴⁸
2. Две кратке слике и доживљај библиотека по мери корисника: нове холандске библиотеке: "Flevo Meer Bibliotheek", Lilystad, Лилустад и Нова јавна библиотека, Алмере (Denieuwe Bibliotheek Almere)).⁴⁹

„Ноев4U“ Библиотека за младе у Хамбургу

Млади су за библиотекарe велики изазов али рекло би се и веома „компликована“ циљна група свуда у свету. Они нерадо одлазе у библиотеке а радо у кафиће, биоскопе или се окупљају на трговима, обалама река, разним клубовима. Библиотека, као место у коме се позајмљује литература, чита или учи – нагло престаје да буде њихово жељено окружење и они постепено престају да их посећују.

У граду Хамбургу у Немачкој деца од 5 до 13 година чине 34 одсто укупних корисника јавне библиотеке, док млади између 14 и 24 године чине једва 14 одсто корисника. Управо ти подаци били су довољно алармантни да се група стручњака разних профила окупи и започне идеју о формирању библиотеке која ће одговорити потребама и жељама младих, чиме се готово потпуно напушта устаљени, традиционални модел библиотеке коју симболизују полице пуне књига и часописа. Жеље младих се не могу препознати у учењу из уџбеника или приручника, листању енциклопедија нити у читању лектуре. Њихова посвећеност и тежиште интересовања које се углавном поклапа завршетком основне школе постаје музика, забава, дружење, квизови, идоли из света спорта, филма.

⁴⁸ У организацији Гете-Института у Београду одржана је радионица на тему „ Ноев4U у Хамбургу – библиотека за младе у којој се проводи слободно време: концепција, стратешко планирање, рад са јавношћу” – коју је водила управница те госпођа Жанет Ахбергер. Радионица је одржана у Београду, 2009. у суорганизацији Библиотекарског друштва Србије. Аутор овог рада био је полазник ове радионице.

⁴⁹ Аутор овог рада имао је прилику да у склопу краћег стручног боравка у Холандији посети њене четири најзначајније и најатрактивније јавне библиотеке по завршетку ИФЛА пројекта о *Транспарентности антикорупцији*. септембра 2011.

Библиотека за младе „Ноеb4U“ отворена је крајем 2005.године у Хамбургу у Немачкој и представља део система тамошњих јавних библиотека, такозваних „хала књига“ (Bücherhallen Hamburg). Налази се у четврти Алтона, у некадашњем фабричком кругу, где су се у производним халама од опеке некада поизводили бродски пропелери. Ту су смештени биоскоп и неколико кафића, а потом крајем 2005. и библиотека за младе. Металне полице, барске столице испред компјутерских терминала, заобљени, осветљени пулт на површини од 220 м² - нимало уобичајени инвентар библиотеке којим је она веома свесно одлучила да се представи јавности – младима. Може се рећи: прилично кул.

Скоро половину фонда ове библиотеке чине аудиовизуелни медији: аудио књиге, ЦД-ови, ДВД-ови, игре за најразличитије системе (PC, Xbox360, PS2, PSP, Nintendo DS, Wii), друштвене игре, стрипови, часописи, док су књиге на полицама углавном на тему љубави и секса, биографије разних селебритија и стручна литература о хипхопу, графитима, пубертетском стресу, спорту. Оно што занима младе.

Управница ове библиотеке Жанет Ахбергер (Janette Achberger) је заједно са својим колегама осмислила и развила један потпуно нови концепт у коме су главна циљна група млади који раније уопште или већ дуже времена нису посећивали библиотеку како би је открили као место где им је забавно. Стога су Ноеb4U конципирали као праву библиотеку за слободно време. „Школа ту сасвим свесно остаје искључена. Код нас ћете узалуд тражити уџбенике, помагала за учење и слично.“ (Ж.Ахбергер).

Пажљиво одабране публикације и медији као и доследна оријентација ка слободном времену али и занимљиво пословање ове библиотеке као „јуниорског предузећа“ будући да њиме управљају млади приправници – јесу предности које су ову библиотеку учиниле једном од најпознатијих у Европи и која је већ одавно постала модел за формирање сличних библиотека не само у Немачкој. Млади приправници су заправо генерације ученика који се у хамбуршким библиотекама школују за медијске и информатичке делатности и они проводе годину дана у Библиотеци Ноеb4U.

Почев од упознавања и основне обуке коју пролазе у библиотеци ти исти млади људи ће после 12 месеци руководити текућим пословима у Ноеb4U. Бринуће о позајмици публикација, о канцеларијским пословима и администрацији, о набавци нових

медија и потребама корисника, својих вршњака. Када тинејџер дође у библиотеку и уместо „одраслог“ библиотекара на кога је годинама пре навикао види пред собом свог вршњака са којим се одмах разуме – он ће свакако библиотеку посетити поново. И то ће учинити радо.

Медијска концепција манифестација библиотеке као тежишта ка активним и креативним догађајима јесте такође једна од њених предност: манифестације, радионице, такмичења & интерактивне, виртуелна попут: *Клуба читалаца; Такмичења у цртању манга стрипова; Sims2-радионица; Bookspace; Cosplay; Изложби; Концерата; позоришних представа*. Све што нема на први поглед додир са школом а што јесте веома важна потреба сваког тинејџера на свету. Жеља за дружењем, забавом, авантуром..

Када библиотека својим укупним бићем успе да оствари жеље својих корисника а они стекну поверење у њу, онда ће временом и оне наизглед скрајнуте, али свакако присутне, полице са делима Гетеа, Шилера, Хегела...постати предмет њиховог интересовања. Искуства ове библиотеке говоре у прилог овоме.

Две нове библиотеке у Холандији – две мале слике

Flevomeer Bibliotheek Lelystad⁵⁰ или прва робна кућа знања у Европи је нова библиотека, отворена 2010. године, смештена у центру градића Лелистад удаљеног 50-так километара од Хага у Холандији. Специјално дизајниран и веома неуобичајени ентеријер библиотеке изазива осећај запитаности да ли сте заиста дошли у библиотеку или у неку необичну робну кућу пуну књига? Овај осећај у првом моменту изазивају лутке одевене у мајицама различитих боја с натписима и корпе за самопослуживање као у маркетима - потпуно оригинално обележје ове јавне библиотеке, која као и друге модерне библиотеке у Холандији креира концепт услуга искључиво према потребама и афинитетима својих грађана.

„Хтели смо нешто аутентично, што ће привући наше суграђане, младе и децу и где ће се сви пријатно осећати“ - директор Јан Стефенс (Jan Steffens). Свака мајица на луткама служи заправо као комуникацијско средство између корисника и библиотеке,

⁵⁰ <http://www.flevomeerbibliotheek.nl/>

својеврстан путоказ кроз њена одељења. Библиотека је опремљена најсавременијом технологијом самопослуживања материјалом, инфо пултом где корисник сам претражује, електронским читаоницама и само девет запослених библиотекара. Библиотека је подељена је на 27 љупких одељења „шопова“ ограђених управо споменутим луткама, а ниједним зидом. Дечје одељење је посебно привлачно, прилагођено и веома угодног амбијента коме доприносе топле боје полица, подова и зидова са лезибеговима за одмор и салама за програме.

Библиотека као једну од својих темељних улога истиче помоћ грађанима у процесу доживотног учења и подршку неформалном образовању. Као и у свим библиотекама Холандије деца до 17 година не плаћају никакву чланарину а могу користити све фондове библиотеке.

Алмере у близини Лелистада има такође нову и веома модерну библиотеку **Denieuwebibliotheek**, у самом срцу градића. Занимљиво је да су у градњи односно креирању концепта ове библиотеке учествовали сами грађани, тако што је најпре спроведена широка анкета у којој су грађани давали одговоре какву библиотеку желе и што би радо у њој користили.

Библиотека је отворена 27.марта 2010.године а на свечаном отварању је био присутан готово цели градић Алмере. Аутентична архитектура и ентеријер ове библиотеке, нова опрема, инвентар, беспрекорно уређена, пријатна, импресивна. Осмишљена према жељама и интересима свих својих грађана. Младих такође.

Фондови су врло брижљиво формиран и ниједан није налик онима на које смо навикли у нашим библиотекама. Постоји на пример део опремљен материјалом намењен женама корисницама: од разних приручника за рачни рад, кувара или модних часописа, уређења вртова, до књига намењених чувању и васпитању деце. Идеја да библиотека има овакав простор проистекла је из жеље да се жене осећају као код куће, те да уз читање или претраживање информација могу слободно водити разговор с другим корисницама и градити нова познанства. Формирањем овог простора библиотека

снажно остварује своју социјалну улогу поред културне и образовне, те стога библиотека Алмере врви од различитих профила корисника по читав дан.

У одељењу за децу и младе девојчица је свирала клавир док су њени вршњаци окупљени око ње певушили, неколико дечака је играло видео игре, док су истовремено у електронској учионици студенти несметано учили. Библиотека има и велику позоришну салу у којој се изводе представе или концерти, организују промоције, као и мањи прилагођени простори за дебате, разговоре, рад с децом. Библиотека је отворена сваког дана и недељом, а деца, разуме се, не плаћају чланарину.

Две нове библиотеке у Холандији заједно са библиотеком за младе у Хамбургу имају много тога заједничког. Основане по мери својих грађана, деце и младих посебно. Са фондовима који су њима потребни, а не наметнути. Са радним временом које им одговара. И недељом. Зато у њима грађани налазе оно што желе: свој мир, књигу, музику, утеху, забаву. Млади такође. Зато их воле. И библиотеке њих.

мр Никола Петаковић
Београд

ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА – ИЗАЗОВ И ПОДРШКА ТИНЕЈДЕРИМА ПРИЛИКОМ ИЗВОЂЕЊА НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Да се сентенца истакнутог методичара проф. Милије Николића „Није знање знање знати, већ је знање знање дати“ у потпуности може и мора ослонити на целокупан, изузетно сложен, процес извођења наставе српског језика у основним и средњим школама, указује низ на први поглед специфичних, али ипак уз темељну анализу сасвим природних појава ђачких и наставничких склоности и способности. Овде налазимо за сходно апострофирати нимало лак задатак креирања наставе, која је одувек, а нарочито данас, комплексна и састоји се из више чинилаца, који је реализују.

Опште је познато да се укључивањем, а оно итекако нужним постојањем додатних, унапређујућих елемената настави, њена изведба не остварује пуким фронталним радом наставник – ученик и обрнуто, већ се разгранатом и прстенастом структуром подстиче степен очувања језичке културе на матерњем језику (за оне којима је то српски). Како српски језик заузима прво место у дневницима, ђачким књижицама и сведочанствима, то је његов значај или боље речено приоритет акценатованији него ли код осталих наставних предмета. Штавише, присутност српског језика је, без сумње, заступљено у свим делатностима људског рада, језик као основно средство комуникације почива на јасноти и прецизности исказа, мисли и осећања у свих нас. Не сме се пренебрегнути и реалност фонда часова српскога језика, да ли је он мали, превелики или сасвим довољан, оставимо за анализу практичној примени језика, мада се поуздано зна да се у неким срединама матерњем језику посвећује много већа пажња и далеко већи број радних седмичних сати, што тинејдере нарочито подстиче на креативност. Но, имајући у виду ову одредницу, ипак некако ваља „попунити“ и правилно осмислити, пожељно чак и унапредити сваки минут наставног простора приликом извођења наставе, зашто не и поставити задатке, који ће наставу учинити квалитетнијом, а неће се, верујмо у то, показати безуспешним.

Од првог разреда основне школе, када ученик полагано овладава вештином читања и стекну се услови за коришћењем

домаћих лектира и текстова друге, за његов узраст, прилагођене садржине, није спорно, наставник разредне наставе упутиће га на школску библиотеку. Сам чин доласка у школску библиотеку, уколико, а најчешће таква постоји, јесте путоказ ка откривању нових и за ученика непознатих садржаја. Место школских библиотека по правилу требало би бити доступно и функционално за све ученике, на видљивом, довољно широком и што централнијем положају у односу на школску зграду (никако подрум или тавански простор). Сусрет са запосленима, особљем библиотеке, које би требало бити едуковано и квалификовано на одговарајући начин, са звањем библиотекара или професорима језика и књижевности, даје могућност ученику да се упозна са библиотечким фондом, путем каталога или у усменом разговору са библиотекаром, док излаже нужан му проблем у нади позитивног разрешења. Немојмо заборавити да се књижни фонд школских библиотека дели на ученичку и наставничку литературу. Радне навике ученика у почетку доласка у библиотеку, не би се могла дефинисати јасна, крајња граница узраста, оријентисане су углавном на позајмну библиотечку грађу, ону која се може износити и задуживати на одређени период. Као модерни културно-информативни системи у суштини све библиотеке, почевши од школских, преко дечјих одељења јавних и коначно библиотека без ограничења у погледу старосне доби, тесно повезани у једну континуирану целину са интензивном системском сарадњом, ове установе, запослено особље у њима као и директни учесници у реализацији и функционисању библиотека, свим ученицима морају у складу са њиховим потребама пружити максимум зарад поспешивања квалитета организације знања и доласка до потребних информација.

Зависно од броја примерака одређене публикације у једној школској библиотеци, а узевши у обзир и постојање дечјег одељења јавне, градске или општинске библиотеке, број одељења у једном разреду основне или средње школе, настава српског језика, уско везана за коришћење библиотечких фондова (најчешће и најзаступљеније публикације свакако су школске и домаће лектире) трпи реорганизацију у погледу дела, која се читају. Тако на пример једно одељење може радити једну лектуру (А) у једној недељи, а друго лектуру (Б) у истој тој недељи. Организовање рада и међусобна сарадња између наставника српског језика и књижевности укључиваће и непрестану везу са библиотекарима. Одступања у наставном плану и програму у оквиру актива за српски језик на месечном нивоу, нарочито када је у питању средњошколски

програм, који изискује већу самосталност тинејџера, а не може се замислити без библиотеке, веома су пожељна.

Наставници су дужни, то уједно њихова професија налаже, да ученике готово у свим сегментима учествовања у наставном процесу и његовој организацији упућују на библиотеке. У почетку кроз позајмицу публикација, коју ће читати код куће, а касније и кроз задатке, који би требало да се ослањају на стицање знања тзв. радом у библиотеци. Навика ученика, посебно тинејџера да свраћа и врши одабир, кроз каталоге или по препоруци библиотекара, потребне му грађе за писање реферата, семинарских радова, есеја, мањих и већих самосталних истраживачких радова и сл. мора постати свакодневни и саставни део активности у оквиру наставе за сваки предмет појединачно, али и када су по среди ваннаставне активности. Важно је знати да се према стандардима за школске библиотеке њени фондови могу за основне школе грубо поделити на оне, који су намењени ученицима, наставном особљу и стручним сарадницима, где је фонд средњошколске, погодан тинејџерима, без таквих ограничења. Тешко да би се заинтересованији, потенцијални тинејџер за истраживање и наставу одлучио за примерак монографске или серијске публикације намењене наставницима, ако ни због чега другог, оно због стила и методичког оквира, којим су писани текстови и штампане књиге, што је, признаћемо веома тешко за појимање и схватање суштине, а дакако и рецепције прочитаног. Зато без икаквих препрека, уколико је наставнику за припрему изведбе часова потребан било какав материјал, природно је, позајмиће га, а да се при том не замисли на коју категорију корисника је одређени наслов предвиђен. Није редак случај да се заинтересованим тинејџерима, који брижљивије чувају библиотечку грађу, омогућава изношење публикација, које се по правилу не износе ван граница школе и библиотеке на тај начин што је наставницима пружена прилика у договору са радницима библиотеке, уврешено нерадо обитавање у њеним просторијама. Сматра се веома погрешним допуштање таквих врста уступака, јер они иду директно на штету радним навикама у просторијама библиотеке. Запитајмо се без гриже савести, због чега су оне празне и служе за окупљање већег броја ученика другим поводима. Обухваћеност књижног фонда школске библиотеке, гледано са аспекта намене може се разврстати у:

- лектиру за наставу српског / матерњег језика
- класична дела књижевности

- уџбенике
- стручну и научну литературу из свих области⁵¹
- приручну литературу
- психолошко-педагошку и методичку литературу
- законе и подзаконске акте из области образовања, васпитања и библиотекарства
- стручни педагошке и часописе за децу
- научно-популарну литературу за све научне области погодну за децу и омладину
- белетристику за децу и младе, која по својој педагошкој и литерарној вредности одговара ученицима
- литературу на страним језицима

Није тајна да се основни задаци постављени на круну свих осталих наука и научних дисциплина заснивају на језичком постулату. Због тога се инсистира, барем када је по среди српски језик, много сати читања, усавршавања и стицања нових знања, које у тинејџерском добу досеже врхунац. Где би се понајвише одлазило ради прикупљања најразличитијих информација, ако не у просторије библиотеке? Савремени начин рада, који убраја и познавање основних појмова о информационим технологијама на узрасту од приближно једанаесте до осамнаесте године живота, отвара нове видике претраге библиотечких корпуса, база података и веродостојних информационих сервиса од значаја за науку у електронској форми. Осим тзв. „папирних“ издања, библиотеке нуде и некњижну грађу – аудио и визуелне материјале, видео касете, компакт дискове, картографску грађу и сл. Констатујемо да је школска библиотека један мултифункционални сервис за ученике и наставнике, којима је основни задатак да кроз редовни и допунски рад створе ученицима љубав према књизи, потребу за постојаним усвајањем нових знања, обогаћивању и проширивању стеченог, а једном речју, наставник и библиотекар су ту да ђаку „омиле“ књигу.

Основна функција школске библиотеке је образовно-васпитна, што подразумева улогу библиотеке у остваривању програмских циљева и задатака основног, односно средњошколског образовања. На школске библиотеке, као део образовног система, примењују се прописи Министарства просвете којима су регулисана питања простора, опреме,

⁵¹ Свака наука је мање или више повезана са другим наукама, а наука о језику може прожети низ других научних дисциплина (историја, географија, религија, теологија...)

степенa и врсте стручне спреме библиотекара, стицања дозволе (лиценце) за рад, сталног стручног усавршавања и напредовања у звањима, цене услуга у образовању, програма рада стручног сарадника – библиотекара, структуре књижног фонда, вршења стручно-педагошког и управног надзора и сл. У овим сегментима рада школских библиотека, који се односе на њихову образовно-васпитну делатност, прописи из области образовања имају приоритет у примени. Пошто су школске библиотеке нераскидива целина библиотечно-информационог система Србије⁵², на њихов стручни рад примењују се прописи Министарства културе, које се бави питањима уређења евиденције библиотечке гређе, услова за њено складиштење, врстама стручних послова у библиотеци, очувању ретких наслова, који се тамо налазе и коначно вршења основних функција у библиотекарству.

Како су правила за лепо понашање у библиотекама основни предуслов за успешан рад и организацију наставе српског језика, не рачунајући на наведену сарадњу између библиотекара и наставника језика и књижевности, намена и подстрек за стваралачим радом у библиотеци ослања се на креирање наставе уз могућност издвајања одређеног броја часова, који се може тамо реализовати. Не морају то бити огледни и посебни часови, али ће их свакако амбијент библиотеке учинити занимљивијим и продуктивнијим. Током школовања, основног и средњег је пожељно урадити барем један час, одвести ученике у простор читаонице, показати им на који начин могу користити услуге библиотеке, шта садржи један целовит и добро оформљен библиотечки фонд, за оне мање веште, уколико постоји доступан за ученике каталог или база података о евидентираним библиотечким јединицама. Што је већи простор читаонице, то је могуће огледним и методама показивања изводити наставу уз приручна наставна средства и помагала, за које би се изношењем из библиотека у учионице и кабинете нарушио квалитет материјала, а уједно тинејџерима у уплахиреном периоду животне доби свет показао и учинио што креативнијим и осмишљенијим на рачун подстрекачке пажње. Дијалектолошке карте, склоп ограна за настанак и обраду гласовног система, разне шеме и цртежи добро су дошли приликом обраде методских јединица из дијалектологије, фонетике, морфологије и лексикологије српског језика. За ученике нов, оплемењујући простор и иновативни радна средина један су велики плус при савладавању градива. Разгледање садржаја енциклопедија, речника и других облика

⁵² Библиотечно-информациони систем Србије (БИС) у најширем смислу представља библиотеке различитих типова повезане у јединствену мрежу, где се јединствено деловање обезбеђује применом јединствених принципа и правила у обављању стручних послова који чине библиотечку делатност

приручне литературе, а нарочито грађе, која није доступна ван граница библиотеке помоћиће тинејџерима да стекну увид у проналажењу потребних им информација за све научне дисциплине. Акцентологија је, може се рећи с правом, за многе наставнике, самим тим и ученике једна од најтежих за реализацију наставних јединица. Српски четвороакценатски систем језика задаје мука свима, па многи, под утицајем медија, који скривају језичку културу и представу о чистоти језика, често направилно изговарају одређене речи и изразе. Добро опремљене библиотеке у многим школама у свом саставу имају и посебну, акустичну и довољно опремљену просторију – медијатеку. Многи звучни записи, звучне читанке и специјализовани аудио материјали, који прате уџбенике језика и књижевности, од велике су користи. Изражајно, уметничко читање презентује се од стране драмских уметника и добрих читача, а незаобилазни приручник је свакако звучно издање књиге Српски акценат с лакоћом, аутора Милорада Дешића.

Да библиотечки простор подстиче и креативно утиче на стваралачки потенцијал тинејџера недвосмислено говори периодично организовање књижевних трибина, књижевних вечери, дана поезије или прозе, културних приредби поводом успешног завршетка литерарних конкурса. Сусрети са познатим и признатим књижевницима, песницима или творцима прозних остварења, директни разговори са њима, а са посебном пажњом истицање вредновања квалитета писане речи код свих прегалаца у просветним установама, почев од најстаријих до најмлађих зарад којих се овакви догађаји и организују, даје посебну драж, значај, место и улогу библиотеке у јавном животу образовних институција, нарочито у мањим срединама, где су поменути сусрети својеврсни догађаји, празници за уши.

Сумирајући и пажњиво пратећи анализу значаја и улоге школских библиотека у наставном процесу, могао би се, представљајући одређени репрезент и прави пут традицији књиге донети следећи закључак. Од изузетне важности је да школа има добро опремљен простор библиотеке на погодном месту, привлачан за ученике. Ученичка, посебно тинејџерска свест о потреби дружења са књигом и информативним сервисима, које библиотека нуди, као и главни предуслов – редовно свраћање у библиотеку, требало би да достигну добар део свакодневних обавеза. Сарадња наставника српског језика и књижевности, библиотекара и њихово укључивање у наставне активности, које су везане за предмет Српски језик и књижевност морају постати императив, утолико више ако библиотека постане саставни део ученичких школских потреба и навика, са једним циљем навраћања – схватања да је она извор сазнања. Сам амбијент међу

књигама, најбољим човековим пријатељем, као и другим изворима информација подстиче на стваралаштво и на наки начин обавезује на културу рада и понашања у модерном духу, те библиотека мора постати, а верујмо у то да јесте и хоће – језгро сваке школе.

ЛИТЕРАТУРА

1. IFLA/UNESCO, Манифест за школске библиотеке /са енглеског превела Гордана Љубановић//Гласник НБС. – 1 (2005), стр. 419-422.
2. IFLA/UNESCO, Смернице за школске библиотеке. У: Гласник НБС, 1/2005, стр. 387-417, Београд, 2005. < http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1282 > 19. 11. 2011.
3. БРБОРИЋ, Вељко, Језичка култура и школска библиотека, Школска библиотека и настава језика и књижевности, књ. 1. Филолошки факултет, Београд, 2010. стр. 9-22
4. ГРУЈИЋ, Драгана, Приручна и стручна литература у школској библиотеци, Школска библиотека и настава језика и књижевности, књ 1. Филолошки факултет, Београд, 2010. стр. 295-305
5. ДЕШИЋ, Милорад, Српски акценат с лакоћом, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1992.
6. ИЛИЋ, Павле, Српски језик и књижевност у наставној теорији пракси, Змај, Нови Сад, 1998.
7. МИТРИЋ, Марина, Преглед законских прописа који регулишу рад школских библиотека у Републици Србији, < http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2652 > 19. 11. 2011.
8. НИКОЛИЋ, Милија, Методика наставе српског језика и књижевности, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.

Петър Петров

Елза Кресничка

Регионална библиотека „Димитър Талев“

Благоевград, Република България

mail – reglibblg@abv.bg

www.libblagoevgrad.org

СЪВРЕМЕННИТЕ БИБЛИОТЕКИ И ТИНЕЙДЖЪРИ

В познанието на XXI в. има място и време както за виртуалната компютърна реалност, така и за книгата, било тя настолна, художествена, научна, учебна . Няма нови и стари стратегии за привличане на младите към четенето. Трябва да се съвместяват традиционни и нови средства за разкриване на познавателната култура. Тя да бъде достъпна и разбираема за тинейджърите и да предполага интерес към ежедневните и социалните им потребности.

Съвременните обществени библиотеки се ползват най-много от подрастващите и затова, най-важни в една библиотека са детско-юношеските сектори, защото там се полагат основите на грамотността и се възпитава отношението към книгата и знанието за цял живот. Според Дейвид Уд между единадесет и тринадесетгодишна възраст, учениците възприемат и научават от писмени текстове по-добре, отколкото при слушане и гледане. Затова четенето в тази възраст е препоръчително и може да се каже, че който не чете, не може и да пише правилно и да се изразява цялостно. Ако не научим децата да четат, няма да ги научим да виждат (Дебре 1995: 7).

Четенето не е просто физическо умение, а начин за справяне с живота, а понякога и начин за оцеляване. Даниел Бърстин (1998: 199-200), заяви:“ Книгите са стабилна крепост за оцеляване, те отсяват опита и преживяванията не в конюнктурната актуалност на случващото се, а в дълготрайността и съотносимостта. Ако защитим книгата днес, защитаваме бъдещето на цивилизацията, предпазваме я от внезапни обрати на съдбата, гарантираме оцеляването на всички идеи, създадени от великите личности. А именно те са стимулирали човечеството в неговия възход”.

От друга страна трябва да признаем, че имаме младо

поколение, израстнало без книги. Връзката между поколенията стари и нови читатели е безвъзвратно скъсана, но и младите читатели четат по различен начин – четенето и сърфирането са неразделно свързани. С разрастване на интернет, читателя се пренесе във виртуалния свят на хаоса и така се появи нова категория „мултимедийни хора“, които имат интерес към информацията, полезна за всекидневното им, но си я набавят по други начини (Кохън 2004; Миленкова 2006). Младите читатели предпочитат да се информират от интернет, отколкото да търсят литература в библиотеката. Търсят дискуссионни форуми, които им позволяват взаимодействие или контакт с други хора. Мрежата се превръща в среда за бързи и мобилни хора, в която читателят е само на „клик“ (ползване на компютърната мишка) разстояние от интересуващите го новини. Това е съвършено ново поколение читатели, турбоментно и завихрено в еуфория от „културата на вълшебствата“ ключовата дума на техноцивилизацията е "улеснения", че променящият се читател обитава една култура на улесненията и опростяванията, една „easy-култура“. Думата „улеснения“ е паролата на днешното "правилно" поколение, изграждащо и обединена Европа. Но масовостта в пристрастието към традиционната библиотека, и към читалнята е вече мит! Трябва да сме наясно и с факта, че младите читатели трудно стават и клиенти на конвенционалните библиотеки. Днешният младеж става все по-мобилен, необвързан с постоянно място, често без частен дом, без читателска карта и без частна домашна библиотека. Но можем също да кажем: мит е, че в Google може да се намери всичко. Много често истински ценната информация се намира в скъпо платени бази данни и електронни журналы, които неабонирания млад читател не може да си позволи.

За да върнем младите в библиотеките трябва добре да сме проучили нагласите, потребностите и възможностите на младите за четене.

Как четат младежите?

Не са изкушени да четат от списъка задължителни романи на класиците, изучавани в училище, от което не стават по необразовани. За тях тези книги се четат заради престиж и модни съображения. Отношението на младия читател към тази литература е по скоро вулгарно, но и хигиенично. Той отсява и подбира от книгите, това което му трябва, защото е притиснат от липса на

време, търпение и концентрация.

Четат, като подбират само това, което им е необходимо или т. нар. „мъжко четене“. Мъжете активират само лявото си мозъчно полукулобно именно на нея дължим рационалността в мисленето и поведението си. Мъжкото или резултатното, съучаснически активното четене (нарича се още Efferent reading - четене за събиране на информация, противоположно на Aesthetic reading - четенето за преживяване) е съвкупност от следните функции: функционално-прагматично, рационално-интелектуално, целенасочено, систематизиращо, дискретно (прекъсващо), съкращаващо-лаконично, манипулативно и агресивно (Felman 1993; Kolodny 1985). На художествения свят се гледа като на игра.

Предпочитат да четат специализирана литература, която да ги напътства как да се справят в определени житейски ситуации. Нездравословната среда на днешните младежи, които в динамиката на ежедневието са подложени на стрес, активира търсенето на антистресови, антидепресантни или поддържащи оцеляването му, здравословни за тялото и психиката му книги.

Търсят малки по обем книги. Дългите текстове в web - пространството отдавна са компресирани, с цел по-бързо достигане до желаната информация. В резултат на това се появиха на книжния пазар ученически съкратени, преразказани варианти на произведения на изучавани автори. Забързаният читател предпочита анотациите и анонсите, резюметата, рефератите и съкратените версии на оригиналите, дайджест изданията и т.н. На тази потребност на „младия“ читател книгоиздаването отговаря с продукти на „easy-културата“ - мощно развиващият се от края на XX век Simple-профил в каталозите на издателствата. Това са най-търсените и днес опростени, олекотени, ултракондензирани и леко възприемаеми формати - Simple Made, Made Simple, Made Easy, Simple-to-Read, Simple-to-Follow, Easy&Simple, Quick&Simple, Easy-to-Read, Easy-to-Use, Easy Way Series и т.н.

Искат освен кратко, но и лесно за възприемане четиво. Съдържанието да е като киносценарий за филм или поднесено като книга-игра. „Лесното“ четиво се наложи в световен мащаб, за да се пригоди към изискванията на младото поколение. Това на практика е продукт, който е с много повече илюстрации (визуално представяне на съдържанието), с възможности за бързо прочитане и разбираемо, просто представяне на книгите.

Подрастващите четат с всичките си сетива. Така всички възприятия участват активно в процеса на четене. Младешките не се концентрират да четат само с очи, но едновременно с това слушат. Затова потребността от такива аудио издания нараства. В последните няколко години се наблюдава издаване на аудио-книги. Така ако една книга в печатен вид от 100 страници се чете примерно за един ден, то нейният аудио вариант може да се прочете за по-малко време, като читателя може сам да избира забавено или забързано темпо, а в същото време да извършва и друга дейност.

Тийн поколението желае експресни книги или така наречените „мобилни“ книги, за GSM и iPod устройствата, литературни произведения изпращани като SMS в мобилните телефони по заявка и се ориентира към мобилните библиотеки, където в електронен вариант чете нужната му литература. По-удобно е книгите да не се пренасят, да не заемат място, да не събират прах т.е. да са нематериални.

Купуват евтини, сруващи колкото едно кафе или безплатни книги, което изискване също е удовлетворено. През 2003г. в Лондон се появяват първите в Европа улични автомати за книги от издателство Travelman с класическа любовна поезия на цена \$1,50. През следващите години, такива автомати се появяват и в други Европейски градове.

Младият читател чете и по-стари книги, много пъти преиздавани, но липсващи на книжния пазар. Така се появява иновацията, наречена „Книжна машина“ (Book Machine), която скъсява пътя на книгата до масовия читател. „Книжната машина“ функционира като мини издателска система с два бързодействащи лазерни принтера. Чрез сателитни трансмисии тя доставя на клиента дигитални версии на книги от цял свят, като времето от поръчката до получаването на подвързана в мека цветна корица книга е от 5 до 10 минути. Появява се на пазара през 2004 г. като продукт на американската компания ODMC (On Demand Machine Corporation). Размерите ѝ са 305x120x90 см, а цената ѝ е 65 хил. долара. През 2007 г. масовата серия вече започва да се инсталира във всички големи библиотеки и книжарници на САЩ (On Demand Books 2005; Maltby 2006; CNN Money 2007).

Младите са прагматични т.е. прилагат житейската философия, че излишното вреди на полезното. Стремят се да извличат само ползите. Търсещият полезността и към книгите се отнася прагматично - изчаква да види кой роман ще се продава най-

много, за да го потърси и прочете.

Те са щастливи, когато това което му се предлага му е изгодно, излиза на сметка, чувства се винаги облагодетелстван и компенсирани. Те залагат на принципа на реципрочността (един от занемарените в днешното пространство на книгата), изведен от древноримския принцип „Do ut des“ - давам, за да дадеш. Полезни стимули за откриване на път за влияние върху читателя, за постигане на неговото „ощастливяване“ получаваме от научните трудове на социолозите Петер М. Блау, Джордж К. Хоманс и Робърт Чалдини (Чалдини 2005: 41-104). И тримата са единодушни, че в прякото социално взаимодействие (каквото е и отношението „книга-читател“) движещите фактори са три - компенсацията, изгодата и наградата. Чрез тях имаме шанс да увеличим посещаемостта и в библиотеката, да подхраним „егото“ на читателя и да го правим щастлив - чрез морално или материално възнаграждение.

Как съвременните библиотеки като цяло, биха могли да реагират на диктатурата на младия читател? Задължително трябва да се направи всичко възможно да се привлече вниманието на младите хора към библиотеката.

Как може да стане това?

Библиотеката може да стане притегателен център за младежката общност. Място за срещи, лекции, концерти и изложби. Асоциирането на библиотеката с „гостна стая“ на общността ще помогне на младите да осъществяват неформални контакти, което да им даде положителен социален опит, да придобиват умения за общуване „на живо“. В днешния виртуален свят те могат да достигнат до всяко място чрез Интернет пространството и се опитват да „доведат“ всичко, което ги интересува, до дома си, по този начин губят контакта с връстниците си и стават асоциални. Това може да се промени ако достатъчно атрактивно рекламираме случващото се в съвременната библиотека посредством организирането на мероприятия:

Библиотеката е мястото, където се провеждат литературни конкурси;

Организирано се уъркшопи- място за обсъждане на книги и споделяне на впечатления от прочетеното;

Правят се конкурси за най-добре маскирани тинейджъри по персонажи от анимационни филми, компютърни и видео-игри, фентъзи филми и др.;

Постоянно има експозиции от картини , пластики, приложни изкуства, фотоколажи, фотоси и конкурсни рисунки на млади творци, като се стимулира и поощрява творчеството им;

Организирант се Маратони на четене с награди;

Всяко лято има летни читални. Където на открито в паркове и градинки, всеки може да прочете вестник или списание, любима книга;

Популярни са и библиотеките на колела, инициативата на Българската Национална телевизия „Голямото четене“;

Провеждат се културни прояви от рода на фестивали, на модни ревюта, аматьорски спектакли, екзотични танци за всеки, здравни беседи, художествени ателиета за семейства с малки деца и др.;

Съвременната библиотека е своеобразен портал към света на информацията, освен че насочва читателите си към подходящи източници на информация, помага също да се преодолее бариерата между „информационно богатите“ и „информационно бедните“ ;

Поддържат се табла за обществена информация, на достъпно за читателите място в библиотеката. Освен това в по-малките градове изпълнява ролята на общински информационен център. Предлага документи за общински агенции и институции, справочници, материали за сайтове. Събира информация за местната общност и я прави лесно достъпна, в сътрудничество с други организации.

Библиотеката предлага съдействие на младите читатели за писане на домашните работи и провеждане на учебни часове т. нар. „Учене от извора на знание“, подпомага учениците при намиране, копиране и отпечатване на материали, получаване и изпращане на факсове. Библиотекарите и компютърните специалисти са образователни консултанти и преподаватели, а не само пазители на книжното знание.

Библиотеката подкрепя и развива обслужването чрез дигитални колекции и постоянно усъвършенствува достъпността до нейните каталози, бази данни и колекции от електронни книги и издания на библиотеката.

Организирана е виртуална младежка библиотека със собствена интернет-страница, тъй като електронните услуги на библиотеките, осигуряват по-лесен и ефикасен начин за поддържане на специализирани колекции. В този WEB формат са отразени всички мероприятия, които се провеждат и се съобщава за

провеждането на нови, препоръчват се нови книги с кратки анотации, има форум за обсъждане на книги и др.

Какво е необходимо да се направи, за да имаме още по гъвкава организация на съвременната библиотека?

Библиотеката трябва да се насочи към качеството на обслужване, а не само към големите групи читатели. Приоритетните функции при обслужване на читателите, които трябва да очертава една библиотека са свързани с показатели, които трябва да се изследват за да се установи колко добре се посрещат читателските потребности. Това може да се изследва чрез анкети сред младежите.

Да се въведат международни стандарти, с цел повишаване качеството на обслужване на читателите.

За да може съвременната библиотека да се развива в унисон с новите информационни технологии тя трябва да набавя материали от различни, нетрадиционни носители, които са популярни сред младежите. Важно е да се предлага нашумяла художествена литература, DVD, CD, компютърни игри, популярни списания за тинейджъри, комикси. В този случай да се купуват най-интересните и най-търсените, като се ползват съветите на младите хора, с което се гарантира по-пълно задоволяване на интереса им.

В Министерството на културата трябва да се създаде структурно звено, отговорно единствено за развитието на библиотеките, със самостоятелен бюджет. Внимание трябва да се обърне и към гарантиране на правото на библиотеките да използват приходите от извършваните услуги за приоритетни дейности.

Библиотеките да осъществяват плътна връзка с отворените виртуални библиотеки (Open Library). Да обслужват един интернет-форум (платен) за спешна, лична информационна помощ! Един библиотекар-библиограф на повикване, по Skype или e-mail.

В следствие на бързо променящия се свят новият читател става все по-подвластен на появилите се интерактивни онлайн практики. Възприятията му стават по-динамични, критериите и ценностите му - подвижни, а вниманието му - непостоянно и неуправляемо. Неговите претенции са ориентирани към кратките книги за четене, към олекотяването, опростяването и манията по „безплатността“. Читателите от новото поколение са изключително прагматични, меркантилни и нелоялни към

библиотеката, но тя все още е необходимо условие за социална стабилност и психическо равновесие, за човешко здраве! В Африка например, когато някой мъдър старец умре, казват, че е изгоряла библиотека. Ще припомня също, че на Световния ден на книгата 23 април през 2005 г. генералния секретар на Международната асоциация на книгоиздателите Коитиро Мацуура призова всички нас да изпращаме помощи за пострадалите от цунами в югоизточна Азия именно под формата на книги.

Никога младите не са чели толкова много, колкото днес, като започнем от оня многомилionen прочетен тираж на книгите за Хари Потър, минем през всички уеббазирани текстове за четене (виртуални библиотеки, онлайн медии, социални мрежи, чат-групи, форуми, блогове) и стигнем до течащите на дисплея на мобилния телефон кратки версии на книги (Book 3.0 или Phone-based books), вестници и списания. Затова не е късно, с подходящи практики да върнем младите читатели ако не в традиционната библиотека, то поне в нейния съвременен аналог-виртуалната библиотека. И в бъдеще здравето на човешката цивилизация ще зависи от библиотеката като „център на гравитацията“

БИБЛИОГРАФИЈА

1. **Бърстин 1998:** Бърстин, Даниел. История на образите: От псевдосъбитията до виртуалната реалност. // В края на века. София, 1998.
2. **Дебре 1995:** Дебре, Режи. [Интервю на Даниел Буню по проблема „медиология“]. // Куриер на ЮНЕСКО, 1995, № 3, с. 7.
3. **Цветкова 2007:** Цветкова, Милена. "Млади" vs. "стари" читатели. // Електронно списание LiterNet, 03.12.2007, № 12 (97) <<http://litenet.bg/publish3/mtzvetkova/mladi.htm>> (02.04.2008).
4. **Цветкова 2007:** Цветкова, Милена. Младото четене срещу библиотеката.// Електронно списание LiterNet, 04.04.2008, № 4 (101) <<http://litenet.bg/publish3/mtzvetkova/mladi.htm>> (02.04.2008).
5. **Book machines 2005:** Book machines offer literary fix. // FindArticles.com [The Independent (London), 20.08.2005] <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4158/is_20050820/ai_n14916902> (28.11.2007).
6. **On Demand Books 2005:** On Demand Books LLC. New York, 2005 <<http://www.ondemandbooks.com>> (28.11.2007).
7. **CNN Money 2007:** CNN Money, Cable News Network LP, LLLP. A Time Warner Company, 2007

8. **Maltby 2006:** Maltby, Emily. An ATM for books: Coming soon: The most inclusive reader's catalog in the world, at your fingertips. // CNN Money [FSB Magazine, 14.12.2006]
<http://money.cnn.com/magazines/fsb/fsb_archive/2006/12/01/8395114/index.htm?postversion=2006121409> (28.11.2007).
9. **Чалдини 2005:** Чалдини, Робърт. Влиянието: Психология на убеждаването. София: Изток-Запад, 2005.
10. **Кохън 2004:** Кохън, Пол. Влиянието на интернет върху навиците на младите да четат вестници. Прев. Мария Величкова. 20.01.2004. // Социални права България
<<http://www.socialrights.org/article420.html>> (02.04.2008).
11. **Миленкова 2006:** Миленкова, Невена. Пресата онлайн: Големият въпрос е как да се печели от привлечените.

Петар Петров

Елза Кресничка

Регионална библиотека „Димитар Талев”

Благоевград, Република Бугарска

mail – reglibblg@abv.bg

www.libblagoevgrad.org

САВРЕМЕНЕ БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЈЦЕРИ

У знању XXI века има времена и места како за виртуелну компјутерску реалност тако и за књигу, било да је реч о уметничкој, научној, школској књизи или лаком штиву. Нема нових и старих стратегија за привлачење младих ка читању. Требало би да се комбинују традиционалне и нове алатке за откривање когнитивне културе. Она треба да буде приступачна и разумљива тинејџерима и да указује на заинтересованост за њихове свакодневне и друштвене потребе.

Савремене јавне библиотеке највише користе адолесценти и стога најважнија у једној библиотеци су дечје-омладинска одељења, јер су тамо темељи писмености и подстицања односа према књигама и знању за цео живот. Према Давиду Вуду између једанаесте и тринаесте године, ученици примају и уче из писаних текстова боље него слушањем и гледањем. Зато се читање у овом узрасту препоручује, и може се рећи, да ко не чита и не може правилно да пише и да се у потпуности изражава. Ако децу не научимо да читају нећемо их научити ни да виде (Дебре 1995: 7).

Читање није само физичка вештина, већ начин суочавања са животом, а понекад и начин преживљавања. Данијел Барстин (1998: 199-200) је рекао: „Књиге су јака тврђава за опстанак, оне рефлектују искуство и доживљаје не у коњунктираној актуелности онога што се дешава, већ у дуговечности и релевантности. Ако одбранимо књиге данас бранимо будућност цивилизације, чувамо је од изненадних преокрета судбине, гарантујемо опстанак свих идеја великих људи. А управо оне су стимулисале човечанство у његовом успону“.

С друге стране морамо признати да имамо младу генерацију која је расла без књига. Веза између генерација старих и нових

читалаца је неповратно прекинута, али и млади читаоци читају другачије - читање и сурфовање су нераздвојни. Са ширењем интернета, читалац се преселио у виртуелни свет хаоса и на тај начин се појавила нова категорија „мултимедијских људи“ који су заинтересовани за информацију корисну за њихов свакодневни живот, али до ње долазе на друге начине (Кохан 2004; Миленкова 2006). Млади читаоци више воле да буду информисани на интернету него да траже литературу у библиотеци. Траже форуме који им омогућавају интеракцију или контакт са другим људима. Мрежа се претвара у средину за брзе и мобилне људе, у којој је читалац само на „клик“ (коришћење рачунарског миша) далеко од свих вести које га интересују. Ово је потпуно нова генерација читалаца, турбулентна и вртложна у еуфорији „културе магије“, кључна реч техноцивилизације је „лакоћа“ да читалац који се мења настањује једну културу олакшица и поједностављења, једну „easy-културу“. Реч „лакоћа“ је лозинка данашње „нормалне“ генерације која гради уједињену Европу. Али масовна пристрасност ка традиционалној библиотеци и ка читаоцу постаје већ мит! Морамо бити свесни чињенице да млади читаоци тешко постају клијенти конвенционалних библиотека. Данашњи млади човек је све мобилнији, не везује се за једно место, често без стана, без чланске карте библиотеке и без приватне кућне библиотеке. Али такође можемо рећи: мит је да на Google-у може да се пронађе све. Веома често се права вредна информација налази у скупим базама података и електронским часописима које млади читалац, ако није претплаћен, не може себи да приушти.

Да би младе вратили у библиотеку треба добро да проучимо ставове, потребе и могућности младих за читањем.

Како млади људи читају?

Нису у искушењу да читају од спискова обавезних романа класика које раде у школи због чега не постају мање образовани. По њима ове књиге се читају због престижа и модних разлога. Став младог читаоца према овој литератури прилично је вулгаран, али и чист. Он избацује и бира од ових књига оно шта му је потребно, јер је под притиском недостатка времена, стрпљења и концентрације.

Читају, бирајући само оно што им је потребно, или такозвано „мушко читање“ Мушкарци активирају само своју леву хемисферу мозга којој дугујемо рационалност у свом размишљању и понашању. Мушко или ефикасно, узгредно активно читање (назива

се још Efferent reading - читање за прикупљање информација, супротно Aesthetic reading - читање за доживљавање) је комбинација следећих функција: функционално-прагматичне, рационално-интелектуалне, сврсисходне, систематске, дискретне (испрекидано), скраћујуће-лаконске, манипулативне и агресивне (Felman 1993; Kolodny 1985). Уметнички свет се посматра као игра.

Више воле да читају стручну литературу која их упућује како да се носе у одређеним животним ситуацијама. Нездраво окружење данашње омладине, која је у динамици свакодневног живота под стресом, активира потрагу за књигама као што су анти-стрес, антидепресивне или оне које подржавају њихов опстанак, књиге о здрављу тела и душе.

Траже мале по обиму књиге. Дугачки текстови у web - простору одавно су компримовани у циљу бржег доласка до жељене информације. Као резултат тога, на тржишту књига појавиле су се ученички скраћене, препричане варијанте дела аутора који се проучавају. Заузети читалац више воли анотације и обавештења, резимее, извештаје и скраћене верзије оригинала, дајцест издања и тако даље. На ову потребу „младог“ читаоца издавачи одговарају производима „easy-културе“ – моћно развијеног од краја XX века Simple-профила у каталозима издавача. То су најтраженији и данас, поједностављени, лагани, ултракондензовани и лако уочљиви формати - Simple Made, Made Simple, Made Easy, Simple-to-Read, Simple-to-Follow, Easy&Simple, Quick&Simple, Easy-to-Read, Easy-to-Use, Easy Way Series и тако даље.

Траже осим кратког и лако за разумевање штиво. Да је садржај као филмски сценарио или да је представљен као књига – игрица. „Лако“ је постало светски популарно, како би се прилагодило захтевима млађе генерације. У пракси то је заправо производ, који је са много више илустрација (визуелно представљање садржаја), са могућношћу брзог читања и разумевања, једноставна презентација књига.

Адолесценти читају свим својим чулима. Тако сва опажања активно учествују у процесу читања. Млади људи не концентришу се да читају само очима, већ истовремено с тим и слушају. Зато је потреба за таквим аудио издањима у порасту. У последњих неколико година посматра се издавање аудио књига. Дакле, ако се једна књига у штампаном облику од 100 страна чита, рецимо, за један дан, то њена аудио-верзија може да се прочита за краће

времена, тако што читалац може сам да изабере спорији или бржи темпо, а у исто време да обавља и друге активности.

Тин генерација жели експресне књиге или такозване „мобилне“ књиге за мобилне телефоне и iPOD уређаје, књижевна дела послата као СМС поруке на захтев преко мобилних телефона и оријентисана је ка мобилним библиотекама, где у електронском формату чита литературу која јој је потребна. Згодније је да се књиге не преносе, да не заузимају место, да не скупљају прашину, односно да су нематеријалне.

Купују јефтине књиге, или књиге које коштају као једна кафа, бесплатне, чијим условима су такође задовољни. Године 2003. у Лондону су се појавили први у Европи улични аутомати за књиге издавача Travelman класичне љубавне поезије са ценом од \$ 1.50. Током следећих година, такви аутомати су се појавили и у другим европским градовима.

Млади читалац чита и старије књиге, репринт издања, али којих нема на тржишту књига. Тако се јавља и иницијација под називом „Књишка машина“ (Book Machine), која скраћује пут књиге до обичног читаоца. „Књишка машина“ функционише као мини-издавачки систем са два брза ласерска штампача. Путем сателитске трансмисије испоручује клијенту дигиталне верзије књига из целог света, а време, од поручивања до добијања књиге повезане у меким корицама у боји, је 5 до 10 минута. Јавља се на тржишту 2004. године као производ америчке компаније ODMC (On Demand Machine Corporation). Његове димензије су 305x120x90 цм, а цена је 65 хиљада долара. Године 2007. масовна серија почиње да се инсталира у свим великим библиотекама и књижарама у САД (On Demand Books 2005; Maltby 2006; CNN Money 2007).

Млади су прагматични, односно примењују животну филозофију да непотребно штети корисном. Стреме да извуку само корист. Онај ко тражи корист и према књигама се односи прагматички - чека да види који роман ће се најбоље продавати да би узео да га прочита.

Они су срећни када оно што им се нуди је рентабилно, исплатљиво, осећања су увек у предности и компензована. Они се ослањају на принцип реципроцитета (један од запостављених у данашњем књишком окружењу) изведеног од старог римског принципа „Do ut des“ – дајем да би дао. Корисне подстицаје за откривање начина утицаја на читаоца за постизање његовог

„усређивања“ добијамо из научних радова социолога Петера М. Блауа, Џорџа Хоманса и Роберт К. Чалдинија (Чалдини 2005: 41-104). Сва тројица се слажу да су у директној друштвеној интеракцији (као што је однос „књига-читалац“) три покретачка фактора - компензација, добитак и награђивање. Преко њих имамо шансу да повећамо посету у библиотеци, да нахранимо „его“ читаоца и да га учинимо срећним - моралним или материјалним награђивањем.

Како би модерне библиотеке уопште могле да одговоре диктатури младог читаоца? Мора да се уради све што је могуће да се привуче пажња младих људи ка библиотеци.

Како се то може догодити?

Библиотека може да постане привлачни центар за заједницу младих. Место за састанке, предавања, концерте и изложбе. Асоцијација библиотеке као „собе за госте“ заједнице, помоћи ће младима да остваре неформалне контакте, што ће им дати позитивно друштвено искуство да науче „уживо“ да комуницирају. У данашњем виртуелном свету они могу да стигну до сваког места преко интернет пространства, покушавају до куће да „довеу“ све што их занима. На тај начин губе контакт са својим вршњацима и постају асоцијални. То може да се промени ако довољно атрактивно рекламирамо оно што се догађа у савременој библиотеци организовањем програма:

- библиотека је место где се организују књижевни конкурси;
- организују се радионице - место за дискусију о књигама и размену утисака о прочитаном;
- организују се конкурси за најбоље маскиране тинејџере по ликовима из цртаних филмова, компјутерских и видео игарица, фантастичних филмова итд.;
- сталним поставкама уметничких слика, скулптура, дела примењене уметности, колажа, фотографија и цртежа младих уметника, чиме се подстиче и охрабрује њихово стваралаштво;
- организују се наградни маратони читања;
- сваког лета се организују летње читаонице где на отвореном у парковима и вртovima, свако може да прочита новине или часопис, омиљену књигу;

- популарне су библиотеке на точковима, иницијатива Бугарске националне телевизије „Велико читање“;

Организују се културни догађаји као што су фестивали, модне ревије, аматерски програми, егзотични плес за свакога, предавања о здрављу, уметничке радионице за породице са малом децом и др.;

Савремена библиотека је својеврсна капија ка свету информација, осим што усмерава читаоце ка релевантним изворима информација такође помаже да се превазиђе баријера између „информационо богатих“ и „информационо сиромашних“;

Уређују се табле за јавне информације на, за читаоце, приступачном месту у библиотеци. Осим тога у мањим градовима библиотека врши улогу општинског информативног центра. Представља документа општинских органа и институција, водиче, материјале за сајтове. Прикупља информације о локалној заједници и чини је лако доступном, у сарадњи са другим организацијама.

Библиотека пружа помоћ младим читаоцима за писање домаћих задатака и спровођење наставе под називом „Учење са извора знања“, помаже ученицима прилоком проналажења, копирања и штампања материјала, слања и пријема факсова. Библиотекари и компјутерски стручњаци су образовни консултанци и едукатори, а не само чувари књига знања.

Библиотека подржава и развија услуге користећи дигиталне колекције и стално побољшава доступност својих каталога, база података и колекција електронских књига и издања библиотеке.

Организована је виртуелна омладинска библиотека са сопственим сајтом, будући да електронске услуге библиотеке пружају једноставнији и ефикаснији начин одржавања специјализованих колекција. На том веб формату су представљена сва дешавања која се организују као и обавештења о организацији нових, препоручују се нове књиге са кратким анотацијама, постоји форум за разговор о књигама и друго.

Шта треба урадити да имамо флексибилнију организацију савремене библиотеке?

Библиотека треба да се фокусира на квалитет услуга, а не само на велике групе читалаца. Приоритетне функције приликом

пружања услуга читаоцима, које треба да осликавају једну библиотеку, повезане су са показатељима које треба истраживати како би се утврдило колико добро се задовољавају потребе читалаца. То може да се истражује анкетирањем мадих.

Да се уведе међународни стандарди у циљу побољшања квалитета пружања услуга читаоцима.

Да би савремена библиотеке могла да се развија у складу са новим информационим технологијама, она мора да набавља материјале на различитим, нетрадиционалним медијима који су популарни међу младима. Важно је да нуди белетристику о којој се много прича, DVD, CD, компјутерске игрице, популарне часописе за тинејџере, стрипове. У овом случају, да се купују најинтересантнији и најтраженији, користећи савете младих, чиме се гарантује боље задовољење њихових интереса.

У Министарству културе треба да се створи структурна јединица одговорна искључиво за развој библиотека, са одвојеним буџетом. Треба да се обрати и пажња гарантовању права библиотеке да користе приходе од услуга за приоритетне активности.

Библиотеке треба да остварују везу са отвореним виртуелним библиотекама (Open Library). Да одржавају интернет форум (плаћен) за хитну, личну информациону помоћ! Један библиотекар-библиограф по позиву на Skype-у или e-mail.

Као последица брзе промене света, нови читалац постаје све зависнији од интерактивних онлајн пракси које су се појавиле. Његови ставови постају динамични, критеријуми и вредности – променљиви, а пажња – спорадична и неконтролисана. Његове претензије су усмерене на мале књиге за читање, ка што лакшем, једноставнијем и опседнут је „нечим што је бесплатно“. Читаоци нове генерације су веома прагматични, меркантилни и нелојални библиотеци, али она је и даље неопходан услов за социјалну стабилност и менталну равнотежу за људско здравље! У Африци, на пример, када неки мудри старац умре, кажу да је изгорела библиотека. Подсетићемо такође да је на Светски дан књиге 23. априла 2005. Генерални секретар Међународне асоцијације издавача Коитиро Мацура позвао све нас да пошаљемо помоћ жртвама цунамија у Југоисточној Азији у облику књига.

Никада млади нису читали толико много као данас, ако пођемо од оног прочитаног вишемилионског тиража књиге о Харију

Потеру, па кроз све веббазиране текстове за читање (виртуелне библиотеке, онлајн медији, друштвене мреже, чат групе, форуми, блогови) и дојемо до кратких верзија књига које се претакају на екранима мобилних телефона (Book 3.0 или Phone-based books), новина и часописа. Зато није касно да одговарајућим праксама вратимо назад младе читаоце, ако не у традиционалну библиотеку, барем у њен савремени аналог - виртуелну библиотеку. И убудуће здравље људске цивилизације зависиће од библиотеке као „центра гравитације“.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. **Бърстин 1998:** Бърстин, Даниел. История на образите: От псевдосъбитията до виртуалната реалност. // В края на века. София, 1998.
2. **Дебре 1995:** Дебре, Режи. [Интервју на Даниел Буню по проблема „медиология“]. // Куриер на ЮНЕСКО, 1995, № 3, с. 7.
3. **Цветкова 2007:** Цветкова, Милена. "Млади" vs. "стари" читатели. // Електронно списание LiterNet, 03.12.2007, № 12 (97) <<http://litenet.bg/publish3/mtzvetkova/mladi.htm>> (02.04.2008).
4. **Цветкова 2007:** Цветкова, Милена. Младото четене срещу библиотеката.// Електронно списание LiterNet, 04.04.2008, № 4 (101) <<http://litenet.bg/publish3/mtzvetkova/mladi.htm>> (02.04.2008).
5. **Book machines 2005:** Book machines offer literary fix. // FindArticles.com [The Independent (London), 20.08.2005] <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4158/is_20050820/ai_n14916902> (28.11.2007).
6. **On Demand Books 2005:** On Demand Books LLC. New York, 2005 <<http://www.ondemandbooks.com>> (28.11.2007).
7. **CNN Money 2007:** CNN Money, Cable News Network LP, LLLP. A Time Warner Company, 2007
8. **Maltby 2006:** Maltby, Emily. An ATM for books: Coming soon: The most inclusive reader's catalog in the world, at your fingertips. // CNN Money [FSB Magazine, 14.12.2006] <http://money.cnn.com/magazines/fsb/fsb_archive/2006/12/01/8395114/index.htm?postversion=2006121409> (28.11.2007).
9. **Чалдини 2005:** Чалдини, Робърт. Влиянието: Психология на убеждаването. София: Изток-Запад, 2005.
10. **Кохън 2004:** Кохън, Пол. Влиянието на интернет върху навиците на младите да четат вестници. Прев. Мария Величкова. 20.01.2004. // Социални права България <<http://www.socialrights.org/article420.html>> (02.04.2008).

11. **Милenkova 2006:** Милenkova, Невена. Пресата онлайн: Големият въпрос е как да се печели от привлечените.

Красимира Александрова

Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“

Шумен – Република България

e-mail: aleksandrova@iservice.bg

www.libshumen.org

ЗА ПСИХОЛОГИЯТА НА ТИЙНЕЙДЖЪРА И МЯСТОТО НА БИБЛИОТЕКАТА В НЕГОВИЯ ЖИВОТ

В началото, бих искала да започна с една изповед на тийнейджър, взета от книгата на известния семеен психотерапевт Върджиния Сатир „Новото човекотворчество“: „Колкото и глупаво да изглеждам, повече от всичко на света искам да чувствам, че ме обичат и ме ценят. Имам нужда от човек, който да вярва в мен, защото не винаги вярвам в себе си. Честно казано, много често имам усещането, че за нищо не ме бива. Чувствам, че не съм достатъчно силен, нито умен, красив или приятен, затова никой не би ме харесал. Друг път ми се струва, че знам всичко и мога да се изправя срещу целия свят. Всичко ме разтърсва. Преди всичко ми е необходимо да бъдете честни с мен по отношение и на мен самия и на себе си. Тогава ще мога да ви се доверя. Искам да знаете, че ви обичам. И ви се моля да не се чувствате обидени, ако обичам и други хора. Това с нищо няма да ви ощети. Моля ви все така да ме обичате“.

Някой беше се изразил така: „Слава Богу, пубертетът е болест, която отминава с времето“.

Възпитанието на детето през годините на юношеството е сложно приключение, при което повечето родители, възпитатели и педагози срещат много трудности. От година на година животът на юношите се влошава в почти всяко отношение. Статистиката крещи за растящия брой наркомани и непълнолетни престъпници, за разпространението на ранната бременност и половите болести и чувството на отчаяние и депресия. Какво не е наред? Причината често е, че повечето възрастни хора имат твърде неясна представа за юношеството и не знаят какво да очакват от тези младежи. Обществото ни като социални отношения е бедно и болно. Повечето юношески проблеми могат да бъдат намалени или изкоренени, ако премахнем напрежението между възрастните и тийнейджъра и

започнем да ги възприемаме като млади хора в чийто ръце е бъдещето ни.

В така наречената преходна възраст се извършва преминаване от детството към качествено нов период на развитие – юношество и зрялост. „Вече не е дете, но още не е и възрастен“ – така можем да наречем подрастващите в пубертетния период. Макар израснали на ръст, учениците от пубертетната възраст се нуждаят особено много от душевна топлина, от това да им се каже добра дума, да се сложи ръка на рамото им в знак на уважение, да се погалят и прегърнат от родители или близки. Проявите им в такива случаи понякога са противоречиви, но вътрешно са взаимно свързани и допълващи се. От една страна те сякаш се стесняват, изпитват неудобство, а от друга им е приятно и потребно.

Освен половото съзряване като особеност на физическото развитие, настъпват промени и в интелектуалното развитие, които могат да се характеризират в следните направления:

- **социално развитие**

1. Искат да бъдат възрастни, самостоятелни и независими.
2. Искат да принадлежат към „групата“, сравняват себе си с други референтни (*авторитетни*) за тях личности и особено се влияят от приятелите.
3. Техните социални проблеми отразяват сексуалното им развитие и „откриването“ на противоположния пол.
4. Върху убежденията им влияят авторитетни за подрастващите личности, герои от литературни произведения, филми, телевизионни предавания.
5. Предпочитат дейности с изразена социална насоченост (*състезателни игри между отделни групи, подкрепа на каузи, подпомагане на нуждаещи се* /, чрез които да се самоутвърждават.
6. Повишена афилиация - придържат се към компании или към определени социални групи.

- **духовно развитие.**

1. Те изискват практическа вяра и реални действия: тук и сега.
2. Склонни са да се съмняват във всичко.

3. Търсят идеал (*в мислите и постъпките на хората*).
4. По-уязвими са към различни изкушения.

- **интелектуално развитие.**

1. Разширяват и задълбочават общата си култура, овладяват професионални знания и умения, развиват своите способности.
2. Мисленето им придобива ново качество – използват усвоените нови знания организирано, последователно и задълбочено.
3. Обичат дискусиите и споровете.
4. Творчески настроени и идеалистични.
5. Въображението им обикновено се намира по контрола на разума.
6. Субективни са в разсъжденията си.

- **емоционално развитие.**

1. Бърза и честа смяна на настроението.
2. Често не са в настроение, тъжни и подтиснати.
3. Обичат забавления и развлечения.

Някои насоки при работа с тийнейджъри

Възпитателната работа с тийнейджърите трябва да се основава на взаимодействие, взаимно разбиране, заинтересованост на възрастните от детето. Тийнейджърите не търпят авторитарно възпитание, назидателно отношение и натрапчиво нравоучение. Само след като сме спечелили доверието и уважението на тийнейджъра, можем наистина да му помогнем в трудните ситуации, да го научим да се справя със своите проблеми. За тийнейджъра е много важно да придобие отговорност и разбиране за света, уважение към общочовешката култура и към обкръжаващите го хора. Задачата на възпитанието е да възпитаеме в тийнейджъра *нонконформизъм (да не съгласява безкритично със всичко, което му се предлага)*, съпротива на негативните влияния, умения да отстоява своите принципи, да защитава слабите и да го убедим, че позитивното поведение води до позитивни последствия.

Всеки знае, че образованието е в криза, че университетите приемат неподготвени студенти, но всъщност проблемът в цялата образователна система се крие по-дълбоко. Как да накараш ученик, който срича да чете? А процентът на сричащите ученици се оказва плашещо висок – малко повече от 22%. Това категорично означава, че 51% от 18-годишните у нас не са прочели и една книга в живота си. /Данните са от изследване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, проведено през 2008 г., в което са участвали деца на 15-годишна възраст от 57 страни, сред които и България и са представени от Ваня Грашкина, доскорошен Председател на ББИА /Българска библиотечно информационна асоциация/.

Шокиращите резултати обаче не спират до тук, 22% от българските ученици са в категорията на т. нар. „номинално неграмотни“ (не могат да четат добре), а цели 28% са функционално неграмотни (*четат, но не разбират смисъла на това, което е написано*).

Посочените факти са ужасяващи и неизбежно рефлектират върху обществото като цяло. Образователната система и семейството все по често свирят отбой и откровено признават безсилието си в комуникацията с тийнейджърите. Библиотеките в качеството си на естествен посредник между семейството и училището биха могли отчасти за компенсират пропуските. Но библиотечното безпаричие, превърнало се през последните години в почти утвърдена традиция, не позволява закупуването на актуални заглавия в резултат, на което младежите губят интерес да ги посещават и в един момент окончателно спират да четат книги. Заплахата от неграмотни млади хора пред обществото като цяло е реална. Давам си сметка, че изложените факти звучат ужасяващо за всеки здравомислещ човек. Дори ми се иска да съм се поувлякла и преувеличила сериозността на проблема. По важното е, че изнесената информация е достъпна за управляващите и трябва да е стимул на правителството за по-стратегическо мислене.

Как да влезем в кръга на доверие на един тийнейджър?

- **Безусловна любов.** Една от основните причини възрастните да не могат да проявяват любов към подрастващите е в незнанието на разликите във възприятието на света от възрастните и от тийнейджърите. Проблемът е в това, че тийнейджърът оценява

хората според тяхното поведение. Възрастните обаче преди всичко се ориентират по думите. Д-р Рос Кемпбел в една от книгите си „Как да обичаме своя тийнейджър“ дава следният пример за това. Мъжът, който е заминал в командировка може лесно да зарадва своята съпруга, просто ако ѝ се обади и ѝ каже: „Скъпа, обичам те“. Тя ще бъде на седмото небе от щастие. Обаче, ако той повика 14-годишния си син на телефона и му каже: „Аз искам само да ти кажа, че те обичам“ - той най-вероятно ще свие рамене и ще отговори: „Добре, но все пак, защо се обаждаш? “. *Тийнейджърът оценява постъпката, възрастният – думите.*

• **Внимание.** На тийнейджъра задължително трябва да му се показва, че е специален. Това повишава самооценката му и подобрява взаимоотношенията му с другите хора. За да му помогне да се почувства такъв може само нашето внимание. Лошото поведение на тийнейджърите, безнравствените постъпки и чувството за малоценност – всичко това е резултат от отсъствието на най-ценното и важното за тях – пълното и цялостното внимание към тях от страна на възрастните.

• **Зрителният контакт** е особено важен в работата с тийнейджъри. Сърдечният и настойчив зрителен контакт е важен не само за подобряване на общуването, но и за задоволяването на емоционалните нужди на тези млади възрастни. Тийнейджърите трудно могат да подържат зрителен контакт. В един момент те отчаяно търсят погледа ни, минута по-късно буквално се стремят да го избегнат. Това непостоянство е резултат главно от начина, по който членовете на семейството контактуват зрително помежду си. Тийнейджърът запомня това, което вижда.

Дейности на РБ в работата с тийнейджъри

Всички ние – библиотечните специалисти, знаем че през последните години традиционното четене на книги наистина не е сред приоритетите на младите хора.

Масовото навлизане на информационните технологии и развитието им с много бърз темп, предизвика откъсване от традиционното четене на книги и книжни носители на информация. Но това не означава, че не се чете – напротив сега се чете много повече, но източниците за четене са повече от преди, когато имаше само книги.

Библиотечната общност няма друга алтернатива, освен да се подчини и приспособи към този процес, да се включи в него като даде своята професионална дан за спецификата на развитието му. На базата на периодично провеждани анкетни проучвания, както и в формални и неформални разговори с младежите може да се определи тяхното разбиране и потребност от библиотека:

- допълване и задълбочаване на знанията;
- провеждане на изнесени часове или открити уроци по учебната програма;
- социални контакти- срещи, участие в дискусии, участие в конкурси;
- подготовка по учебния материал - домашни, реферати, дипломни работи;
- поощряване на четенето – срещи с автори, изложби на книги, тематични витрини, открити четения;

Регионална библиотека „Стилиян Чилингов“ е с 90 годишна история. Тя е четвърта по големина депозитна библиотека с фонд от 760 000 б.д.

Към 30 юни 2012 г. - общо 974 читатели на възраст от 14 до 18 години, от които 581 момичета и 393 момчета. В структурата на библиотеката работят Детски отдел – до 14 години със заемна и читалня; Заемна за възрастни и 3 читални – обща, чуждоезикова, изкуство.

В следващата част на изложението си ще представя примери от практиката на шуменската регионална библиотека.

Март 2006 – Проект „Бъдещето ни се случва днес“ в партньорство с издателска къща „Кръгозор“. В библиотеката бяха организирани поредица от срещи на ученици от горна степен с известният сексолог д-р Румен Бостанджиев. В рамките на проекта той изнесе беседи, даваше индивидуални консултации по проблемите на тийнейджърската възраст, както на ученици, така и на възрастни. Целта на проекта беше свързана с осъществяване на мащабна кампания, с която по нестандартен начин да се обсъдят и дискутират сериозни теми като сексуално съзряване, отношенията в семейството, приятелския кръг, училището. Цел на проекта беше и чрез прилагане на модерни и провокативни текстове, чрез които да се възвърне интересът на младата читателска аудитория към художествената литература и четенето. На щанда уреден от изд. „Кръгозор“ тематично бяха подбрани книги /например „Уроци по

целуване“, „Невероятен си, Дино“ и др./, които да забавляват, да откриват нови гледни точки и едновременно с това да учат към съпричастие към съдбата на младежи в неравностойно положение. Разпространен беше плакат с текст „Четенето е модерно, четенето е секси!“, който беше изключително добре приет от младежите. Реакциите на тийнейджърите бяха спонтанни, искрени и емоционални. Те споделяха, че родителите им не могат да им дадат адекватен отговор на въпросите, които ги вълнуват. Подчертаваха, че за тях е ценно и необходимо да поговорят със специалист. Във времето, отредено за лични въпроси, възрастните – учители и библиотекари, учтиво биваха помолвани да излязат от залата. На заключителната сесия д-р Бостанджиев акцентира върху преодоляването на страха от споделяне като важна стъпка за конструктивен диалог. На децата на тази възраст им липсва нормална възможност и среда за подобни разговори. Подчертана беше и опасността от невярна и подвеждаща информация в интернет форумите.

2008 – 26 юни – Световен ден за борба с наркоманиите. Конкурс на тема „Разкажи ми история“. Инициран от наша читателка - Евелина Димитрова и подкрепен от библиотеката. Идеята е младежите чрез разказ на лични истории да се включат в борбата срещу употребата на наркотици. Конкурсът беше отворен за всички, които искаха да споделят своята история или историята на свой близък или познат свързана с борбата срещу употребата на наркотични и упойващи вещества. Ева провокира участниците като първа разказа историята на брат си, който е наркозависим. Стиховете, които му е посветила издадохме в книга. Всеки от тях тя е писала и оставяла на различни места в зависимост от състоянието на младежа, с единствената мисъл да му вдъхнат кураж и вяра за благоприятен изход. Оказа се, че отзвукът сред младежите е огромен / Конкурсът получи широка популярност сред младежите. Отношение взеха и редица институции в града – Общински здравен център, Обединен детски комплекс, Хуманитарна гимназия „Йоан Екзарх Български“. Бяха получени разкази, есета, стихотворения от 12 населени места като Шумен, София, Ямбол, Сливен, Каварна, Плевен и др. Отличените автори получиха своите награди на официална церемония организирана от Регионалната библиотека.

Широкият отзвук и проявеният интерес недвусмислено потвърдиха актуалността на темата и необходимостта от широка обществена дискусия. Организирането на конкурса беше

провокирано и от изнесени в пресата резултати от проведена анонимна анкета сред 1505 младежи на възраст от 12 до 19 години, която показва, че 60% от децата са опитвали тютюн, 30%-марихуана и 2% - твърди наркотици.

През настоящата 2012 г. партнирахме с РЦЗ /Районен център по здравеопазване/ в кампания за здравно образование в рамките на проект на МЗ /Министерство на здравеопазването/. Така в станалата традиционна за библиотеката Лятна работилница за изкуство /за 6-та поредна година/ през настоящата година работихме по модул „Информирани и здрави“. Темите включени в програмата са ориентирани към възпитаване на здравна култура у подрастващите, като например беседи по „Пътно-транспортен травматизъм“, „Инфекциозни болести – хепатит, кърлежи“, „Здравословно хранене“, „Вредата от тютюна и алкохола“, „Вредата от прекомерната употреба на сол“. В разработената програма освен беседи и прожекция на образователни филми бяха включени и спортни занимания ръководени от специалисти по аеробика, футбол, тенис на маса, волейбол, баскетбол. Разпространихме рекламни брошури и стикери по обсъжданите теми.

От април 2010 в РБ „Ст. Чилингиров“ се организира се „Училище за родители“ в рамките на програма на Община Шумен за превенция на агресията /2010-2012/. В програмата са включени поредица от обучения, тренинги, семинари и срещи на родители, учители и заинтересовани организации със специалисти - психолози, лекари, педагози. Едни от най-вълнуващите срещи бяха с участието на известната психоложка Мадлен Алгафари. Лекциите ѝ винаги прерастаха в дискусии по наболели теми, в които се търсеше тънката нишка между съвременната действителност и остарелите традиционни представи за възпитанието, въпросът за такта и мярата във взаимоотношенията, отличителните черти в развитието на светогледа, на самосъзнанието, характера и жизненото самоопределение на личността, увеличаването на потребността от творчество и обособяване като все по-доминиращо и ярко на чувството за любов.

От ноември 2010 – стартира процедурата по доставка на компютърна техника по Програма Глобални библиотеки – България в РБ Ст. „Чилингиров“ Шумен. Предоставените 25 компютърни конфигурации и периферни устройства бяха разпределени в Информационен център - 10 броя, Обучителен център - 10 броя и в 5 служебни работни станции. Чрез новата техника ни се предостави

прекрасна възможност да обогатим спектъра от услуги за читателите на библиотеката. Така например те могат да ползват безплатен интернет в Информационния ни център, както и да се включват в курсовете за придобиване на знания и умения в Обучителния център. Дейностите се организират и ръководят от библиотечни специалист, преминали квалификационни обучения по същата програма по следните модули: компютърни умения, услуги в съвременната обществена библиотека, библиотечен мениджмънт, застъпничество и проектен цикъл, общуване и работа с потребители. Разширеният обхват на дейността ни е устойчив фактор за привличане на нови потребители и задържане на настоящите. Тийнейджърите бяха измежду първите ползватели на новата техника и с нескрито задоволство показваха желанието си освен да демонстрират уменията си да сърфират във виртуалното пространство, да получат и още нови знания и умения.

Точно поради факта, че повечето от младите ни читатели - ученици и студенти, в последно време притежават собствен домашен компютър или лаптоп, техните подсъзнателни очаквания са свързани със същата „технологична“ ситуация и по отношение на библиотеката - тоест, за да се чувстват комфортно в нея и въобще да прибягнат до услугите ѝ доброволно или по необходимост, те трябва да попаднат в среда, уютна и ненаатрапчива според представите им. На тийнейджърите им е необходимо да бъдат заобиколени едновременно от компютър, принтери, аудио и видео средства и адаптери, CD и DVD-та, книги, списания, вестници и т.н., към които просто да протягат ръка според моментни настроения или в зависимост от точно определено търсене.

Разликата между популярните доскоро интернет клубове и информационния център в библиотеката е очевидна и е свързана преди всичко в осигуряването на възможност за полезни занимания в добронамерена и безопасна среда. Чрез компютрите, много от младежите преоткриха възможностите на библиотеката за интересно и пълноценно прекарване на свободното си време.

От началото на 2012 г. работим в партньорство с редица училища по Програма „Успех“, която е в рамките на Националната програма за развитие на човешките ресурси по проект „Да направим училището привлекателно за младите хора“. Общата ни цел по програмата е да се осмисли свободното време на учениците включително и на тези с идентифицирана нужда от специфична подкрепа, както и на тези с риск от отпадане и прояви на агресия и

насилие, чрез участие в извънкласни и извънучилищни форми, съобразно с интересите им.

Организирахме провеждането на библиотечни уроци за ученици от горна степен /9-12 клас/, водени от основното правило, че те не трябва да се състоят от изброяване на правила за ползване на различните видове услуги, а да включват иновативни подходи съобразно възрастта на реципиентите. Определихме съставните части на библиотечния урок:

- Показване на библиотеката с нейните обособени зони;
- Формулиране на начините за издирване на информация;
- Информация за спектъра от услуги – традиционни и не толкова традиционни;
- Предоставяне на полезна и практична информация;
- Системност в организирането на библ. уроци.

Формулирахме целите на заниманията:

- Преодоляване на дистанцията и притеснението при ползването на библиотеката;
- Придобиване на навици за посещаване на библиотека, като място където могат да се справят с учебните си задачи и да прекарват приятно свободното си време;
- Да се научат самостоятелно да използват предлаганите в библиотеката услуги;
- Да придобият реална представа за фондовете, е-каталога и др. услуги.
- Преодоляване на бариери за четенето

Съобразихме се с основните педагогически подходи в работата с подрастващи:

- Поставяне на задачи, които учениците изпълняват сами;
- Адаптиране на заниманията с интересите на учениците след съгласуване с учителите им;
- Съобразяване с потребностите на учениците;
- Да не оставя впечатление за задължителност, т.е. библиотеката не е училище;
- Осигуряване на атмосфера на добронамереност и приятна обстановка;
- Библиотеката – атрактивно и желано място за прекарване на свободното време;

Изводи от провежданите уроци по ББЗ в РБ „Ст. Чилингиров“:

- Учениците се научават да издирват самостоятелно литература – е- каталог и традиционен;
- Атмосферата в библиотеката влияе положително дори на слаби и трудно контролиращи се ученици;
- Активното поведение на библиотекарите е фактор за изграждане на мотивация за четене у тийнейджърите;

Паралелно с библиотечните уроци в работата по проекта включихме и анкетно проучване, анализа на което в по-голямата си част се припокри с изследвания на други колеги – специалисти в областта. Форма`та на анкетата беше максимално синтезиран и конкретен, като съдържаше въпроси отнасящи се до предпочитана книга, теми и интереси, отношение към библиотеката. Не пропуснахме и „важните въпроси“ за възраст и пол на анкетирания. Систематизирахме информацията и от обработените резултати се изведоха следните характеристики:

1. С нарастването на възрастта на децата, т. е. по посока – тийнейджъри, интензивността на четене намалява:

Възраст/клас	интензивно четящи
1-2 клас	80%
3-6 клас	55%
7-10 клас	30%

2. В рамките на всяка възрастова категория разпределението между момичета и момчета на активните и пасивните читатели е неравномерно. Така например в 8 клас всяко пето момче и всяко двадесето момиче са в категорията на слабо четящите. И четящите и нечетящите посещават библиотеката, но с различни цели:

- Четящите – заемат книги и четат периодика;
- Нечетящите – заемат CD, DVD, комикси. (под „нечетящи“ разбирам тези, които не четат конкретно книги)

3. Факторите, от които се влияе интензитета на четене сред тийнейджърите се определят от семейната среда, създадените в по ранна възраст навици за четене, от мнението на приятели, от учителя и не на последно място от библиотекаря.

4. Тийнейджърите харесват :

- Текста да е интересен и да ги накара да се вживеят в него-74%;
- Не се интересуват от илюстрации – 10%;
- Актуалност – 26%;
- Да не е „дебела“ -20%;

5. Тематичният обхват на предпочетените четива е:

- Приятелство, любов, секс /при момичета/;
- Ужаси, екшъни, фентъзи /при момчета/;
- Криминални /момичета и момчета/.
- Техника, компютри /момчета/;
- Езотерика /момичета/.

В заключение бих искала да изкажа благодарност преди всичко към колегите, организатори на настоящия форум, защото благодарение на тях ние акцентирахме вниманието си върху една до голяма степен пренебрегвана категория читатели. Проблемите, които стоят пред нас библиотекарите по отношение на работата с тийнейджъри са многопластови. Вярвам, че с взаимни усилия, споделяне на опит и успешни практики ще съумеем да коригираме пропуските и успешно да се впишем в пространството на младежите чрез предоставяне на нови интригуващи ги услуги и възможности за личностно развитие. Ролята и мястото на Библиотеката на бъдещето е в посока развиване и обогатяване на нейните културни, образователни и социални функции. Книгите и електронните носители на информация от всякакъв вид и характер в съчетание с една хармонична и уютна обстановка, лишена от повечето от строго задължаващите и ограничаващи правила на библиотечните разпоредби са гаранция за съхраняване на Мита за ценните писания, скрити в нейните невидими и дълбоки книгохранилища. Този т.н. Мит за Библиотеката като място, криещо съкровища от очите на "непосветените" трябва и ще бъде запазен, защото той изразява Магията на библиотеката, нейната притегателност както за нас, библиотекарите, така и за неизкушените, нечетящи, нетърпеливи и нетолерантни млади читатели.

Споделеният ентузиазъм на не толкова многобройните, но верни млади ползватели на Библиотеката, определено мотивира мен и колегите ми за търсене и прилагане на иновативни форми в практиката и ни помага да блокираме песимизма за бъдещето, който понякога ни обхваща.

Красимира Александрова
Регионална библиотека „Стилијан Чилингиоров“
Шумен – Република Българија
e-mail: aleksandrova@iservice.bg
www.libshumen.org

О ПСИХОЛОГИЈИ ТИНЕЈЦЕРА И МЕСТУ БИБЛИОТЕКЕ У ЊЕГОВОМ ЖИВОТУ

Желела бих да почнем са једном исповешћу тинејцера, узетом из књиге чувеног породичног психотерапеута Вирџинија Сатира „Ново човекостваралаштво“: „Колико и глупо да изгледам више од свега на свету желим да осећам да ме воле и цене. Треба ми човек који ће да верује у мене, јер ја баш увек и не верујем у себе. Искрено, често осећам да нисам ни за шта. Осећам да нисам довољно јак, паметан, леп и пријатан, зато се ником не могу допасти. Други пут ми се чини да све знам и да могу да се суочим са целим светом. Све ме то потреса. Пре свега ми је потребно да будете искрени са мном и у односу према мени и у односу према себи самима. Онда ћу моћи да вам се поверим. Желим да знате да вас волим. И молим вас да се не осећате увређени ако волим и друге људе. То вас ничим неће повредити. Молим вас да ме баш тако волите“.

Неко је једном рекао следеће: „Хвала Богу, пубертет је болест која нестаје током времена“.

Васпитање детета током година адолесценције је компликована авантура у којој се већина родитеља, васпитача и педагога сусрећу са многим тешкоћама. Из године у годину живот тинејцера се погоршава у скоро сваком погледу. Статистика вришти од растућег броја наркомана и малолетних деликвената, од учесталих раних трудноћа и полних болести и осећаја безнађа и депресије. Шта није у реду? Разлог је често то што већина одраслих има веома нејасну представу о адолесценцији и не знају шта да очекују од ових младих људи. Наше друштво, у смислу друштвеног односа, је сиромашно и болесно. Већина младалачких проблема могу бити смањени или искорењени ако уклонимо тензије између одраслих и тинејцера и почнемо да их васпитавамо као младе људе у чијим рукама је наша будућност.

У такозваном прелазном добу врши се прелаз од детињства ка квалитативно новом периоду развоја - адолесценцији и одраслом

добу. „Није више дете, али још увек није одрастао“ – тако можемо да назовемо адолесценте у пубертетском периоду. Иако израслим у висину, и ученицима у пубертету потребна је душевна топлина, да им се каже нека лепа реч, да им се стави рука на раме као знак поштовања, да их родитељи или родбина помилују и загрле. Њихово понашање у таквим ситуацијама је понекад контрадикторно, али изнутра су међусобно повезани и комплементарни. С једне стране, они као да се стиде, осећају нелагодност, а с друге стране то им прија и потребно им је.

Поред сексуалног сазревања, као карактеристика физичког развоја, јављају се промене и у интелектуалном развоју, које могу да се посматрају у следећим областима:

• Друштвени развој

1. Желе да буду одрасли, самостални и независни.
2. Желе да припадају „групи“, поредећи себе са другим референтним (*ауторитетним*) за њих личностима и посебно су под утицајем пријатеља.
3. Њихови социјални проблеми утичу на њихов сексуални развој и „откриће“ супротног пола.
4. На њихову свест утичу ауторитативне личности, ликови из књижевних дела, филмова, ТВ емисија.
5. Воле активности са израженом друштвеном оријентацијом (*такмичарске игре између појединих група, подршка општим циљевима, подршка онима којима је помоћ потребна*) преко којих се доказују.
6. Повећана афилиација - придржавају се одређених кругова друштва или група.

• духовни развој

1. Потребна им је практична вера и реалне акције: овде и сада.
2. Склони су да у све сумњају.
3. Траже идеално (*у мислима и делима људи*).
4. Више су изложени различитим искушењима.

• интелектуални развој

1. Шире и продубљују своју општу културу, савлађују стручна знања и вештине, развијају своје способности.
2. Њихово мишљење добија нови квалитет – организовано, доследно и темељно користе стечена нова знања
3. Воле дискусије и спорове.
4. Стваралачки су усмерени и идеалистични.
5. Њихова машта се обично налази под контролом разума.
6. Субјективни су у својим образложењима.

• емоционални развој

1. Брзе и честе промене расположења.
2. Често нису расположени, тужни су и депресивни.
3. Воли забаву и разоноду.

Неки савети при раду са тинејџерима

Образовни рад са тинејџерима требало би да се заснива на интеракцији, узајамном разумевању, интересовању одраслих за дете. Тинејџери не подносе ауторитарно васпитање, узоран однос и наметнуто моралисање. Тек након што смо освојили поверење и поштовање тинејџера, заиста можемо да му помогнемо у тешким ситуацијама, да га научимо да се носи са својим проблемима. За тинејџера је веома важно да стекне одговорност и разумевање о свету, поштовање универзалне људске културе и поштовање људи. Задатак васпитања је да у тинејџеру развијамо нонконформизам (*да се некритички не слаже са свим што му се нуди*), одупирање негативним утицајима, способност да брани своје принципе, да брани слабе и да га убедимо да позитивно понашање води до позитивних резултата.

Свако зна да је образовање у кризи, да универзитети примају неспремне ученике, али у ствари проблем у читавом образовном систему лежи много дубље. Како натерати ученика који сриче да чита? Процент ученика који сричу приликом читања показао се застрашујуће високим - нешто више од 22%. То јасно значи да 51% од осамнаестогодишњака код нас нису прочитали ни једну књигу у свом животу. / Подаци су узети из истраживања Организације за економску сарадњу и развој, спроведеног 2008, у коме су била укључена деца, узраста од 15 година из 57 земаља, укључујући и Бугарску и представила их је Вања Грашкина, доскорашњи

председник ББИА (Бугарске библиотечно-информационе асоциације).

Шокантни резултати, међутим, ту не престају, 22% бугарских ученика припадају категорији такозваних „номинално неписмених“ (не могу добро да читају) а читавих 28% су функционално неписмени (читају, али не разумеју значење овог што је написано).

Ове чињенице су страшне и неминовно утичу на друштво као целину. Образовни систем и породица све чешће се повлаче и искрено признају своју неспособност у комуникацији са тинејџерима. Библиотеке као природни посредник између породице и школе делимично би могле да надокнаде недостатке. Али беспарица у библиотекама, која је последњих неколико година постала готово традиција, не дозвољава куповину актуелних наслова, због чега млади губе интересовање да их посећују и у једном тренутку скоро престају да читају књиге. Претња неписмених младих људи за друштво у целини је реална. Схватам да ове чињенице звуче застрашујуће за сваку разумну особу. Чак бих волела да сам мало претерала и преувеличала озбиљност проблема. Важније је да објављена информација буде на располагању оних који управљају и мора бити подстицај за владу да размишља стратешки.

Како да уђемо у круг поверења једног тинејџера?

• **Безусловна љубав.** Један од главних разлога зашто одрасли не могу да показују љубав према тинејџерима је непознавање разлика у перцепцији света одраслих и тинејџера. Проблем је у томе што тинејџер процењује људе по њиховом понашању. Одрасли, међутим, пре свега се оријентишу према речима.

Др Рос Кемпбел у једној од својих књига „Како да волимо свог тинејџера“ даје следећи пример за то. Човек који је отишао на службени пут лако може да обрадује своју супругу ако је само позове и каже: „Душо, ја те волим“. Она ће бити на седмом небу од среће. Међутим, ако позове четрнаестогодишњег сина и каже му: „Само желим да ти кажем да те волим“ – он ће вероватно слећи раменима и рећи: „Добро, али зашто ме зовеш?“. *Тинејџер оцењује поступак, одрасли - речи.*

• **Пажња.** Тинејџеру се мора показати да је посебан. Ово повећава његово самопоуздање и побољшава односе са другим људима. Само му наша пажња може помоћи да се осети таквим. Недолично понашање тинејџера, неморалне радње и осећај

инфериорности – све је то резултат одсуства највреднијег и најважнијег за њих - пуна и комплетна пажња од стране одраслих.

• **Контакт очима** је врло важан у раду са тинејџерима. Срдачан и упоран контакт очима је важан не само за побољшање комуникације, већ и за задовољење емоционалних потреба ових младих људи. Тинејџери тешко могу да одрже контакт очима. У једном тренутку они очајнички траже наш поглед, а минут касније, буквално покушавају да га избегну. Ова нестабилност је резултат углавном начина на који чланови породице визуелно контактирају једни са другима. Тинејџер памти оно што види.

Активности Регионалне библиотеке у раду са тинејџерима

Сви ми, библиотекари, знамо да у последњих неколико година традиционално читање књига није баш међу приоритетима младих.

Масовна примена информационих технологија и њихов веома брз развој, довела је до прекида са традиционалним читањем књига и папирних медија. Али то не значи да се не чита – напротив, сад се чита много више, али су извори читања бројнији у односу на раније када је то била само књига.

Библиотечка заједница нема другу алтернативу него да се потчини и да се прилагоди том процесу, да се укључи у њега, дајући своје професионалне податке у циљу специфичности његовог развоја. На основу периодичних истраживања, као и у формалним и неформалним разговорима са младима, може да се утврди њихово разумевање користи од библиотеке:

- проширивање знања;
- извођење наставе или отворени часови по наставним програмима;
- друштвени контакт - састанци, учествовање у дискусијама, учествовање на конкурсима;
- припрема по наставном материјалу – домаћи задаци, семинарски радови, дипломски радови;
- промовисање читања – сусрети са ауторима, изложбе књига, тематски излози, јавна читања;

Регионална библиотека „Стилијан Чилингиrow“ има деведесетогодишњу историју. То је четврта по величини депозитна библиотека са фондом од 760.000 књига.

На дан 30. јуна 2012. је имала 974 чланова библиотеке старости од 14 до 18 година, од којих је 581 девојчица и 393 дечака. У структури библиотеке ради Дечје одељење (до 14 година) са позајмним делом и читаоницом; Позајмно одељење за одрасле и 3 читаонице – општа, за стране језике и уметности.

У следећем делу свог излагања представићу примере из праксе шуменске регионалне библиотеке.

Март 2006 - Пројекат „Будућност нам се дешава данас“ у партнерству са издавачком кућом „Крџгозор“. Библиотека је организовала низ сусрета ученика виших разреда са познатим сексологом др Руменом Бостанциевим. Он је у оквиру пројекта одржао предавања, давао је индивидуалне савете везане за проблеме тинејџера, како ученицима, тако и одраслима. Циљ пројекта је реализација кампање великих размера, којом би се на необичан начин разговарало и расправљало о озбиљним темама као што су сексуално сазревање, односи у породици, круг пријатеља, школа. Циљ пројекта је такође и примена модерних и провокативних текстова којима би се повратило интересовање младе читалачке публике за лепу књижевност и читање. На штанду издавачке куће „Крџгозор“ књиге су биле тематски поређане (нпр. „Часови љубљења“, „Невероватан си, Дино“, и др.) са циљем да забављају, да откривају нове перспективе и истовремено да провоцирају пажњу према судбини младих у неравноправном положају. Дистрибуиран је плакат са текстом „Читање је модерно, читање је секси!“ који је био веома добро прихваћен од стране младих. Реакције тинејџера су биле спонтане, искрене и емотивне. Они су се поверили да им њихови родитељи не могу дати адекватне одговоре на питања која их се тичу. Истицали су да је за њих значајно и потребно да разговарају са стручњаком. У времену резервисаном за лична питања, одрасли, наставници и библиотекари, љубазно су били замољени да напусте просторију. На завршној сесији, др Бостанциев се фокусирао на превазилажење страха од растављања, као важаног корака за конструктиван дијалог. Деци у овом узрасту недостаје нормална прилика и окружење за такве разговоре. Наглашена је опасност од лажних и обмањујућих информација на интернет форумима.

26. јун 2008. - Међународни дан борбе против наркоманије. Конкурс на тему „Испричај ми причу“ инициран од стране наше кориснице - Евелине Димитрове и подржан од стране Библиотеке. Идеја је да се млади кроз причу о личном искуству укључе у борбу

против дроге. Конкурс је био отворен за све који су желели да поделе своје искуство или искуство блиског пријатеља везано за борбу против употребе опојних дрога и психоактивних супстанци. Ева је провоцирала учеснике тако што је прва испричала причу свог брата који је наркоман. Стихове, које му је посветила издали смо као књигу. Сваки од њих она је писала и остављала их на различитим местима у зависности од стања младића, са само једном мишљу - да му пружи храброст и веру за повољан исход. Испоставило се да је реакција младих огромна. Конкурс је добио широку популарност међу младима. Идеји се придружило неколико институција у граду - Општински здравствени центар, Уједињени дечји комплекс, Хуманитарна Гимназија „Јован Егзарх Бугарски“. Добили смо приче, есеје, песме из 12 средина, као што су Шумен, Софија, Јамбол, Сливен, Варна, Плевен и други. Награђени аутори добили су награде на свечаности коју је организовала Регионална библиотека.

Велики одјек и изазвано интересовање недвосмислено су потврдили актуелност теме и потребу за широком јавном расправом. Организација конкурса је била подстакнута и објављеним у штампи резултатима једне анонимне анкете којом је било обухваћено 1.505 младих, узраста од 12 до 19 година, и која је показала да је 60% деце пробало дуван, 30% марихуану, а 2% тешке дроге.

Ове 2012. били смо партнери Регионалном здравственом центру у кампањи за здравствено образовање у оквиру пројекта Министарства здравља. Тако смо у оквиру већ традиционалне за Библиотеку Летње радионице (организујемо је шесту годину заредом) ове године радили по моделу „Информисани и здрави“. Теме укључене у програм су оријентисање ка едукацији здравствене културе међу адолесцентима, као што су предавања: „Саобраћајне несреће“, „Инфективне болести – хепатитис, крпељи“, „Здрава исхрана“, „Штете од дувана и алкохола“, „Штете од прекомерне употребе соли“. Програмом су, поред предавања и пројекције едукативних филмова, биле укључене и спортске активности руковођене од стране стручњака за аеробик, фудбал, тенис, одбојку, кошарку. Дистрибуирали смо флајере и налепнице о темама о којима смо разговарали.

Од априла 2010 у Регионалној библиотеци „Стилијан Чилингиров“ се организује "Школа за родитеље" у оквиру програма Општине Шумен у превенцији агресије / 2010-2012 /. Програм обухвата низ курсева, обука, семинара и радионица за родитеље, наставнике и друге заинтересоване стране са

стручњацима - психолозима, лекарима, наставницима. Један од најузбудљивијих сусрета био је са познатим психологом Медлином Алгафари. Њена предавања су се увек развијала у дискусије о горућим темама у којима се тражила танка нит између савремене стварности и старих традиционалних појмова васпитања, питање такта и мере у међусобним односима, карактеристике развоја погледа на свет, самоспознаје, карактера и животног самоопредељења појединаца, повећање потребе за стваралаштвом и диференцијацијом, као доминантног и јаког осећаја љубави.

Од новембра 2010. покренут је поступак за испоруку компјутерске технике по програму „Глобалне библиотеке – Бугарска“ у Регионалној библиотеци „Стилијан Чилингиров“ Шумен. Добијене 25 рачунарске конфигурације и периферни уређаји дистрибуирани су у Информациони центар – 10 комада, Тренинг центар - 10 и 5 у радним станицама. Новом техником обезбедили смо дивну прилику да обогатимо спектар услуга за кориснике библиотеке. Тако, на пример, они могу да користе бесплатан интернет у нашем Информационом центру, као и да се укључе у курсеве за стицање знања и вештина у Тренинг центру. Активности организују и реализују библиотекари, који су, по истом програму, завршили стручне курсеве по следећим модулима: компјутерске вештине, услуге у савременим јавним библиотекама, библиотечки менаџмент, заступање и пројектни циклус, комуникација и рад са корисницима. Проширени обим нашег пословања је стабилан фактор у привлачењу нових корисника и очувању постојећих. Тинејџери су били међу првим корисницима нове технике и са нескривеним задовољством показали су своју спремност, сем да демонстрирају своје вештине и да сурфују у сајбер простору, да стекну још нових знања и вештина.

Само зато што већина наших младих корисника, ученика и студената, у последње време поседује лични кућни рачунар или лаптоп, њихова несвесна очекивања су повезана са истом *технолојском* ситуацијом и када је реч о библиотеци - то јест, да би се осећали удобно и уопште да користе њене услуге, добровољно или по потреби, морају да се нађу у окружењу удобном и ненаметљивом по њиховим схватањима. Тинејџерима је потребно да буду истовремено окружени компјутером, штампачем, аудио и видео опремом и адаптерима, ЦД-има и ДВД-има, књигама, часописима, новинама, и тако даље, који би им били на дохват руке у тренуцима расположења или у зависности од онога што им је у том тренутку потребно.

Разлика између до скоро популарних интернет кафеа и библиотечко-информационог центра је очигледна и пре свега је везана за пружање корисних и добронамерних могућности и активности, у безбедном окружењу. Захваљујући рачунарима, многи млади људи су открили могућности библиотеке за занимљиво и вредно провођење слободног времена.

Од почетка 2012. радимо у партнерству са бројним школама по програму „Успех“, који се реализује у оквиру Националног програма за развој људских ресурса по пројекту „Да учинимо школу атрактивнијом за младе људе“. Општи циљ овог програма је да се осмисли слободно време ученика, укључујући и оне са идентификованом потребом за посебном подршком, као и оне у ризику од одбацивања и излива агресије и насиља, а све кроз учешће у ваннаставним облицима, у складу са њиховим интересовањима.

Организовали смо библиотечке часове за ученике виших разреда (9-12. разред) вођени основним правилом да они не треба да се састоје од листе правила за коришћење различитих врста услуга, већ да обухватају иновативне приступе сходно старости корисника. Идентификоване компоненте библиотечког часа су:

- Показивање библиотеке и њених опремљених зона;
- Формулисање начина проналажења информација;
- Информације о опсегу услуга - традиционалне и не тако традиционалне;
- Обезбеђивање корисних и практичних информација;
- Уређеност у организацији библиотечких часова.

Формулисали смо циљеве активности:

- Премошћавање дистанце и треме приликом коришћења библиотеке;
- Стицање навика за посету библиотеци, као места где могу да се носе са својим школским задацима и где могу и пријатно да проведу своје слободно време;
- Да се науче самостално да користе услуге које библиотека нуди;
- Да стекну стварну представу о фондовима, електронским каталозима и другим услугама;
- Превазилажење баријера читања.

Прилагодили смо се главним педагошким приступима у раду са адолесцентима:

- Постављање задатака које ученици решавају сами;
- Прилагођавање активности интересима ученика у консултацији са њиховим наставницима;
- Прилагођавање у складу са потребама ученика;
- Да не оставља утисак обавезе, то јест библиотека није школа;
- Обезбеђивање атмосфере добронамерности и пријатне околине;
- Библиотека - атрактивно и пожељно место за провођење слободног времена;

Изводи са организованих часова у Регионалној библиотеци „Стилијан Чилингиров“:

- Ученици су се научили сами да траже књиге - е-каталог и традиционални;
- Атмосфера у библиотеци има позитиван утицај чак и на слабе и на ученике који се тешко контролишу;
- Активно понашање библиотекара је фактор за изградњу мотивације за читање међу тинејџерима;

Паралелно са библиотечким часовима у раду на пројекту, укључили смо и анкету, чија се анализа у великој мери слаже са истраживањима других колега - стручњака у тој области. Образац анкете је био максимално сажет и конкретан и садржао је питања која се односе на жељену књигу, теме и интересовања, на однос према библиотеци. Нисмо пропустили ни „важна питања“ о узрасту и полу испитаника. Систематизовали смо информације и на основу обрађених резултата наметнуле су се следеће карактеристике:

1. Са повећањем старости деце у смеру - тинејџери, смањује се интензитет читања:

Узраст/разред	Редовни читаоци
1-2 разред	80%
3-6 разред	55%
7-10 разред	30%

2. У оквиру сваке старосне категорије подела између дечака и девојчица на активне и пасивне читаче је неуједначена. Тако, на пример, у 8. разреду сваки пети дечак и свака двадесета девојчица

су у категорију оних који слабо читају. И они који читају и они који не читају посећују библиотеку, али са различитим циљевима:

- Они који читају - позајмљују књиге и читају часописе;
- Они који не читају - позајмљују ЦД, ДВД, стрипове (под *оне које не читају* мислим на оне који не читају конкретно књиге)

3. Фактори који утичу на интензитет читања међу тинејџерима одређује породична средина, створене у раном узрасту читалачке навике, мишљење пријатеља, учитеља, и не на последњем месту, библиотекара.

4. Тинејџерима се допада:

- Да је текст занимљив и да их изазива да се удубе у њега, 74%;
- Не интересују их илустрације - 10%;
- Актуелност - 26%;
- Да није „дебела“ -20%;

5. Тематски оквир жељеног штива је:

- Пријатељство, љубав, секс / код девојчица /;
- Хорор, акција, фантастика / код дечака /;
- Крими - приче / девојчице и дечаки /.
- Техника, компјутери / дечаки /;
- Езотерија / девојчице /.

У закључку бих желела да се захвалим, пре свега, колегама, организаторима овог форума, јер захваљујући њима смо посветили пажњу на једну, у великој мери занемарену категорију читалаца. Проблеми са којима се суочавамо ми библиотекари при раду са тинејџерима су вишеслојни. Верујем да ћемо уз заједничке напоре, размену искустава и најбољих пракси успети да исправимо недостатке и да се упишемо у простору младих, пружајући им узбудљиве нове услуге и могућност за лични развој. Улога и место библиотеке будућности је у правцу развоја и обогаћивања њених културних, образовних и социјалних функција. Књиге и електронски медији, информације сваке врсте и карактера у комбинацији са једном хармоничном и удобном атмосфером,

лишене већине рестриктивних и компликованих правила библиотеких одредаба су гаранција очувања Мита вредних списа, који се крије у њеним невидљивим и дубоким књигохранилиштима. Тај такозвани Мит о библиотеци као месту, које скрива благо од очију *непосвећених*, мора бити очуван, јер он изражава магију библиотеке, њену атрактивност како за нас, библиотекаре, тако и за неискусне, нестрпљиве, нетолерантне младе кориснике.

Заједнички ентузијазам, не тако бројних, али верних младих корисника библиотека, свакако мотивише мене и моје колеге да тажимо и примењујемо иновативне облике у пракси и помаже нам да блокирамо песимизам о будућности, који нас понекад хвата.

Ирина Александрова
Столична библиотека - София
e-mail: iris_a@abv.bg
www.libsofia.bg

ПРОЕКТЪТ НА СТОЛИЧНА БИБЛИОТЕКА „КНИГАТА, КОЯТО ПРОМЕНИ ЖИВОТА МИ”

Една от мащабните прояви на Столична библиотека, свързана с честването на 80-годишнината на нейното създаване, беше иницирането на **националната анкета** сред деца и средношколци на тема „Книгата която промени живота ми“. Проектът беше по идея на зам. директора Спаска Тарандова и осъществен от Детрско-юношеския отдел филиал „Люлин“ на Столична библиотека, както и от най-големия детски портал Azdeteto.com и с подкрепата на Столична община.

Целта на анкетата беше деца и средношколци да посочат личности от различни сфери на обществения живот, които да споделят с тях впечатленията от книгата, изиграла решаваща роля в живота им.

Гласуването можеше да се извършва между 8 октомври и 15 декември 2008 г., на място в детските отдели или на уебадрес [www.libsofia.bg/survey/index.php?sid=21975&newtest= Y](http://www.libsofia.bg/survey/index.php?sid=21975&newtest=Y), както и на сайта [Az deteto](http://Azdeteto.com). В него взеха участие деца от цялата страна. След оспорвана натпревара първото място си поделиха столичният кмет тогава Бойко Борисов и топжурналаистката Елена Йончева с по 25% от детския вот. Те бяха следвани с много малка разлика от капитана тогава на националния отбор по футбол Димитър Бербатов и поета Валери Петров. В своята класация децата включиха Леда Милева, Ивет Лалова, Иван и Андей, Нети, Лили Игнатова, Стефан Вълдобрев, Любо Нейков, Белослава.

Амбицията ни беше всеки месец от 2009 г. да организираме по една среща с номинираните дванайсет личности. С осем от тях това можа да се осъществи, а прекомерената заетост на Валери Петров, Бербатов, Иван и Андрей, Белослава по това време, осъществени.

1. С първия номиниран – кмета Бойко Борисов, срещата се състоя през януари 2009 г. В непринуден разговор с децата той сподели, че книгата на Александър Дюма – „Тримата мускетари“, го е научила на част, доблест и сила. От романите за индианци е

придобил чувство за справедливост, а любимият му поет е Димитър Василев.

Това беше началото на проекта „Книгата която промени живота ми“, посветен на 80-годишния юбилей на библиотеката, който беше широко отразен от медиите.

2. През февруари се проведе среща - разговор на деца от столични училища с **Леда Милева**. На нея, писателката сподели, че през различни периоди от живота си различни автори и книги са упражнявали влияние за нейното израстване като личност. Децата рецитираха и пяха песни по нейни стихотворения, бяха изработени тебла с рисунки по детските ѝ творби. Срещата се превърна в илюстрация на влиянието на големия автор върху развитието на децата и влиянието на творчеството му в порива за изява у тях. В края на срещата г-жа Милева подари на ДЮО екземпляр от най-новата си книга „Двете пътечки“ с послание:

„На детско-юношеския отдел на Столична библиотека с пожелание да има все повече малки читатели – почитатели на книгата“ Леда Милева.

3. Коя е книгата, променила живота на най-бързата бяла жена в света – чаровната лекоатлетка Ивет Лалова, разбраха ученици от столични училища на проведената през март в Академичния център на Столична библиотека среща – разговор. Ивет сподели, че биографичната книга за живота на колоездача Ланс Армстронг ѝ е помогнала да преодолее стреса и болката след тежка травма на крака, да я активира и устреми към победа. Срещата се превърна в интересен разговор за радостта от победите, сълзите след неуспехите, за желанието и волята да успееш.

4. Срещата с **Ангоанета Добрева (Нети)** през април 2009 г. се проведе в зала „Надежда“ на Столична библиотека. Тя, сподели, че в същата зала преди 20 години едва 12- годишна, е изиграла първата си роля в мюзикла „Козата и седамте вълчета“. Вълнението и преди излизането на сцената било толкова силно, че гласът ѝ „ паднал“, но тя съумяла да преодолее „сценичната треска“ и да изиграе блестящо ролята. Забавната и артистична Нети успя веднага да привлече вниманието на децата, които ѝ зададоха много и различни въпроси.

Неги им разказа за книгите, които е чела като малка – „Пипи дългото чорапче“, „Малкият принц“, „Том Сойер“, „Оливер Туист“. По-късно я впечатлили книгите на Тенеси Уилиамс, но най- силно ѝ повлиял романът „Братя Карамазови“ който ѝ помогнал да преодолее болката след смъртта на баща ѝ.

Децата научиха още, че музиката, която харесва е джазът, че любимата ѝ роля е в романитичната комедия „Боси в парка“. Най – забавно ѝ е да пее, да танцува и да пресъздава различни образи на сцената. Нети посъветва децата, че ако желаят да развият своето мислене, фантазия и въображение трябва да четат.

5. Среща с актьора **Любомир Нейков** се проведе през май. Талантливият актьор, чийто превъплъщения в различни роли с интерес следим на телевизионния екран и театралната сцена, се оказва и интересен събеседник. Срещата се превърна в увлекателен разговор за книгите, кото са повлияли на изграждането му като личност и формирането му като артист. Децата научиха, че героинята на Астрид Линдгрен – Пипи дългото чорапче, го е впечатлила с дръзкия си, непокрен и смел характер, героите от романа „Клетниците“ на Виктор Юго са развили въображението му, а автобиографиите на известни личности са любимото му четиво днес. Актьорът посъветва децата да четат книги, защото те провокират въображението, развият паметта и защото именно в тях е съхранено човешкото знание и опит.

6. **Лили Игнатова** беше гост на Столична библиотека през септември. Среща – разговор със „златното момиче“ на България, носителката на световни и европейски медали по художествена гимнастика, се превърна във философски размисъл за доброто и злото, за трудните решения и смелостта да се бориш и победиш, за горчивината от загубите и решителността да продължиш да се усъвършенстваш, за да постигнеш това, за което мечтаеш.

Любимата ѝ книга „На изток от рая“ я е научила да не се примирява с посредствеността, да преодолява умората и с много труд, упоритост и търпение да постига победа. Децата задаваха и много въпроси, свързани с личния живот на гимнастичката, с работата ѝ сега, с плановете ѝ за бъдещето, на които тя търпеливо отговори.

7. Какъв всъщност е **Стефан Вълдобрев** – актьор, поет или композитор, питаха децата на срещата със Стефан Вълдобрев и кои са книгите, помогнали му да развие творческия си талант. Той сподели, че още като малко момче чете приключенски романи. Любимите му книги са „Винету“, „Оцеола“, „ Синовете на великата мечка“. Той съпреживява заедно с героите, представя си местата където живеят те, даже си изработва лък од дряново дърво и с момчетата от село Шипка, където живее тогава, разигарават различни истории. По-късно открива поезията и се влюбва в сонетите на Шекспир. Тогава пише, и првите си стихове – наивни но

искренни, разкриващи тайните на душата му. На 15 години е запленил от музиката на Стинг, Пинк Флойд, Елвис Пресли и решава да създаде своя група. Така се изгражда като творец, който пише стихове и музика, играе в киното и в театъра. Сцената за него е животът му, а контактът с публиката го вдъхновява за нови творчески проекти. А книгата, впечатлила го най-силно и в която е открил мъдростта на живота, е Библията. Нея я препрочита в годините отново и отново и му два сили да продължи напред.

8. Почти два часа продължи срещата на **Елена Йончева** с деца от столични училища. Темата на разговора – коя е книгата, променила живота на известната журналистка, порасна в оживена дискусия на лицемерието и волята да го преодолееш, за насилието и човечността, за точния баланс, равновесието между нещата, за самообладанието и психологическата устойчивост в трудни моменти, за амбицията и вечно търсеция новото човешки дух.

Романът на Салинджер „Спасителят в ръжта“ Елена Йончева сподели като икона не само на американската, но и на световната литература. Той трябва да бъде прочетен от всеки, който иска да съхрани собственото си достойнство и да разчупи схемите, предварително подготвени му од другите, от всеки който има смелостта да предизвика трудностите и да ги преодолее. Репортажите на Елена Йончева от най-горещите точки на света - Косово, Алжир, Венецуела, Колумбия. Афганистан са гладни с възлнение от хиляди хора в България.

Журналистката умело улови вниманието на децата с увлекателния си разказ за пиратите в Средна Сомалия и отвлечените български моряци, за заложниците в Чечения и бомбардировките в Ирак, за воените и религиозни конфликти по света. Ето така видяха децата Елена Йончева - нежна, чувствителна и ранима, но целеустремена, решителна и уверена.

Вярваме, че напред с мащабните промени през последните години в Столичната библиотека – реорганизацията на фондовете, автоматизацията на обслужването, думите наситени с чувство и преживявания на нашите гости от срещите на проекта „Книгата която промени живота ми“ доведоха до повишаване на интереса към Столична библиотека и увеличаване на младите читатели при нас.

Ирина Александрова
Столична библиотека - Софија
e-mail: iris_a@abv.bg
www.libsofia.bg

ПРОЈЕКАТ СТОЛИЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ „КЊИГА КОЈА МИ ЈЕ ПРОМЕНИЛА ЖИВОТ“

Један од највећих догађаја у Столичној библиотеци, повезан са прославом осамдесетогодишњице њеног оснивања, је покретање **националне анкете** међу децом и средњошколцима под називом „Књига која ми је променила живот“. Пројекат је реализован по идеји заменика директора Спаске Тарандове и имплементиран од стране дечје-омладинског одељења филијале „Јулин“ Столичне библиотеке, као и од стране највећег дечјег портала Azdeteto.com и уз подршку Столичне општине.

Циљ анкете био је да деца и средњошколци изаберу личности из различитих сфера јавног живота, који би с њима поделили импресије о књизи која је одиграла одлучујућу улогу у њиховим животима.

Гласање је било омогућено у периоду између 8. октобра и 15. децембра 2008. године у дечјим одељењима или на веб адреси www.libsofia.bg/survey/index.php?sid=21975&newtest=Y, као и на сајту Azdeteto. Учешће у гласању узела су деца из целе земље. После спорне трке прво место су поделили тадашњи градоначелник Софије Бојко Борисов и популарна новинарка Елена Јончева са 25% гласова деце. Следили су, са малом разликом, тадашњи капитен националног фудбалског тима Димитар Бербатов и песник Валери Петров. У свом рангирању деца су укључила и Леду Милеву, Ивет Лалову, Ивана и Андреја, Нети, Лили Игнатову, Стефана Валдобрева, Љубу Нејкова, Белославу.

Наша амбиција била је да сваког месеца у периоду од 2009. године организујемо по један сусрет са дванаест номинованих личности. Са осморо од њих то смо и урадили, а због великих обавеза у то време Валери Петрова, Димитра Бербатова, Ивана и Андрија, Белославе ти сусрети нису организовани.

1. С првим номинованим - градоначелником **Бојком Борисовим**, сусрет је одржан јануара 2009. године. У неформалном разговору он је са децом поделио да га је књига Алексамдра Диме

„Три мускетара“ научила части, храбрости и снази. Из романа о Индијанцима је стекао осећај за правду, а омиљени песник му је Димитар Василев.

То је био почетак пројекта „Књига која ми је променила живот“, посвећен осамдесетогодишњици Библиотеке, који је био интензивно промовисан од стране медија.

2. У фебруару је организован сусрет-разговор деце из столичних школа са **Ледом Милевом**. Том приликом књижевница се поверила да су у различитим периодима њеног живота различити аутори и књиге вршили утицај на њено одрастање и формирање као личности. Деца су рецитовала и певала песме по њеним стиховима, направили су таблу са цртежима по њеним дечјим радовима. Сусрет се претворио у илустрацију утицаја великог аутора на развој деце и утицај њеног стваралаштва на порив за њихово представљање. На крају сусрета госпођа Милева је Дечјем одељењу поклонила примерак своје најновије књиге „Две стазице“ са поруком: „Дечјем одељењу Столичне библиотеке уз жељу да има што више малих читалаца – поштовалаца књиге“ Леда Милева.

3. Која је књига која је променила живот најбрже беле жене света – шармантне атлетичарке **Ивет Лалове**, научили су ученици градских школа на сусрету – разговору одржаном марта у Америчком центру Столичне библиотеке. Ивет је рекла да јој је биографска књига о животу бициклисте Ланса Армстронга помогла да превазиђе стрес и бол после тешке повреде ноге, да је активира и устреми ка победи. Сусрет се претворио у занимљив разговор о радости победе, сузама после неуспеха, о жељи и вољи да успеш.

4. Сусрет са **Антоанетом Добревом (Нети)** априла 2009. године одржан је у сали „Надежда“ Столичне библиотеке. Она је рекла да је у тој истој сали пре двадесет година, као дванаестогодишњакиња, одиграла своју прву улогу у мјузиклу „Коза и седам вучића“. Узбуђење пре изласка на сцену је било толико да јој је глас „пао“, али она је успела да савлада „сценску трему“ и да бриљантно одигра улогу.

Забавна и артистична Нети одмах је успела да привуче пажњу деце која су јој постављала много различитих питања. Нети им је говорила о књигама које је читала као мала - „Пипи Дуга Чарапа“, „Мали принц“, „Том Сојер“, „Оливер Твист“. Касније су је импресионирале књиге Генеси Вилијамса, али најјаче је на њу утицао роман „Браћа Карамазови“ који јој је помогао да превазиђе бол после смрти оца.

Деца су такође сазнала да је џез музика коју воли, да је њена омиљена улога у романтичној комедији „Босоноги у парку“. Најзабавније јој је да пева, да плеше и да на сцени представља различите ликове. Нети је саветовала децу, да ако желе да развију своје размишљање, фантазију и машту морају да читају.

5. Сусрет са глумцем **Љубомиром Нејковим** одржан је маја. Талентовани глумац, чије претварање у различите улоге са интересовањем пратимо на тв екранима и позоришним сценама, показао се занимљивим саговорником. Сусрет се претворио у фасцинантан разговор о књигама, које су утицале на његову изградњу као личности и формирање као уметника. Деца су научила да га је јунакиња Астрид Линдгрен, Пипи Дуга Чарапа, импресионирали својим дрским, непокорним карактером, јунаци романа „Јадници“ Виктора Игоа су развили његову машту, а аутобиографије славних људи су његова омиљена литература данас. Глумац је саветовао децу да читају књиге, јер оне знају да заголицају машту, развију меморију и управо у њима је сачувано људско знање и искуство.

6. **Лили Игнатова** је била гост Столичне библиотеке у септембру. Сусрет – разговор са „златном“ девојком Бугарске, освајачем светских и европских медаља у ритмичкој гимнастици, претворио се у филозофско размишљање о добру и злу, о тешким одлукама и храбрости да се бориш и победиш, о горчини пораза и одлучности да наставиш да се усавршаваш да би постигао оно о чему машташ.

Њена омиљена књига „Источно од раја“ ју је научила да не трпи осредњост, да превазилази умор и са пуно рада, истрајности и стрпљења да остварује победу. Деца су постављала и много питања која се односе на приватни живот гимнастичарке, на њен садашњи рад, на њене планове за будућност, на које је она пажљиво одговорила.

7. Какав је заправо **Стефан Валдобрев** - глумац, песник, композитор, питала су деца на сусрету са Стефаном Валдобревим и које су књиге које су му помогле да развије свој креативни таленат. Он је рекао да је још као дечак читао авантуристичке романи. Његове омиљене књиге тада су биле „Винету“, „Оцеола“, „Синови великог медведа“. Он је преживљавао заједно са јунацима, замишљао је места где они живе, чак је направио лук од дреновине и играо се са дечацима из села Шипка, где је тада живео. Касније открива поезију и заљубљује се у Шекспирове сонете. Тада пише своје прве песме – наивне, али искрене, које откривају тајну његове

душе. Као петнаестогодишњак опседнут је музиком Стинга, Пинк Флојда, Елвиса Прислија и одлучује да оснује сопствену групу. Тако се развија као уметник који пише поезију и музику, игра у филму и позоришту. Сцена је његов живот, а контакт са публиком га инспирише за нове креативне пројекте. Књига која га је највише импресионирала и у којој је открио мудрост живота је Библија. Њу изнова и изнова чита и она му даје снагу да настави напред.

8. Скоро два сата је трајао сусрет **Елене Јончеве** са децом из градских школа. Тема разговора – која је књига променила живот познате новинарке, прерасла је у живу дискусију о лицемерју и искренности, о страху од непознатог и вољи да га превазиђеш, о насиљу и човечности, о тачном балансу, равнотежи између ствари, о сталожности и психолошкој упорности у тешким тренуцима, о амбицији и људском духу који вечно тражи ново.

Селинцеров роман „Ловац у житу“ Елена Јончева је одредила као икону, не само америчке, већ и светске литературе. Њега треба свако да прочита ко жели да сачува своје достојанство и да разбије унапред припремљене шеме, свако ко има храбрости да изазове проблеме и превазиђе их. Репортаже Елене Јончеве са светских жаришта - Косово, Алжир, Венецуела, Колумбија, Авганистан са узбуђењем је гледало хиљаде људи у Бугарској.

Новинарка је вешто уловила децју пажњу својом фасцинантном причом о пиратима у Централној Сомалији и киднапованим бугарским морнарима, о заробљеницима у Чеченији и бомбашким нападима у Ираку, о војним и верским конфликтима широм света. Тако су деца видела Елену Јончеву - нежну, осећајну и рањиву, али и рационалну, одлучну и сигурну.

Верујемо да ћемо то радити и убудуће уз велике промене у последњих неколико година у Столичној библиотеци - реорганизацију фондова, аутоматизацију сервиса. Речи, пуне осећања и искустава наших гостију са сусрета по пројекту „Књига која ми је променила живот“, довеле су до повећаног интересовања за Столичну библиотеку и повећања броја младих корисника.

Светлана Михайлова, Анастасия Радева
Регионална народна библиотека „Петко Р. Славейков” –
Велико Търново (България)
www.libraryvt.com
mail - kraeznanie@library.com

(НЕ)ЧЕТЯЩИЯТ ТИЙНЕЙДЖЪР – СПОДЕЛЕН ОПИТ ЗА НЕГОВОТО ПРИОБЩАВАНЕ

Колко? Как? Къде? Какво? А четат ли въобще? Да. Всички млади са активни в четенето. От една страна са електронните читатели, чиято мобилност ги е създала като такива и ги е прирастила към Мрежата. Поглъщайки и четейки социални мрежи, виртуални библиотеки, форуми, блогове, те самите участват със своята история, която са публикували в реално време. Това тийнчетене им носи модерна свобода, но и измамното усещане, че се социализират чрез виртуалната среда. За тях традиционната библиотека е архаична институция, където ги отблъсква както самата сграда, която оприличават на мавзолей, така и самият библиотечен ред, който ги ограничава в поведението им. Нашите читални и работно време регламентират мястото и времето за четене, а това не се нрави на подрастващите. Тийнмнението за библиотечните специалисти е, че насреща им седи сива, скучна и досадна дама с очила, която докосвайки с пръст устните си, шепне: „Шшшт!“.

Не сме ли прекалено наивни да вярваме, че при новите технологии, промяната на комуникациите и при нагласите на идващата генерация към електронната информация книгата има сериозно бъдеще. Ако не сме настойчиви, ако заемаме изчаквателни позиции, ако не сме достатъчно активни и иновативни, други ще отнемат част от нашето пространство и дейност. И тук като пример се явява електронната книга, предпочитана от голяма част от тийнейджърите, и чиито предимства безспорно донякъде не можем да отречем. Тя е с по-ниска цена на съдържанието, т.е. не се изискват печатни технологии за възпроизвеждането ѝ; заема по-малко място – с малък размер и тегло независимо от обема на книгата; в нея могат да се съхранят около 17 000 заглавия; дава възможност за комбиниране на текст, графика, анимация, звук; лесно се търси информация в книгата; съдържанието може да бъде

актуализирано; ако дадена книга не отговаря на нечий вкус и интереси, просто се изтрива от устройството; не се износва или захабява. Но младежите често не отчитат нейните недостатъци и като че ли не осъзнават факта, че e-books са енергозависими, цената на устройството за четене все още е твърде висока и, не на последно място, някои модели са вредни за зрението. Подрастващите не се замислят, че се лишават от удоволствието на физическия контакт с книжното тяло, отнемат възможността си да усетят мириса на мастилото, да отбележат с разделителя страниците, което ще ги подсеща, че все още има нещо недочетено и ще ги връща към любим цитат или мисъл.

За съжаление за голяма част от младежите четенето се изчерпва с прочит на любимо тийнсписание и етикети на маркови дрехи. Те съставляват 40 процента от тийнейджърите в България, които са функционално неграмотни – могат да четат и пишат, но не осмислят и тълкуват смисъла на прочетеното.

Как да приобщим тази читателска аудитория, без да накърняваме нейното свободолюбие и мобилност, без да противоречим на младежкото бунтарство и маниери, без да посягаме на нейната идентичност, ограничавайки я във време, пространство и обноси.

Гореспоменатото обуславя и предизвикателствата, които стоят пред днешните библиотекарите, работещи с младежи:

- ❖ интерактивност – важна е връзката на библиотекаря с читателя в Интернет – взаимно общуване в блогове и библиотечни сайтове;
- ❖ не само включване на библиотеките в киберпространството, но и отделна препратка (линк) във всеки един библиотечен интернет сайт, която да води към новата литература от библиотечния фонд, предназначена за юноши: „фентъзи“, „крими“ и „ужаси“ – всичко, което ще ги заинтригува и е далеч от задължителните списъци с литература, заложили в учебната им програма;
- ❖ при разработката на сайта трябва да се предвиди и характеристиката на неговата аудитория, която в случая можем да определим като не особено разсъдлива и доста нетърпелива. Това е определящо за интерфейса, който трябва да е опростен, съдържащ уеб-чат, форум, книга за гости, chat rooms според литературните им интереси и други подобни форми за

споделяне. Така те няма да загубят своето социално активно време;

- ❖ създаване на малка тийнейджърска виртуална библиотека, отново към сайта, с произведения на автори, които се изучават в училище. Така има шанс да бъдат привлечени младежите, нечетящи книжни носители;
- ❖ провеждане на ежегодни електронни анкети, предназначени за юноши, които ще отразят тийнейджърските интереси и вкусове. Тяхното обобщаване ще е в помощ на комплектуването на библиотечния фонд;
- ❖ като добра и изпитана практика в България се налага и работата с ученици доброволци, които увличат свои връстници в прояви, организирани изцяло от самите тях в съдействие с местните библиотеки и читалища.

Всички тези идеи и предложения от комуникационния инструментариум не са чужди на колектива на Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ – В. Търново. Но за съжаление реализацията и постигането им са все още в проект и не са приложени на практика. Но можем да споделим нашия опит и прийоми, посредством които се опитваме да събудим интереса на (не)четящите тийнейджъри, да пристъпят прага на библиотеката и да се включат с желание в инициативите, които сами по себе си не са свързани само с книгата и четенето. Целта ни е да се осъществи единодействие и сътрудничество между институцията ни и младежта, както и да ѝ докажем, че библиотеката не е само онова място, съхранило в себе си възрожденския дух на нашата нация, а вече е и един модерен информационен център, осигуряващ бърз и лесен достъп до своите ресурси. Като пример ще посочим някои прояви, с които провокирахме желанието на младите хора да участват в тях.

Предизвикахме електронните читатели чрез един организиран флашмоб на тема „Да отворим книга“. Инициативата беше в рамките на 18-часови прояви, осъществени от Народна библиотека „Петко Рачев Славейков“ – гр. Велико Търново (България), посветени на Световния ден на книгата и авторското право (23 април). „Флашмоб“ означава на обществено място да се съберат определена група от хора, които извършват нетипична дейност. Идеята предразполага към спонтанност. Флашмоб-

феновете се разбираха къде да „нападнат“ в социалните мрежи. Уговориха си среща в централната част на града пред Музикално-драматичния театър, събраха се, изскочиха от тълпата, разтвориха книги и потопиха поглед в тях. След известно време, като под дадена команда те прибраха четивата си и просто продължиха пътя си. Така нашата цел да провокираме младите хора чрез интернет пространството имаше успех, доказвайки че и книгата може да ги сближи и да им донесе удоволствие, като по този начин развеселиха обстановката и събраха одобрителните погледи на минавачите.

Традиция в нашата практика са и диспутите по теми, вълнуващи подрастващите. За по-романтично настроените (не)четящи тийнейджъри е ежегодният ни сблъсък за виното и любовта, който се провежда между две елитни гимназии в гр. Велико Търново: какво трябва да се празнува на 14 февруари – традиционният за българите Трифон Зарезан или Денят на влюбените. Трифон Зарезан е български народен празник в чест на свети Трифон (още го наричат Ден на лозаря), а на българската трапеза се почита виното. Домакин на дискусиата е нашата библиотека, като всяка година дебатът, за това от какво се опиваме повече от любовта или от виното, се обогатява със свежи идеи. Реализираме и дебати на теми, актуални по своята същност: „Планетата Земя – в полза на човечеството“, „Всяко дете иска семейство. Стани приеман родител“, „Стани доброволец! Дай своя принос за един по-добър и по-сигурен свят“ и други.

За (не)четящите младежи, отдали се на изобразителното и приложното изкуство, предоставяме възможност за изява. При нас в библиотеката са ежегодни ревютата на авангардни облекла на Професионалната гимназия по моден дизайн, които имат и конкурсен характер за оригиналност на модела. Тази пролет се включихме в инициативата на програма СИНДИ – зона Велико Търново за превенция на тютюнопушенето сред младите хора. Осемнадесет дизайнери от седем училища представиха модно ревю в Регионалната народна библиотека „Петко Р. Славейков“ на дрехи и аксесоари, изработени от или с помощта на тютюневи изделия. Проявата посветихме на Световния ден без тютюнев дим – 31 май.

Денят на книгата и авторското право (23 април) традиционно отбелязваме с приказна нощ в библиотеката, където след часове, изпълнени с интересни срещи с любими поп изпълнители, забавни игри с въпроси от различни области на знанието, представяне и запознаване с творчеството на млади български автори, точно в полунощ започва дългоочакваният маскен бал „В света на книгите“.

Организатори и домакини сме на изложби от илюстрации и проекти за корици на книги от любими автори, както и карикатури. Тук приносът е изцяло на отдел „Изкуство“ на библиотеката, който активно работи с младежите и техните преподаватели, отдадени на творческа художествена дейност.

Дотук споменаваме само някои прояви от началото на 2012 г., с които ясно съзнаваме, че участниците в тях не са непременно читатели или библиотечни абонати, но това не попречи с удоволствие да се докоснат до книгите и да пристъпят в библиотечната институция, която се превърна в поле за изява на всеки един младеж.

Съвременната библиотека е притегателен център за реализация на талантиливи млади хора, като им предоставя поле за изява, развитие и споделяне на опит. Казват, че четенето не се извършва с очите, а с въображението. Именно за тези младежи, които не се нуждаят от национални кампании и маратони за насърчаване на четенето, са следните инициативи на Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново. Ежегодни са поетическите ни конкурси за авторско творчество на учаци; регионалният преглед на Немския театър, организиран от Чуждоезиковия център на Великотърновската библиотека; литературните четения на английски, немски, испански и руски език, посветени на годишнини на чуждестранни автори; традиционният конкурс за юношеско художествено и литературно творчество под надслов „Моят роден град“ с над 400 участници от област Велико Търново, като всяка година конкурсът е свързан с актуална тема или годишнина от събитие; съвместно с ученици от Езикова гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Велико Търново отбелязваме Световния ден на франкофонията (20 март) и Европейския ден на езиците (26 септември); организираме уроци по родолюбие с лектори от Регионалния исторически музей в града; инициираме срещи и презентации, разкриващи обществения живот, социалния бит и етнографията на Съединените американски щати, съвместно с доброволци от независимата правителствена агенция на САЩ – Корпус на мира; провеждаме тематични часове по история на музиката и история на изкуството с ученици от профилираните средни училища; домакини и съорганизатори сме на коледни благотворителни базари за украси и кулинарни изделия и още много инициативи, които ежегодно се обогатяват и допълват, следвайки интересите и желанията на младежите.

Показвайки нов стил, променяйки своята визия, прилагайки нови форми на активност, библиотечната ни институция не губи от своето съдържание, а се приспособява към информационните потребности на подрастващите. Воден от ясното съзнание за изискванията на времето и ролята на модерните културни институти (в частност библиотеките), колективът на Регионална библиотека „Петко Рачев Славейков“ – гр. Велико Търново е приел за своя мисия да прилага иновативни библиотечни практики, преосмисляйки и усъвършенствайки услугите си според актуалните нужди на юношите, като оптимизира дейностите си, чрез които разкрива удоволствието от четенето и популяризира своите инициативи сред младежта, осъзнавайки необходимостта от радикално преосмисляне на модела на комуникация между читател и библиотекар.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Цветкова**, Милена. Библиотеката – неактуално място за четене. // *Книга. Четене. Библиотека* : Сб. докл. от три нац. кръгли маси, посветени на проблемите на книжния сектор и библиотечното дело в България. – С., 2008, с. 100-109.
2. **Цветкова**, Милена. Информационна култура :// Името на четенето. – София : Унив. изд. Св. К. Охридски, 2009. – 356 с.
3. **Стоянова**, Светла. 31% от българите четат активно, 25% никога не са отваряли книга
<http://www.azcheta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=981:31-25-&catid=13:news&Itemid=5> (4.07.2012)

Светлана Михајлова, Анастасија Радева
Регионална библиотека „Петко Р. Славев“
Велико Трново (Бугарска)
mail - kraeznanie@library.com
www.libraryvt.com

ТИНЕЈЦЕР КОЈИ (НЕ) ЧИТА – РАЗМЕНА ИСКУСТВА ЗА ЊЕГОВО УКЉУЧИВАЊЕ

Колико? Како? Где? Шта? Да ли уопште читају? Да. Сви млади су активни у читању. На једној страни су електронски читачи чија их је мобилност, као такве створила и учинила од њих веб зависнике. Апсорбујући и читајући друштвене мреже, виртуелне библиотеке, форуме, блогове, они сами учествују са својом причом коју су објавили у реалном времену. Ово тинчитање доноси им модерну слободу, али и варљиви осећај да се социјализују кроз виртуелно окружење. За њих, традиционална библиотека је архаична институција у којој их одбија, како сама зграда коју упоређују са маузолејом, тако и само библиотечко пословање које их ограничава у њиховом понашању. Наше читаонице и радно време регулишу време и место за читање, а то није по темпераменту адолесцената. Тинмишљење о библиотекарима ја да испред њих седи сива, досадна и напорна госпођа са наочарима, која додирујући прстом своје усне, шапуће, „Шшшшшш!“.

Нисмо ли превише наивни да верујемо да са новим технологијама, комуникационим и променама у ставовима према наредним генерацијама ка електронској информацији, књига има озбиљну будућност. Ако смо упорни, ако заузмемо неутралну позицију, ако нисмо довољно активни и иновативни, други ће узети део нашег простора и активности. И овде се као пример јавља електронска књига, коју преферира велики број тинејџера, чије предности несумњиво не можемо да порекнемо. Она има нижу цену садржаја, односно не захтева технологију штампе за своју репродукцију; заузима мање простора – мале је димензије и тежине без обзира на обим књиге; у њој могу да се меморишу око 17 000 наслова; омогућава комбинацију текста, графике, анимације, звука; у књизи се лако претражују информације; садржај може бити ажуриран; ако одређена књига не задовољава нечији укус и интересе једноставно се брише из уређаја; не може да се поцепи и похаба. Али, млади често не рачунају на њене недостатке и као да не

схватају чињеницу да су e-books зависне од енергије, цена уређаја за читање је и даље сувише висока и, не на последњем месту, неки модели су штетни за вид. Адолесценти не размишљају да се лишавају задовољства физичког контакта са књигом, ускраћују себи прилику да осете мирис мастила, да бележе и раздвајају странице, које ће их подсетити да још увек постоји нешто што није прочитано и што ће их вратити на омиљени цитат или мисао.

Нажалост, за велики део младих читање је ограничено на читање омиљеног тинчасописа и етикета са брендиране одеће. Они чине 40% тинејџера у Бугарској који су функционално неписмени - могу с да читају и да пишу, али не могу логички да схватају и тумаче значење текста.

Како да доведемо ову читалачку публику не умањујући њену слободу и мобилност, не супростављајући се младалачком бунту и манирима, не повређујући њен идентитет, ограничавајући је у времену, простору и понашању.

Горе речено утврђује изазове са којима се суочавају данашњи библиотекари, који раде са младима.

- ❖ интерактивност - важан је однос библиотекара са читаоцем на интернету – узајамна комуникација на блоговима и библиотечким сајтовима;
- ❖ не само укључивање библиотека у киберпростор, већ и посебна веза (линк) у оквиру сваког библиотечког сајта, који би водио ка новој литератури у библиотечком фонду намењеној адолесцентима: „фантастика“, „крими“ и „хорори“ - све што ће их заинтриговати и далеко је од спискова лектире која је наведена у школском програму;
- ❖ при развоју сајта мора да се предвиде и карактеристике његове публике, коју у овом случају можемо дефинисати као не баш проницљиву и веома нестрпљиву. То је кључно за интерфејс који мора да буде једноставан, да садржи чат, форум, књигу за госте, chat rooms у складу са њиховим књижевним интересовањима и другим сличним облицима размене. Тако они неће изгубити своје друштвено активно време;

- ❖ стварање мале виртуалне тинејџерске библиотеке, поново при сајту, са радовима аутора које проучавају у школи. Тако постоји шанса да буду привучени млади који не читају књиге ;
- ❖ спровођење годишњих електронских анкета намењених адолесцентима које ће одразити тинејџерска интересовања и укусе. Њихова анализа ће бити од помоћи приликом попуњавања библиотечког фонда;
- ❖ као добра и проверена пракса у Бугарској се показао и рад са ученицима волонтерима који увлаче своје вршњаке у догађаје које они сами организују у сарадњи са локалним библиотекама и читалиштима.

Све ове идеје и предлози комуникационих алата нису потребни особљу Регионалне библиотеке „Петко Славејков“ - Велико Трново. Нажалост, њихова реализација и достизање су још увек у фази пројекта и нису примењени у пракси. Али можемо да представимо наша искуства и технике којима покушавамо да пробудимо интересовања тинејџера који (не)читају да прескоче праг библиотеке и да се добровољно укључе у иницијативе, које саме по себи нису везане само за књигу и читање. Наш циљ је да се постигне синергија сарадње између наше установе и омладине, као и да докажемо да библиотека није само оно место, које у себи чува дух препорода нашег народа, већ је сада један модеран информациони центар који обезбеђује брз и лак приступ својим ресурсима. Као пример, можемо навести неке догађаје којима смо провоцирали младе људе да учествују у њима.

Изазвали смо електронске читаоце организовањем флешмоба на тему „Да отворимо књигу“. Иницијатива је била у оквиру осамнаесточасовних догађаја спроведених од стране Народне библиотеке „Петко Славејков“ - Велико Трново, посвећених светском Дану књиге и ауторских права (23. април). „Флашмоб“ значи да се на јавном месту окупи група људи који раде нешто необично. Процес је предиспониран на спонтане идеје. Флашмоб-фанови су се договарали где на друштвеним мрежама да „нападну“. Договорили су састанак у центру града пред Музичко-драмским позориштем, окупили су се, искочили из гомиле, отворили су књиге и почели да читају. После извесног времена, као по команди скупили су своје књиге и просто наставили својим путем. Тако је

наш циљ да провоцирамо младе преко интернета постигао успех, доказујући да их и књига може окупити и донети им задовољство, чиме су обрадовали околину и привукли позитивне погледе пролазника.

Традиција у нашој пракси су и расправе на теме које се тичу адолесцената. За романтичније расположене тинејџере који (не)читају је наш годишњи спор о вину и љубави, који се одвија између две елитне гимназије у Великом Трнову: шта треба да се слави 14. фебруара – за Бугаре традиционалан Трифундан или Дан заљубљених. Трифундан је бугарски народни празник у част Светог Трифуна (још назван Дан узгајивача грожђа), а на бугарској трпези се вино поштује. Домаћин дискусије је наша библиотека, тако што сваке године расправу о томе од чега се више опијамо од љубави или од вина, обogaђује новим идејама. Реализујемо и дебате на теме које су по својој природи актуелне: „Планета Земља - за добробит човечанства“, „Свако дете жели породицу. Постани хранитељ“, „Постаните волонтер! Допринеси бољем и сигурнијем свету“ и друге.

За адолесценте који (не)читају, а посвећени су ликовној и примењеној уметности, Библиотека пружа прилику за изражавање. У Библиотеци сваке године организујемо ревије авангардне одеће Стручне школе модног дизајна, које такође имају и такмичарски карактер за оригиналност модела. Овог пролећа смо се укључили у иницијативу програма СИНДИ – зоне Велико Трново за превенцију у области спречавања пушења међу младима. Осамнаест дизајнера из седам школа у Регионалној библиотеци „Петко Славејков“ представили су модну ревију одевних предмета и аксесоара који су направљени од или коришћењем дуванских производа. Манифестацију смо посветили Светском дану без дуванског дима - 31. мај.

Дан књиге и ауторских права (23. април) традиционално обележавамо бајковитом ноћи у Библиотеци, где после неколико часова, испуњених занимљивим сусретима са омиљеним поп певачима, забавним квизовима из различитих области знања и представљањем и упознавањем са младим бугарским писцима, тачно у поноћ почиње дуго очекивани маскенбал „У свету књига“. Организатори и домаћини смо изложбе илустрација и дизајна корица књига омиљених аутора, као и карикатура. Реч је о доприносу одељења „Уметност“ библиотеке које активно ради са младима и њиховим наставницима, посвећених креативном уметничком раду.

До сада смо поменули само неке догађаје од почетка 2012. који нам отворено говоре да учесници у њима нису нужно читаоци или чланови библиотеке, али то их није омело да се са задовољством друже са књигама у Библиотеци, која је постала терен за представљање способности сваког младог човека.

Савремена библиотека је атрактиван центар за реализацију талената младих људи, пружајући им терен за представљање, развој и размену искустава. Кажу да се не чита очима, већ имагинацијом. Управо за оне младе људе којима не требају националне кампање и маратони за промоцију читања, су следеће иницијативе Регионалне библиотеке „Петко Славејков“ - Велико Трново. Сваке године организујемо поетски конкурс за ауторска дела студената; регионални преглед немачког позоришта, у организацији Центра страних језика и великотрновске библиотеке; књижевна читања на енглеском, немачком, шпанском и руском, посвећена годишњицама страних аутора; традиционални конкурс омладинског ликовног и литерарног стваралаштва под називом „Мој родни град“ са преко 400 учесника из Великог Трнова и околине, тако што је сваке године конкурс везан за актуелну тему или годишњицу неког догађаја; заједно са ученицима Језичке гимназије „Проф Др Асен Златаров“ - Велико Трново обележавамо Светски Дан франкофоније (20. март) и Европски дан језика (26. септембар); организујемо часове патриотизма са предавачима из Регионалног историјског музеја у граду; иницирамо састанке и презентације, који откривају друштвени и социјални живот и етнографију Сједињених Америчких Држава, заједно са волонтерима из независне америчке владине агенције САД – Корпус мира; организујемо тематске часове из музичке историје и историје уметности са ученицима из стручних средњих школа; домаћини и организатори смо Божићних добротворних базара за украсе и кулинарске производе и још много иницијатива, које се сваке године обогаћују и употпуњују, пратећи интересе и жеље младих.

Показујући нови стил, мењајући своју визију, користећи нове облике активности, наша Библиотека не губи од свог садржаја, већ се прилагођава информационим потребама адолесцената. Вођени јасним сазнањем о потребама времена и улози модерних културних институција (посебно библиотека), особље Регионалне библиотеке „Петко Славејков“ - Велико Трново је усвојило као своју мисију да примењује иновативне библиотечке праксе, преосмишљавајући и побољшавајући своје услуге у складу са актуелним потребама адолесцената, оптимизирајући своје активности кроз које открива

задоволство читања и промовише своје иницијативе међу младима, препознајући потребу за радикалним преосмишљавањем модела комуникације између корисника и библиотекара.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Цветкова**, Милена. Библиотеката – неактуално място за четене. // *Книга*. Четене. Библиотека : Сб. докл. от три нац. кръгли маси, посветени на проблемите на книжния сектор и библиотечното дело в България. – С., 2008, с. 100-109.
2. **Цветкова**, Милена. Информационна култура :// Името на четенето. – София : Унив. изд. Св. К. Охридски, 2009. – 356 с.
3. **Стоянова**, Светла. 31% от българите четат активно, 25% никога не са отваряли книга <
http://www.azcheta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=981:31-25-&catid=13:news&Itemid=5> (4.07.2012)

Теодора Евтимова

Регионална библиотека „Любен Каравелов“ - Русе, България

mail – director@libruse.bg

www.libruse.bg

TEENSPIRIT – ОЩЕ ЕДНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ОБЩЕСТВЕНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Особеностите в развитието на децата от 13 до 18 години е предмет на много естествени и социални науки, както и на политиката на всяка цивилизована страна. Формирането на основните знания и умения на човека се извършват именно в тази възраст. Факторите, които влияят на израстването зависят както от индивидуалните особености, така и от семейната и обществена среда, като обществената среда се определя от геополитическите и национални характеристики.

Науката е категорична относно изказаните съждения, но практиката не винаги я следва. Като всяко значително нещо, обучението и възпитанието на подрастващите е трудно и скъпо занимание. Въпреки че сме убедени колко са важни младежките години за формирането на знаеща и можеща личност, често политическите и социалните фактори в дадена страна не вземат под внимание този фундаментален проблем.

Само преди десетилетие с въодушевление констатирахме, че информационното общество е вече факт и ние сме негови активни членове. Но въввлечени в дигиталната технологична надпревара, очаровани от главозамайващите й резултати, забравихме, че всеки медал има и обратна страна. Не предвидихме и дълго време не забелязвахме промените, които тя предизвика у нашите деца – докато изведнъж не стана ясно, че за една не малка част от тийнейджърите и за младите хора изобщо мотивацията, старанието и упоритостта, за съжаление, вече не са присъщи качества, а богатата обща култура, трайните и задълбочени знания са рядкост и не се считат за ценност. И действително, не е тайна за никого, че образователната система в България среща сериозни проблеми при обучението на децата на информационното общество и причината за това в никакъв случай не се крие в техните понижени възможности.

Ето защо, преди да се пише по този проблем, трябва да се направи по-внимателен анализ, да се потърси по-ясна и по-точна характеристика на тези, които са поставени в центъра на промените. Само тогава внедряването на новите библиотечни услуги биха имали желания ефект.

Появяването на неологизма „тийнейджър“ (teenager) датира писмено от 1941г. (Canada, „Daily Colonist“), но в разговорната реч се появява значително по-рано. Терминът бързо се налага в комуникациите и днес е толкова популярен, че вече рядко някой използва думи като подрастващи, юноши и средношколци. През последните години промените в Интернет доведоха до промени във възгледите, поведението и ценностната система на цяло поколение, което се формира както от културно-социалните фактори на обществото, в което то израства, така и от технологиите, които съпътстват достигането на неговата зрялост. Бурното развитие на информационните технологии оказва значително въздействие върху децата в България родени след 1991г., появи се едно ново поколение, наречено „нет-поколение“. Това е първото технологично грамотно поколение, растящо с цифровите технологии, но и първото поколение, което е технологично обвързано и зависимо, приемащо тези технологии за даденост и не може да живее без тях. Средният представител на тази група до навършване на 18 години е изразходил хиляди часове за телевизия, за разговори по мобилния телефон, за видео- и компютърни игри и твърде малко време е отделил за четене на книги. Ежедневното ползване на цифровите технологии изгради у тийнейджърите знания, умения и начин на мислене, много по-различни от тези на предходните поколения, разви у тях бързина, многоканалност и многозадачност на възприятията, нелинейно визуално мислене, очакване за своевременна реакция и стимулиране, очакване за непрекъсната връзка с тяхната мрежа от приятели и ресурси и непрекъснат достъп до разнообразни информационни източници.

Естествено е да очакваме тези млади хора да бъдат отегчени и незаинтересовани от класическия подход на преподаване в училището, където обучението е с бавно темпо, линейно, последователно и усилията не винаги се възнаграждат своевременно. Ако не се предприемат необходимите мерки за адаптиране към новия тип обучавани, има реална опасност да се получи следното разделение на обучението: формално (в училището) – по принуда, без мотивация, само за получаване на

диплома и неформално – с пълна ангажираност и мотивация в личното виртуално пространство, включващо социални мрежи, социални медии, споделени ресурси, споделени връзки, IM (Instant Messaging) комуникация и т.н. Очевидно е, че с отслабване на ролята на формалното обучение качеството на завършилите средно образование ще стане по-ниско от всякога. И това вече е факт.

В едно проучване на Световната банка / Секторни анализи за едно по-добро бъдеще. България. The World Bank. 2009/ намират място констатации, относно образователните проблеми на България. Там се посочва, че поляризацията в образованието става все по-голяма, т.е. престижните училища се откъсват от масовите. Съответно децата нямат равен избор на образование. Системата на професионалното образование остава неререформирана, което води до завършващи деца без професионални умения. Децата в България не са подготвени за действие в икономиката на знанието – те нямат основа за конкуренция. Близко 25% от младежите между 15 и 24 години нито учат, нито работят. Разбира се, че липсва възможност за заетост, но липсва и възможност за по-късно оgramотояване - с изключение на труднодостъпните европейски програми за учене през целия живот. Докладът на Световната банка посочва и някои положителни страни на образователната система, като независимото оценяване, индивидуалното стимулиране на надарените деца, повишаване на заплащането на учителите и тяхното непрекъснато образование.

Но не можем да съдим за проблемите на нашите деца само от гледна точка на образованието. Друго проучване – на Националния център за обществено здраве с подкрепата на Фондация „Димитър Бербагов“ и още няколко институции, - проведено също през 2009г. разкрива децата в друга светлина. Над 80% от **българските тийнейджъри** се чувстват напълно или по-скоро щастливи. Заедно с това, обаче на тях не са им чужди чувството на самота, което се среща при близо 25% от анкетираните, както и усещането за неразбиране от страна на околните, отчетено при 21,4% от тийнейджърите. Над 78% от тях твърдят, че напълно или почти напълно вярват на родителите си, докато 25% споделят, че имат проблеми вкъщи. Употребата на цигари, алкохол и наркотици, както и различните форми на насилие, са редовен спътник в ежедневието на младите хора в България.

Проблемите на подрастващите са различни при различните възрасти. Докато по-малките (13–15г.) определят като основни

такива тютюнопушенето (61.3%), нездравословното хранене (57%) и употребата на алкохол (56.4%), то за големите (16–18г.) на първо място са насилието в училище (62.8%), употребата на наркотици (62.1%) и престъпността(60.6%). Близко 80% от анкетираните заявяват, че вярват на родителите си и те биха могли да им помогнат. Друго силно застъпено мнение е, че децата сами трябва да направят нещо за разрешаване на своите проблеми. Впечатление прави и отговорът, наредил се на 3-то място и носещ голяма доза негативизъм, че никой не може да помогне за разрешаването на тези проблеми. Заедно с големия процент неотговорили – 31% – този общ резултат говори, че 40% от децата не виждат кой може да реши проблемите им. В същото време едно от всеки четири деца заявява, че има проблеми вкъщи и се чувства самотно.

Обществените институции не могат да стоят настрана от проблемите на тийнейджърите. Комплексното действие на образователните, културните, здравните, правовите, социални институции – това е пътят за грижа и възпитание на нашите деца. Но едва ли има такава синхронизирана система, която да работи безотказно и ефективно.

Обществените библиотеки са поставени пред голямо предизвикателство - да осигурят адекватни услуги на деца, чийто начин на мислене, поведение, предпочитания, очаквания и стил са коренно различни от нашите. Това са нови потребители, които формират и нови пазари и в резултат на това дори концепцията на Интернет еволюира от индивидуален - “само за четене” към социален – „за четене и писане“. Мрежата се превръща от хранилище на ресурси в място, където едни потребителите си сътрудничат „online“ с други потребители, споделяйки натрупаните знания, опит и идеи. Един от начините да се насочи вниманието на тийнейджърите към библиотеките е, като се интегрират в библиотечната дейност онези средства, които те използват ежедневно в личното си виртуално пространство. Задавайки си въпроса „Какво е приложението на съвременните електронни устройства в живота и дейността на Библиотеката?“, „Как и по какъв начин да направим така, че точно това „нет-поколение“ да почувства библиотеката като своето място?“, се роди една идея чиято цел е да „омагьоса“ младите хора, популяризирайки електронното четене. Идеята е във файла на Библиотеката да бъдат представени тестово различни модели устройства за четене на електронни книги. Така потребителите ще придобият представа как

се работи със съответните устройства, ще може да ги изпробва, ще сравни предимствата на различните продукти. За осъществяването на идеята се обърнахме към един от големите мобилни оператори - Виваком, който предостави безвъзмездно лаптопи, таблети, електронни четци на книги, смартфон, а в перспектива - и информационни интерактивни киоски, мултимедийни проектори, интерактивни дъски.

Ако поемем нашата отговорност, т.е. да правим повече за тийнейджърите в обществените библиотеки, то вероятно това ще бъде крачка напред в положително развитие на проблема.

След приемането на Закона за обществените библиотеки в България през 2009г. бяха изведени приоритетите за тяхното действие и развитие. Чл.3. от Закона задължава **обществените библиотеки да осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното обслужване. Те съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.** В тези две изречения са концентрирани и задълженията към подрастващите граждани. Още по-добре е изразено отношението към младите ползватели в Манифеста на ИФЛА/ЮНЕСКО за публичните библиотеки. В **Целите на публичните библиотеки** на първите места са поставени стимулирането на четенето при децата и младежите, подкрепа на индивидуалното и официално образование, както и на самообразованието; стимулиране на въображението и творчеството у децата и младите хора, създаване на улеснения за развитието на информационни и компютърни умения. И какво всъщност произлиза от тези стратегически документи? Как една обществена библиотека като Регионалната библиотека в Русе вижда своето място в живота на тийнейджърите?

Русе е пети по големина град в България с население около 170 000 души - град с образователни и културни традиции, отличаващ се с европейска архитектурна визия и, разбира се, с местен патриотизъм. В последните години това е един наранен град, със слабо развиваща се индустрия – предимно лека, с доходи на населението, по-ниски от средните за страната. Същевременно е с много богат културен живот, добре организирани услуги, добре развита образователна система, добро медицинско обслужване и с възвращащ се транспорт. В града живеят около 13 800 жители на възраст от 14 до 19 години. /Население и демографски процеси. БСИ, 2011/. Библиотечни услуги се предлагат от Регионалната

библиотека и 6 големи читалищни библиотеки, разпределени по жилищните райони. Почти всички училища поддържат училищни библиотеки, макар и повечето от тях да са с нещатни библиотекари. Неосигурени с библиотечно обслужване са два нови жилищни квартала с две училища - едно основно и едно средно. Регионалната библиотека е основана през 1888г. Тя разполага с фонд от над 670 000 библиотечни документи в печатен и електронен вид. Средно годишно се ползват около 200 000 единици от средно 7000 регистрирани читатели. От тях средно 700 са на възраст от 14 до 18 години /около 5% обхват на тази възрастова група от населението и 10% от регистрираните читатели. Само децата до 14 години заемат по-голям дял в общия брой регистрирани читатели.

Образователните потребности на учениците от средните училища са осигурени от Регионалната библиотека почти изчерпателно, както със заглавия на изучавани в училище литературни произведения, така и с всички възможни учебници и учебни помагала, тъй като Регионалната библиотека е депозиториум за българската книжна продукция и разполага поне с един екземпляр от всичко, издадено в България. Екземплярността е по-голяма за художествената класическа литература. Едно наблюдение на заемането от читатели в тази възраст, направено през м. май 2012 година, говори в полза на класическата художествена литература. Модата в четенето е най-ярко изразена при тази читателска група. Любовните романи, Стивън Кинг с неговите хорър романи, Стефани Майер с вампирските сюжети, както и Пауло Куелю са най-често срещаните заети заглавия. След тези две групи – класическата и модната, идва литературознанието, следвано от други хуманитарни науки. На последно място са изданията по точните и естествени науки. Това наблюдение се ограничава само до книгите и статиите /литературознание/. Но ние прекрасно знаем къде гледат очите на тийнейджърите - те са в компютрите. Сайтът *Teenproblem.net*. направи едно online запитване за четенето в живота на тийнейджърите. Резултатите показват, че 36% смятат четенето за отмора и бягство от реалността; 24% пък го определят като полезно и необходимо занимание. Само за 1% четенето е скучно задължение, а за 2 на сто то е абсолютно заменимо от интернет. Сред любимите автори са Джоан Роулинг, Стефани Майър, Стивън Кинг, Иван Вазов и Агата Кристи. Това обяснява факта, че най-популярните жанрове сред младите са фентъзи и трилър. Най-коментирани книги са „Здрач“ на Стефани Майър и „Тръпка“ на Маги Стийвотър.

Изследването показва още, че 61% от младежите избират какви книги да четат от книжарниците, 58% - по препоръка от приятел, а 55% - от интернет. Едва 20 на сто решават какви книги да четат от реклами на книги в списания. Данните сочат също, че тийнейджърите са много свободолюбиви по отношение на четенето. Доказателство за това е, че 45 на сто от тях се докосват само до произведения, които им харесват. От друга страна, 54 на сто четат книги, които им допадат, и такива, които им се налага да четат; 43% пък споделят, че винаги коментират произведенията с приятели. По-голямата част от младите предпочитат да четат вкъщи, 27% - в училище, а над 30 на сто от тях - по време на ваканцията си. За съжаление самият сайт не дава възможност с въпросите си да видим какво е мястото на библиотечната книга в четенето на младите. Но потвърждава впечатлението, че много тийнейджъри могат и обичат да четат напечатана книга или списание. Българските деца не са далеч от предпочитанията на американчетата, както е потвърдено от запитване на Американското национално обществено радио, резултатите от което са публикувани през юли 2012г.

1. „Хари Потър“ – Джоан Роулинг
2. „Игрите на глада“ – Сюзан Колинс
3. „Да убиеш присмехулник“ – Харпър Ли
4. „Вината в нашите звезди“ – Джон Грийн
5. „Хобитът“ – Джон Толкин
6. „Спасителят в ръжта“ – Джеръм Селинджър
7. „Властелинът на пръстените“ – Джон Толкин
8. „451 градуса по Фаренхайт“ – Рей Бредбъри
9. „В търсене на Аляска“ – Джон Грийн
10. „Крадецът на книги“ – МаркЪс Зюсак

Това са най-любимите книги на днешните американски тийнейджъри. Макар и друго проучване на JAW –/Junior Achievement Worldwide/ през 2011 да потвърждава, че 90% от американските тийнейджъри са мотивирани да изучават и разбират света на парите и са готови, като започнат трудова дейност, да пестят и да инвестират печелившо – то тези деца не се отличават по емоционална и психическа нагласа от нашите – обичат почти едни и същи книги. Между другото, „Спасителят в ръжта“ е една от най-търсените от младежите вече десетилетия наред.

Обществените библиотеки винаги са отделяли голямо внимание на обслужването и работата с децата и тийнейджърите. Някои библиотеки в България решават това чрез структурата си,

като разкриват Детско-юношески отдели (София, Пловдив, Варна). Повечето от регионалните библиотеки, обаче предпочитат да „пуснат“ младежите в света на възрастните и да развиват за тях различни проекти и програми - от организацията на фондовете до клубни форми. Едно от „залитанията“ на обществената библиотека е непременно да направи нещо по всички проблеми, без да се отчитат локалните приоритети, а това води до неефективност на дейностите. „Да се отворим“ за нови форми и дейности не значи да пренебрегнем основното предназначение на библиотеката в днешно време – да предоставя печатни книги. Разбирането на РБ „Любен Каравелов“ в Русе е да осигури достатъчно и нови книги за четене от младежите според техните предпочитания и потребности.

Разбира се, младежите са живецът в нашата работа. Те са основните участници като **доброволци** в помощ на библиотекарите. Има създадена традиция средношколците да помагат в Детския отдел – в уроците, които децата учат в читалнята, в игрите на 2-3 годишните, които са вече читатели, както и в летните дейности. Те са помощници на педагозите, ръководители на Библиотечния летен лагер. Много често предлагат помощта си при подреждане на фонда, при описване на отчислени книги. Тийнейджърите, които са били читатели на Детския отдел, продължават да го посещават, да заемат книги или просто да споделят вълненията си с библиотекарите. Едно от най-ярките проявления на доброволчеството на тийнейджърите е включването им в проекта на Библиотеката „Децата на Русе“. Проектът действаше от август до септември 2011г. с партньори Фондация „Децата на Русе“ и „Обществен фонд Русе“ с цел да популяризира Детския отдел на Библиотеката, да допринесе за повишаване на интереса на децата на Русе към четенето, да събере финансови дарения и книги за обогатяване на фонда на Детския отдел. В рамките на кампанията бе организиран Арт фестивал за деца и тийнейджъри, проведе се информационна кампания в русенските училища, уъркшоп „Децата на Русе рисуват“ с търг на създадените произведения. Благотворителният концерт „Приятелите на Библиотеката“ и кампанията за даряване на книги за Детския отдел бяха финалните дейности по проекта.

Доброволната воля на тийнейджърите беше изразена със специално Заявление. Осемнадесет младежи и девойки взеха дейно участие във всички начинания на проекта. Те останаха приятели на Детския отдел и продължават да подпомагат и други начинания, особено лятната работа с децата.

Библиотеката специално включва младежите в някои от своите **програми**. Така отдел „Краезнание“ предостави своите фондове, специалисти и консултации на учениците за работа по програма „Успех“ във връзка с извънкласната дейност за изучаване на миналото на родния край и семейната история. Отдел „Изкуство“ в рамките на Студио „Музика“ подпомага и насърчава младите изпълнители от Средното училище по изкуства в града. Обособената специализирана читалня за Литература за чуждоезиково обучение е в тясно взаимодействие с трите специализирани езикови училища в Русе. Доброто в тези програми е, че освен децата, се включват и техните учители, както и родителските комитети към училищата, което потвърждава приноса на Библиотеката за заздравяване на връзката между деца и възрастни. Трите **европейски проекта**, по които работи в момента Библиотеката, нямат в целевите си групии тийнейджъри. Но Международният конкурс за екслибрис има специална сесия и награда за млади /14-19-годишни/ художници.

Дългогодишна дейност има Театралната студия „Библиотеката“ към Регионална библиотека „Любен Каравелов“. Студията е школа за млади актьори, ръководена от Орлин Дяков, който отскоро е директор на Драматичния театър в Русе. На провеждащия се всяка година ученически театрален фестивал на името на Климент Михайлов /рано напуснал ни талантлив русенски актьор/ студията печели престижни награди. Младите актьори в театралната студия вземат активно участие в традиционните празници на Библиотеката – Коледа, Великден, 24 май - със свои скетчове и други изпълнения, с което доказват принадлежността си към институцията.

Библиотеката е както застъпник на традиционното четене, така и един от интернет прозорците за младите хора. От всекидневните контакти с децата научаваме, че те вече успешно четат текстови и цели книги online. Чрез своя Библиотечно-информационен център и страницата си Библиотеката безспорно допринася за издигане на информационната култура на младежите. Едно наблюдение на ползването на библиотечния сайт през 2011г. показва 126 988 посещения, като повече от половината са нови за годината посетители. При тези влизания в рубриките на сайта на РБ „Л. Каравелов“ посетителите са видели 4 097 страници. Най-посещавана е началната страница – 13 554 пъти. Времето, прекарано на тази страница е средно 01:00 минути, след което в почти в 73% от случаите тя се използва за преминаване към вътрешна страница.

Интересът към различните менюта са следните: Начална страница; Услуги; Контакти; Каталог; За нас; Новини; Галерии; Местна история; Календар; Църковен календар. Налага се тенденция най-търсени да са събитията, свързани с библиотечни инициативи.

За съжаление, не можем да посочим колко от ползвателите на сайта са тийнейджъри. Но фактът, че над 80% от тях си служат свободно с компютър, ни дава надежда, че връзката ни, макар и виртуална, се поддържа и можем да разчитаме на този посредник – библиотечната страница – за възбуждане на интерес към Библиотеката.

Анализирайки успехите и пропуските в работата на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ Русе, трябва да отбележим, че сме **длъжници** на нашите тийнейджъри. Различни институции, организации и движения правят опит да очертаят образа на младия българин. Да изучим тази динамична група в локален аспект, да погледнем какво правят другите колеги в Европа и в света, да предложим своята професионална подкрепа на други институции в града – това бихме направили със съзнанието за нашата отговорност пред бъдещето на нацията. Духът на тийнейджърите - teenspirit – може да бъде същността на духа на всяка обществена библиотека.

Теодора Евтимова

Регионална библиотека "Љубен Каравелов" - Русе, Бугарска

mail – director@libruse.bg

www.libruse.bg

TEENSPIRIT– ЈОШ ЈЕДАН ИЗАЗОВ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Карактеристике у развоју деце од 13 до 18 година су предмет многих природних и друштвених наука, као и политике сваке цивилизоване земље. Формирање основних знања и вештина људи је карактеристично управо за овај узраст. Фактори који утичу на раст зависе, како од индивидуалних околности, тако и од породичне и друштвене средине, тако што се друштвено окружење одређује геополитичким и националним карактеристикама.

Наука је категорична када је реч о израженим судовима, али пракса је не прати увек. Као све што је битно, едукација и васпитање адолесцената је тежак и скуп подухват. Иако знамо колико је тинејџерско доба важно за формирање личности која зна и може, често политички и друштвени фактори у датој земљи не узимају у обзир овај фундаментални проблем.

Пре само десетак година са узбуђењем смо констатовали да је информационо друштво већ чињеница и да смо ми његови активни чланови. Али увучени у трку дигиталне технологије, фасцинирани њеним вртоглавим резултатима, заборавили смо да свака медаља има и другу страну. Нисмо предвидели и дуго нисмо видели промене које је она изазвала код наше деце - док одједном није постало јасно да за један, не мали део тинејџера и младих, мотивација, посвећеност и упорност, на жалост, нису својствени квалитети, а богата општа култура, трајно и дубоко знање су ретки и не сматрају се вредношћу. Заиста, није тајна да образовни систем у Бугарској доживљава озбиљне проблеме у образовању деце информационог друштва и разлог за то не лежи у њиховим смањеним могућностима.

Ето због чега, пре него што би шта и написали о том проблему потребно је да се уради пажљивија анализа, да се потраже јасније и прецизније карактеристике оних који су постављени у центру промена. Само ће тада увођење нових библиотечких услуга имати жељени ефекат.

Појава неологизма „тинејџер“ (teenager) у писању датира из 1941. (Canada, „Daily Colonist“), али се у свакодневном говору појавио много раније. Термин је брзо прихваћен у комуникацији и данас је толико популаран да се сада ретко користе речи попут адолесценти, омладина и средњошколци. Промене у последњих неколико година на интернету довеле су до промена у гледиштима, ставовима и вредносном систему целе генерације која се формира, како од културних и друштвених чинилаца у друштву у коме одраста, тако и од технологија које прате достизање њене зрелости. Брз развој информационих технологија је имао знатан утицај на децу у Бугарској рођену после 1991. године, појавила се једна нова генерација под називом „нет-генерација“. Ово је прва технолошки писмена генерација која одраста са дигиталним технологијама, али и прва генерација која је технолошки везана и зависна, које ове технологије прихвата здраво за готово и не може да живи без њих. Просечна члан те групе узраста до 18 година провео је хиљаду сати пред телевизором, у разговору мобилним телефоном, за видео и компјутерским игрицама, и сувише мало времена је провео читајући књиге. Свакодневна употреба дигиталних технологија у тинејџерском стицању знања, вештина и начина размишљања, много је различитија од оних претходних генерација, развила је код њих брзину, мултиплицирање и вишеефикасност перцепције, нелинеарно визуелно размишљање, очекивање благовремене реакције и стимулирање, очекивање непрекидне везе са својом мрежом пријатеља и ресурсима и континуирани приступ различитим изворима информација.

Природно је да очекујемо да се ови млади људи досађују и буду незаинтересовани за традиционални приступ образовању у школи, у којој се настава обавља полако, линеарно, те је логично да и напори нису увек награђени благовремено. Ако се не предузму потребне мере у циљу прилагођавања новој врсти наставе, постоји реална опасност да се догоди следећа подела у учењу: формално (у школи) - под принудом, без мотивације, само за добијање дипломе и неформално - са пуном посвећеношћу и мотивацијом у личном виртуелном простору, које укључује и друштвене мреже, социјалне медије, заједничке ресурсе, размену веза, ИМ (Instant Messaging) комуникације итд. Очигледно је да са слабљењем улоге формалне наставе квалитет оних који су завршили средње образовање ће бити мањи него икад. И то је већ чињеница.

У једном истраживању Светске банке /Секторске анализе за бољу будућност. Бугарска. The World Bank. 2009/ место су нашле и констатације које се односе на образовне проблемиме у Бугарској. Овде се наводи да поларизација у образовању постаје све већа, односно престижне школе се одвајају од масовних. Сходно томе, деца немају једнак избор за образовање. Систем професионалног образовања остаје неререформисан, што доводи до тога да деца завршавају а немају професионалне вештине. Деца у Бугарској нису спремна да делују у економији знања - они немају основу за конкуренцију. Скоро 25% младих између 15 и 24 година не школују се нити раде. Наравно да недостаје могућност за запошљавање, али недостаје и могућност каснијег описмењавања - са изузетком тешкодоступних европски програма за доживотно учење. У студији Светске банке се истичу и неке позитивне стране образовног система, као што су независно оцењивање, индивидуално подстицање надарене деце, повећање плата наставника и њихово непрекидно образовање.

Али ми не можемо да судимо о проблемима наше деце само у смислу образовања. Друго истраживање - Националног центра за јавно здравље уз подршку Фондације „Димитар Бербатов“ и неколико других институција - такође спроведено 2009. показује децу у другом светлу. Преко 80% **бугарских тинејџера** осећа се потпуно или прилично срећно. Уз то, међутим, нису им страни осећај усамљености, који се јавља у око 25% испитаника, као и осећај неразумевања других, забележено код 21,4% тинејџера. Преко 78% њих тврди да потпуно, или скоро потпуно, верује својим родитељима, док 25% каже да имају проблема код куће. Употреба цигарета, алкохола и дрога, као и разних облика насиља су редовни пратилац свакодневног живота младих у Бугарској.

Проблеми адолесцената су различити за различите узрасте. Док млађи (13-15 година) као главни проблем идентификују пушење (61,3%), лошу исхрану (57%) и употребу алкохола (56,4%), то је за старије (16-18 година) на првом месту насиље у школи (62,8%), употреба дрога (62,1%) и криминал (60,6%). Готово 80% испитаника је рекло да верује својим родитељима и они би могли да им помогну. Друго веома заступљено мишљење је да деца сама морају да ураде нешто за решавање њихових проблема. Пажњу привлачи и одговор, који се нашао на трећем месту и који носи велику дозу негативности, да нико не може помоћи у решавању ових проблема. Заједно са високим процентом оних који нису одговорили - 31% - овај општи резултат показује да је 40% деце не види ко може да

реши њихове проблеме. У исто време једно од четворо деце је рекло да има проблеме код куће и да се осећа усамљено.

Јавне институције не могу да стоје по страни од проблема тинејџера. Интегрисани рад образовних, културних, здравствених, правних, социјалних институција - то је пут заштите и васпитања наше деце. Али тешко да постоји тако синхронизован систем који функционише поуздано и ефикасно.

Јавне библиотеке су суочене са великим изазовом - да обезбеде адекватне услуге за децу чији начин размишљања, понашања, склоности, очекивања и стил је потпуно другачији од нашег. То су нови корисници који формирају и ново тржиште и као резултат тога, чак и концепт Интернета је еволуирао од индивидуалног – „само за читање“ ка друштвеном – „за читање и писање“. Мрежа се трансформише у спремиште ресурса у место где неки чланови „online“ сарађују са другим корисницима, делећи акумулирано знање, искуство и идеје. Један од начина да се пажња тинејџера усредреди на библиотеку је када се у библиотечкој делатности интегришу она средства која они свакодневно користе у свом личном виртуелном простору. Задајући себи питање: „Шта је употреба савремених електронских уређаја донела у животу и раду библиотеке?“, „Како и на који начин да урадимо тако да управо ова „нет-генерација“ осети библиотеку као своје место?“, родила се једна идеја чији је циљ да „зачара“ младе промовишући е-читање. Идеја је да у холу Библиотеке буду представљени различити модели уређаја за читање електронских књига. То ће корисници добити представу како се ради са датим уређајима, моћи ће да их тестирају, моћи ће да упореде предности различитих производа. За остваривање идеје обратили смо се једном од највећих мобилних оператера - Вивакому који нам је бесплатно уступио лаптопове, таблете, е-читаче књига, смартфоне, а у перспективи - информационе интерактивне киоске, мултимедијалне пројекторе, интерактивне табле.

Ако прихватимо своју одговорност, то јест да више чинимо за тинејџере у јавним библиотекама, онда ће вероватно то бити корак напред у позитивном развоју проблема.

Од усвајања Закона о јавним библиотекама у Бугарској 2009. године изведени су приоритети за њихов рад и развој. Члан 3. Закона захтева да **јавне библиотеке обезбеде право грађанима на једнак и слободан приступ библиотечким и информационим услугама. Оне доприносе развоју грађанског и информационог друштва.** У ове две реченице су концентрисане и обавезе према

грађанима адолесценатима. Још боље је изражен однос према младим корисницима у ИФЛА/УНЕСКО Манифесту за јавне библиотеке. У **Циљевима јавних библиотека** на првим местима се налазе подстицање читања међу децом и младима, подршка индивидуалног и формалног образовања као и самообразовање, стимулација маште и креативности деце и младих, стварање услове за развој информационих и рачунарских вештина. И шта, у ствари, произилази из ових стратешких докумената? Како једна јавна библиотека као Регионална библиотека Русе види своје место у животима тинејџера?

Русе је пети по величини град у Бугарској са популацијом од око 170.000 људи - град са образовном и културном традицијом, који се одликује европском архитектонском визијом, и наравно, локал патриотизмом. Последњих година то је један рањиви град са слабо развијеном индустријом - углавном лаком, са приходима становника нижим од националног просека. Истовремено је са веома богатим културним животом, добро организованим услугама, добро развијеним системом образовања, добром здравственом заштитом и обновљеним транспортом. У граду живи око 13.800 људи старости од 14 до 19 година. /Становништво и демографски процеси. БСИ, 2011 /. Библиотечке услуге пружа Регионална библиотека и 6 великих библиотека при читалиштима распоређених по насељима. Скоро све школе имају школске библиотеке, иако у већини библиотекарски раде хонорарно. Без обезбеђених библиотечких услуга су два нова стамбена насеља са две школе – једном основном и једном средњом. Регионална библиотека је основана 1888. године. Она има фонд од преко 670.000 библиотечког материјала у штампаном и електронском облику. Годишње се просечно користи око 200.000 јединица од стране 7000 регистрованих чланова. Од тога, у просеку 700 је старости од 14 до 18 година / ова узрасна група чини око 5% становништва и 10% регистрованих корисника. Само деца млађа од 14 година чине већи удео о укупног броја регистрованих корисника.

Образовне потребе ученика у средњим школама Регионална библиотека обезбеђује готово у потпуности, како насловима књижевних дела који се обрађују у школи, тако са свим могућим уџбеницима и образовним помагалима, пошто је Регионална библиотека депозитна за бугарску издавачку продукцију и располаже са бар једним примерком свега што је објављено у Бугарској. Има већи број примерака уметничке класичне литературе. Једна анализа позајмљивања читалаца у овом узрасту,

направљена маја 2012. године говори у корист класичне књижевности. Мода читања је најизраженија код ове групе читалаца. Љубави романи, Стивен Кинг и његови хорор романи, Стефани Мајер са вампирским причама, Пауло Коелњо су аутори најчешће позајмљиваних наслова. После ове две групе – класичне и модерне, следе књижевна критика праћена другим хуманистичким наукама. На последњем месту су издања егзактних и природних наука. Ова констатација је ограничена само на књиге и чланке / науке о књижевности/. Али ми савршено знамо у ком правцу гледају очи тинејџера – ка рачунарима.

Сајт *Teenproblem.net*. спровео је једну онлајн анкету о читању у животу тинејџера. Резултати су показали да 36% доживљава читање као одмор и бег од стварности; 24% га одређују као корисну и неопходну активност. Само за 1% читање је досадна обавеза, али за око 2 одсто оно је апсолутно заменљиво са интернетом. Омиљени аутори су Џоана Роулинг, Стефани Мајер, Стивен Кинг, Иван Вазов и Агата Кристи. Ово објашњава чињеницу да су најпопуларнији жанрови међу младима фантастика и трилер. Најкоментарисаније књиге су „Сумрак“ Стефани Мајер и „Дрхтај“ Маги Стијвотр. Истраживање такође показује да 61% младих из књижара бирају какве ће књиге да читају, 58% - по препоруци пријатеља, и 55% - са интернета. Само 20 одсто одлучују које ће књиге да читају на основу реклама о књигама у часописима. Подаци такође показују да су тинејџери доста слободни у смислу читања. Доказ за то је да 45 одсто њих узимају само дела која воле. С друге стране, 54% чита књиге које им се допадају и оне које морају да читају; 43% су одговорили да са својим пријатељима увек коментаришу дела. Већина младих више воле да читају код куће, 27% - у школи, а преко 30 одсто њих - за време распуста. Нажалост, сам сајт не пружа могућности питањима да видимо какво је место књиге из библиотеке у читању младих. Али потврђује се утисак да многи тинејџере могу и воле да читају штампану књигу или часопис. Бугарска деца нису далеко од онога што воле мали Американци, што је потврђено истраживањем Америчког националног јавног радија, чији резултати су објављени у јулу 2012. године.

1. „Хари Потер“ – Џоан Роулинг.
2. „Игре глади“ - Сјузан Колинс
3. „Убити птицу ругалицу“ - Харпер Ли
4. „Грешка у нашим звездама“ - Џон Грин
5. „Хобит“ - Џон Толкин

6. „Ловац у житу“ – Џ. Салиндер
7. „Господар прстенова“ - Џон Толкин
8. „Фаренхајт 451“ - Реј Бредбери
9. „У потрази за Аљаском“ - Џон Грин
10. „Крадљивац књига“ - Маркус Зјусак

Ово су најомиљеније књиге данашњих америчких тинејџера. Иако друго истраживање JAW –/Junior Achievement Worldwide/ 2011. године потврђује да су 90% америчких тинејџера мотивисани да проучавају и схватају свет новца и да су спремни, када почну да раде да штеде и профитабилно инвестирају - онда се та деца не разликују у емотивном и менталном ставу у односу на нашу – воле скоро једне те исте књиге. Узгред, „Ловац у житу“ је једна од књига које је деценијама најтраженија од стране младих.

Јавне библиотеке су увек посвећивале велику пажњу на пружање услуга и рад са децом и тинејџерима. Неке библиотеке у Бугарској решавају ово својом структуром, отварајући дечја одељења (Софија, Пловдив, Варна). Већина регионалних библиотека, међутим више воле да младе „препусте“ свету одраслих и да за њих развијају различите пројекте и програме - од организације фондова до форми клубова. Један од „трзаја“ јавне библиотеке је да нужно учини нешто за све проблеме, не узимајући у обзир локалне приоритете, што доводи до неефикасности у активностима. „Да се отворимо“ за нове форме и активности не значи да игноришемо главни циљ библиотеке данас – да обезбеђује штампане књиге. Разумевање регионалне библиотеке „Љубен Каравелов“ у граду Русе је да обезбеди младима, у складу са њиховим жељама и потребама, довољно нових књига за читање.

Наравно, млади су жила куцавица нашег рада. Они су као **волонтери** основни учесници када је потребна помоћ библиотекарима. Постоји традиција да средњошколци помажу у раду Дечјег одељења – када је реч о лекцијама која деца уче у читаоници, у игрању са (дво)трогодишњацима, који су већ чланови Библиотеке, као и у летњим активностима. Они су сарадници наставницима, руководиоцима Библиотечког летњег кампа. Врло често нуде помоћ у сређивању фонда, приликом ревизије. Тинејџери који су били чланови Дечјег одељења настављају да га посећују, да позајмљују књиге или да само са библиотекарима поделе своја узбуђења. Једна од најупечатљивијих манифестација волонтеризма тинејџера је њихово учешће у пројекту Библиотеке „Деца Русеа“. Пројекат је реализован од августа до септембра 2011. године уз партнерство Фондација „Деца Русеа“ и „Јавног фонда Русе“ у циљу

промовисања Дечјег одељења Библиотеке и подизања интересовања деце Русеа за читање, прикупљање донација и књига за обогаћивање фонда Дечјег одељења. Током кампање организован је Арт фестивал за децу и тинејџер, одржана је информативна кампање у школама у Русеу, радионица „Деца Русеа цртају“ са аукцијом насталих радова. Добротворни концерт „Пријатељи Библиотеци“ и кампања за донацију књига за Дечје одељење су били завршне активности пројекта.

Волонтеризам тинејџера је изражен и специјалим подухватом. Осамнаест младића и девојака активно су учествовали у свим иницијативама пројекта. Они су остали пријатељи Дечјег одељења и настављају да подржавају друге иницијативе, посебно летњи рад са децом.

Библиотека посебно укључује младе у неким од својих **програма**. Тако одељење „Локалне историје“ пружа своје фондове, стручњаке и консултације ученицима у раду по програму „Успех“ у вези са ваннаставним активностима за проучавање прошлости завичаја и породичне историје. Одељење „Уметност“ у оквиру студија „Музика“ подржава и подстиче младе уметнике Средње уметничке школе у граду. Опремљена специјализована читаоница за литературу за наставу страних језика има блиску сарадњу са три специјализоване језичке школе у Русеу. Добро у овим програмима је да су осим деце укључени и њихови наставници, родитељи и школски одбори, што потврђује допринос Библиотеке у јачању везе између деце и одраслих. Три **европска пројекта** који се тренутно раде у Библиотеци, за циљну групу немају тинејџере. Али Међународни конкурс за екслибрис има посебну сесију и награду за младе / 14-19 година старости / уметнике.

Дугогодишњу активност има и Позоришни студио „Библиотека“ при Регионалној библиотеци „Љубен Каравелов“. Студио је школа за младе глумце, предвођен Орлином Дјаковим који је недавно постао директор Драмског позоришта у Русеу. На ученичком позоришном фестивалу који се сваке године организује у знак сећања на Климента Михајлова /талентовани русенски глумац који нас је рано напустио/ студио је освојио престижне награде. Млади глумци позоришног студија активно учествују у традиционалним празницима Библиотеке - Божић, Ускрс, 24. мај – својим скечевима и другим наступима, чиме доказују своју верност институцији.

Библиотека је како заступник традиционалног читања, тако и један од интернет прозора за младе људе. Од свакодневних

контаката са децом смо научили да они већ успешно читају текстове и читаве књиге online. Кроз свој библиотечко-информациони центар и веб странице, Библиотека несумњиво доприноси порасту информационе културе младих. Једна анализа коришћења библиотечког сајта током 2011. године показалоа је 126.988 посета, а више од половине су нови посетиоци. Посећујући линкове сајта Регионалне библиотеке „Љубен Каравелов“ посетиоци су видели 4097 страница. Најпосећенија је почетна страница - 13 554 пута. Време проведено на овој страници у просеку је 01:00 минута, а затим у скоро 73% случајева она се користи за прелажење на унутрашњу страницу. Интересовање за различите меније су следећа: Почетна; Услуге; Контакт; Каталог; О нама; Вести; Галерија; Завичајна историја; Календар; Црквени календар. Тренд је да су најтраженији догађаји повезани са библиотечким иницијативама.

На жалост, не можемо рећи колико је корисника сајта тинејџера. Али чињеница да се преко 80% њих слободно служе компјутерима нам даје наду да се наша веза, иако виртуелна, одржава и можемо да се ослањамо на тог посредника, сајт библиотеке, када је реч о заинтересованости за Библиотеку.

Анализирајући успехе и недостатке у раду Регионалне библиотеке „Љубен Каравелов“ Русе, треба напоменути да смо **дужници** нашим тинејџерима. Различите институције, организације и покрети су покушали да скицирају лик младог Бугарина. Да би истражили ову динамичку групу у локалном аспекту, да погледамо шта раде друге колеге у Европи и у свету, да понудимо своју стручну подршку другим институцијама у граду – то бисмо учинили свесни своје одговорности за будућност нације. Дух тинејџера - teenspirit - може бити суштина духа сваке јавне библиотеке.

Михаела Хр. Андонова

библиотекар по Програма „Глоб@лни библиотеки-България

Библиотека при народно читалище „Светлина-1896”

Гара Бов, общ. Своге, обл. Софийска

e-mail: svetlina.bov@chitalishte.bg;

http: //www.chitalishte.bg

НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В СЛУЖБА НА ТИЙНЕЙДЖЪРИТЕ

I. Въведение

Развитието на новите технологии и разработването на нови информационни източници в последните две десетилетия доведоха до отчуждаване на младите хора и тийнеджърите от традиционните библиотечни източници. Това наложи разширяването на библиографските указания за търсене в каталозите и ползването на печатните справочни източници. Внедряването на специализиран библиотечен софтуер, създаването на електронни библиотечни бази данни, популяризирането на дейностите на библиотеките он-лайн са само част от дейностите, които имат за цел да направят съвременната библиотека част от активния живот на възрастта, свързана с тийнеджърските търсения.

Именно тези актуални потребности доведоха до нуждата от провеждането на обучения за работа с компютри, за намиране на информация и оценяване на качеството ѝ. По този начин значително се разшири достъпът до редица библиотечни източници и библиотеките в различните населени места инициираха предоставянето на възможности за натрупване с разнообразно знание и контакт с творчески постижения, които отделният човек не може да си осигури сам.

По-горе изложените нови тенденции за развитие на съвременните библиотеки оказаха своето ползотворно влияние и върху библиотеката при Народно читалище „Светлина-1896“, Гара Бов. Заемайки основна информационна роля в малкото населено място, с наличните си 17 000 тома художествена, научна и научно-популярна литература тя припозна нуждата на местната общност от предоставянето на редица нови информационни, административни, технически и образователни услуги. Чрез тях се улеснява достъпът на местните хора до специализирана информация, разработват се добри социални практики, поощряват се гражданските инициативи.

Те се реализираха чрез създаването на Интернет център през 2002 година по Проект „Читалища“, с подкрепата на Министерство на културата на България, Програмата на ООН за развитие, Програма „Матра“ на Правителството на Кралство Холандия, Американска агенция за международно развитие, който чрез Програма „ГЛОБ@ЛНИ БИБЛИОТЕКИ БЪЛГАРИЯ“ се превърна в библиотечен информационен център.

Днес, дейностите и проектите реализирани от библиотеката при НЧ „Светлина-1896“, целят развитие на местната общност и подобряване качеството ѝ на живот, както и популяризиране на местното културно-историческото и природно наследство. В отговор на съвременните изисквания екипът на библиотеката:

- изгражда и допълва текущо електронна база данни в областта на краезнанието;
- създаде и актуализира официалната интернет страница на Бов: www.bov.bg;
- администрира FACEBOOK страницата на Бов: www.facebook.com/Bov1206
- провежда граждански дискусии с тематична насоченост в зависимост от провокирания интерес на местната общност;
- изготвя и представя специфични информационни и развлекателни услуги за различни възрастови групи – мултимедийни презентации, печатни рекламни материали, аудио-визуални продукти;
- провежда обучения, свързани с ползването на IT технологиите;
- текущо провежда безплатни консултации на нуждаещите се ползватели на библиотечния информационен център;
- разработва проектни предложения за обновяване на библиотечния фонд и надграждане на предлаганите текущи услуги;
- организира и провежда ежегодните осемдневни ПРАЗНИЦИ НА ДВЕ СЕЛИЩА С ЕДНА ИСТОРИЯ И ЕДНО ИМЕ – БОВ, чиято програма включва туристически инициативи, литературен конкурс, кулинарна изложба на местни гозби, фотографски конкурс, изложба-базар и демонстрации на занаяти, представяне на литературни творби, концерт-спектакли, общинско първенство по шахмат, състезания с велосипеди и т.н.

- работи в посока на изграждане на трайни партньорства с представители на частния бизнес, местната власт, културни и образователни институции и неправителствени организации.

II. Проучване на местните нужди

Обръщането на библиотеката към групите и общностите, към проблемите, нуждите и амбициите на населеното място е стратегическа стъпка за припознаването ѝ от страна на местното население. Именно по този начин библиотеката се превръща от склад в жив организъм, който се развива според потребностите на общността и отговаря изцяло на нейните изисквания.

В малкото населено място новите технологии превръщат младите хора в „издатели“ на информация, снимки, видеоклипове и дават огромни възможности за творчество. Тийнейджърите са и основните потребители на социалните мрежи и други нови интернет услуги.

В отговор на тази тенденция екипът на библиотеката в Гара Бов създаде и администрира FACEBOOK страницата на Бов: www.facebook.com/Bov1206. Тя съдържа информация от местно значение, свързана с:

- новини и актуална информация за инициативи, проекти и дейности от местен характер;
- фото и видео-материали, свързани с живота на селището от миналото до днес;
- преживявания и уловени моменти от гости на селището, споделени на „стената“ на страницата;
- символи, туристически дестинации, природни и културно-исторически забележителности;

Създаването на тази страницата за най-запалените фенове на социалните мрежи, каквито са именно тийнейджърите дава възможността на всеки един от тях да се информира за предстоящи събития и да споделя различни гледни точки от своя живот. Предстоящите събития в селището, оформени като инициатива в социалната мрежа дават леснота за индивидуална покана до всеки регистриран потребител, което формира лична съпричастност у всеки от тях. Именно тази дейност спомага за увеличаването броя на доброволците при реализирането на редица акции, свързани с библиотеката и селището.

За привличането на специфични групи по отношение основните и допълнителни дейности на библиотеката, както са тийнеджърската общност е необходимо изработването на гъвкави политики по отношение работата с тях. Един от начините за увличане на тази възрастова единица към нашата библиотека е организирането на фотоконкурс „Бов през обектива“. Всеобщо е въодушевлението от ползването на съвременните фотографски способности сред младите хора и този факт по естествен път преля в една ежегодна инициатива, която провокира младежите в Бов всяка година за запечатат в паметта на фотоапарата си различни обекти и моменти от ежедневието на общността. Те предоставят своите снимки, събраната база данни прераства в обновен електронен фотоалбум на конкурса / <http://bov.bg/gallery.php?album=4/>, а някои от подадените предложение биват включени в постоянна фотографска изложба в читалищното фоайе.

Всички сме запознати с глобалния проблем, който създава ползването на съвременни технологии във връзка с воденето на заседнал начин на живот, особено застъпен при подрастващото население. Единствено голямата аткративност на произтичащите от библиотечните форуми дейности би могла да подтикне младежите да оставят настрана своите персонални компютри и да се заемат с активност, която да развитие тяхното творческо мислене, физическо движение и социален поглед върху действителността. Организирането на хоби-курс за тийнеджъри в Неделното училище по грънчарство бе своеобразна алтернатива за прекарване на свободното им време. За да може арт-работилницата да се доближи максимално до ежедневието на младежите към традиционните методи за изготвяне на керамични изделия добавихме използването на мултимедия за представяне работата в грънчарски работилници от други държави, от която тази целева група да почерпи опит и вдъхновение.

Промените в ученето и начините за добиване на информация, свързани с дигиталната култура изменят класическите представи и практики в библиотечната работа. Това от своя страна позволява на промените да настъпят както за младите ползвателите на библиотечни услуги, така и за екипът на самата библиотека.

III. Добри практики от нашата библиотека

Пример 1: Основна мисия на библиотеките е осигуряването на многобройни и разнообразни материали в подкрепа на

образованието и достъпа до информация за всички, което да донесе икономически и социални ползи на отделните хора и за общността като цяло. Чрез тях тя допринася за създаването и укрепването на добре информирано и общество, създава възможности за хората да обогатяват и разгръщат живота си и живота на общностите, в които живеят. Библиотеката трябва да следи основните проблеми, които се обсъждат в общността, да предлага информация, която да се използва при възникването на дебати и търсенето на алтернативи.

Като своеобразен способ за изпълнението на тези цели нашата библиотека от 2008-ма година организира литературния конкурс за легенди, предания и исторически разкази свързани с миналото на селищата в община Своге. Всички произведения ежегодно стават част от електронната книга „Защото има българи от векове“ /<http://www.chitalishte.bg/bookview.php?bookid=45/>, която представя произведения на автори до 25 г., като на всеки пет години читалището издава творбите на печатен носител, под формата на сборник, с наименование „Бов-шепот от миналото“. Участници в конкурса са деца, тийнеджъри и младежи, които са издирили семейни предания и исторически събития. На всеки от тях се предоставя възможността за устно представяне на произведението по време на ежегодните празници на Бов, част от творбите биват отличени и наградени чрез гласуване от страна на публика и жури. По този начин още от ранна възраст участниците в конкурса се насърчават да се вълнуват от знанието, художествените произведения и местната история и дори да бъдат част от нея. Усилията са насочени за това през целия си живот те да се възползват от тези жизнено важни елементи на личностното развитие, които ги обогатяват и увеличават техния принос към обществото.

Пример 2: Обществената библиотека трябва да подкрепя дейности, даващи възможност на хората да се възползват по най-добрия начин от съвременните технологии и да предоставя достъп до информация в зависимост от търсенето на потребителите. Актуалните проучавания сочат, че 32,8% от читателите все по-рядко се обръщат към печатното слово. Те споделят, че: „Ползвам библиотека, само когато не намирам информация в интернет“. Ето защо от изключителна важност за общностната библиотека е да предоставя съществена информация в различните он-лайн източници, като по този начин припокрива потребността на потенциалните читатели за съприкосновение с новини и актуални вести.

Създаването на туристически портал от екипа на библиотеката при НЧ „Светлина-1896“, Гара Бов към официалната страница на селището http://bov.bg/tourist_portal.php/ откликна на търсенето от страна местните жители и виртуалните туристи, които издирват информация за населеното място в следните области:

➤ ПРИРОДНИ ДАДЕНОСТИ

Водопад Скакля, Трескавец, Издремец, Водопадите по река Бовска, Злио камик, Камината, Тригъгълника, Пещерите

➤ КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

Вазовата къща, Църквата "Възнесение Господне", Паметник на загиналите, Изворите, Оброчни кръстове

➤ ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ

Вазова екопътека, Туристическа пътека "Под камико"

➤ МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ

Хотел "ПЛАНИНЕЦ", екоферма "ЧЕМЕРНИК", вила "АЛАМУРОВИ", вила "СКАКЛЯ", хижа "ТРЪСТЕНАЯ"

➤ ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ

Местните тийнеджъри припознаха възможността за използването на публикуваната информация при изготвянето на реферати и учебни материали, свързани с родния край, споделянето на линкове с информация и снимки сред съученици и т.н.

Една от най-полезните характеристики на създадения портал е възможността да бъдат проследени всички туристически маршрути и културно-исторически обекти чрез изготвената карта на туристическите маршрути в землището на Бов. Тя може да бъде подробно разгледана онлайн и разпечатана от всеки желаещ. Тя е първата такава карта, която представя новоизградената пътека „Под камико“, „Вазовата екопътека“ и др. туристически пътеки и обекти на територията на с. Бов и Гара Бов. След създаването на туристическия портал и публикуваната карта в него осезаемо се увеличи интереса на младите хора към придобиването на знания за родното място, популяризирането на местните забележителности сред връстници и организирането на туристически походи, свързани с тях.

Пример 3: Необходимо е библиотеката и общността да поддържат пълноценна взаимовръзка, библиотеката да се ползва с обществен престиж. Един от способите, които използва нашата библиотека за постигането на този желан резултат е процесът на проучване, обсъждане и разрешаване на местни нужди и проблеми. Това се осъществява с провеждането на обществени дискусии, а именно: изпраща се покана до максимален брой представители до местната общност за присъствие на среща с предварително определени дата и час, на която всяко заинтересовано лице, независимо от своята възраст, пол и професионална насоченост изразява своето мнение по актуални проблеми. След тяхното обобщение от страна на избран екип, те се структурират и се разглеждат начините за тяхното разрешаване. След обобщението се обявява втора гражданска дискусийна среща с цел постигане на консенсус и взимане на решение за разрешаване на конкретен проблем, който е по силите на самата общност. На следващ етап се планират дейности, които се изпълняват съвместно с различни групи от общността. Основна роля в тяхното изпълнение, свързано с използването на съвременни информационни средства обикновено изпълняват именно тийнеджърите – популяризиране на активностите чрез публикуване на информация за събитията в социалните мрежи, изготвяне на мултимедийни презентации за представяне на крайните резултати и т.н.

Чрез методът на гражданските дискусии се отличи една от основните проблемни области на малкото населено място – Бов, а именно необходимостта от популяризиране на селището като туристическа дестинация. В работата по това предизвикателство партньор на нашата библиотека стана Клубът по „Еко туризъм“ към Професионална гимназия „Велизар Пеев“, гр. Своге, с общ брой 20 участници на възраст от 11 до 18-годишна възраст. Съвместната ни работа започна още през 2008-ма година с проучването на местни забележителности, изготвянето на мултимедийни продукти за реклама на Бов, създаване на електронна база-данни със статии, снимков материал и други полезни материали във връзка с туризма. Нова група тийнеджъри от същият клуб се включи с подобни дейности в периода 2011-2012 г. при изпълнението на проекта за създаване на туристически информационен център и туристическа пътека „Под камико“ в Бов. Този подход доведе до редица полезни за библиотеката резултати, които се изразяват в:

- Разширяване на кръга от ползватели и доброволци в библиотеката;

- Придобиване на умения за работа с информационни технологии от страна на ползвателите;
- Внедряване на нови форми на обслужване на потребителите;
- Сътрудничество с образователни институции, неправителствени организации и частен бизнес;
- Принос на библиотеката за опазване и популяризиране на местното културно-историческо наследство;
- Набиране на извънбюджетни средства за библиотеката;
- Участие в проекти, дарителски акции и кампании.

Пример IV: В населените места с до 1000 жители местно население човешкият ресурс за работа в обществената библиотека обикновено е недостатъчен за пълното разгръщане на дейностите, присъщи за библиотечната институция. Този факт провокира търсенето на алтернативи за „помощници“ на екипа. В отговор на този проблем през последните години нашата библиотека търси способи за стимулиране на доброволчеството, което води след себе си нови ползватели, а оттам и внедряване на нови услуги и форми на обслужване.

Различни източници цитират тревожната тенденция, че колкото по-млади са хората, толкова по-негативно са настроени към библиотеките. Приблизително 2/3 от 11-18 годишните се обединяват около представата, че библиотеките са старомодни, непопулярни и скучни места за прекарване на времето. Тази представа до голяма степен се формира, когато подрастващите в ранна детска възраст не са имали досег до библиотеките. Ето защо от изключителна важност е децата да припознават библиотеката като комфортно и интересно място, а най-голям резултат при формирането на положителна визия за в бъдеще би оказала възможността юношите да бъдат включени в различни активности и инициативи на местната библиотека. В нашия библиотечен център голяма част от учениците на възраст между 7 и 18 години взимат участие в редица дейности: 90% от учениците в местното основно училище са част от самодейните състави при читалището, голяма част от тях заемат активна роля при провеждане инициативата на „Един ден в света на книгите“, изработват ръчно мартеници, които всеки посетител на библиотеката получава на 1-ви март от ръцете на баба Марта и др.

Тийнеджърите най-често са част от доброволците при: направата и събирането на снимков материал от различни събития, дигитализирането на фотоси от близкото минало на селището и

обновяването на електронната база данни в областта на краезнанието в www.chitalishte.bg.

Не е новост, че институционалната принадлежност се формира от детството, защото именно тогава се изгражда осъзната потребност от услугите на библиотеката – информационни, технически и т.н.

IV. Обобщение

Приблизително 2/3 от 11-18 годишните се обединяват около представата, че библиотеките са старомодни, непопулярни и скучни места за прекарване на времето. Около 60% от тийнеджърите смятат, че библиотеките не предлагат разнообразни услуги, че оборудването вътре е остаряло, че та не са средище на обществен живот, че не са места за общуване с други хора. В голяма степен съществуващият етикет на поведение в библиотеките пречи те да бъдат превърнати в места, където представителите на тази възрастова група да прекарват свободното си време.

Тази тенденция започва да променя облика си с внедряването на информационните технологии при работата на библиотеките, с предоставянето на безплатен интернет достъп за потребителите, с включването на все по-голям брой тийнеджъри в разнообразни инициативи на обществената библиотека.

Позиционирането на библиотеката сред общността в малкото населено място е далеч по-осъществимо в сравнение с големия град от гледна точка на разпознаваемостта на институцията в центъра на селището като общностен център за по-голям кръг хора. От друга страна обаче кръгът на полвателите е силно ограничен, което налага разработването на повече и разнообразни механизми за въздействие и включване.

Благодарение на Програма „ГЛОБ@ЛНИ БИБЛИОТЕКИ БЪЛГАРИЯ“ нашият библиотечно-информационен център се превърна в атрактивно място за местните тийнеджъри, защото позволи осъществяването на така важната за тази възраст връзка между понятията „библиотека“ и „компютър/интернет“. Предлагането на нови информационни и образователни услуги от своя страна създаде далеч по-благоприятен образ на библиотекаря сред подрастващите в селището. Осъвременяването на интериора, превръщането на библиотеката в място, предполагащо не само по-неформално общуване на тийнеджъра с книгите, но и даващо възможност за комуникация вътре в него изгражда положителен

имиджов ефект. Този образ на съвременната библиотека буди все по-осезаемата представа за нещо ново, в „крак с времето“.

Привличането на посетители от 11 до 18-годишна възраст предполага промяна в правилата за „вътрешния ред“ в библиотеката. Знанието и информацията са безспорна ценност и благодарение на развитието на информационните технологии източниците на знание и информация са достъпни по всяко време и навсякъде. Ето защо основната мисия при работата на библиотеките с тийнеджъри е превръщането на контакта между тях и информацията от всяко естество в забавление.

ЛИТЕРАТУРА

1. Насоки на ИФЛА за обществената библиотека, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2011
2. Деветакова, Л., Съвременната библиотека през погледа на потребителите, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2012
3. Койчева, Р., Обществените библиотеки като информационни центрове, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2010

Михаела Хр. Андонова

библиотекар у програму „Глоб@лни библиотеки-България”

Библиотека при Народном читалишту „Светлина 1896“

Гара Бов, општина Своге - Бугарска

e-mail: svetlina.bov@chitalishte.bg

<http://www.chitalishte.bg>

НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У СЛУЖБИ ТИНЕЈЦЕРА

I Увод

Развој нових технологија и развој нових извора информација у последње две деценије довели су до отуђења младих и тинејџера од традиционалних библиотечких извора. То је довело до ширења библиографских индикатора за претраживање у каталозима и коришћење штампаних референтних извора. Увођење специјализованог библиотечког софтвера, стварање електронских база података библиотека, промовисање активности библиотека на интернету су само неке од активности које имају за циљ да савремену библиотеку учине делом активног живота одређеног узраста, повезаним са тинејџерским претраживањима.

Управо те актуелне потребе су довеле до тога да се организују обуке за рад на рачунарима у циљу проналажење информација и процене њеног квалитета. На тај начин значајно је повећан приступ библиотечким ресурсима и библиотеке у различитим насељеним местима иницирале су пружање могућности за акумулацију различитих знања и контакт са стваралачким достигнућима које појединац не може сам да обезбеди.

Горе наведени нови трендови за развој савремених библиотека показали су свој благотво-ран утицај на библиотеку при Народном читалишту⁵³ „Светлина-1896“, Гара Бов. Играјући главну информациону улогу у малом насељеном месту, са расположивим фондом од 17.000 јединица уметничке, научне и научно-популарне литературе, она је препознала потребу локалне заједнице за пружање низа нових информација, административних, техничких и образовних услуга. Тиме се олакшава приступ локалног

⁵³ примедба преводиоца – у Бугарској и данас постоје читалишта у смислу установа у којима се обавља више културних активности. При читалиштима раде библиотеке, културно-уметничка друштва, аматерска позоришта и слично.

становништва специјализованим информацијама, разрађује се добра социјална пракса, подстичу се грађанске иницијативе. Оне се остварују стварањем Интернет центра 2002. године по пројекту „Читалишта“, уз подршку Министарства културе Републике Бугарске, Развојног програма Уједињених нација, Програма „Матра“ Владе краљевине Холандије, Америчке агенције за међународни развој, који се кроз програм „ГЛОБ@ЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ БУГАРСКА“ претворио у библиотечки информативни центар.

Данас, активности и пројекати које спроводи библиотека при Народном читалишту „Светлина-1896“, имају за циљ развој локалне заједнице и побољшање квалитета живота, као и промовисање локалне културно-историјске и природне баштине. У одговору на савремене захтеве библиотечки тим:

- гради и употпуњује тренутну електронску базу података у области локалне историје;
- креира и ажурира званични сајт места Бов а: www.bov.bg;
- администрира фејсбук профил места Бов: www.facebook.com/Bov1206;
- организује грађанске дискусије са темама у зависности од интереса локалне заједнице;
- припрема и представља специфичне информационе и забавне услуге за различите старосне групе - мултимедијалне презентације, штампани рекламни материјал, аудио-визуелне производе;
- организује обуке везане за коришћење информационих технологија;
- тренутно обавља бесплатне консултације са корисницима библиотечко-информационог центра којима је помоћ потребна;
- разрађује предлоге пројеката за обнову библиотечког фонда и надоградњу предложених тренутних услуга;
- сваке године организује и спроводи осмодневне ПРАЗНИКЕ ДВАЈУ СЕЛА СА ЈЕДНОМ ИСТОРИЈОМ И ЈЕДНИМ ИМЕНОМ - БОВ чији програм обухвата туристичке иницијативе, литерарни конкурс, изложбу домаћих кулинарских специјалитета, фотографски конкурс, изложбу и демонстрацију заната, презентацију књижевних дела концерте, општинско шаховско првенство, бицикличке трке итд.

- ради у правцу изградње трајног партнерства са представницима приватног сектора, локалне самоуправе, културних и образовних институција и невладиних организација.

II Проучавање локалних потреба

Окретање библиотеке ка групама и заједницама, ка проблемима, потребама и амбицијама насеља је стратешки корак у њеној потврди код локалног становништва. Управо на тај начин библиотека се од магацина претвара у жив организам који се развија у складу са потребама заједнице и у потпуности испуњава њене захтеве.

У малом насељу нове технологије претварају младе људе у „издаваче“ информација, фотографија, видео снимака и пружају огромне могућности за стваралаштво. Тинејџери су главни корисници друштвених мрежа и других нових интернет услуга.

У одговору на овај тренд тим библиотеке у Гара Бов креирао је и администрира Фејсбук страницу места Бов: www.facebook.com/Bov1206. Она садржи информације од локалног значаја везане за:

- вести и актуелне информације о иницијативама, пројектима и активностима локалног карактера;
- фото и видео материјал везан за живот села од прошлости до данас;
- доживљаје и тренутке ухваћене од стране гостију села, које су поделили на „зиду“ странице;
- симболе, туристичке дестинације, природне и културно-историјске знаменитости.

Стварање ове странице за најактивније фанове друштвених мрежа, какви су управо тинејџери, омогућава сваком од њих да се обавести о предстојећим догађајима и подели различите погледе на свој живот. Предстојећи догађаји у селу, оформљени као иницијатива у друштвеној мрежи, пружају лакоћу индивидуалног позива сваког регистрованог корисника, што утиче на лично ангажовање сваког од њих. Управо ова активност помаже да се повећа број волонтера у реализацији низа акција које се односе на библиотеку и село.

За привлачење специфичних група главним и додатним активностима библиотеке, као што је тинејџерска заједница,

неопходна је израда флексибилне политике која се односи на рад са њима. Један од начина за анимирање ове узрасне групе у нашој библиотеци је организација фото конкурса „Бов кроз објектив“. Коришћење савремених фотографских метода изазива опште одушевљење међу младима, и ова чињеница природно је претопљена у једну иницијативу која се реализује сваке године и која провоцира младе у Бову да у меморији фотоапарата упакују различите објекте и тренутке из свакодневног живота заједнице. Они шаљу своје фотографије, а база података прераста у ажуриран електронски албум конкурса <http://bov.bg/gallery.php?album=4/>, неки од поднетих предлога бивају укључени у сталну фото-изложбу у холу Библиотеке.

Сви смо упознати са глобалним проблемом који ствара употреба модерних технологија у вези са начином живота везаним са сталним седењем, посебно заступљеним међу адолесцентима. Једино велика атрактивност активности библиотечких форума могла би подстаћи младе да по страни оставе своје личне рачунаре, да се укључе у активности које развијају њихову креативност, физичко кретање и социјални поглед на реалност. Организација хоби курсева за тинејџере у недељној школи керамике је својеврсна алтернатива за провођење њиховог слободног времена. Да би уметничка радионица могла максимално да се приближи свакодневном животу младих, традиционалним методама за израду керамичких производа додали смо употребу мултимедије за представљање рада у радионицама керамике у другим земљама, из којих ова циљна група може да црпе искуство и инспирацију.

Промене у учењу и начину добијања информација, везане за дигиталну културу, мењају класичне идеје и праксе у раду библиотеке. То заузврат омогућава да се промене дешавају како младим корисницима библиотечких услуга, тако и самом тиму библиотеке.

III Добре праксе наше библиотеке

Пример 1: Основна мисија библиотека је да обезбеди бројне и разноврсне материјале за подршку образовању и приступ информацијама за свакога, што би донело економску и друштвену корист за појединце и заједницу у целини. Кроз њих она доприноси стварању и јачању добро информисаног друштва и ствара могућности за људе да обогате и прошире своје животе и животе заједница у којима живе. Библиотека мора да прати основне

проблеме који се разматрају у заједници, да прижа информацију која би се користила приликом расправа и трагања за алтернативама.

Као својеврсни метод за спровођење ових циљева, наша Библиотека од 2008. године организује *литерарни конкурс* за легенду, предање и историјску причу у вези са прошлошћу насеља у општини Своге. Сви радови из године у годину постају део е-књига „Зашто вековима има Бугара“ /<http://www.chitalishte.bg/bookview.php?bookid=45/>, која представља радове аутора до 25 година, тако што сваких пет година библиотека издаје и радове у штампаном облику, у виду збирке, под насловом „Бов-шапат прошлости“. Учесници у конкурс су деца, тинејдери и млади људи који су пронашли породична предања и историјске догађаје. Сваком од њих се пружа могућност за усмену презентацију рада током годишњих празника Бова, део радова бива истакнут и награђен кроз гласање публике и жирија. На тај начин још у раном узрасту ученици конкурса се охрабрују да поштују знање, уметничка дела и локалну историју, па чак и да буду део тога. Напори су фокусирани на то да током целог живота користе ове витално важне елементе личног развоја, који их обогаћују и повећавају њихов допринос друштву.

Пример 2: Јавна библиотека треба да подржи активности које омогућавају људима да на најбољи начин користе савремене технологије и обезбеди приступ информацијама у зависности од потражње корисника. Актуелна истраживања показују да 32,8% читалаца све ређе посежу за штампаном речи. Они изјављују: „Користим библиотеку, само када информацију не могу да нађем на интернету“. Стога је од суштинског значаја за јавну библиотеку да преко различитих онлајн извора пружи основне информације, тако што се на тај начин преклапају потребе потенцијалних читалаца са актуелним вестима и дешавањима.

Стварање туристичког портала од стране запослених у библиотеци при Народном читалишту „Светлина-1896“ Гара Бо на званичном сајту насеља http://bov.bg/tourist_portal.php/, одговорило је захтевима мештана и виртуелних туриста који траже информацију о насељеном месту у следећим областима:

- ПРИРОДНИ РЕСУРСИ
Водопад Скакља, Трескавец, Издремец, Водопади на Бовској реци, Злио Камик, Камината, Троугао, Пећине
- КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЗНАМЕНИТОСТИ
Вазова кућа, Црква „Узнесење господње“, Споменик погинулима, Извори, Оброчни крстови
- ТУРИСТИЧКЕ РУТЕ
Вазова екостаза, Туристичка стаза „Под камико“
- СМЕШТАЈ
Хотел „ПЛАНИНЕЦ“, екофарма „ЧЕМЕРНИК“, вила „АЛАМУРОВИ“, вила „СКАКЉА“, колиба „ТРАСТЕНАЈА“
- КОРИСНИ ЛИНКОВИ

Локални тинејџери препознали су могућност коришћења објављених информација приликом припреме семинарских радова и другог образовног материјала везаног за родни крај, размене линкова са информацијама и фотографијама међу друговима итд.

Једна од најкориснијих функција портала је могућност да се прате све туристичке стазе ка културно-историјским објектима кроз припремљену карту туристичких путева у области Бов. Она може онлајн детаљно да се види али и да буде одштампана од стране сваког заинтересованог. Ово је прва мапа која представља новоизграђену стазу „Под камико“, „Вазова екостаза“ и друге туристичке стазе и објекте на територији села Бов и Гара Бов. Након оснивања туристичког портала и објављене карте на њему, значајно је повећано интересовање младих за стицање знања о родном месту, о промоцији локалних знаменитости међу вршњацима и организовања туристичких шетњи везаних за њих.

Пример 3: Потребно је библиотека и заједница да одржавају квалитетан однос, библиотека да ужива јавни углед. Један од начина које користи наша библиотека у циљу постизања овог жељеног резултата је процес истраживања, дискусије и решавања локалних потреба. Ово се постиже спровођењем *јавних расправа*, наиме: шаље се позив максималном броју представника локалне заједнице да присуствује састанку са унапред одређеним датумом и временом, на коме би свако заинтересовано лице, без обзира на узраст, пол и професионалну оријентацију, могло да изнесе мишљење о актуелним проблемима. Након њиховог образложења од стране изабраног тима, структурирају се и разматрају начини њиховог решавања. Након образложења отвара се друга грађанска дискусија у циљу

постизања консенсуса и одлучивања о решавању конкретног проблема који је под надлежности саме заједнице. У следећој фази се планирају активности које се остварују заједно са различитим групама у заједници. Главну улогу у њиховој имплементацији, везаној за коришћење савремених информационих средстава, најчешће обављају управо тинејџери - промовисање активности путем објављивања информације о дешавањима у друштвеним мрежама, израда мултимедијалних презентација кроз које се представљају крајњи резултати итд.

Методом грађанских дискусија наметнула се једна од главних проблематичних области малог насеља - Бов, а управо промоција насеља као туристичке дестинације. У раду на овом изазову партнер наше библиотеке је постао Клуб „Еко туризам“ при стручној гимназији „Велизар Пеев“ у граду Своге са укупно 20 учесника узраста од 11 до 18 година старости. Наш заједнички рад почео је 2008. године проучавањем локалних знаменитости, припремом мултимедијалних производа за рекламирање Бова, стварањем електронске базе података са текстовима, фотографијама и другим корисним материјалима везаним за туризам. Нова група тинејџера из истог клуба се сличним активностима укључила у периоду 2011-2012. у реализацији пројекта стварања туристичко-информационог центра и туристичке стазе „Под камико“ у Бову. Овај приступ је довео до бројних корисних за Библиотеку резултата, који се изражавају у:

- Проширивању круга корисника и волонтера у библиотеци;
- Стицању способности за рад са информационим технологијама од стране корисника;
- Примени нових облика услуга за кориснике;
- Сарадњи са образовним институцијама, невладиним организацијама и приватним фирмама;
- Доприноу библиотеке за очување и промоцију локалног културног наслеђа;
- Обезбеђивању ванбуџетских средстава за библиотеку;
- Учесћу на пројектима, добротворним акцијама и кампањама.

Пример IV: У насељима са до 1.000 становника људски ресурси за рад у јавној библиотеци обично су довољни за пун развој активности који су везане за библиотеку као институцију. Ова

чињеница је изазивала потрагу за алтернативама о *помагачима* библиотечког тима. У одговору на овај проблем у последњих неколико година наша библиотека тражити начине да стимулишемо волонтеризам, што обезбеђује нове кориснике, па отуда и увођење нових услуга и нових форми пружања истих.

Разни извори наводе забрињавајући тренд да колико су људи млађи толико негативнији однос имају према библиотекама. Око две трећине деце и младих узраса од 11 до 18 година су уједињени око идеје да су библиотеке застарела, непопуларна и досадна места за провођење времена. Ова представа углавном се формира у раном детињству када тинејџери у раном узрасту нису имали контакт са библиотекама. Ето због чега је важно да деца препознају библиотеку као удобно и интересантно место, а највећи резултат у формирању позитивне визије за будућност би показао могућност да се адолесценати укључују у различитим активностима и иницијативама у локалној библиотеци. У нашој библиотечком центру велики део ученика узраста између 7 и 18 година учествују у низу активности: 90% ученика у локалној основној школи су део аматерских бендова при читалишту, велики део њих преузима активну улогу у спровођењу иницијативе „Један дан у свету књига“, ручно раде мартенице⁵⁴ који сваки посетилац Библиотеке добија 1. марта из руку Баба Марте и друго.

Тинејџери чине највећи део волонтера у: изради и прикупљању фотографија са различитих догађаја, дигитализацији фотографија из блиске прошлости места и ажурирању електронске базе података у области локалне историје на сајту www.chitalishte.bg.

Није новина да се институционална припадност формира у детињству, јер управо тада се гради свесна потреба за библиотечким услугама - информационим, техничким и слично.

⁵⁴ примедба преводиоца - Мартеница је својеврстан амулет и накит и један је од најтипичнијих и широко распрострањених ритуала повезаних са дочеком 1 марта код Бугара.

IV. Резиме

Приближно две трећине младих, узрасата од 11 до 18 година старости, су уједињени око идеје да су библиотеке застарела, непопуларна и досадна места за провођење времена. Око 60% тинејџера сматра да библиотеке не нуде разноврсне услуге, да је њихова опрема застарела, да оне нису центар друштвеног живота, да нису места за комуникацију с другима. У великој мери постојећа етикета понашања у библиотекама спречава да оне буду претворене у места, где представници ове старосне групе могу да проводе своје слободно време.

Овај тренд почиње да мења свој изглед увођењем информационах технологија у раду библиотека, обезбеђивањем бесплатног интернета за кориснике, укључивањем све већег броја тинејџера у различитим иницијативама јавне библиотеке.

Позиционирање библиотеке у заједници у малом насељу је много остваривије у односу на велики град, у смислу видљивости институције у центру насеља као друштвеног центра за већи круг људи. С друге стране, круг корисника је веома ограничен што захтева развој и разраду више и разноврснијих механизма утицаја и учешћа.

Захваљујући Програму „ГЛОБ@ЛНА БИБЛИОТЕКА БУГАРСКА“ наш библиотечко-информациони центар је постао атрактивно место за локалне тинејџере, јер је омогућио реализацију тако важну за овај узраст везе између појмова „библиотека“ и „компјутер/интернет“. Доступност нових информационах и образовних услуга је заузврат створила много повољнији имиџ лика библиотекара међу тинејџерима у селу. Модернизација ентеријера, претварање библио-теке у место које пружа не само неформалну комуникацију тинејџера са књигама, већ омогућава и комуникацију унутар њега, ствара позитивни имиџ установе. Ова слика савремене библиотеке буди опипљивију идеју о нечем новом, „у кораку са временом“.

Привлачење посетилаца од 11 до 18 година старости захтева промене у правилима „унутрашњег реда“ у библиотеци. Знање и информације су неоспорна вредност и захваљујући развоју информационах технологија и извори знања и информација су увек и свуда доступни. Ево због чега основна мисија у раду библиотека са тинејџерима је претварање контаката између њих и свих врста информација у забаву.

ЛИТЕРАТУРА

1. Насоки на ИФЛА за обществената библиотека, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2011
2. Деветакова, Л, Съвременната библиотека през погледа на потребителите, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2012
3. Койчева, Р, Обществените библиотеки като информационни центрове, Българска библиотечно-информационна асоциация, София 2010

Емилия Атанасова - главен библиотекар
Библиотека към Народно Читалище „Слънце-1879”
Гр. Ихтиман - България
mail:emylya_atanasova@abv.bg

КАК ПРОГРАМА „ГЛОБ@ЛНИ БИБЛИОТЕКИ” ВЪРНА ТИНЕЙДЖЪРИТЕ В БИБЛИОТЕКАТА В ИХТИМАН

1. Локален контекст

1.1. Кратки данни за града и библиотеката

Народно Читалище „Слънце – 1879“ удовлетворява културните и информационни потребности на жителите на гр. Ихтиман вече 133 години. По последни статистически данни, жителите на града са 13 059 човека, от които 1 705 на възраст между 10 и 19 години. По етническа принадлежност ихтиманци се самоопределят като българи, роми и турци. Най – многобройни са българското и ромското население. В града има 2 основни училища (едното е само за ученици от ромски произход, а другото е смесено), 1 средно общообразователно училище и 1 професионална гимназия.

Читалището е единствения културен институт. Поддържа библиотека с фонд от 57 400 библиотечни документи и около 1600 читатели, от които 766 тинейджъри (от 13 до 19 годишна възраст). Има обособени детски отдел и отдел за възрастни, както и Информационен център. Около 40% от потребителите на услугите в библиотеката са от ромски произход. Това са предимно ученици от 1 до 4 клас. С нарастване на възрастта намалява броя на посетителите от тази етническа група. В отдела за възрастни имаме трима читатели от ромски произход. За сметка на това потребителите на информационния център 90% са роми. Читателите се обслужват от двама библиотекари с висше библиотечно образование.

1.2. Програма „Глобални библиотеки“ в Ихтиман

С навлизането на съвременните информационни технологии в живота на обикновения българин, се наложи въвеждането в

библиотеката на дейности и услуги, които да са релевантни на читателските потребности.

Такава услуга е предоставянето на безплатен достъп до интернет. От 2008 г. библиотеката в гр. Ихтиман оборудва едно работно място за посетители с един компютър спечелен по проект. Това беше крайно недостатъчно и доведе до намаляване броя на читателите и посещенията, тъй като услугите, които предлагаме, не бяха адекватни.

Това продължи до януари 2011 г., когато по Програма „Глобални библиотеки – България“ спечелихме допълнително оборудване – 6 настолни компютри, лаптоп, мултифункционално устройство, прожектор - и създадохме информационен център с безплатен достъп до интернет. Библиотекарите бяха включени в безплатни обучения по 5 направления: Информационни и комуникационни технологии; Услуги в модерната библиотека ; Организация и управление на работата в обществената библиотека; Общуване и работа с потребители и общности; Застъпничество и управление на проектен цикъл.

Предизвикателство за библиотекарите се оказва обслужването на младежите между 17 и 19 годишна възраст от ромски произход, за които библиотеката се превърна в най – желаното място.

За първи път през последните две десетилетия библиотеката не може да отговори на невероятното желание на тинейджърите да я посещават и да ползват новите услуги, които тя предлага. В началото се събираха доброволно по 30-40 тинейджъри едновременно, за да ползват компютрите и се наложи въвеждането на предварително записване на час за ползване. Наложих се намеса на охраната за ограничаване броя на тинейджърите в информационния център на библиотеката. Монтирахме камери за видео наблюдение. В библиотекарите се породиха въпроси : Какво се промени, за да бъде библиотеката най – любимото място за младежите в Ихтиман? Какво предлагаме за тинейджърите до този момент и каква е причината, то да работи само отчасти ? Дали и ние не сме допринесли за нарастване на тенденцията децата и юношите да посещават все по – малко библиотеката ?

Анализирахме настоящата ситуация с цел преразглеждане на предлаганите до момента услуги за тинейджъри и въвеждането на нови, които са продиктувани от интереса на тази група потребители.

2. Ситуацията преди създаването на информационния център

2.1. Анализ на съществуващите дейности и услуги на библиотеката насочени към тинейджърите

Анализирахме предлаганите до този момент услуги свързани с прякото задоволяване на конкретните им читателски потребности, които се изразяваха най – общо в следното :

- Искане за заемане за дома на конкретни заглавия, предимно на произведения, които се изучават в училище. Става въпрос най – вече за класически български и западноевропейски автори (Иван Вазов, Йордан Йовков, Елин Пелин, Димитър Димов ; Стендал, Балзак, Молиер и др.
- Заемане за къщи на развлекателна литература. В тази категория най – предпочитаните автори от момичетата са Паулу Коелю, Сидни Шелдън и Нора Робъртс. Колкото до момчетата те предпочитат книги от жанра фентъзи, но читателите момчета са чувствително по – малобройни от момичетата.
- Справки – предимно фактографски и тематични свързани отново с учебния процес.
- Провеждане на часове с ученици с цел запознаване с фонда на библиотеката и справочния апарат.
- Организирани срещи с автори и обсъждане на книги и др.

В действителност ние очертавахме една рамка, в която младжите бяха длъжни да се впишат и не допускахме свободата да предлагат идеи за съвместно сътрудничество. Смятахме, че след като сме успели да набавим всички книги, които подпомагат учебния процес, сме си свършили работата. Оказа се, че не е така.

2.2. Ситуацията след създаването на информационния център

След създаването на Информационния център, започнаха да го посещават както тинейджъри които нямат компютри, така и други, които имат. Най – важното, е че те искаха да контактуват по между си и бяха разпознали центъра като място не само за достъп до информация, но и до комуникация. Сред тинейджърите се

обособиха две групи потребители. Едната група обхваща редовните посетители, които ползват услугите на библиотеката отдавна и които съвсем естествено се насочиха към новите информационни предложения.

Другата група се състои от нови за библиотеката потребители. Тяхното идване се дължи на безплатния достъп до интернет, но те не познават другите услуги, които библиотеката предлага.

2.3. Проучване на потребностите

За да се отговори по – адекватно на потребностите на читателите, направихме проучване на техните нужди. Специално за проучване нуждите на потребителите на библиотеката в тинейджърска възраст използвахме следните методи :

- Анализ
- Анкети
- Интервюта
- Фокус групи
- Лични наблюдения и разсъждения по поставената проблематика

Резултатите от проведената анкета (от около 50 анкетиранни 20 младежи между 17 и 21 г. са от ромски произход) показаха, че очакванията на тинейджърите по отношение на нетрадиционни услуги, които биха ги довели в библиотеката са следните :

- Обсъждане на книги
- Курсове за компютърна грамотност
- Курс по актьорско майсторство
- Курс за написване на автобиография и мотивационно писмо, търсене на работа по интернет.

При кандидатстване по Програма „Българските библиотеки съвременни центрове за четене и информираност”, проведохме анкета на читатели от всички възрастови групи, която включваше възможност да посочат конкретен автор или заглавие на книга, които може библиотеката да закупи за тях. В групата на тинейджърите книгите и авторите, които са посочени, са тези, които задължително се изучават в училище и нищо извън тези граници (в анкетата се включиха младежи между 11 и 19 годишна възраст).

С около 15 нови потребители на библиотеката организирахме фокус групи, в които включихме въпроси, насочени към предоставяните от библиотеката услуги и отношението на тинейджърите към тях. В резултат се установи, че те се интересуват предимно от ИКТ базирани услуги.

При лични разговори с най – честите посетители (около 50 младежи от 16 до 19 годишна възраст) се идентифицираха интересни причини, поради, които те посещават библиотеката.

100% от запитаните тинейджъри „Защо посещават библиотеката” отговориха: „Заради интернета, разбира се!”

Проучванията показаха, че грижите за тинейджърите трябва да бъдат съобразени с техните потребности, които са различни в зависимост от възрастта, грамотността, интереса към книгите или изцяло липсата на такъв интерес, както и от ИКТ базирани услуги.

3. Нови услуги, нови перспективи

След направения анализ, се очертаха нови перспективи в работата с тинейджърите от двете групи.

3.1. Тинейджъри редовни посетители в библиотеката, с интерес към книгата и четенето

Посетителите, които ползват услугите на библиотеката още от първи клас, четат не само задължителната за прочит литература, но с годините са се научили да заемат и други книги и четенето им доставя удоволствие. Болшинството предпочитат да четат книги по интернет. Те имат модерни компютри и достъп до интернет у дома, но нямат принтери, заради скъпите консумативи и са изключително доволни, че могат да си принтират документи и информация от интернет.

- **Информационният център като място за достъп до принтиране, сканиране и копиране на документи. Комуникация между младежите.**

Тази група тинейджъри искат да се събират в библиотеката и да работят заедно върху съвместни проекти. Оказа се, че компютрите са недостатъчни на брой и препоръчваме да ги ползват

само за принтиране, сканиране и копиране на документи. Проблем за тинейджърите беше разпечатването на курсови проекти, но с оборудването този проблем се реши. По молба на библиотекарите младежите започнаха да помагат в обслужването на посетителите в центъра.

➤ **Тинейджъри доброволци обучители на пенсионери**

Младежите се включиха като обучители на пенсионери за работа с компютри и интернет. Помогнаха да се направят мултимедийни презентации и с новата техника бяха представени пред обществеността. Тези младежи предложиха да участват като доброволци в организиране на културни събития и срещи с автори. Доброволка организира среща с местен автор и представяне на неговото творчество в един от пенсионерските клубове в града. На тази среща приветства гостите със стихотворение, което е написала тя самата.

➤ **Тинейджъри организатори на културни събития**

Тинейджъри и пенсионери обединиха усилията си в поставянето на начало на съвместна инициатива „Лично творчество на ихтиманци“. Пенсионери доброволци издириха непубликувани стихове и кратки литературни форми, написани от наши съграждани, и ги предадоха в библиотеката. Издирените непубликувани стихове и техните автори се представиха пред обществеността с мултимедийни презентации (възможни благодарение на предоставеното от Програма „Глобални библиотеки“ оборудване) изготвени с помощта на тинейджъри и представени на срещи не само в читалището, но и в пенсионерските клубове и дори в едно от заведенията на града.

Ученици доброволци представиха свои съученици и техните непубликувани стихове.

Учениците от горните класове представиха в библиотеката есета, които поради големия брой и интересните мнения и разсъждения решихме да представим в друг формат. Издирените автори (от 15 до 73 годишна възраст) и техните произведения бяха представени пред ихтиманската общественост в рамките на традиционния фестивал „Майски дни на изкуствата - 2011“. На

срещата присъстваха около 150 граждани, кмета на Община Ихтиман и подкрепиха инициативата „Лично творчество на ихтиманци“, която продължава да се реализира и в момента.

➤ **Тинейджъри организатори на информационни срещи**

Младежите се запалиха да организират съвместни инициативи с библиотеката и пожелаха среща, на която да поканим представители на Програма „Младежта в действие“. Желанието на част от учениците беше да се запознаят с възможностите за участие в групови и индивидуални проекти. Те са профилирани в изучаването на английски език и искаха да се възползват от възможностите за участие в семинари и обучения, в рамките на които да упражняват езиковите си умения.

В отговор на техните желания организирахме Информационна среща с ученици от 9 и 11 клас на СОУ „Христо Ботев“. Събитието беше партньорска инициатива на Фондация за развитие Читалища, Исторически музей гр. Ихтиман и Читалище „Слънце“ в рамките на проект „ЕВРОПА ДИРЕКТНО ЧИТАЛИЩА“.

Целта на срещата беше, от една страна, да се насочи вниманието на младежите към стратегическата визия за развитие на ЕС и възможностите за положителни промени в живота на европейските граждани. Калина Цветанова, стажант в Информационния център към Представителството на Европейската комисия в България, представи европейската програма „Младежта в действие“. Последва дискусия за младежката активност в образователни дейности, за възможностите, които мобилността предлага за разширяване на образованието и подготовката за бъдещ професионален живот.

От друга страна пред гостите от Фондация за развитие Читалища се представиха ученици от ихтиманското средно училище, спечелили призови места в конкурса за есе по случай 110-годишнината на Софийска област. Младите автори, писали по темата „Пред миналото свеждаме глава, пред бъдещето да бъдем отговорни“ споделиха уважението си към историята и традициите, с които са отраснали, и мислите си за това какво бъдеще искат да градят за себе си и за родния си град. Прозвучаха и стихове за родината, за толерантността и съпричастността към различните хора. Децата изразиха с аплодисменти горещата си благодарност към преподавателката си по български език и литература и към

училището, че са ги подкрепили и насърчили в първите им творчески изяви. Благодариха на библиотеката за възможността техните творби да бъдат представени пред обществеността и за подкрепата на инициативите които те предлагат да реализираме заедно.

Специално за срещата децата от Клуба по етнография и краезнание при Историческия музей в Ихтиман бяха изработили от хартия украса, която създаде настроение и уют в залата. Те разказаха за дейността на клуба, показаха фрагменти от местни обичаи. В демонстрацията „Красота от нашите ръце“ демонстрираха как изработват от разноцветна хартия предмети за украса. Малките познавачи (5 до 15 годишни) на местните традиции бяха горещо аплодирани от публиката.

➤ **Отвъд границите на досегашните услуги**

В отговор на искането в анкетната карта библиотеката да организира курс по актьорско майсторство, им препоръчавме да се включат в групата за художествено слово и театър към читалището. Под вещото ръководство на специалист младежите създадоха театрална група „Фантазия“. Рецитал, посветен на любовта, събра 160 човека публика, която остана трогната и очарована от инициативата на ихтиманските деца. Амбициозните тинейджъри възобновиха театъра с оригиналната постановка „Ромео и Жулиета на квадрат ” - комедиен вариант на прочутата пиеса на Шекспир. Това беше дебютът им на голямата сцена. Залата от 600 места не успя да побере желаещите да присъстват на спектакъла и се наложи да се допуснат правостоящи. Младите актьори са читатели на библиотеката и с поведението си дават пример на техните връстници. Читалището е мястото, където те могат да излеят енергията на младостта си в полезни занимания, които организира Школата по изкуства – да пеят, рисуват, танцуват.

3.2. Тинейджъри нови посетители за библиотеката благодарение на Програма „Глобални библиотеки“ – характеристики, поведение, очаквания

Втората група от тинейджъри, която се обособи след създаването на информационния център, се състои от младежи, които никога не са посещавали библиотеката. Това е групата на новите ни потребители, които нямат компютри в къщи и посещават

информационния център всеки ден, единствено и само заради компютрите. Те ползват техниката за комуникация в скайп и фейсбук. Напуснали училище, полуграмотни с огромно желание да бъдат на всяка цена и във всеки един момент в библиотеката. Тези младежи са от ромски произход и в началото се движеха на големи групи. Категорично не проявяват никакъв интерес към книгите, защото ги е страх и срам, че са полуграмотни. След анкетното проучване узнахме повече за техните очаквания към библиотеката. Те заявяват, че искат да бъдат включени в курсове за придобиване на компютърна грамотност. Искат да се научат да пишат молби, автобиографии, мотивационни писма и да си търсят работа по интернет.

В отговор на тази потребност организирахме обучение по посочените от младежите теми. В резултат тяхното доверие към нас се повиши и обратно. В центъра те контактуват и се срещат с техни връстници, които са образовани и им помагат. Прекарват времето си в полезни занимания и поне са ограничени от възможността да попаднат под влиянието на опасностите на заобикалящата ги среда. На компютрите всеки ден идват и младежи, които са обект на наблюдение от органите на реда, тъй като са регистрирани с противообществени прояви. Доволни сме, че помагаме на тези тинейджъри да преодолеят трудните моменти и да имат място извън дома, където могат да бъдат разбрани и уважени.

Благодарение на предоставената по Програма „Глобални библиотеки” техника, върнахме тинейджърите в библиотеката и се опитваме да идентифицираме нуждите им от знания, от полезно, но и приятно прекарване на свободното време. Дошли единствено и само за да ползват компютрите, те самите предлагат идеи за да бъде библиотеката полезна в прехода от детство към зрялост. Предизвикателство за нас е да помогнем на тези тинейджъри да се върнат към училището. Да ги убедим, че учението е необходима предпоставка за успех в живота.

3.3. Насоки на работа с тинейджърите

- **Работа с първата група тинейджъри**
- **Работа с втората група тинейджъри**

За първата група младежи усилията ни ще бъдат насочени в посока:

- Задоволяване на културните потребности
- Активно включване в организацията на културни събития
- Задоволяване на потребностите от информация относно възможностите за обучение в страната и чужбина.
- Разширяване на културния кръгозор
- Участие в събиране и съхранение на културното наследство на града.

За втората група библиотеката ще продължава да работи в посока създаване на необходимите условия за успешна социализация на тинейджърите от ромски произход. Проблем за тази група потребители е ниската степен на грамотност и липсата на мотивация за посещение на учебните занятия, което води до отпадането им от училище. На територията на гр. Ихтиман има едно основно училище с деца изцяло от ромски произход. При направен анализ на потребителите от това училище се оказа, че нямаме нито един регистриран читател. В резултат кандидатствахме пред Фондация работилница за граждански инициативи и спечелихме финансиране по проект „Да сдружим детето с книгата“ за ученици от 1 до 4 клас от ромски произход. Някои от дейностите по проекта продължават да се реализират и в момента. През лятната ваканция всеки работен ден от 16.00 до 17.00 часа ученици от начален курс четат приказки в библиотеката. Тази инициатива е стъпка в посока овладяване техниката на четенето и приобщаването на децата към книгата. За тези деца библиотекарят е този, който ги въвежда в света на детската книга. Вече имаме около 80 читатели от това училище и продължават да се записват нови. За нас това са деца, на които дадохме шанс книгата и четенето да бъдат сред приоритетите им и в тинейджърска възраст.

Поради факта, че Ихтиман е град с многобройно ромско население смятаме, че е изключително важно участието на библиотеката в процеса на образователна интеграция на децата от ромски произход. Библиотеката ще следи, събира и предоставя информация за възможностите за ограмотяване и формиране на ключови компетентности на неграмотни и слабограмотни по програми и проекти действащи на територията на Република България. Във фокуса на услугите, които предлагаме, ще бъде идеята за намиране на възможности библиотеката да улеснява

достъпа на неграмотните и слабограмотни тинейджъри до общообразователна и професионална подготовка и съответно до по-конкурентно им бъдещо участие на пазара на труда.

Библиотеката ще планира съвместни дейности между двете групи младежи потребители на информационни услуги с цел заличаване на социалните различия и стимулиране на взаимомопомощ. Благодарение на Програма „Глобални библиотеки“ младежите от двете групи се събират и общуват в информационния център. Те разпознават библиотеката като място не само за достъп до информация, но и до комуникация. Новите образователни потребности и новия тип потребители мотивираха обучените по програмата библиотекари да формират у читателите информационна компетентност. Програма „Глобални библиотеки“ даде старта за постепенното превръщане на читалищната библиотека в Ихтиман в медиатека.

Емилија Атанасова - библиотекар саветник
Библиотека при Народнм читалишту „Слџнце-1879”
Ихтиман - Бугарска
mail:emylya_atanaseva@abv.bg

КАКО ЈЕ ПРОГРАМ „ГЛОБ@ЛНА БИБЛИОТЕКА” ВРАТИО ТИНЕЈЦЕРЕ У БИБЛИОТЕЦИ У ИХТИМАНУ

1. Локални контекст

1.1. Основни подаци о граду и библиотеци

Народно читалиште „Слџнце – 1879“ већ 133 година задовољава културне и информационе потребе становника града Ихтимана. Према најновијим статистичким подацима, број становника града је 13.059, од којих 1.705 су старости између 10 и 19 година. По етничкој припадности Ихтиманци се опредељују као Бугари, Роми и Турци. Већину чине Бугари и Роми. У граду постоје две основне школе (једна је само за ученике ромског порекла, а друга је мешовита), једна средња школа општеобразовног профила и једна стручна средња школа.

Читалиште је једина културна установа. Има библиотеку са фондом од 57.400 јединица и око 1.600 чланова, од којих је 766 тинејцера (узраста 13 до 19 година). Има опремљено дечје одељење и одељење за одрасле, као и информациони центар. Око 40% корисника услуга у Библиотеци су ромског порекла. То су углавном ученици од 1. до 4. разреда. Са старењем смањује се број посетилаца ове етничке групе. У одељењу за одрасле имамо само три члана ромског порекла. Међутим, 90% корисника информационог центра су Роми. Кориснике опслужују два дипломирана библиотекара.

1.2. Програм „Глобалне Библиотеке“ у Ихтиману

Са упливом савремених информационих технологија у живот обичног Бугарина, у библиотекама је наметнуто увођење делатности и услуга које су релевантне за потребе читалаца.

Таква услуга је обезбеђивање бесплатног интернета. Од 2008. године Библиотека у Ихтиману је опремила једно место за рад посетилаца са једним рачунаром, који је набавила путем пројекта. То је било крајње недовољно и довело је до смањења броја

корисника и посетилаца, јер услуге које смо нудили нису биле адекватне.

Овако се наставило до јануара 2011. када смо по програму „Глобалне библиотеке – Бугарска“ добили додатну опрему - 6 рачунари, лаптоп, мултифункционални уређај, пројектор – и када смо створили информациони центар са бесплатним интернетом. Библиотекари су били укључени у бесплатне тренинге у 5 области: Информационе и комуникационе технологије; Услуге у модерној библиотеци; Организација и управљање рада у јавној библиотеци; Комуникација и рад са корисницима и заједницама; Пропагирање и управљање пројектним циклусом.

Испоставило се да је изазов за библиотекара пружање услуга младим Ромима између 17 и 19 година Рома, за које је Библиотека постала најомиљеније место.

По први пут у последње две деценије, библиотека не може да задовољи невероватну потребу тинејџера да је посећују и да користе нове услуге које она пружа. У почетку су се добровољно окупљали 30-40 тинејџера истовремено да користе компјутере и било је неопходно да уведемо претходно резервисање часа коришћења. Морало је чак и обезбеђење да се умеша у циљу ограничавања броја тинејџера у информационом центру Библиотеке. Монтирали смо камере за видео надзор. Код библиотекара су се појавила питања : Шта се то променило да библиотека постане најомиљеније место младих у Ихтиману? Шта смо до сада нудили тинејџерима и шта је разлог да ово место ради само делимично? Да ли и ми сами нисмо допринели расту тенденције да деца и адолесценти све мање посећују библиотеку?

Анализирали смо тренутну ситуацију, у циљу разматрања предложених до тог тренутка услуга за тинејџере, и увођење нових које су диктиране интересовањима ове групе корисника.

2. Ситуација пре стварања информационог центра

2.1. Анализа постојећих активности и библиотечких услуга намењених тинејџерима

Анализирали смо до тог момента понеђене услуге везане за директно задовољавање њихових конкретних читалачких потреба , које су се углавном сводиле на следеће:

- Позајмљивање одређених наслове, углавном дела која се уче у школи. Реч је пре свега о класичним бугарским и

западноевропским писцима (Иван Вазов, Јордан Јовков, Елин Пелин, Димитар Димов, Стендал, Балзак, Молијер и други)

- Позајмљивање забавне литературе. У овој категорији најомиљенији аутори девојчица су Пауло Коелњо, Сидни Шелдон и Нора Робертс. Кад је реч о дечацима они више воле књиге из жанра фантастике, али корисници дечаки су у знатно мањем броју него девојчице.
- Референце - углавном чињеничне и тематске, поново повезане са образовним процесом.
- Спровођење часова за ученике у циљу упознавања са фондом библиотеке и референтним системом.
- Организовани сусрети са ауторима и дискусије о књигама и друго.

У стварности ми смо се ослањали само на један оквир у којем су адолесценти били обавезни да се уклопе и нисмо дозвољавали слободу да предлажу идеје за међусобну сарадњу. Сматрали смо, ако смо успели да обезбедимо све књиге које подржавају процес учења, одрадили смо свој посао. Испоставило се да није тако.

2.2. Ситуација након оснивања Информационог центра

Након оснивања Информативног центра, почели су да га посећују, како тинејџери који немају компјутере, тако и они који имају. Најважније је што су они желели међусобно да комуницирају и препознали су центар, не само као место за приступ информацијама, већ и као место за приступ комуницији. Међу тинејџерима су се појавиле две групе корисника. Једна група обухвата редовне посетиоце који одавно користе услуге Библиотеке и који су се сасвим природно окренули новим информационим предлозима.

Друга група се састоји од нових библиотечких корисника. Њихов долазак дугујемо могућности бесплатног интернета, али они не знају о другим услугама које Библиотека нуди.

Истраживање потреба

Да би се адекватније одговорило потребама читалаца, урадили смо истраживање о њиховим потребама. Посебно за истраживачке потребе корисника библиотеке у тинејџерском узрасту, користили смо следеће методе:

- Анализу
- Анкете
- Интервјуе
- Фокус групу
- Лична запажања и размишљања о датој проблематици

Резултати спроведене анкете (од 50 испитаника, 20 младих између 17 и 21 године су били Роми) су показали да очекивања тинејџера у смислу нетрадиционалних услуга које би их довеле у библиотеку су:

- Разговори о књигама
- Курсеви о компјутерској писмености
- Школа глуме
- Курс за писање аутобиографије и мотивационог писама, трагања за послом на интернету.

Приликом апликације за програм „Бугарске библиотеке - савремени центри за читање и информисаност“, спровели смо анкету међу корисницима свих старосних група, која је укључивала могућност да наведу одређеног аутора или наслов књиге које библиотека може да купи за њих. У групи тинејџера књиге и аутори који су наведени су они који се обрађују у школи и ништа изван тих граница (у анкети су били укључени млади између 11 и 19 година).

Са око 15 нових корисника библиотеке организовали смо фокус групе, којима смо поставили питања чији је циљ пружање библиотечких услуга и однос тинејџера према њима. Резултат је показао да су првенствено заинтересовани за услуге засноване на информационим технологијама.

У приватним разговорима са најчешћим посетиоцима (око 50 младих од 16 до 19 година) идентификовали смо интересантне разлоге због којих они посећују библиотеку.

100% испитаних тинејџера „Зашто посећују библиотеку,“ одговорили су: „Због интернета, наравно!“

Истраживања су показала да брига о тинејџерима треба да буде прилагођена њиховим потребама, које варирају у зависности од старости, писмености, интересовања за књиге или потпуног одсуства таквог интересовањем као и информационо-комуникационо базираним услугама.

3. Нове услуге, нове перспективе

Након анализе наметнуле су се нове перспективе у раду са тинејџерима у обе групе.

3.1. Тинејџери, редовни посетиоци библиотеке које имају интерес за књиге и читање

Посетиоци који користе библиотечке услуге још од првог разреда, читају не само лектуру, већ су се током година научили да позајмљују и друге књиге и читање за њих представља задовољство. Већина воли да чита књиге на интернету. Они имају савремене рачунаре и интернет код куће, али не и штампаче, због скупог потрошног материјала, и изузетно су задовољни што могу да штампају документе и информације са интернета.

- **Информациони центар као место за приступ штампању, скенирању и копирању докумената. Комуникација међу младима.**

Ова група тинејџера жели да се окупи у библиотеци и да заједно раде на заједничким пројектима. Испоставило се да је мало рачунара и препоручујемо да их користе само за штампање, скенирање и копирање докумената. Проблем за тинејџере је било штампање семинарских радова, али опремањем, овај проблем је

решен. На захтев библиотекара млади су почели да помажу у пружању услуга посетилаца центра.

➤ **Тинејџери волонтери едукатори пензионера**

Млади су се укључили као едукатори пензионера за рад на рачунарима и интернету. Помогали су да се припреме мултимедијалне презентације и са новом техником су представљене јавности. Ови млади су предложили да учествују као волонтери у организовању културних дешавања и сусрета са ауторима. Волонтерка је организовала сусрет са локалним аутором и представљање његовог рада у једном од пензионерских клубова у граду. На овом сусрету поздравила је госте песмом коју је сама писала.

➤ **Тинејџери организатори културних догађаја**

Тинејџери и пензионери удружили су снаге у стварању почетака заједничке иницијативе „Лично стваралаштво Ихтиманаца“. Пензионери волонтери нашли су необјављене песаме и кратке литерарне форме, које су наши суграђани написали и предали су их Библиотеци. Пронађене необјављене песме и њихови аутори представили су се јавности мултимедијалним презентацијама (омогућене, захваљујући опреми добијеној по програму „Глобалне библиотеке“) припремљеним уз помоћ тинејџера и представљеним на сусретима, не само у Библиотеци, већ и у клубовима пензионера чак и у једном градском кафићу.

Ученици волонтери су представили своје другове из разреда и њихове необјављене песама.

Ученици виших разреда понудили су Библиотеци есеје, које смо због великог броја и занимљивих погледа, одлучили да представимо у другачијем формату. Пронађени аутори (узраста од 15 до 73 година) и њихови радови су представљени ихтиманској јавности у оквиру традиционалног фестивала „Мајски дани уметност – 2011“. Сусрету је присуствовало око 150 грађана, градоначелник Ихтимана и сви су подржали иницијативу „Лично стваралаштво Ихтиманаца“, која наставља да се реализује у овом тренутку.

➤ Тинејџери организатори информационих сусрета

Младима се изузетно допало да организују заједничке иницијативе са Библиотеком и затражили су састанак на коме бисмо позвали представнике програма „Млади у акцији“. Жеља дела ученика је била да се упознају са могућностима учешћа у групним и индивидуалним пројектима. Они су се определили за учење енглеског језика и желели су да искористе могућности да похађају радионице и обуке, у оквиру којих би вежбали своје језичке вештине.

Као одговор на њихове жеље организовали смо информативни састанак са ученицима 9. и 11. разреда средње школе „Христо Ботев“. Догађај је био партнерска иницијатива Фондације за развој читалишта, Историјског музеја града Ихтимана и Читалишта „Слњце – 1879“ у оквиру пројекта „ЕВРОПА ДИРЕКТНО ЧИТАЛИШТА“.

Циљ састанак је био, пре свега, да се пажња фокусира на младе, ка стратешкој визија развоја ЕУ и могућности за позитивне промене у животу европских грађана. Калина Цветанова, стажиста у Центру за информисање у представништву Европске комисије у Бугарској, представила је европски програм „Млади у акцији“. Уследила је дискусија о омладинској активности у образовном процесу, о могућностима које мобилност пружа за ширење образовања и припреме за будући професионални живот.

С друге стране пред гостима Фондације за развој читалишта представили су се ученици ихтиманске средње школе, који су освојили награде за есеј на конкурс поводом стодесетогодишњице Софијске области. Млади аутори који су писали на тему „Пред прошлошћу сагињемо главе, пред будућношћу да будемо одговорни“ поделили су поштовање према историји и традицији, са којом су одрасли и своје мисли о томе какву будућност желе да изграде за себе и за свој родни град. Чули су се и стихови о отаџбини, о толеранцији и емпатији за различите људе. Деца су топлим аплаузом изразила своју захвалност својој наставници бугарског језика и књижевности и школи што их подржавају и подстичу у њиховим првим стваралачким наступима. Захвалили су се Библиотеци за пружену прилику да њихови радови буду представљени јавности и за подршку иницијативи коју они предлажу да заједно реализују.

Специјално за сусрет деца из Клуба етнографије и локалне историје при Историјском музеју у Ихтиману су од папира

направила декорацију која је створила посебно расположење и атмосферу у дворани. Она су говорила о активностима клуба, показала су фрагменте локалних обичаја. Демонстрацијом „Лепота нашим рукама“ показали су како од разнобојног папира израђују украсе. Мали познаваоци (од 5 до 15 година) локалне традиције публика је топло поздравила.

➤ Ван граница досадашњих услуга

У одговору на захтев у упитнику да Библиотека организује курс глуме, препоручили смо им да се прикључе литерарној групи и позоришту при читалишту. Под стручним вођством професионалца створили су позоришну групу „Фантазија“. Рецитал посвећен љубави, окупио је 160 људи, који су остали фасцинирани и дирнути иницијативом ихтиманске деце. Амбициозни тинејдери обновили су позориште оригиналном представоме „Ромео и Јулија на квадрат“ - комичном верзијом чувеног Шекспировог комада. Ово је био њихов деби на великој сцени. Сала од 600 места била је мала да прими све оне који су желели да присуствују спектаклу, па је било и оних који су стајали. Млади глумци су чланови Библиотеке и својим понашањем дају пример својим вршњацима. Читалиште је место где они могу да просипају своју младалачку енергију у корисне активности, које организује Школи уметности - да певају, цртају, плешу.

3.2. Тинејдери нови посетиоци Библиотеке, захваљујући програму „Глобалне библиотеке“ - карактеристике, понашање, очекивања

Друга група тинејцера која је формирана после стварања Информационог центра, састоји се од младих који никада нису посећивали библиотеку. Ово је група наших нових корисника који немају рачунаре код куће и посећују Информациони центар сваки дан, једино због компјутера. Они користе технику за комуницију на скајпу и фејсбуку. Напустили школу, полуписмени са великом жељом да по сваку цену и у било које време буду у Библиотеци. Ови млади људи су Роми и у почетку су се кретали у великим групама. Дефинитивно нису заинтересовани за књиге, јер их је страх и стид што су полуписмени. Након анкете више смо сазнали о њиховим очекивањима према Библиотеци. Они си изјавили да желе да буду укључени у курсеве за стицање информатичке писмености. Желе да

науче да пишу молбу, CV, мотивациона писма и да преко интернета траже посао.

Као одговор на ову потребу, организовали смо теме на који су нам ови млади људи указали. Као резултат тога, њихово поверење у нас је порасло и обрнуто. У центру они комуницирају и срећу се са својим вршњацима који су образовани и помажу им. Време проведе у корисним активностима и бар су онемогућени од да потпадну под утицај њихове околине. Да раде на рачунарима сваки дан долазе и младе који су објекат надзора органа реда, јер су регистровани као особе са асоцијалним понашањем. Задовољни смо што помажемо овим тинејџерима да превазиђу тешке тренутке и да постоји место ван куће где могу да буду схваћени и поштовани.

Захваљујући добијеној техници у оквиру програма „Глобалне библиотеке“ вратили смо тинејџере у Библиотеку и покушавамо да идентификујемо њихове потребе за знањем, за корисним, али и пријатним провођењем слободног времена. Пошто су дошли једино и само да раде на компјутерима они сами предлажу идеја како би Библиотека била од користи за прелаз из детињства у одрасло доба. Изазов за нас је да помогнемо овим тинејџерима како би се вратили у школу. Да их убедимо да је учење неопходни предуслов за успех у животу.

3.3. Смернице за рад са тинејџерима

- **Рад са првом групом тинејџера**
- **Рад са другом групом тинејџера**

За прву групу младих наших напори ће бити усмерени у правцу:

- Задовољавања културних потреба
- Активног учешћа у организацији културних дешавања
- Задовољавања потреба за информацијама о могућностима обуке у земљи и иностранству.
- Проширења културних хоризоната
- Учесћа у прикупљању и очувању културне баштине града.

За другу групу Библиотека ће наставити да ради на стварању неопходних услова за успешну социјализацију тинејџера Рома. Проблем ове групе корисника је низак ниво писмености и недостатак мотивације да похађају наставу, што доводи до њиховог

напуштања школе. На територији Ихтимана има једна основна школа само са децом ромског порекла. У анализи корисника ове школе показало се да немамо ни једног регистрованог члана. Зато смо и конкурисали у фондацији Радионица за цивилне иницијативе и добили смо средства за пројекат „Да удружимо дете с књигом“, за ученике од 1. до 4. разреда ромског порекла. Неке од пројектних активности настављамо да реализујемо и сада. Током летњег распуста сваког радног дана од 16.00 до 17.00 часова основци нижих разреда читају приче у Библиотеци. Ова иницијатива је корак ка савладавању вештина читања и укључивања деце ка књизи. За ову децу библиотекар је онај који их уводи у свет дечјих књига. Већ имамо око 80 чланова из ове школе и настављају да се уписују нови. За нас су то деца којима смо пружили прилику да им књига и читање буду међу приоритетима у њиховим тинејџерским годинама.

Због чињенице да је Ихтиман град са многобројном ромском популацијом, сматрамо да је изузетно важно учешће Библиотеке у процесу образовне интеграције деце ромског порекла. Библиотека ће надгледати, прикупљати и пружати информације о могућностима описмењавања и формирања кључних компетенција неписмених и слабо писмених програмима и пројектима који се реализују на територију Републике Бугарске. У фокусу наших услуга које предлагемо биће идеја о проналажењу начина да Библиотека олакшава приступ неписменима и слабо писменим тинејџера до образовне и стручне обуке као и њиховом конкурентнијем будућем учешћу на тржишту рада.

Библиотека ће планирати заједничке активности двеју група младих корисника, информативне услуге у циљу уклањања социјалних разлика и промовисање узајамне помоћи. Захваљујући програму „Глобалне библиотеке“ млади из двеју група се окупљају и друже у Информационом центру. Они препознају Библиотеку као место не само за приступ информацијама, већ и за комуникацију. Нове образовне потребе и нови тип корисника мотивисали су библиотекарe који су прошли обуку по програму да код корисника формирају информациону компетенцију. Програм „Глобалне библиотеке“ покренуо је постепено претварање библиотеке у Ихтиману у медијатеку.

Бурлият Умаханова

Хасавюртовская центральная городская библиотека имени Расула Гамзатова, Хасавюрт, Республика Дагестан, Российская Федерация

ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА ДЛЯ ПОДРАСТКОВ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ НЕТЕРПИМОСТИ

Обобщается опыт работы библиотек с подростковой книжной серией «Другой, другие, о других».

Дагестанский город Хасавюрт отличается многонациональным составом населения, поэтому поликультурное образование и формирование основ толерантного сознания является одной из первостепенных задач городских школ и детских библиотек. Совместное проживание в едином пространстве многочисленных народов с хоть и родственными, но заметно различающимися культурными основаниями, возможно лишь при формировании единого культурного языка, при создании новых форм общения, основанных на взаимном уважении людей разных национальностей, вероисповеданий, разных укладов жизни.

В 2004 году учителя и библиотекари Хасавюрта решили объединить свои усилия в поиске новых эффективных форм и методов работы в этом направлении. Нашим главным инструментом в предоставлении детям картины культурного многообразия стала детская литература, художественная и познавательная. Обращенная к хрупкой душе ребенка, она помогает растущей личности осознать на эмоциональном уровне достаточно сложные социальные явления.

В США и многих европейских странах издано огромное количество детских книг, воспитывающих терпимость к другим культурам и их носителям. Такие книги время от времени переводились и издавались в России. Но подобных им отечественных книг, написанных на нашем материале, до недавнего времени не было. При этом спрос на такую литературу постоянно возрастал. Библиотекари были вынуждены тщательно изучать огромные книжные массивы, чтобы найти и предоставить педагогам и школьникам интересные их материалы по проблемам толерантности.

На одной из конференций при обсуждении роли и места библиотек в работе по развитию толерантных отношений

Генеральный директор Всероссийской библиотеки иностранной литературы Екатерина Гениева предложила известной российской писательнице Людмиле Улицкой стать руководителем издательского проекта, который бы расширил кругозор ребенка, показал разнообразие жизненных укладов, воспитывал терпимость к людям иных рас, вероисповеданий, социальных слоев через ознакомление с обычаями, образом жизни и представлениями людей, принадлежащих разным культурам.

В 2006 году были изданы первые 4 книги серии, которая получила название «Другой, другие, о других». В этих и последовавших за ними еще 10 изданиях в увлекательной, доступной детям форме представлена широкая картина нравов и обычаев разных народов Земли, культурное многообразие, особенности общения.

Книги проекта «Другой, другие, о других», написанные людьми разных профессий: антропологами, журналистами, писателями, рассказывают о семье (В. Тименчик), об одежде (Р. Кирсанова), о еде (А. Григорьева), о происхождении Вселенной (А. Гостева), об истории наказаний (Л. Винник), о рождении и смерти (М. Бутовская), о доме (А. Гостева), о правах человека (А. Усачев), о профессиях (Н. Борисова) и т.п.

Перед авторами стояла непростая задача: писать так, чтобы дети поняли, насколько разнообразен мир, и чтобы им при этом не было скучно. Поэтому в серии появились сквозные герои: мальчик Кирилл и его мама Марина, антрополог. Дети и взрослые постоянно учат друг друга жизни, делятся друг с другом разнообразными историческими фактами и задают друг другу странные вопросы, требующие развернутых ответов.

По замыслу руководителя проекта Людмилы Улицкой книги серии «Другой, другие, о других» ориентированы прежде всего на семейное чтение, они задуманы так, чтобы их было интересно читать и детям среднего возраста, и их родителям.

Получив в подарок от руководителя проекта сначала два комплекта серии, специалисты Хасавюртовской центральной городской библиотеки внимательно изучили книги и пришли к мнению, что их с успехом можно использовать также в библиотечной деятельности. С этой целью на бюджетные средства были приобретены еще 10 комплектов, которые позволили апробировать сначала в городской библиотеке, а затем транслировать в школы города программу чтения «Другой, другие, о других», нацеленную на воспитание уважения и терпимости к

культурным явлениям – незнакомым, чуждым и малопонятным, на пробуждение в юных читателях доброжелательного интереса к миру.

Корреспондент местной газеты «Дружба» К. Хункеров в статье об этом библиотечном проекте написал: «Увидеть, услышать, прикоснуться, попробовать на вкус - в буквальном смысле слова всем существом прочувствовать, что же такое другая культура, предложили нашей детворе хасавюртовские библиотекари».

Открылась программа чтения книгой Александры Григорьевой «Путешествие по чужим столам». В течение месяца ее прочитали целиком и во фрагментах – копиях отдельных глав - почти 100 семиклассников из трех школ. Учителя географии, истории, биологии, литературы, английского языка использовали на своих уроках приведенные в книге интересные факты, что стимулировало интерес школьников к самостоятельному чтению и обсуждению со сверстниками прочитанного.

По просьбе библиотекарей повара двух лучших ресторанов в городской библиотеке провели дегустации блюд из продуктов, которые не входят в традиционную кухню местного населения. Один раз были представлены морепродукты, другой - грибы, а в третий - свою национальную еду приготовили два вьетнамца, торгующие на городском рынке. Ребята с недоверием пробовали то, что, как им казалось, должно быть противно, но, раскусив, признавались, что им понравилось. Не все, конечно, изменили свои пристрастия, но, как нам кажется, каждый понял, что существует единственное пищевое табу - люди не должны есть людей, ни в прямом смысле, ни в переносном.

Завершилось чтение книги «Путешествие по чужим столам» праздником, на котором школьники вместе со своими родителями показали и рассказали о традициях кухонь трех кавказских народов: аварцев, кумыков и чеченцев. Большой интерес вызвала приуроченная к этому событию музейная выставка старинной кухонной утвари, где самым популярным экспонатом оказался ковш для варки мяса. Отверстие для стекания бульона в нем было сделано в форме креста. Оказывается прежде, чем принять ислам, жители некоторых горных сел Дагестана исповедовали христианство.

В процессе чтения книги Веры Тименчик «Семья у нас и других» ребятам было предложено выполнить два творческих задания: написать эссе «Традиции моей семьи» и придумать, а потом описать такую семью, в которой бы бытовали наиболее понравившиеся детям семейные устои из культуры других народов.

Самые интересные, на наш взгляд, работы были опубликованы в библиотечном бюллетене.

Основным лейтмотивом чтения книги «Ленты, кружева, ботинки...» Раисы Кирсановой стали слова из авторского послесловия: «...люди во всем мире носят самую разную одежду. И различия в одежде зависят от климата, от обычаев страны, от истории, от религиозных верований народа. И эти особенности не должны вызывать ни насмешек, ни раздражения: пусть каждый носит то, что ему нравится, и мы с вами тоже наденем на себя то, что нам нравится».

Прекрасные иллюстрации к этой книге натолкнули нас на мысль предложить участникам программы чтения придумать костюмы для героев литературных сказок писателей разных стран. Откликнулись на наш призыв только девочки. Зато какие изумительные наряды они смастерили для Золушки француза Шарля Перро, Дюймовочки датчанина Ганса Христиана Андерсена, Госпожи Метелицы немцев братьев Гримм, Пеппи Длинныйчулок шведки Астрид Лидгрэн, Феи Берилюна бельгийца Мориса Меттерлинка, Редиски итальянца Джанни Родари, Алисы англичанина Льюиса Кэрролла, Хозяйки Медной горы русского сказочника Павла Бажова. Из детских рисунков, аппликаций, кукол получилась целая выставка, которая почти месяц экспонировалась в библиотеке. Нашим юным модельерам удалось передать в своих работах и национальный дух, и дух времени, о чем так убедительно рассказала автор книги «Ленты, кружева, ботинки...» Раиса Кирсанова.

Библиотечную программу чтения по издательскому проекту «Другой, другие, о других» мы считаем довольно успешной попыткой расширить кругозор юных читателей, которым были представлены обычаи, образ жизни, менталитет людей разных культурных традиций. Этот проект, на наш взгляд, содействовал воспитанию уважения и терпимости в отношении странных, незнакомых и трудных для понимания ребенком культурных явлений. Мы стремились разрушить негативные стереотипы, пробудить позитивный интерес детей к познанию мира во всем его многообразии.

Школьные педагоги, наблюдавшие за ходом нашей программы чтения, высоко оценили и затраченные усилия, и достигнутые результаты. Свидетельством тому может служить трансляция программы в шести городских школах. Еще четыре школы готовятся воспользоваться наработанными в процессе

проектной деятельности информационными и методическими ресурсами.

В заключение хотелось бы отметить, что издательский проект «Другой, другие, о других» получил широкий резонанс не только в нашем регионе и во всей России. Большой интерес он вызвал в мировом сообществе. При поддержке ЮНЕСКО Всероссийская библиотека иностранной литературы осуществила переводы четырех книг серии на английский язык и опубликовала англоязычные версии проекта. Эти книги были переданы в библиотеки европейских стран в качестве примера эффективной практики в продвижении идей культурного разнообразия, межкультурного диалога, толерантности, предотвращении дискриминации среди подростков и их родителей.

Электронные версии переводов книг серии «Другой, другие, о других» представлены на web-сайте ЮНЕСКО и доступны для широкого использования:

A.GRIGORIEVA. TRAVELING ACROSS DINNER-TABLES:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159187e.pdf>

V.TIMENCHIK. FAMILIES. OURS AND THEIRS:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001590/159019e.pdf>

R.KIRSANOVA. RIBBONS, LACE AND DAINTY SHOES:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159184e.pdf>

A.GOSTEVA. BIG BANG AND TURTLES:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159182e.pdf>

Бурлијат Умаханова

Централна градска библиотека „Расул Гамзат“

Хасавјурт, Дагестан, Руска федерација

ИНФОРМАТИВНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ТИНЕЈЦЕРЕ КАО СРЕДСТВО ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА ЕТНИЧКЕ НЕТРЕПЕЉИВОСТИ

*Искусство рада библиотека са тинејџерским књишким серијалом
„Други, други, о другима“*

Дагестански град Хасавјурт одликује се многонационалним саставом становништва, због тога је мултикултурно образовање и формирање темеља толеранције један од главних задатака градских школа и библиотека за децу. Заједнички живот на истом простору са бројним народима, иако блиских, али и упадљиво различитих културних база, је могућ само уз формирање заједничког културног језика, уз стварање нових облика комуникације заснованих на узајамном поштовању људи различитих националности, религија и различитих начина живота.

Године 2004. наставници и библиотекари Хасавјурта одлучили су да удруже своје снаге како би пронашли нове и ефикасне облике и методе рада у том правцу. Наш главни инструмент за пружање слике културне разноликости деци постала је дечја књижевност, уметничка и когнитивна. Обраћајући се крхкој души детета, она помаже особи која одраста да на емотивном нивоу схвати довољно сложене друштвене феномене.

У САД и многим европским земљама издаје се велики број књига за децу које подижу свест о толеранцији према другим културама и њиховим носиоцима. Такве књиге су с времена на време превођене и објављиване и у Русији. Али домаћих књига сличних њима, написаних на основу наше грађе, све до недавно, није било. Притом је потражња за таквом литературом у сталном порасту. Библиотекари су морали да истраже велики број књига како би наставницима и ученицима, који су заинтересовани за проблем толеранције, нашли и обезбедили потребан материјал.

На једној конференцији у дискусију о улози и месту библиотека у развоју толерантних односа, генерални директор Сверуске библиотеке иностране литературе Екатарина Гениева, позвала је познату руску списатељицу Људмилу Улицку да постане

шеф издавачког пројекта, који би проширио видике деце, показао различите начине живота, подигао свест о толеранцији према људима других раса, религије, друштвених слојева кроз упознавање са обичајима, начином живота и веровања људи који припадају различитим културама.

Године 2006. објављене су прве четири књиге из серијала, који је назван „Друг, други, о другима“. У 10 издања која су уследила у забавној, деци доступној форми, представљен је широки спектар манира и обичаја различитих народа света, културна разноликост, карактеристике комуникације.

Књиге пројекта „Друг, други, о другима“, пишу људи различитих професија, антрополози, новинари, писци; говоре о породици (В. Тименчик), о одећи (Р. Кирсанова) о храни (А. Григоријева), о пореклу свемира (А. Гостева), о историји казне (Л. Виник), о рађању и смрти (М. Бутовскаја), о кући (А. Гостева), о људским правима (А. Усачев), о професијама (Н. Борисова) итд.

Аутори су имали тежак задатак: да пишу о томе како је свет разнолик али тако да их деца колико толико разумеју, на начин који им не би био досадан. Зато су се у серијалу појавили озбиљни јунаци: дечак Кирил и његова мајка Марина, антрополог. Деца и одрасли стално уче једни друге животу, делећи једни са другим различите историјске чињенице и постављајући једни другима чудна питања која захтевају детаљне одговоре.

По замисли руководиоца пројекта Људмиле Улицајке књиге из едиције „Друг, други, о другима“ фокусиране су првенствено на породичном читању, оне су конципиране на тај начин да би било занимљиво да их читају и старија деца и њихови родитељи.

Добивши као поклон од руководиоца пројекта два комплекта едиције, стручњаци из Хасавјуртске централне библиотеке пажљиво су проучили књиге и дошли до закључка да се оне могу успешно користити и у библиотекарству. У том циљу, буџетским средствима набављена су још 10 комплекта који би се прво испробали у градској библиотеци, а затим проследили градским школама за програм читања „Друго, други, на други начин“. Пројекат „Друг, други, о другима“ има за циљ подстицање поштовања и толеранције за културне феномене – да непознатим, чудним, и нејасним у младим читаоцима пробуди пријатељско интересовање о свету.

Дописник локалног листа „Дружба“ К. Хункеров у чланку о овом пројекту Библиотеке је написао: „Видети, чути, додирнути, пробати на укус – у буквалном смислу речи осећати целим бићем

шта је то другачија култура, понудили су нашим малишанима хасавјуртски библиотекарџи“.

Програм читања отворен је књигом Александре Григориеве „Путовање по туђим столовима“. Током месец дана њу је прочитало у потпуности и у фрагментима (копије појединих поглавља) скоро 100 ученика седмог разреда из три школе. Наставници географије, историје, биологије, књижевности, енглеског језика користили су на својим часовима занимљиве чињенице из књиге што је стимулисало интерес ученика за читање и разговор са вршњацима о прочитаном.

На захтев библиотекара, кувари два најбоља ресторана су у градској библиотеци организовали дегустацију јела од производа који нису део традиционалне кухиње локалног становништва. Једном су представљени морски плодови, други пут печурке, а трећи - своју традиционалну храну су припремили два Вијетнамца који тргују на градској пијаци. Деца су са неповерењем пробала то јело, за које су мислили да није добро, али пробавши, признали су да им се допада. Нису сви, наравно, променили своја убеђења, али чини нам се да су сви схватили да постоји јединствени табу о храни - људи не треба да једу људе, ни у буквалном, ни у преносном смислу.

Читање књиге „Путовање по туђим столовима“ је завршено празником, на коме су ученици заједно са својим родитељима показали и говорили о традицији кухиње трију кавкаских народа: Авара, Кумикса и Чечена. Велики интерес је изазвала, посвећена овом догађају, изложба старог кухињског прибора, где је најпопуларнији експонат био кутлача за кување меса. Отвор за одвођење чорбе у њој израђен је у облику крста. Испоставило се да су, пре прихватања ислама, становници неколико планинских села у Дагестану исповедали хришћанство.

Док је читана књига Вере Тименчик „Породица код нас и других“ деци је предложено да обаве два креативна задатка: да напишу есеј „Традиција моје породице“, и замисле, а затим и опишу такву породицу у којој би највише волела да живе, али на темељу друге културе. Најинтересантнији радови, по нашој оцени, објављени су у библиотечком билтену.

Основна идеја читања књиге „Траке, чипке, ципелице...“ Раисе Кирсанове су речи из ауторовог поговора: „... људи широм света носе најразличитију одећу. А разлике у одевању зависе од климе, од обичаја земље, историје, од религијског веровања народа. Ове карактеристике не би требало да изазову било какав подсмех

или да иритирају: нека свако носи оно што му се допада, а и ми ћемо такође носити оно што нам се допада“.

Прелепе илустрације за ову књигу подстакле су нас да предложимо учесницима програма читања да осмисле костиме за књижевне јунаке прича писаца из различитих земаља. На наш позив одговориле су само девојчице. Каква су само невероватна одела смислиле за Пепељугу Француза Шарла Пероа, за Палчицу Данца Ханса Кристијана Андерсена, Госпођу Метељицу Немаца браће Грим, Пипи Дугу Чарапу Швеђанке Астрид Линдгрен, Виле Берилиуна Белгијанца Мориса Метерлинка, Ротквице Италијана Ђанија Родарија, Алису Енглеза Луис Керол, Господарица бакарне шуме руског приповедача Павла Бажова. Од дечјих цртежа, апликација, лутака добили смо целу изложбу која је скоро месец дана била изложена у библиотеци. Наши млади дизајнери успели су у својим радовима да пренесу национални дух, и дух времена, о чему је тако убедљиво говорила аутор књиге „Траке, чипке, ципелице...“ Раиса Кирсанова.

Библиотечки програм читања по издавачком пројекту „Друг, други, о другима“ сматрамо прилично успешним покушајем ширења хоризонта младих читалаца, којима су представљени обичаји, начини живота и менталитет људи различитих културних традиција. Овај пројекат је, по нашем мишљењу, допринео подстицању поштовања и толеранције у односу на чудне, непознате и тешко разумљиве за децу културне феномене. Ми смо настојали да уништимо негативне стереотипе, да пробудимо позитиван интерес деце да разумеју свет у свој својој разноликости.

Школски педагози који су посматрали ток наших читалачких програма, високо су оценили уложени напор и постигнуте резултате. Као доказ за то је примена програма у шест градских школа. Још четири школе су спремне да искористе у току пројектних активности стечене информацијске и методолошке ресурсе.

У закључку примећујемо да је издавачки пројекат „Друг, други, о другима“ добио значајну пажњу не само у нашем региону већ и широм Русије. Велико интересовање је изазвао и у међународној заједници. Уз подршку УНЕСКО-а, Сверуска библиотека иностране литературе омогућила је превод четири књиге из едиције на енглеском и објавила је верзију пројекта на енглеском језику. Ове књиге су предате библиотекама европских земаља као пример добре праксе у промовисању идеје културне разноликости и

интеркултурног дијалога, толеранције и спречавања дискриминације међу адолесцентима и њиховим родитељима.

Електронске верзије превода књига из серијала „Друг, други, о другима“ налазе се на веб-сајту УНЕСКО-а је доступне су за јавну употребу:

A.GRIGORIEVA. TRAVELING ACROSS DINNER-TABLES:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159187e.pdf>

V.TIMENCHIK. FAMILIES. OURS AND THEIRS:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001590/159019e.pdf>

R.KIRSANOVA. RIBBONS, LACE AND DAINTY SHOES:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159184e.pdf>

A.GOSTEVA. BIG BANG AND TURTLES:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001591/159182e.pdf>

Эльмир Якубов

Хасавюртовская центральная городская библиотека имени Расула Гамзатова, Хасавюрт, Республика Дагестан, Российская Федерация

ЛЕТНЕЕ ЧТЕНИЕ ПОДРАСТКОВ: ПРОГРАММНЫЙ ПОДХОД

Анализируется опыт и описываются новые апробированные на практике технологии привлечения подростков к систематическому чтению с помощью такого эффективного инструмента как летние программы чтения.

Главные задачи библиотек, обслуживающих подростков, заключаются сегодня в создании благоприятной среды развития личности, в формировании потребности в чтении, в удовлетворении образовательных потребностей, в организации осмысленного, духовно наполненного досуга.

Все эти задачи достаточно успешно решаются с помощью такого инструмента как программы чтения. Специалисты муниципального учреждения «Хасавюртовская городская централизованная библиотечная система», изучив лучший отечественный (Белгородская областная детская библиотека, Саратовская областная детская библиотека, Московская центральная городская детская библиотека, Новоуральская городская детская библиотека) и зарубежный (библиотеки США и Великобритании) опыт продвижения чтения, в течение 2006 года разработали и реализовали программы чтения «Жизнь замечательных собак», «Ты не один на свете» и «Перечитывая Драгунского».

Это был наш первый самостоятельный опыт организации программ чтения, в результате которого мы пришли к следующим важным выводам:

1) программа чтения должна быть близкой и понятной детям;
2) главная задача библиотекаря – помочь детям найти нужные материалы и получить удовольствие от посещения библиотеки, а не следить за тем, как читатели соблюдают правила программы чтения;

3) правила программы чтения должны быть обоснованными и простыми. Они не должны помешать кому-либо принять участие в программе чтения.

4) следует очень осторожно подходить к использованию стимулов состязательности: слишком жесткий конкурс может привести к стрессу или обернуться разочарованием;

5) для одного ребенка прочесть одну книжку и получить от нее удовольствие – такое же достижение, как для другого – прочесть 25 книг. На заключительный праздник программы чтения обязательно нужно пригласить всех, кто прочел хотя бы одну книгу;

6) необходимо дать возможность каждому ребенку пережить удовлетворение от своих успехов и почувствовать желание продолжать;

7) не следует присуждать призы за число прочитанных книг. Говоря об этом, мы не выделяли никого, а называли только общее число книг, прочитанных всей группой участников программы;

8) несмотря на высокую технологичность и достаточно жесткую структурированность программ чтения, они все же оставляют библиотекарям пространство для творчества. Прежде всего, на наш взгляд, инновационность здесь проявляется в выборе темы и целесообразном использовании различных форм групповых мероприятий.

Специалисты, которые разрабатывали и осуществляли программы чтения, заметили, что выбор стратегии и тактики программы чтения зависит от конкретных целей библиотеки.

ЦЕЛЬ	СТРАТЕГИЯ	ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ
Привлечь нечитающих подростков к чтению	Свести к минимуму правила и ограничения программы	Знакомство подростков с богатством книжного мира
Увлечь систематическим чтением подростков, охваченных библиотечным обслуживанием	Предлагать подросткам программу чтения, максимально соответствующую их актуальным интересам	Проведение программы там, где подростки проводят свое свободное время
Предложить подросткам безопасный способ организации досуга	Планировать программу чтения на большие группы подростков	Обсуждение книг, просмотр фильмов, проведение игр, изготовление поделок
Привлечь в библиотеку новых пользователей из числа подростков	Использовать современные рекламные технологии	Посещение школ, распространение листовок, использование средств массовой информации

Продвигать библиотечные услуги в подростковой среде	Использовать различные средства массовой информации	Публикации в местных газетах, выступление на радио и телевидении
Увеличить число подростков, пользующихся библиотекой	Использовать в программе чтения методы стимулирования	Организация в библиотеке конкурсов с наградами

Обретенный опыт и апробированные технологии были эффективно использованы при разработке и реализации в Хасавюртовской центральной городской библиотеке имени Расула Гамзатова программы летнего чтения «Индийская деревня».

Выбор темы обусловлен рядом принципиальных обстоятельств:

1) к сожалению, нет у нас книг, авторы которых рассказывали бы детям о родном крае так же увлекательно, как в книгах про индейцев. Я уж не говорю о художественном оформлении изданий: невозможно привить ребенку любовь к чтению с помощью книжонок, изданных без единой иллюстрации на газетной бумаге, которые рассыпаются в руках;

2) библиотеки по своему предназначению являются местом для диалога различных культур. Мы решили познакомить своих юных читателей с совершенно далекими от них (и географически, и ментально) традициями индейских народов. Планируя эту программу чтения, мы стремились воспитать у детей уважение и терпимость к незнакомым, чуждым и малопонятым культурным явлениям, снять устоявшиеся отрицательные клише, пробудить доброжелательный интерес к миру, и, в конечном итоге, сформировать установки толерантного сознания;

3) мы исходили из общеизвестной библиотечной аксиомы: чтобы интерес ребенка к чтению не угас, репертуар чтения должен быть широк и разнообразен;

4) это был своеобразный вызов: в скромном документном фонде провинциальной библиотеки найти столько книг про индейцев, чтобы их хватило школьнику для вдумчивого чтения в течение всех летних каникул;

5) тема предполагала включение в программу чтение не только художественной (более 20 названий), но и познавательной (около 40 изданий) литературы, которую мы нашли в своей небогатой коллекции. Не секрет, что многие наши читатели «специализируются» на чем-то одном. Здесь же мы могли

совершенно ненавязчиво вместе с энциклопедией «Народы мира» предложить ребенку томик Фенимора Купера, и наоборот;

б) самый весомый аргумент: мнение читателя: этой теме отдали свое предпочтение почти все опрошенные нами школьники.

Особую роль в организации летней программы чтения «Индийская деревня» сыграли стимулы, поощряющие читательскую активность подростков. В качестве стимулов нами были использованы книги и популярные журналы, канцелярские принадлежности, мягкие игрушки и футболки, предоставленные хасавюртовскими выпускниками Программы Конгресса США «Открытый Мир». Дважды за лето активные участники программы чтения смогли бесплатно посетить лучший городской кинотеатр, а всех, кто пришел на заключительное событие программы, один из местных предпринимателей угостил вкусным мороженым.

Поддерживать постоянный интерес к чтению помогали ярко, стильно оформленные закладки, буклеты, читательские дневники, постеры, в изготовлении которых участвовали сами подростки. Привлечению интереса детей к чтению также способствовало предоставление участникам программы летнего чтения возможности создавать на компьютере иллюстрации к прочитанным книгам и электронные презентации, искать дополнительную тематическую информацию в сети Интернет.

Улучшить программу летнего чтения помогло объединение усилий библиотекарей и волонтеров. Волонтеры – старшеклассники из числа активных пользователей библиотеки – привнесли в программу свежий взгляд и свои таланты, стали отличным связующим звеном с юными читателями. Их участие в программе чтения стало просто бесценным.

Волонтеры программы:

- руководили малыми читательскими группами;
- читали детям вслух фрагменты из программных книг;
- помогали детям рисовать и мастерить поделки;
- участвовали в подготовке к финальной церемонии программы чтения.

По отзывам участников программы чтения «Индийская деревня» и их родителей, дети с удовольствием читали летом книги, предложенные им в библиотеке, поскольку процесс чтения был организован в увлекательной форме, органично дополнен интересными мастер-классами, просмотрами кинофильмов,

забавными играми и конкурсами и, что особенно важно, общением детей друг с другом.

Участие в программе летнего чтения позволило подросткам, включенным в позитивную деятельность, почувствовать себя полноправными членами местного сообщества, оградило их от противоправных действий, которые, как правило, учащаются летом, когда ослабляется семейный и общественный контроль.

Школьные педагоги отметили, что участники программы летнего чтения не утратили навыки чтения, что они обычно отмечают в начале учебного года у большинства учащихся.

Летнее чтение позволило многим подросткам сформировать свои литературные пристрастия, потому что в течение трех месяцев участники программы чтения находились в постоянном поиске своей книги среди множества разнообразных изданий, хранящихся в библиотеке. Они экспериментировали, брались сначала за одно, потом – за другое. Показательным в этом плане может быть высказывание одиннадцатилетней участницы программы летнего чтения «Индийская деревня»: «Раньше я думала, что книги – это только сказки и учебники. А летом в библиотеке нашла книгу про оригами и увлеклась этим искусством. Сейчас читаю книгу о девочке из Японии, которая, чтобы вылечиться от лучевой болезни, решила сделать тысячу журавликов-оригами».

Ељмир Јакубов

Централна градска библиотека „Расул Гамзат“
Хасавјурт, Дагестан, Руска федерација

ЛЕТЊЕ ЧИТАЊЕ АДОЛЕСЦЕНАТА: ПРОГРАМСКИ ПРИСТУП

Анализира се искуство и описују се нове опробане у пракси технологије привлачења адолесцената ка систематском читању уз помоћ таквог ефикасног средства као што су летњи програми читања.

Главни задаци библиотека за тинејџере данас су стварање повољног амбијента за развој личности, формирање потребе за читањем, задовољење образовних потреба, организација осмишљеног и духовно испуњеног слободног времена.

Сви ови задаци прилично успешно се решавају помоћу таквог инструмента као што су програми читања. Стручњаци општинске институције „Хасавјурски градски централизовани библиотечки систем“, испитујући најбоље домаће (Белгородска регионална дечја библиотека, Саратовска регионална дечја библиотека, Московска централна дечја библиотека, Новоураловска градска дечја библиотека) и искуство страних библиотека (библиотеке САД и Велике Британије) у промовисању читања за 2006. развили су и реализовали програме читања „Живот дивних паса“, „Ниси сам на свету“ и „Поново читање Драгунскога“.

То је било наше прво самостално искуство у организацији програма читања, на основу којих смо дошли до следећих важних закључака:

- 1) програм читања треба да буде близак за разумевање деци;
- 2) основни задатак библиотекара да помогне деци да пронађу потребне материјале и да уживају у посети библиотеци, и да не гледају на то како читаоци усклађују правила програма читање;
- 3) правила програма читања треба да буду разумљива и једноставна. Она не треба да спречавају било кога да учествује у програму читања.
- 4) треба бити врло опрезан у коришћењу подстицаја конкурентности: превише тежак конкурс може довести до стреса, или да резултира разочарањем;

5) ако једно дете треба да прочита једну књижицу и да осети задовољство због тога - исти је успех као и за друге прочитати 25 књига. На завршну манифестацији програма читања обавезно треба да се позову сви који су прочитали бар једну књигу;

6) треба да буде дозвољено сваком детету да доживи задовољство због својих успеха и да осети жељу да настави даље;

7) не би требало да се додељују награде за број прочитаних књига. Говорећи о томе нисмо истакли никога, али именовали смо само укупан број књига које су прочитале све групе учесника;

8) упркос високој технологији и прилично крутој структури програма читања, они и даље остављају простор за креативност библиотекара. Пре свега, по нашем мишљењу, иновација се манифестује у избору тема и практичног коришћења разних облика групне активности.

Стручњаци који су дизајнирали и спроводили програме читања приметили су да избор стратегије и тактике програма читања зависе од специфичних циљева библиотеке.

СВРХА	СТРАТЕГИЈА	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА
Привући читању тинејџере које не читају	Свести на минимум правила и ограничења програма	Упознавање адолесцената са богатством света књиге
Привући адолесценте, обухваћене библиотечким услугама систематском читању	Предлагати адолесцентима програм читања који максимално одговара њиховим тренутним интересовањима	Организација програма тамо где адолесценти проводе своје слободно време
Предложити адолесцентима безбедан начин за разоноду	Планирати програм читања на велике групе адолесцената	Расправљање о књигама, гледање филмова, организације игара, израда рукотворина
Привући у библиотеку нове кориснике тинејџере	Користити модерне технике оглашавања	Посета школама, дистрибуција летака, коришћење средстава масовних медија
Промовисати библиотечке услуге међу адолесцентима	Користити разна средства масовних медија	Чланци у локалним новинама, наступи на радију и телевизији
Повећати број адолесцената који користе библиотеку	У програму читања користити метод стимулисања	Организација наградних такмичења у библиотеци

Стечена искуства и доказана технологија ефикасно су искоришћени у изради и имплементацији програма летњег читања „Индијанско село“ у централној градској библиотеци „Расул Гамзатов“ у Хасавјурту.

Избор теме је условљен са неколико основних разлога:

1) немамо, нажалост, књиге аутора које би говориле деци о родном крају тако узбудљиво као што је то случај у књигама о Индијанцима. Ја не говорим о уметничкој презентацији публикације: немогуће је да се детету усади љубав према читању уз помоћ књижица, објављених без икаквих илустрација, на новинском папиру која се распада у рукама;

2) библиотеке, по основу своје делатности, су места дијалога различитих култура. Ми смо одлучили да своје младе читаоце упознамо са прилично удаљеном од њих (и географски и ментално) традицијом Индијанаца. Планирајући овај програм читања, желели смо да деци усадимо поштовање и толеранцију према туђим и мало познатим културним феноменима, да уклонимо устаљене негативне клишее, пробудимо благонаклоно интересовање ка свету и, на крају, формирамо толеранцију;

3) кренули смо од познатог библиотечког аксиома: да се интерес детета ка читању не угаси, репертоар читања треба да буде широк и разнолик;

4) то је био својеврстан изазов: у скромном фонду провинцијске библиотеке наћи толико много књига о Индијанцима које би биле довољне ученицима за промишљено читање током целог летњег распуста;

5) тема је предлагала да се у програм читања укључи не само белетристика (20 наслова) већ и и едукативна (40 издања) литература коју смо нашли у нашој, не толико богатој, колекцији. Није тајна да су многи наши корисници „специјализовани“ за једну ствар. Овде бисмо могли потпуно ненаметљиво уместо енциклопедије „Народи света“ детету да понудимо дела Џејмса Фениморе Купера, и обрнуто;

6) најмоћнији аргумент представља мишљење корисника (предност овој теми дали су скоро сви ученици које смо интервјуисали).

Читалачка активност тинејџера имаће посебну улогу у организацији летњег програма читања „Индијанско село“. Као подстицај, користили смо књиге и популарне часописе,

канцеларијски прибор, играчке и мајице које смо добили од хасавјуртских матураната по програму Конгреса САД „Отворени Свет“. Два пута су током лета активни учесници у програму читања били у могућности да бесплатно посете најбоље градско позориште, а све који су дошли на завршну манифестацију програма један од локалних предузетника почастео је укусним сладоледом.

Одржавању сталног интересовања за читање помогли су светли и модерни букмаркери, брошуре, читалачки дневници, постери, у чијој изради су учествовали сами адолесценти. У подстицању интересовања деце за читањем такође је помогло пружање учесницима програма летњег читања, прилике да на компјутерима креирају илустрације на основу прочитаних књига и електронске презентације, тражећи више актуелних информација на интернету.

Побољшању програма летњег читања помогло је уједињење напора библиотекара и волонтера. Волонтери – средњошколци, активни корисници библиотеке, донели су програму свежину и своје таленте и постали су одлична веза са младим читаоцима. Њихово учешће у програму читања је просто од непроцењиве вредности.

Волонтерски програм:

- предводили су мале групе читалаца;
- наглас су деци читали фрагменте из књига по програму;
- помагали су деци да цртају и да праве предмете;
- учествовали су у припреми завршне церемоније програма

читања.

Према одазиву учесника програма читања „Индијанско село“ и њихових родитеља, деца су радо током лета читала књиге које су им у библиотеци предложили, јер је процес читања организован на фасцинантан начин, органски допуњен интересантним мајсторским радионицама, филмовима, забавним играма и такмичењима, а, најважније, међусобном комуникацијом деце.

Учешће у програму летњег читања дозволило је адолесцентима, укљученим у позитивне активности, да се осете као пуноправни чланови локалне заједнице, која их штити од незаконитих радњи, које су, по правилу, чешће лети, када су млади ослобођени породичне и друштвене контроле.

Школски педагози су приметили да учесници програма летњег читања нису изгубили навику да читају, што обично примећују код већине ученика на почетку школске године.

Летње читање је дозволило многим адолесцентима да формирају своје укусе у књижевности, јер за период од три месеца,

учесници програма читања су били у сталној потрази за својом књигом међу мноштвом различитих издања у библиотеци. Они су експериментисали, опредељивали су се у почетку за једно, онда - за друго. Као показатељ у том смислу може бити изјава једанаестогодишње учеснице летњег програма читања „Индијанско село“: „Некада сам мислила да су књиге - само приче и уџбеници. А летос сам у библиотеци пронашла књигу о оригамију и била фасцинирана овом уметношћу. Сада читам књигу о девојчици из Јапана, која је одлучила да се излечи од опаке болести, одлучила је да направи хиљаду ждралова - оригами“.

БИБЛИОТЕКЕ И ТИНЕЈЦЕРИ

Зборник радова са Међународног стручног скупа одржаног у Пироту 11-12. октобра 2012. године

Издавачи:

Народна библиотека Пирот

Народна библиотека „Детко Петров“ Димитровград

За издаваче

Надица Костић, директор

Иван Иванов, директор

Уредници:

Елизабета Георгиев

Надица Костић

Слог и прелом:

Милан Јовановић

Дизајн корице:

Милана Виденов

Превод текста са бугарског и руског:

Елизабета Георгиев

Штампа:

Ђовани, Пирот

ISBN (Народна библиотека Пирот) 978-86-83843-27-5

ISBN (Народна библиотека Димитровград) 978-8684145-34-7